

befriad från en del arbeten, som endast tillhörde professorer, vore kombinationen — under nu rådande förhållanden — ej önskvärd. Antalet platser å Lunds hospital och asyl uppginge nämligen till 1,232, alltså i det närmaste till samma storlek som Uppsala hospital och asyl, varför sjukvården och anstaltens förvaltning toge överläkarens tid och krafter helt i anspråk.

För styrelsen stode det alltså klart, att såväl överläkar- som lärarverksamheten skulle hava en bestämd fördel av en skilsmässa mellan de olika tjänsterna. Det syntes styrelsen desto viktigare, att frågan om sådan skilsmässa bleve föremål för statsmakternas prövning som, enligt vad styrelsen hade sig bekant, fråga uppstått att för den kliniska undervisningen vid karolinska mediko-kirurgiska institutet uppföra nya byggnader med hänsyn till serafimerlasarettets trånga utrymme.

Styrelsen ansåge det därför vara av synnerlig vikt, att vid denna utredning även den psykiatriska undervisningens behov av ändrade förhållanden vunne beaktande. Först genom uppförande i samband med övriga kliniker av smärre paviljonger för sammanlagt cirka 100 sinnessjuka med evakueringsrätt till andra sjukhus syntes behovet av den psykiatriska undervisningen bliva riktigt tillgodosett. Sjukhusavdelningar för klinisk psykiatriska undervisningen horde enligt styrelsens förmenande helt skiljas från de stora hospitalen.

Det torde emellertid — fortsätter styrelsen — dröja en avsevärd tid, innan den psykiatriska undervisningen på detta sätt kunde ordnas, och de nuvarande förhållandena med kombination av tjänsterna måste alltså fortgå lång tid framåt. Frågan om en skilsmässa vid Uppsala hade stått på dagordningen sedan lång tid och redan år 1906 hade fakulteten framlagt ett förslag, utan att detta eller något annat kunnat tillvinna sig statsmyndigheternas godkännande.

Över denna styrelsens framställning avgavs yttranden av medicinska fakulteten och det större akademiska konsistoriet i Lund samt kanslersämbetet för rikets universitet. Medicinska fakulteten anförde därvid:

Fakulteten ansluter sig fullkomligt till medicinalstyrelsens uppfattning och finner det vara synnerligen eftersträfvansvärt, därest det gäves ett professorsämbete i psykiatri, med vilket endast en psykiatrisk klinik av lämplig storlek vore förbunden. Sedan länge har fakulteten också sysselsatt sig med frågan, huru detta mål stode att vinna, och har därvid även undersökt möjligheten, huruvida viss avdelning skulle kunna utbrytas från det nuvarande hospitalet och tagas till dylik psykiatrisk klinik. I överensstämmelse med den mening, som professor Nerander i frågan uttalat, finner fakulteten dock, att en lösning på denna väg ej kan uppnås.

Den enda verkliga tillfredsställande lösningen är därför, att ny psykiatrisk klinik av lämplig storlek bleve uppförd — detta i likhet med det resultat, till vilket den i medicinalstyrelsens yttrande omnämnda kommissionen, som tillsattes av styrelsen jämlikt kungl. brev den 7 september 1907, kommit, i vad angår förhållandena i Uppsala

Intill dess medel härför kunna beviljas, finner fakulteten ingen annan utväg

[77.]

än att professorsämbetet i psykiatri förenas med överläkarbefattningen för Lunds hospital och asyl på samma sätt som nu är fallet i Uppsala, vilket i undervisningshänseende ej innebär någon förändring av de nuvarande förhållandena i Lund. I detta sammanhang önskar emellertid fakulteten framhålla den vikt, som den i betraktande av den stora både vetenskapliga och praktiska betydelse, vilken tillkommer psykiatrien, tror sig böra fästa därvid, att den erhåller en representant för detta ämne som ledamot av fakulteten. Därvid förbiser fakulteten ej den svårighet, som detta kan innebära för innehavaren, så länge professorn jämväl skall vara överläkare vid ett så stort hospital, men vill i detta sammanhang erinra därom, att det mest betungande fakultetsuppdraget, nämligen dekanatet dock ej nödvändigt behöver läggas på denna befattningshavare, vilken skulle kunna undantagas därifrån — såsom ock skett för professorn i psykiatri i Uppsala —; och vidare kunde man med fog akta därpå, att de arbetsuppgifter rörande fakultetens angelägenheter av olika slag, som kunna uppdragas åt fakultetens olika medlemmar, i allmänhet ej behövde lämnas åt denne professor, när de ej hade mera direkt samband med psykiatrien.

Fakulteten vill i detta samband betona den mycket stora vikt, som under alla förhållanden måste fästas därvid, att undervisningen i psykiatri alltid är tillgänglig för de studerande. Nödvändigheten härav framgår ock ur det stora antal studerande, som för närvarande ägna sig åt de medicinska studierna, och vilket är väl behöfligt för fyllandet av den stora läkarbristen i landet. Här må jämväl erinras därom, huru som professor Nerander under senare år och jämlikt framställning och förslag från professorn i psykologi och pedagogik A. Herrlin givit avgiftsfria kurser i allmän psykopatologi för de studerande i psykologi och pedagogik, och att ett sådant behov av denna undervisning visat sig föreligga. att Nerander givit dylik kurs till och med två gånger årligen.

Vad angår frågan om avlöningsförhållandena för professorn i psykiatri, finner fakulteten det uppenbart, att, därest innehavaren av överläkartjänsten vid Lunds hospital jämväl blir professor med säte i fakulteten, samma löneförhöjningar böra beredas honom som vad fallet är i Uppsala. Även finner fakulteten det ligga mycket stor vikt på, att bestämmelserna i kungl. brevet den 26 januari 1883 rörande tillsättandet av detta ämbete i Uppsala utsträckas att även gälla Lund; fakulteten vill nämligen betona den stora betydelsen därav, att hänsynen till den vetenskapliga kompetensen vinner nödigt beaktande vid ämbetets tillsättande, vilket på ett vida säkrare sätt förverkligas genom införandet även för Lund av nämnda kungl. brevets bestämmelser rörande tillsättande av befattningsinnehavaren i fråga.

Härefter anbefalldes medicinalstyrelsen att avgiva förnyat yttrande i ärendet. Styrelsen anförde i utlåtande den 22 januari 1921 följande:

Styrelsen vidhölle sin i ovanberörda skrivelse den 4 juni 1919 uttalade åsikt, att det skulle vara en bestämd fördel såväl för överläkarverksamheten vid Uppsala och Lunds hospital som för lärarverksamheten vid Uppsala och Lunds universitet, att överläkar- och lärarbefattningarna skildes från varandra. Då det

emellertid torde dröja en avsevärd tid, innan en dylik skilsmässa kunde åstadkommas, vore för närvarande enda möjligheten att lärarbefattningarna tillsvidare förenades med överläkarbefattningarna; och funne styrelsen, i likhet med vad medicinska fakulteten i Lund anfört uti sitt nyssberörda yttrande, att lärarbefattningen därstädes borde med hänsyn till den psykiatriska undervisningen, på sätt för närvarande vore förhållandet i Uppsala, ombildas till en professur, varigenom plats såsom ledamot i fakulteten skulle beredas åt dess innehavare, som sålunda bleve i tillfälle att bevaka sitt ämnens intressen. Mot en dylik anordning hade styrelsen intet att erinra, då den endast vore avsedd att vara ett provisorium och då den väsentligare delen av det med de förenade tjänsterna förbundna arbetet redan nu ålåge en och samma person samt en lindring i göromålen såsom fakultetsledamot kunde medgivas därigenom, att innehavaren av professuren, på sätt medicinska fakulteten föreslagit, befriades från dekanat.

Vid en dylik kombination borde emellertid beträffande tillsättningen av dessa tjänster i Lund tillämpas enahanda bestämmelser, som genom brev den 26 januari 1883 vore fastställda i fråga om tillsättningen av motsvarande tjänster i Uppsala och Stockholm.

Vad beträffar avlöningsförmånerna för de förenade överläkar- och lärarbefattningarna i Uppsala och Lund borde dessa förmåner för befattningarna i såväl Uppsala som Lund bestämmas enligt de principer, som vore gällande för befattningarna i Uppsala, och sålunda huvudavlöningen utgå i form av överläkarlön och professuren avlönas med ett arvode. Den administration och de ekonomiska ärenden av mångfaldigt slag, vilka ålåge överläkarna vid hospitalen, voro nämligen av den vidd och betydelse, att med hänsyn till hospitalens intressen huvudvikten måste läggas vid anställningen som överläkare, detta desto mer som överläkarna måste vara bosatta inom anstalterna och de för dem anvisade bostäderna inginge i de för överläkarna fastställda avlöningsförmånerna.

Beträffande storleken av de arvoden, som borde tillerkännas innehavarna av respektive professurer, ansåg styrelsen icke något yttrande påfordras från styrelsens sida, då detta syntes vara en angelägenhet, som det tillkomme vederbörande universitetsmyndigheter att utreda.

I en av kanslersämbetet för rikets universitet med eget utlåtande av den 12 augusti 1921 till Kungl. Maj:t överlämnad framställning har nu det större konsistoriet vid universitetet i Lund hemställt om utverkande av proposition hos 1922 års riksdag om inrättande av ett med överläkarbefattningen vid Lunds hospital och asyl förbundet professorsämbete i psykiatri vid universitetet ävensom att det nuvarande arvodet å 2,000 kronor till läraren i psykiatri måtte utbytas mot ett för det nya professorsämbetet avsett arvode att utgå med 2,500 kronor.

Till grund för denna konsistoriets hemställan ligger en den 15 april 1921 dagtecknad skrivelse från medicinska fakulteten av huvudsakligen följande innehåll:

[77.]

Den 13 december 1919 har fakulteten vid besvarandet av remiss från kanslersämbetet den 4 juli 1919 rörande avlöning åt lärarna i psykiatri vid de olika högskolorna framhållit den stora betydelsen för fakulteten därav att — under nu rådande förhållanden och så länge ingen särskild psykiatrisk klinik blivit bragt till stånd — överläkarbefattningen vid Lunds hospital och asyl bleve förbunden med ett professorsämbete i psykiatri.

Då nuvarande innehavaren av denna överläkarbefattning under år 1921 uppnår pensionsåldern, finner fakulteten det nödigt att framställa förslag om upprättande av ett dylikt professorsämbete.

Under återopande av vad fakulteten i sitt ovan citerade yttrande av den 13 december 1919 anført, vartill ytterligare kunde fogas en erinran om den ganska stora tillströmning av deltagare till tjänstgöringen i psykiatri under år 1920, vilken är väl ägnad att belysa behovet av undervisning i psykiatri i Lund, får fakulteten sålunda framhålla den synnerligen stora vikt, som den måste lägga därpå, att fakulteten nu i det avseendet måtte vinna likställighet med de övriga bägge medicinska högskolorna i landet, att en representant för den psykiatriska vetenskapen bleve medlem även av härvarande fakultet, liksom fallet så länge varit vid de båda andra högskolorna. Behovet och nyttan av en representant för ämnet psykiatri inom fakulteten torde från vetenskaplig synpunkt icke behöva särskilt motiveras, men även (enbart) från praktisk synpunkt sett är en representant mycket önskelig, då frågor av psykiatrisk och rättspsykiatrisk natur kunna förekomma till behandling i fakulteten genom remisser eller på annan väg. Under den tidsperiod, varunder de nuvarande bestämmelserna ägt bestånd, har visserligen hospitalsöverläkaren icke undandragit sig att vid behov biträda fakulteten och förre hospitalsläkaren Ödnan var till och med under en följd av år genom särskilt förordnande ledamot av fakulteten, men någon som helst skyldighet för hospitalsöverläkaren att i fakultetsärenden stå till tjänst finnes icke.

På grund av remiss har medicinalstyrelsen den 14 september 1921 avgivit utlåtande i ärendet och därvid såsom yttrande återopat vad styrelsen anført i sina ovan omförmälda skrivelser den 4 juni 1919 och den 22 januari 1921.

Departement-
schefen.

Såsom framgår av det utav mig lämnade referatet är frågan om ett särskiljande av de psykiatriska lärarbefattningarna vid de medicinska högskolorna från överläkartjänsterna vid vederbörande hospital ett gammalt spörsmål, som sedan länge dryftats och väl i sinom tid tränger fram till sin lösning. Detta är emellertid en fråga av en väsentligt större räckvidd, och jag saknar anledning att i detta sammanhang närmare uppehålla mig vid densamma, då det nu allenast gäller att bedöma frågan vid ett bibehållande av nuvarande anordningar. Framställning har vidare gjorts från Uppsala universitet angående höjning av arvudet till professorn i psykiatri därstädes till 5,000 kronor, varjämte från de akademiska

myndigheterna i Lund förslag föreligger att även vid bifall härtill uppnå likställighet med förhållandena i Uppsala. Ej heller denna sistnämnda fråga har jag nu velat upptaga till närmare skärskådande, utan jag har i detta sammanhang velat taga sikte allenast på det från Lund sedan länge hävdade kravet på full likställighet i förevarande avseende med motsvarande befattning vid Uppsala universitet, sådan denna nu är i gällande stat reglerad.

Jag har då ej kunnat undgå att finna starka skäl tala för ett bifall till det föreliggande förslaget. Det är givetvis av synnerlig vikt, att den psykiatriska undervisningen blir tillgodosedd vid samtliga medicinska fakulteterna i riket på ett fullt tillfredsställande och i möjligaste mån likartat sätt. Genom en ombildning till en professur av den nuvarande lärarbefattningen i psykiatri vid Lunds universitet skulle den uppenbara fördelen vinnas, att ämnet erhöle en representant inom fakulteten. Professorn i psykiatri skulle visserligen i behörig grad befrias från vissa honom såsom fakultetsledamot åliggande göromål men skulle äga rättighet och skyldighet att i fakulteten bevaka sitt ämnes intressen. Dessa fördelar äro givetvis så stora, att de mer än väl uppväga den relativt obetydliga kostnadsökning av 500 kronor, som skulle bli en följd av ett bifall till förslaget. Då jag sålunda tillstyrker upprättande av en professur i psykiatri vid Lunds universitet i analogi med vad förhållandet är i Uppsala och vid karolinska institutet, förutsätter jag desslikes, att i avseende å tillsättningsförfarandet jämväl full överensstämmelse varder rådande de olika fakulteterna emellan och att alltså, i enlighet med myndigheternas i Lund uttryckta önskan, de bestämmelser, som härutinnan gälla genom 1883 års brev, varda tillämpade jämväl i avseende å den nya professuren i Lund. Desslikes torde, i likhet med vad fallet är beträffande motsvarande befattningshavare vid Uppsala universitet, böra i fullmakt för blivande innehavare av den kombinerade överläkartzjänsten vid Lunds hospital och asyl och den nu föreslagna professuren i psykiatri stadgas, att denne skall vara skyldig att, om och när Kungl. Maj:t finner sådant lämpligt, frånträda professorsbeställningen och därmed förenade avlöningsförmåner.

Till sist vill jag allenast erinra därom, att den föreliggande frågan nu blivit i så måtto aktuell, som den nuvarande innehavaren av överläkartzjänsten vid Lunds hospital och asyl, f. d. e. o. professorn T. Nerander, som den 22 september 1921 fyllt 65 år, numera

erhållit avsked från sin befattning. I anledning av Neranders väntade avskedstagande medgav Kungl. Maj:t, på därom av universitetsmyndigheterna gjord framställning, genom beslut den 29 juli 1921, att med åtgärder för återbesättande av ifrågasatt överläkarbefattning må tillsvidare anstå intill utgången av år 1922.

På grund av det anförda hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, med uteslutande av det i utgiftsstaten för universitetet i Lund, under rubriken A) Avlöningar m. m. a) Professorer m. fl., medicinska fakulteten uppförda arvodet å 2,000 kronor till årligt arvode åt överläkaren vid Lunds hospital och asyl för undervisning i psykiatri, under samma rubrik uppföra ett arvode å 2,500 kronor åt en professor i psykiatri med föreskrift att denna befattning skall vara förenad med överläkarbefattningen vid Lunds hospital och asyl, ävensom att för ändamålet höja det *ordinarie* bestämda anslaget till universitetet i Lund med ett belopp av 500 kronor.

[78.]
Utrustning
för fysiska
institutionen.

18. **Utrustning för fysiska institutionen.** I anledning av Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning beviljade 1921 års riksdag till förbättrande av utrustningen för fysiska institutionen vid universitetet i Lund ett anslag av 50,000 kronor samt anvisade därav på extra stat för år 1922 såsom reservationsanslag ett belopp av 20,000 kronor. Kungl. Maj:t hade ifrågasatt en annan fördelning av anslaget i så måtto, att ett belopp av 30,000 kronor föreslagits utgå för första anslagsåret. Som skäl för ändringen härutinnan anförde riksdagen:

Med hänsyn till de sjunkande konjunkturer, som redan inträtt och som kunna förväntas fortsätta, har riksdagen ansett sig böra besluta en annan fördelning av anslaget än ifrågasatts. Det synes nämligen riksdagen, att man genom att lägga den större delen av anslaget på ett kommande år skulle kunna vinna möjligheter att få ett rikare utbyte för de anslagna medlen än om större delen av anslaget konsumerades under förhållandevis ogynnsamma ekonomiska förhållanden.

I en av kanslersämbetet för rikets universitet med eget utlåtande av den 12 augusti 1921 till Kungl. Maj:t överlämnad framställning har nu det större akademiska konsistoriet i Lund i anslut-

ning till en skrivelse av professorn M. Siegbahn hemställt om anvisande för år 1923 av återstående beloppet, 30,000 kronor, av omfördälda av riksdagen beviljande anslag. För egen del hemställer kanslern om utverkande för förra halvåret 1923 av halva beloppet eller alltså 15,000 kronor.

I enlighet med kanslerns förslag hemställer jag det Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

Departementschefen.

att av det till förbättrande av utrustningen för fysiska institutionen vid universitetet i Lund beviljade anslaget av 50,000 kronor anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 såsom reservationsanslag ett belopp av 15,000 kronor.

19. **Disposition av arvodet till en ritmästare.** Under rubriken: Ritsalen finnes i utgiftsstaten för universitetet i Lund, avdelningen A) Avlöningar m. m., c) Tjänstemän och betjänte vid universitetets samlingar och inrättningar m. m., såsom arvode åt en ritmästare upptaget ett belopp av 1,000 kronor.

[79.]

Disposition av arvodet till en ritmästare.

Sedan ritmästarbefattningen vid universitetet den 24 april 1917 blivit ledig, uppstod fråga om befattningens indragande och de med tjänsten förenade lönedelens användande på annat sätt. Efter av universitetskanslern gjord hemställan föreskrev Kungl. Maj:t genom beslut den 1 juni 1917, att med befattningens återbesättande skulle anstå tills vidare till den 1 september 1918, i avvaktan på att utredning i frågan bleve verkställd.

Sedan genom större akademiska konsistoriets försorg dylik utredning blivit verkställd, föreslog konsistoriet beträffande användningen av ifrågavarande lönedel bestämmelser av följande innehåll:

- 1) Halva anslaget (500 kronor) användes till årliga kurser i ritning och uppmätning för vetenskapliga ändamål, omfattande dels
 - a) handledning i avteckning och avbildning (inkl. fotografering) av föremål för olika slag av reproduktion, dels
 - b) handledning i uppmätning och uppritning av fornminnen och byggnadsverk jämte avvägning och inläggning å karta samt fotografering.
- 2) Andra hälften (500 kronor) användes till ett tekniskt biträde vid konstsamlingarna, vilket skulle dels
 - a) giva årliga kurser, avseende att bibringa kännedom om de fria konsternas teknik, deras uttrycksätt och metoder, dels
 - b) biträda i vården och konserveringen av universitetets konstsamlingar.

[79.]

Rörande dessa arbeten skulle det större akademiska konsistoriet meddela närmare bestämmelser.

Den under 1 a) föreslagna kursen skulle huvudsakligen vara avsedd för idkare av naturvetenskapliga och medicinska studier samt anordnas genom av den matematisk-naturvetenskapliga sektionen och den medicinska fakulteten utsedda kommitterade; den under 1 b) avsedda kursen åter skulle anordnas av professorn i konsthistoria och det historiska museets föreståndare. Den person, som skulle leda kurserna, skulle av det mindre konsistoriet för varje läsår antagas.

Den under 2 a) föreslagna kursen, som avsågs att vara ett verkligt komplement till den konsthistoriska undervisningen och skulle bliva av stor nytta bland annat för utbildningen av museitjänstemän, kunde lämpligen anordnas av professorn i konsthistoria, vilken även i kursgivaren finge ett välbehövt biträde vid samlingarnas vård.

Enär den föreslagna anordningen borde någon tid försöksvis prövas, innan ett definitivt beslut i frågan fattades, begärde Kungl. Maj:t hos 1918 års riksdag godkännande av en disposition av de ifrågakomna lönemedlen, på sätt föreslagits, intill utgången av år 1921; och medgav riksdagen, med bifall härtill, att det med ritmästarbefattningen förenade arvode av 1,000 kronor finge från och med höstterminen 1918 till 1921 års slut disponeras i enlighet med ovan angivna förslag. Genom Kungl. Maj:ts brev den 22 juli 1918 meddelades beslut i överensstämmelse härmed, varjämte föreskrevs, att med åtgärder för återbesättande av ritmästarbefattningen skulle anstå till ingången av år 1922.

Förslag föreligger nu om en förlängning av den hittills prövade provisoriska anordningen. Enligt vad professorerna E. Wrangel, K. A. Grönwall och O. Rydbeck i skrivelse till större konsistoriet meddelat, har ifrågavarande arvode i enlighet med Kungl. Maj:ts föreskrifter använts på sådant sätt, att 500 kronor utgå till en kurs i de fria konsternas teknik jämte biträde vid konstmuseets konserveringsarbete, 300 kronor till en kurs i reproduktionsmetodernas teori och praktik samt 200 kronor till en kurs i uppmätning och avbildning av byggnadsverk. Enär dessa arbeten och kurser visat sig i hög grad gagneliga, hade bemälda professorer föreslagit åtgärder, dels för beredande av ytterligare fem års anstånd med ritmästartjänstens tillsättande, dels ock för en disposition under samma tid av ifrågavarande arvode i enlighet med vad som senast bestämts och ägt rum, dock med den ändringen, vad de två senare kurserna beträffade, att de måtte, efter behov, få anordnas vart eller vart annat

år, i senare fallet med användande av båda årens medel. Konsistoriet avlät skrivelse i överensstämmelse härmed till kanslern för rikets universitet, vilken med utlåtande den 7 juli 1921 överlämnat konsistoriets och nämnda professorers framställningar i ämnet samt därvid hemställt om föreskrifter, att med åtgärder för återbesättande av ritmästarbefattningen skulle anstå ytterligare till ingången av år 1927, ävensom att de med befattningen förenade löne-medlen skulle från och med den 1 januari 1922 till utgången av år 1926 disponeras i enlighet med föreskrifterna i Kungl. Maj:ts brev den 22 juli 1918, dock med den jämkning, att kurserna i ritning och uppmätning för vetenskapliga ändamål finge efter förefallande behov anordnas vare sig vart eller vart annat år, i senare fallet med användande av den å samma kurser belöpande andel av anslaget för två år. Genom beslut den 22 juli 1921 har Kungl. Maj:t allenast medgivit, att med åtgärder för återbesättande av ifrågavarande tjänst må anstå tills vidare till den 1 september 1922. Ärendet i övrigt är uppenbarligen av den beskaffenhet, att riksdagens medgivande måste inhämtas.

|79. |

Då den hittillsvarande provisoriska anordningen beträffande dispositionen av ritmästararvodet synes vara för universitetets behov ändamålsenlig och gagnelig, torde den böra tillsvidare uppehållas. Mot den i förhållande till hittillsvarande anordning föreslagna jämkningen beträffande vissa kurser har jag intet att erinra. Det av 1918 års riksdag i förevarande avseende lämnade medgivandet avser tiden till 1921 års slut. Då nu ett eventuellt förnyat medgivande av riksdagen ej kan tänkas avse en tidigare tidpunkt än från och med hösttermien 1922, inträder det förhållandet, att några bestämmelser för dispositionen av ifrågavarande arvode ej finnas för vårterminen 1922. Enligt gällande föreskrifter skall emellertid detta arvode överföras å universitetets reservfond, i vad det belöper å tiden intill dess ett förnyande av hittillsvarande anordning kan träda i kraft. Hinder lär emellertid ej möta för kanslersämbetet att för sagda vårtermin från reservfonden ställa till konsistoriets förfogande vad som under denna termin kan för förevarande ändamål befinnas erforderligt.

Departementschefen.

Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen medgiva,

att det med ritmästarbefattningen vid universitetet i Lund förenade arvodet av 1,000 kronor

[79.]

må från och med höstterminen 1922 till 1926 års slut disponeras på sådant sätt, att 500 kronor utgå till en kurs i de fria konsternas teknik, uttrycksätt och metoder jämte biträde i vården och konserveringen av konstsamlingarna, 300 kronor utgå till en kurs i reproduktionsmetodernas teori och praktik samt 200 kronor utgå till en kurs i uppmätning och avbildning av fornminnen och byggnadsverk, dock att, vad de två senare kurserna beträffar, de må efter förefallande behov anordnas vare sig vart eller vartannat år, i senare fallet med användande av den å samma kurser för två år belöpande andel av anslaget.

Karolinska mediko-kirurgiska institutet.

20. **Karolinska mediko-kirurgiska institutet.** Det ordinarie bestämda anslaget till karolinska institutet är i 1922 års riksstat uppfört med 312,685 kronor. I den nu ifrågasatta staten för förra halvåret 1923 bör detta anslag uppföras med halva beloppet eller i runt tal 156,343 kronor.

[80.]
Karolinska
mediko-
kirurgiska
institutet.

Vidare äro för karolinska institutet i riksstaten uppförda ett stort antal särskilda reservationsanslag, avseende materiell för de olika institutionerna och klinikerna vid institutet.

Dessa reservationsanslag äro följande:

Institutets materiell i allmänhet	kronor	22,000:—
Materiell m. m. för anatomiska institutionen	»	7,000:—
» » » » histologiska »	»	3,000:—
» » » » kemiska »	»	3,000:—
» » » » fysiologiska »	»	3,500:—
» » » » patologisk-anatomiska »	»	5,500:—
» » » » hygieniska »	»	2,600:—
» » » » farmakologiska »	»	1,000:—
» » » » rättsmedicinska »	»	1,800:—
» » » » medicinska kliniken	»	2,500:—
» » » » gynekologiska » å serafimerlasarettet . .	»	500:—
» » » » kirurgiska »	»	1,000:—
» » » » nerv- »	»	500:—
» » » » oftalmiatrika »	»	500:—
Underhåll och förökande av biblioteket	»	10,000:—
» » » » anatomiska museet	»	2,000:—
» av djur- och operationsavdelningen	»	1,500:—
Teckningar i vetenskapliga ändamål	»	700:—
Materiell m. m. för obstetriska kliniken vid allmänna barnbörds- huset	»	1,000:—

De ändamål, för vilka nu angivna reservationsanslag äro beviljade, tillgodosågos före år 1917 förmedelst särskilda under institutets bestämda anslag uppförda anslagsposter. Då det emellertid visade sig mindre ändamålsenligt att dessa anslagsposter hade karaktär av bestämda anslag, blevo genom beslut av 1916 års riksdag desamma

[80.] utbrutna ur det ordinarie bestämda anslaget och i riksstaten uppförda såsom särskilda reservationsanslag. Sedermera hava vissa av dessa anslag till sina belopp blivit av riksdagen höjda, varjämte ett eller annat nytt dylikt anslag tillkommit.

Det synes mig nu mindre lämpligt att för framtiden belasta riksstaten med en särskild uppräknning av dessa för närvarande till 19 uppgående olika reservationsanslag. Någon olägenhet kan jag icke finna skulle uppkomma därigenom, att samtliga dessa anslag sammansloges till ett gemensamt reservationsanslag »till materiell m. m. för vissa institutioner och kliniker vid karolinska mediko-kirurgiska institutet m. m.», vilket gemensamma anslag sedermera skulle kunna av Kungl. Maj:t fördelas med belopp, utgående såsom särskilda reservationsanslag, på de olika institutionerna eller för tillgodoseende av de olika ändamål, för vilka de speciella anslagen nu utgå. En dylik anordning skulle även innebära rätt för Kungl. Maj:t att utan riksdagens hörande inom det gemensamma anslagets ram företaga sådana jämkningar i avseende å de för de olika institutionerna fastställda beloppen, som eventuellt kunna komma att finnas lämpliga och ändamålsenliga. Jag tillstyrker alltså, att framdeles i riksstaten upptages ett ordinarie reservationsanslag med nyss angivna rubrik.

Sammanlagda beloppet av de i riksstaten nu uppförda reservationsanslagen utgör 69,600 kronor. För förra halvåret 1923 skulle erfordras hälften av denna summa eller 34,800 kronor, fördelade så, att för varje ändamål, som nu är med särskilt anslag tillgodosett, skulle beräknas hälften av nu utgående belopp. Den nyss berörda summan 34,800 kronor, skulle alltså fördelas på följande sätt:

Institutets materiell i allmänhet	kronor	11,000: —
Materiell m. m. för anatomiska institutionen	»	3,500: —
» » » » histologiska »	»	1,500: —
» » » » kemiska »	»	1,500: —
» » » » fysiologiska »	»	1,750: —
» » » » patologisk-anatomiska »	»	2,750: —
» » » » hygieniska »	»	1,300: —
» » » » farmakologiska »	»	500: —
» » » » rättsmedicinska »	»	900: —
» » » » medicinska kliniken	»	1,250: —
» » » » gynekologiska » å serafimerlasarettet	»	250: —

Materiell m. m. för kirurgiska kliniken	kronor	500: —
» » » » nerv- »	»	250: —
» » » » oftalmiatrika »	»	250: —
Underhåll och förökande av biblioteket	»	5,000: —
» » » » anatomiska museet	»	1,000: —
» av djur- och operationsavdelningen	»	750: —
Teckningar i vetenskapligt ändamål	»	350: —
Materiell m. m. för obstetriska kliniken vid allmänna barnbörds- huset	»	500: —
	Summa kronor	34,800: —

De nu å institutets ordinarie stat uppförda förslagsanslagen till arvoden åt vikarierande akademiska lärare å 2,000 kronor och till ersättning åt vikarier för kamreraren m. fl. å 600 kronor böra förra halvåret 1923 uppföras med hälften av nu utgående belopp.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923

dels upptaga det *ordinarie* bestämda anslaget till karolinska mediko-kirurgiska institutet, nu 312,685 kronor, med halva beloppet eller i avjämnat krontal 156,343 kronor;

dels — med uteslutande ur riksstaten av de under karolinska mediko-kirurgiska institutet nu upptagna 19 *ordinarie* reservationsanslagen å sammanlagt 69,600 kronor — under nämnda institut uppföra ett *ordinarie* reservationsanslag till materiell m. m. för vissa institutioner och kliniker vid samma institutet m. m. med ett belopp av 34,800 kronor, att av Kungl. Maj:t fördelas i huvudsaklig överensstämmelse med vad av mig ovan angivits;

dels upptaga det *ordinarie* förslagsanslaget till arvoden åt vikarierande akademiska lärare, nu 2,000 kronor, med halva beloppet eller 1,000 kronor;

dels ock upptaga det *ordinarie* förslagsanslaget till ersättning åt vikarier för kamreraren m. fl., nu 600 kronor, med halva beloppet eller 300 kronor.

21. **Fortsatta anslag till lärararvoden m. m.** Under denna punkt har jag, i likhet med vad som skett för innevarande år, sammanfört ett antal anslagsäskanden, avseende vissa alltjämt erforder-

Bihang till riksdagens protokoll 1922. 1 saml.

[81.]

Fortsatta anslag till lärararvoden m. m.

[81.] ligo lärararvoden m. m. vid karolinska institutet. Jag har, på samma sätt som jag förfarit i fråga om liknande anslag för universiteten i Uppsala och Lund, upptagit dessa anslag för förra halvåret 1923 till hälften av det för år 1922 för varje särskilt ändamål anvisade beloppet, dock med undantag för anslagsposten till en pediatrik klinisk vid kronprinsessan Lovisas vårdanstalt för sjuka barn, i avseende å vilken årsanslaget utgör 2,900 kronor, men enligt vad som upplysts allenast 1,000 kronor äro erforderliga under förra delen av året. I vissa fall hava av institutets lärarkollegium och universitetskanslern öknningar föreslagits av nu utgående anslag. Jag har ansett frågan härom böra anstå till närmare övervägande i samband med framställningar till 1923 års riksdag, då det gäller att efter nuvarande provisorium uppgöra förslag till en ny helårsbudget. Ändamålet med respektive anslag, det år, för vilket det först utgått, samt de anslagsbelopp, som nu av mig föreslås för förra halvåret 1923, framgå av följande tablå:

Ändamål, för vilket anslag beviljats.	År, för vilket anslag först anvisats.	Anslagsbelopp, av mig avsedda för förra halvåret 1923. Kronor.
Till arbetsbiträde vid biblioteket	1920 [1900]	775
Arvode åt ett lärarbiträde vid den förberedande kursen i allmän kemi	1910	1,250
Arvode åt biträdande lärare i medicin . . .	1908	1,500
Arvode åt biträdande lärare i kirurgi . . .	1908	1,500
Arvode åt underläkaren vid allmänna barnhuset i Stockholm för handledning av de studerande	1908	300
Arvode åt en biträdande läkare vid röntgeninstitutet å serafimerlasarettet	1908	1,500
Arvode åt en amanuens vid samma institut.	1908	750
Arvode åt en biträdande lärare i oftalmiatrik.	1920	1,500

[81.]

Ändamål, för vilket anslag beviljats.	År, för vilket anslag först anvisats.	Anslagsbelopp, av mig avsedda för förra halvåret 1923. Kronor.
Till upprättande av den institutet åliggande undervisningen och sjukvården vid vissa obstetriska och gynekologiska kliniker under den tid av året, då de ordinarie lärarna vid institutet icke ombesörja nämnda undervisning och sjukvård	1904	750
Till en pediatrik klinik vid kronprinsessan Lovisas vårdanstalt för sjuka barn	1887	1,000
Arvode åt en amanuens vid kliniken för öron-, näs- och halssjukdomar å Sabbatsbergs sjukhus	1913	1,000
Arvode åt en andre amanuens vid samma klinik	1920	500
Arvode åt en underläkare vid gynekologiska kliniken å Sabbatsbergs sjukhus	1922	1,250
Arvode åt en amanuens vid gynekologiska kliniken å Sabbatsbergs sjukhus	1913	1,000
Arvode åt en amanuens vid obstetriska kliniken å allmänna barnbördshuset	1915	1,000
Arvode åt en amanuens vid syfilidologiska kliniken å sjukhuset S:t Görän	1907	1,000
Arvode åt en andre amanuens vid samma klinik	1915	500
Verkställande av färgfotografering vid syfilidologiska kliniken å sjukhuset S:t Görän	1922	500
Till bestridande av vaktmästargöromål vid kemiska institutionen	1921	500
Till klinisk och poliklinisk undervisning i ortopedi vid vanföranstalten i Stockholm Anslaget utgår enligt de bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna gott föreskriva.	1921	4,100

Summan av dessa anslag utgör 22,175 kronor. Denna summa bör nu begäras hos riksdagen såsom förslagsanslag, högst, att av Kungl. Maj:t fördelas för nu omförmälda ändamål med enahanda såsom förslagsanslag, högst, betecknade belopp, som i tablån angivits, samt i enlighet med hittillsvarande särskilda bestämmelser och villkor för vissa av dem.

Jag tillstyrker alltså, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att för beredande av avlöningsförmåner för vissa extra ordinarie lärare och amanuenser m. m. vid karolinska mediko-kirurgiska institutet anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett förslagsanslag, högst 22,175 kronor, att med särskilda belopp av Kungl. Maj:t användas för nu av mig omförmälda ändamål.

[82.]

Fortsatta
anslag till
materiell
m. m. för
vissa
institutioner.

22. **Fortsatta anslag till materiell m. m. för vissa institutioner.** I anslutning till vad jag under punkt 68 här ovan anfört i fråga om fortsatta anslag till materiell m. m. vid universitetet i Uppsala får jag för Eders Kungl. Maj:t anmäla en del anslagsfrågor, avseende materiell m. m. vid karolinska mediko-kirurgiska institutet. I visst fall har förhöjning av ett belopp ifrågasatts, vilken höjning jag dock ej nu ansett mig kunna förorda. En tablå rörande dessa anslag följer härmed:

Ändamål, för vilket anslag beviljats.	År, för vilket anslag först anvisats.	Anslagsbelopp, av mig avsedda för första halvåret 1923. Kronor.
Materiell vid kemiska institutionen	1910	750
Materiell m. m. för medicinska kliniken . .	1919	1,750
Materiell m. m. för röntgeninstitutet	1908	1,500
Materiell m. m. för djur- och operationsavdelningen	1922	500

Anslaget till förstärkande av det å ordinarie stat uppförda reservationsanslaget till underhåll av djur- och operationsavdelningen är för närvarande uppfört såsom förslagsanslag, högst. En förändring av detta anslags karaktär till reservationsanslag torde emeller-

tid vara förenligt med de grunder för de extra anslagens beteckning, som under de senaste åren tillämpats. De övriga tre anslagen hava varit uppförda såsom reservationsanslag. Samtliga ovannämnda anslagsbelopp böra sålunda härefter utgå såsom reservationsanslag. De utgöra tillhopa 4,500 kronor. Denna summa bör nu äskas hos riksdagen för att i sinom tid av Kungl. Maj:t med enahanda såsom reservationsanslag betecknade belopp för helt år räknat, som nu utgå, fördelas för ovan angivna ändamål.

Jag tillstyrker alltså, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att till materiell m. m. för vissa institutioner vid karolinska mediko-kirurgiska institutet anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett reservationsanslag av 4,500 kronor, att av Kungl. Maj:t användas för ovan av mig omfördälda ändamål.

23. **Patologiskt-anatomiskt laboratorium.** I enlighet med Kungl. Maj:ts därom framställda förslag anvisade 1921 års riksdag dels till lokalhyra för ett till Stockholms stads allmänna försörjningsinrättning förlagt patologiskt-anatomiskt laboratorium ett belopp av 2,000 kronor, dels ock till vetenskapliga arbeten å ett dylikt laboratorium ett belopp av 4,000 kronor. Därjämte anvisade riksdagen för bestridande av nämnda lokalhyra ett anslag av 500 kronor på tilläggsstat för år 1921.

Ifrågavarande laboratorium hade tidigare varit förlagt till Sabbatsbergs sjukhus. I och med att förre professorn i patologisk anatomi vid karolinska institutet G. Hedrén, som tillika var anställd som obducent vid Sabbatsbergs sjukhus, tillträtt annan professur och således upphört att handhava undervisningen i patologisk anatomi, blevo denna undervisning samt obducentbefattningen vid sjukhuset icke längre förenade hos samma person. Den för staten utomordentligt förmånliga och billiga anordningen med obduktionsövningarnas förläggning till nämnda sjukhus måste i följd härav upphöra — såsom jämväl förutsetts vid ingäendet av överenskommelsen med Stockholms stads hälsovårdsnämnd. Staten ställdes därigenom ånyo inför spårsmålet om anskaffande av lokal och material för dessa obduktionsövningar. Förslaget om förhyrande av lokal för obduktioner och ett patologiskt-anatomiskt laboratorium vid Stockholms

[83.]

Patologiskt-
anatomiskt
laboratorium

[83.] stads allmänna försörjningsinrättning föreföll då att vara en lycklig lösning av frågan om anordnandet av erforderliga obduktionsövningar för medicine studerande, icke minst ur den synpunkten, att tillgången till obduktionsmaterial ansågs bliva fullt tillräcklig för ändamålet.

I en av kanslersämbetet för rikets universitet med eget utlåtande av den 14 oktober 1921 till Kungl. Maj:t överlämnad skrivelse har nu karolinska institutets lärarkollegium anfört, att nuvarande professorn i patologisk anatomi vid institutet F. Henschen hos lärarkollegiet anmält, att han sökt och erhållit den vid professor Hedréns avgång den 1 oktober 1921 lediga befattningen som obducent vid Sabbatsbergs sjukhus samt att det vore hans avsikt att med vederbörligt tillstånd förlägga den praktiska delen av undervisningen i patologi för medicine studerande till därvarande patologisk-anatomiska institution från och med nämnda dag. På grund härav bleve det avtal, som träffats med styrelsen för Stockholms stads allmänna försörjningsinrättning om rätt för institutet att använda dess obduktionsmaterial för nämnda undervisning, obehövt och likaså förhyrandet för institutets räkning av ett tilltänkt mindre patologiskt-anatomiskt laboratorium därstädes.

Med anmälan att de till lokalhyra för ett till allmänna försörjningsinrättningen förlagt laboratorium anvisade medlen sålunda komme att besparas statsverket, har nu lärarkollegiet hemställt dels om förslag till riksdagen att medgiva, att det anslag å 4,000 kronor för år 1922, som riksdagen redan beviljat för vetenskapliga arbeten vid ett patologiskt-anatomiskt laboratorium vid försörjningsinrättningen, måtte få användas för vetenskapliga arbeten vid nämnda laboratorium vid Sabbatsbergs sjukhus, dels ock att riksdagen måtte bevilja ett anslag av 4,000 kronor för vetenskapliga arbeten under år 1923 vid laboratoriet vid nämnda sjukhus.

Departement-
schefen.

Mot det nu framlagda förslaget har jag så mycket mindre någon erinran att göra, som det innebär en återgång till en äldre, under lång erfarenhet såsom lämplig prövad anordning av ifrågasvarande undervisning. Härtill kommer vidare, att, då styrelsen för försörjningsinrättningen beslutat höja den förut avtalade hyran till 3,000 kronor för år, den nu åvägabragta lösningen av frågan innebär en ytterligare besparing för statsverket.

Anslaget till vetenskapliga arbeten vid laboratoriet torde böra utgå med hälften av det belopp, som beräknats för år 1922.

Jag hemställer fördenskull, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

dels medgiva, att det anslag å 4,000 kronor, som riksdagen å extra stat för år 1922 beviljat till vetenskapliga arbeten vid ett till Stockholms stads allmänna försörjningsinrättning förlagt patologiskt-anatomiskt laboratorium, måtte få användas till vetenskapliga arbeten vid ett patologiskt-anatomiskt laboratorium vid Sabbatsbergs sjukhus,

dels ock till vetenskapliga arbeten vid nämnda laboratorium vid Sabbatsbergs sjukhus anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett förslagsanslag, högst 2,000 kronor.

24. Pediatrisk klinik vid allmänna barnhuset samt poliklinik för barnsjukdomar. Riksdagen har, från och med år 1919, anvisat anslag på extra stat till bestridande av dagavgifter för sjuka barn, som till provisorisk vård och för pediatrisk klinisk undervisning intaga så allmänna barnhuset i Stockholm, i den mån dylika avgifter ej åligga Stockholms kommun eller enskilda.

[84.]

Pediatrisk klinik vid allmänna barnhuset samt poliklinik för barnsjukdomar.

Med ifrågavarande anslag avsågs — heter det i statsverkspropositionen till 1920 års riksdag, bilagan åttonde huvudtiteln punkten 132, rörande det av riksdagen år 1919 beviljade första anslaget till omförmälda ändamål — att bereda möjlighet till en förbättrad pediatrisk klinisk undervisning vid karolinska institutet. Den åsyftade förbättrade pediatriska undervisningen ville man söka vinna genom att å allmänna barnhuset intoges ett erforderligt antal sjuka barn, särskilt spädbarn. Frågan härom hade varit föremål för en vidlyftig utredning, som utmynnat däri, att direktionen för barnhuset förklarar, att, under vissa förutsättningar hinder icke mötte att tills vidare å barnhuset till provisorisk vård och för klinisk undervisning mottaga sjuka barn till angivet antal mot en av direktionen bestämd dagavgift. Det beviljade anslaget avsåg närmast bestridande av denna dagavgift.

I statsverkspropositionen till 1921 års riksdag föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att för nämnda ändamål för år 1922 anvisa ett anslag av 35,000 kronor. Riksdagen beviljade emellertid endast 30,000 kronor och anförde därom, bland annat, följande:

För år 1921 utgår för ändamålet ett av riksdagen beviljat extra anslag å 20,000 kronor. Vid bestämmandet av storleken av detta anslag hade riksdagen

[84.]

haft till utgångspunkt, att dagavgifterna för ifrågavarande barn vore 4 kronor för spädbarn och 3 kronor för barn över ett år. Den av Kungl. Maj:t föreslagna anslagshöjningen är betingad av direktionens för allmänna barnhuset beslut att från och med 1 februari 1920 höja dagavgiften för samtliga ifrågavarande barn till 7 kronor.

Riksdagen har ej kunnat undgå att fästa sig vid den starka höjningen av ifrågavarande dagavgifter, vilken näppeligen synes behöva bibehållas vid nu allmänt fallande konjunkturer. Då sålunda enligt riksdagens mening en sänkning av dagavgifterna bör vara att förvänta, synes statsbidraget ej heller behöva beräknas till så stort belopp som nu ifrågasatts.

Verksamheten vid karolinska institutets pediatrika poliklinik har alltsedan år 1887 upprätthållits genom anslag dels av statsmedel, dels av medel från Stockholms stad. För vart och ett av åren 1887—1909 anvisade riksdagen på extra stat ett belopp av 2,800 kronor, och ett lika stort belopp per år har anslagits av Stockholms stad. År 1910 ökades statsanslaget till 3,500 kronor per år, från och med år 1914 till 4,175 kronor per år samt från och med år 1921 till 6,255 kronor per år. Samtidigt med de av riksdagen beviljade ökningarna i anslaget till polikliniken har också Stockholms stad gjort motsvarande ökning i sitt anslag till densamma. Anslaget till polikliniken utgår sålunda från och med år 1921 med sammanlagt 12,510 kronor.

I skrivelse till karolinska institutets lärarkollegium har professorn i pediatrik vid institutet I. Jundell gjort framställning rörande följande anslag till den pediatrika undervisningen för nedan angivna ändamål, nämligen,

dels på extra stat för år 1923: för bestridande av dagavgifter för sjuka barn, som till provisorisk vård och för pedriatisk klinisk undervisning intagas å allmänna barnhuset i Stockholm 35,000 kronor samt till polikliniken för barnsjukdomar i Stockholm 6,755 kronor,

dels på tilläggsstat för år 1922: till täckande av ökning i hyran för nämnda poliklinik för tiden 1 oktober 1921—31 december 1922 625 kronor samt för flyttning av polikliniken från dess nuvarande lokal, Kungsgatan 70, till allmänna barnhuset 250 kronor.

Samtliga de tre sistnämnda anslagen skulle utgå under förutsättning att Stockholms stad för samma ändamål anvisade enahanda belopp.

Beträffande det första anslaget till dagavgifter vid allmänna barnhuset, förmler Jundell att barnhusdirektionen så sent som våren 1921 förklarar sig icke vilja nedsätta dagavgiften för barn, som å barnhuset mottoges till tillfällig vård, utan fortfarande krävde en dagavgift av sju kronor, varför Jundell ansett sig böra göra framställning om utverkande av ovannämnda belopp.

Rörande frågan om poliklinikens förflyttning och det i samband därmed stående engångsanslaget framhåller Jundell, att det varit ett sedan länge hyst önskemål att förflytta institutets barnpoliklinik från de nuvarande lokalerna vid Kungsgatan till allmänna barnhuset.

Lokalen vid Kungsgatan (hörnet av Vasagatan) vore alldeles oerhört bullersam. Med den ökning i trafiken, som numera inträtt vid nämnda plats, vore det nästan uteslutet att å barn kunna göra de viktigaste kliniska undersökningarna, nämligen de fysikaliska, allra helst då dessa undersökningar också skulle ske i undervisningsändamål. Vidare vore det för undervisningen synnerligen ofördelaktigt, att kliniken vid barnhuset och polikliniken låge på skilda ställen. Materialet kunde då å ingetdera hållet utnyttjas på det för undervisningen lämpligaste sättet. Itudelningen av dessa båda undervisningsanstalter försvårade också arbetet för de två läkare — klinikchefen och amanuensen — vilka samtidigt skulle tjänstgöra vid barnhuset och polikliniken. Speciellt bleve det svårt att för poliklinikens chef så systematiskt övervaka och leda arbetet vid polikliniken, som önskvårt vore, och hade detta visat sig vara till olägenhet för poliklinikens rätta skötsel. När barnhuset år 1885 inflyttade i sina nuvarande lokaler vid Norrtullsgatan 14, avsågs från början, att institutets poliklinik, som varit förenad med det gamla barnhuset, även skulle flytta till det nya och inreddes därför vid det nya barnhuset en lokal, avsedd att vid tillfälle tagas i bruk av polikliniken. Emellertid ansågs barnhusets läge vid den tiden — 1880-talet — vara så avlägset och den kringliggande trakten så obebodd, att allmänheten icke så lätt skulle söka sig dit, och var detta anledningen till, att polikliniken provisoriskt förlades till en mera central del av staden. I sist antydda avseende hade emellertid förhållandena nu helt ändrat sig. Barnhuset låge i en väl bebyggd trakt och med synnerligen goda spårvägsförbindelser. En förflyttning skulle dessutom medföra en betydligt jämnare fördelning av poliklinikerna över stadens område. Därtill komme, att den lokal, som vid allmänna barnhuset nu kunde få förhyras till poliklinik, vore i alla avseenden bättre än polikliniken vid Kungsgatan.

Denna förflyttning komme icke att föranleda några ökade årsutgifter, ity att barnhusdirektionen för hyra och uppvärmning av lokalen betingade sig samma summa, som härför från och med den 1 oktober 1921 måste utgivas för polikliniken vid Kungsgatan (5,000 kronor i hyra och 2,000 kronor för värme.) De enda kostnader, som betingades av flyttningen ifråga, vore dels flyttningskostnader, dels kostnader för reparation och möjligen även nyanskaffning av en del möbler och annan utrustning, som vore så bristfällig, att den icke gärna kunde medtagas till en ny lokal.

Den behöfliga summan för själva flyttningen och nämnda reparation, respek-

[84.] tive nyutrustning kunde uppskattas till 500 kronor. Poliklinikens anslag vore så ytterst knappt tilltagna, att det vore otänkbart att bestrida denna tillfälliga utgift med medel från de ordinarie anslagen.

Lärarkollegiet vid karolinska institutet har i sitt till universitetskanslern avgivna yttrande över Jundells ovan refererade skrivelse meddelat, att direktionen över allmänna barnhuset erbjudit sig att låta institutet inom barnhuset förhyra lokal för ändamålet, att lärarkollegiet beslutit antaga detta erbjudande, att Stockholms stads hälsovårdsnämnd förklarat sig icke hava något att erinra mot flyttningen, samt att lärarkollegiet uppdragit åt rektor och Jundell att med barnhusdirektionen preliminärt träffa avtal angående berörda hyresupplåtelse. Avskrift av vederbörligt hyreskontrakt har sedermera till ecklesiastikdepartementet överlämnats. Lärarkollegiet anhåller om utverkande av proposition till 1922 års riksdag i enlighet med Jundells ovanberörda förslag; och har kanslern i skrivelse den 13 augusti 1921 tillstyrkt samma förslag.

Departementsschefen.

Vad först beträffar det till dagavgifter vid allmänna barnhuset erforderliga anslagsbeloppet, står Jundells framställning i överensstämmelse med den ståndpunkt rörande dagavgiften vid barnhuset, som direktionen alltjämt vidhåller. Jag kan ej finna annat, än att den allmänna prisnivåns fallande måste influera på dessa dagavgifter och att barnhusets direktion ej torde kunna underlåta att med aktgivande härå nedsätta dessa som synes rätt höga avgifter. I allt fall synes mig den av 1921 års riksdag vidtagna anslagsminskningen väl grundad, och jag anser mig nu ej kunna tillstyrka för ändamålet högre belopp än av riksdagen för innevarande år beviljats, alltså för första halvåret 1923 15,000 kronor.

Vidkommande därefter de för barnpolikliniken ifrågasatta anslagen synes mig någon erinran mot desamma ej vara att framställa. Såsom Jundell påvisat, är en förflyttning av polikliniken förenad med avsevärda fördelar från såväl sjukvårdens som undervisningens synpunkt. En hyresökning skulle i allt fall förekomma, enär för polikliniklokalen vid Kungsgatan från och med den 1 oktober 1921 betingats en med 1,000 kronor förhöjd hyra (från 4,000 kronor till 5,000 kronor) av vilket belopp hälften eller 500 kronor skulle falla på staten, under villkor att samma belopp beviljades av Stockholms stad. Härtill skulle vidare komma cirka 2,000 kronor för

värme. Enligt det mellan allmänna barnhusets direktion och karolinska institutet nu uppgjorda kontraktet betingar hyreskostnaden för polikliniken i barnhusets lokal ett årligt belopp av 7,000 kronor (härin ingå kostnader för värme och lyse). Enär poliklinikens förflyttning ägt rum redan under hösten 1921, erfordras medel till hyran för sista kvartalet av nämnda år; den såväl härför som för år 1922 erforderliga hyresökningen betingar anslagsmedel på tilläggsstat; likaså böra medel till flyttningskostnaderna beredas å tilläggsstat. Härtill återkommer jag i annat sammanhang. I likhet med vad förut varit fallet, böra samtliga anslag till polikliniken utgå, under förutsättning, att från Stockholms stad motsvarande belopp beviljas.

Jag hemställer alltså för närvarande, att Eders Kungl. Maj:ts täcktes föreslå riksdagen

att på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 såsom särskilda förslagsanslag, högst, anvisa *dels* till bestridande av dagavgifter för sjuka barn, som till provisorisk vård och för pediatrik klinisk undervisning intagas å allmänna barnhuset i Stockholm, i den mån dylika avgifter ej åligga Stockholms kommun eller enskilda, 15,000 kronor; *dels ock* till en poliklinik för barnsjukdomar i Stockholm, under villkor att Stockholms stad till enahanda ändamål för samma tid tillskjuter motsvarande belopp, 3,378 kronor.

25. **Bokinköp och bokbindning för biblioteket.** Å ordinarie stat för karolinska mediko-kirurgiska institutet finnes uppfört ett reservationsanslag till underhåll och förökande av institutets bibliotek. Detta anslag har alltsedan år 1914 utgått med ett belopp av 10,000 kronor.

I skrivelse till kanslern för rikets universitet har institutets lärarkollegium nu hemställt om utverkande av framställning till 1922 års riksdag dels om höjning av detta anslag med 13,000 kronor till 23,000 kronor, dels ock om ett förstärkningsanslag för år 1922 å 13,000 kronor.

Till stöd för sin framställning har lärarkollegiet anfört följande:

Anslaget till underhåll och förökande av karolinska mediko-kirurgiska institutets bibliotek, som av 1913 års riksdag höjdes från 7,000 kronor till 10,000

[85.]

Bokinköp
och bokbind-
ning för
biblioteket.

[85.]

kronor, utgår sedan år 1914 med det senare beloppet och har trots de senaste årens ofantliga prisstegringar ej blivit höjt. Dessa prisstegringar, som redan tidigare föranlett framställningar om betydande höjningar av anslagen till bl. a. kungl. biblioteket och till Uppsala universitetsbibliotek, ha under år 1920 blivit särskilt kännbara för karolinska institutets bibliotek.

Det år 1913 beviljade anslaget är enligt en av institutets dåvarande bibliotekarie uppgjord beräkning avsett att användas på följande sätt:

För prenumeration å tidskrifter	kronor	5,000: —
» inköp av nyutkommen litteratur däri inberäknat fortsättningar	»	1,500: —
» inköp av viktigare äldre litteratur och av defekter	»	1,500: —
» inbindning	»	1,500: —
» arbetsbiträde	»	500: —

Summa kronor 10,000: —

En granskning av de särskilda posternas konto i det senaste årets räkningar ger vid handen, att samtliga kräva ökade anslag, om den standard, som åsyftades med 1913 års riksdagsbeslut, skall kunna upprätthållas, men vid beräkandet av storleken av den erforderliga ökningen visar det sig, att proportionen mellan nu utgående och erforderligt anslag ställer sig något olika för olika poster.

Under år 1920 uppgingo utgifterna för tidskriftsprenumeration till något över 8,000 kronor. Då några tidskriftsserier fortfarande stiga i pris, och då därtill kommer, att några under krigsåren helt eller delvis upphörda serier inom kort väntas utkomma i full utsträckning, kan denna utgiftspost under de närmaste åren beräknas till minst 9,000 kronor, vilket innebär en stegring av 80 procent.

De två följande posterna, »nyutkommen litteratur» och »viktigare äldre litteratur» ha under samma tid dragit en kostnad av något över 4,500 kronor, alltså en ökning av cirka 50 procent. Att stegringen här är något mindre, beror emellertid ej på att priserna äro lägre, utan dels därpå, att några för ett år sedan gjorda beställningar ännu ej effektuerats, dels därpå, att biblioteksnämnden till följd av den ekonomiska ställningen på senaste tiden nödgats avslå så gott som alla inköpsförslag, även då det gällt litteratur, vilkens förvärvande under normala förhållanden varit en bjudande nödvändighet. Även under dessa poster måste man otvivelaktigt räkna med en prisstegring av 80 procent, d. v. s. från 1,500 till 2,700 kronor respektive. Till bevis för riktigheten av denna beräkning förtjänar påpekas, att enbart fortsättningarna — d. v. s. den post, på vilken praktiskt taget inga inskränkningar kunnat företagas — dragit en kostnad av 1,000 kronor, d. v. s. $\frac{2}{3}$ av hela det för inköp av nyutkommen litteratur beräknade anslaget.

Någon nedgång i bokpriserna är ännu ej skönjbar, tvärtom visa särskilt tyska böcker en benägenhet att fortfarande stiga i pris.

Beträffande kostnaderna för inbindning kan man däremot räkna med en viss minskning i jämförelse med 1920 års priser, ehuru prisläget fortfarande ligger oerhört över 1914 års. Vid beräkningen av det nya anslagsbehovet har man alltså ej någon ledning av 1920 års bokbindarräkningar, då därtill bindningen till följd av de ringa medlen måst inskränkas till det allra nödvändigaste. För denna beräkning synes därför lämpligast att utgå från det antal band, som år

ligen behöver bindas, och ett visst medelpris för band. Biblioteket håller för närvarande i det närmaste 300 löpande tidskriftsserier, de flesta utkommande med ett band årligen men åtskilliga med två eller flera. Läggas här till de nya förvärven, särskilt hela tidskriftsserier, som tills vidare måste uppställas obundna och vilkas inbindning lämpligen bör fördelas på flera år, måste man tillsvidare räkna med att 500 band årligen måste utföras. Den senaste bindräkningen (den 28 februari 1921) visar en genomsnittskostnad av något över 10 kronor per band, varierande efter storlek och beskaffenhet (det billigaste 4 kronor 75 öre, det dyraste 20 kronor). För att bedöma detta medelpris, som trots den sedan nyåret inträdda sänkningen något överstiger 1920 års medelkostnad för band i kungl. bibliotekets utländska avdelning (9 kronor 51 öre), vilken anlitar samme bokbindare, måste man taga i betraktande, att institutsbibliotekets bindningskostnader i ojämförligt större utsträckning nedläggas på tidskriftsårgångar med många häften och på omfattningsrika handböcker. För 500 band behövas alltså omkring 5,000 kronor.

En utgiftspost, som hittills har beträffats genom besparingar på anslagets övriga poster, är expenser, vilka nu emellertid stigit till belopp, som icke rätteligen borde undandragas sitt egentliga ändamål. De bokhyllor, som efter hand måste anskaffas på grund av bibliotekets snabba tillväxt — normalt, d. v. s. fränsett donationer, bortåt 40 meter årligen — torde numera draga en kostnad av minst 200 kronor utöver vad som för detta ändamål kunde beräknas år 1913. Det förtjänar även nämnas, att alla belysningskostnader inom de närmaste åren väntas komma på bibliotekets konto, så snart belysning från stadens elektricitetsverk blir inledd i hela byggnaden, och till stor del redan från och med nästa höst, då expeditionens tyngdpunkt förläggas till den del, som redan har belysning från detta verk. Läggas här till alla i regel tredubblade omkostnader för diverse blankettryck, för telefon, för renhållning m. m., synes ett tillägg av 1,000 kronor för expenser vara synnerligen välbehövt för att täcka ökningen i expenskostnader.

Den särskilt genom de senaste stora donationerna och genom den allmänna tillväxten avsevärt ökade arbetsbördan skulle väl försvara en anhållan om anslag till ett extra biträde med 1,200 kronor arvode och däremot svarande dyrtidstilllägg, men då en sådan ansökan på grund av det statsfinansiella läget ej torde ha några utsikter att vinna bifall, synes det tills vidare nödvändigt att avstå därifrån och att uppskjuta vissa arbeten i avvaktan på bättre tider. Däremot borde det ej vara ett ouppfyllbart önskemål, att det nuvarande till 500 kronor uppgående anslaget till tillfällig arbetshjälp med hänsyn till penningvärdets fall finge höjas till det dubbla eller 1,000 kronor, vilket synes vara minimum för att det oundgängliga löpande arbetet skall kunna behörigen utföras.

Sammanställas de nämnda posterna. erhålles följande tabell:

Tidskrifter	kronor	9,000: —
Nyutkommen litteratur, däri inberäknad fortsättning	»	2,700: —
Viktigare äldre litteratur och inköp av defekter	»	2,700: —
Inbindning	»	5,000: —
Expenser	»	1,000: —
Arbetsbiträde	»	1,000: —

Summa kronor 21,400: —

[85.]

Denna summa motsvarar det belopp, till vilket anslaget synes böra höjas för att i verkligheten motsvara det år 1913 beviljade beloppet. Det vore emellertid önskvärt, att ytterligare höjning beviljades med hänsyn till den utvidgning av bibliotekets verksamhetsområde, som ernåtts genom de senaste donationerna. I en till lärarkollegiet av bibliotekarien den 1 december 1920 avlåten skrivelse har framhållits, att för fortsättning av de genom den Retziuska donationen erhållna tidskriftsserierna skulle behövas ett årligt belopp av 400 kronor. För fortsättning av den Nordensonska donationens tidskriftsserier skulle behövas cirka 200 kronor. Vidare förtjänar påpekas, att biblioteket ej längre erhåller samtliga genom nordiskt medicinskt arkivs bytesrörelse förvärvade tidskrifter kostnadsfritt, utan måste betala för det antal, som överstiger 70. På grund av den prisnedsättning (25 procent å bokhandelspriset), som av »Arkivets» redaktion beviljas, är denna accession synnerligen önskvärd och lämnar i särskilt hög grad valuta för däri nedlagda omkostnader. Den sammanlagda utgiften för dessa tidskrifter, inberäknat bindningskostnader, torde från och med 1923 uppgå till omkring 1,000 kronor.

Aberopande förestående utredning hemställer lärarkollegiet om förslag till 1922 års riksdag att höja det å institutets stat uppförda anslaget till underhåll och förökande av biblioteket från dess nuvarande belopp, 10,000 kronor, med 13,000 kronor, till 23,000 kronor.

Då de flesta inköpsbeslut fattats under förutsättning av helt andra priser än dem som sedan debiterats vid dessa böckers levererande, då tidskrifter och fortsättningar faktiskt redan draga en kostnad motsvarande hela årsanslaget, och då bokhandeln ej kan lämna kredit för längre tid än ett år, är bibliotekets ekonomiska ställning redan nu fullkomligt ohållbar, oaktat biblioteks nämnden till vidare beslutat att alldeles avstå från inköp av nya böcker. Kollegiet finner sig därför nödsakat anhålla, att förhöjt anslag för enahanda ändamål och med samma belopp begäres att utgå på tilläggsstat för år 1922, då i annat fall flera av bibliotekets genom bokhandelsprenumeration förvärvade tidskrifter till stort men för forskningen måste avbeställas från och med ingången av år 1922.

Universitetskanslern har i skrivelse den 13 augusti 1921 hemställt om avlåtande av proposition till 1922 års riksdag om beviljande på tilläggsstat för år 1922 av 13,000 kronor till underhåll och förökande av institutets bibliotek samt därvid anfört följande:

Med ökning av det ordinarie anslaget till biblioteket skulle, med hänsyn till svårigheten att nu erhålla fullt tillfredsställande beräkningar av framtida behörliga anslag till prenumerations- och tidskrifter, bokbindning o. s. v., kunna lämpligen anstå till 1923 års riksdag, då ökningen i allt fall skulle inträda från och med senare halvåret 1923. Däremot vill kanslersämbetet på det livligaste understödja framställningen om ett tilläggsanslag för år 1922, vilket tydligen blir i hög grad påkallat, helst enär av detta anslag måste tillgodoses jämväl de ökade utgifterna under förra halvåret 1923.

bibliotek är av väsentlig betydelse för den medicinska forskningen i huvudstaden. [85.]

I likhet med universitetskanslern anser jag emellertid att med ökning av det ordinarie anslaget till biblioteket bör tillsvidare anstå. Då tilläggsstaten på sätt jag i annat sammanhang framhållit och riksdagen vid upprepade tillfällen givit tillkänna — allenast bör tillgripas i särskilda undantagsfall, anser jag mig nu icke kunna tillstyrka förslaget om anslags beredande för ändamålet å 1922 års tilläggsstat. För år 1923 däremot synes mig ett tilläggsanslag böra utgå å extra stat. Jag ställer mig dock tveksam gentemot förslaget, i vad det avser storleken av det belopp, som för närvarande bör anslås till ifrågavarande ändamål.

Uppenbarligen är det ett önskemål, att biblioteket vidmakthålles i sådant skick, att det för närvarande må kunna på ett något så när tillfredsställande sätt tjäna den medicinska forskningen. Frågan om en mera vidgad utökning av biblioteket torde man vara nödsakad att tills vidare undanskjuta till en tid, då det statsfinansiella läget det medgiver och priserna på ifrågavarande område vunnit stadga. Redan nu måste emellertid ökade medel ställas till förfogande för bestridande av vissa utgifter, om biblioteket skall kunna hjälpligt stödja den vetenskapliga forskningen vid institutet. I detta samband framhåller jag särskilt behoven att tidskriftserierna behörigen fullföljas och kompletteras, att nytkommen litteratur anskaffas och att de utgifter, som av lärarkollegiet betecknas såsom »expenser», vederbörligen täckas.

Jag anser mig emellertid på grund av de nu rådande ekonomiska förhållandena böra inskränka mig att för ändamålet tillstyrka att hos riksdagen äskas ett anslag å extra stat för bokinköp och bokbindning av 8,000 kronor för år räknat, varav alltså på förra halvåret 1923 skulle komma hälften eller alltså 4,000 kronor.

Jag tillåter mig alltså hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att till bokinköp och bokbindning för karolinska mediko-kirurgiska institutets bibliotek anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett förslagsanslag, högst 4,000 kronor.

Tandläkarinstitutet.

[86.] **26. Tandläkarinstitutet.** Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 upptaga det *ordinarie* förslagsanslaget, högst, till institutet, nu 32,850 kronor, med halva beloppet eller 16,425 kronor.

[87.] **27. Assistenten vid protés- och tandfyllningslaboratorierna samt i tandkirurgi.** För vart och ett av åren 1921 och 1922 har riksdagen på extra stat anvisat dels till arvode åt en assistent å protéslaboratoriet 1,200 kronor, dels ock till arvode åt en assistent å tandfyllningslaboratoriet 900 kronor.

I enlighet med Kungl. Maj:s förslag anvisade 1921 års riksdag till arvode åt en assistent i tandkirurgi med skyldighet att meddela undervisning och praktisk handledning å institutets röntgenlaboratorium på extra stat för år 1922 ett belopp av 900 kronor.

Kanslern för rikets universitet har på därom av vederbörande gjord framställning i skrivelse den 12 augusti 1921 hemställt om avlåtande av proposition till riksdagen för fortsatt tillgodoseende av nämnda syften.

Jag tillstyrker förslag till riksdagen

att för tandläkarinstitutet på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 såsom särskilda förslagsanslag, högst, anvisa

dels till arvode åt en assistent i tandkirurgi med skyldighet att meddela undervisning och praktisk handledning å institutets röntgenlaboratorium 450 kronor;

dels till arvode åt en assistent å protéslaboratoriet 600 kronor;

dels ock till arvode åt en assistent å tandfyllningslaboratoriet 450 kronor.

28. **Inredning och utrustning av tandläkarinstitutets nya lokaler.** Sedan i slutet av år 1917 framställning inkommit till Kungl. Maj:t med yrkande att tandläkarinstitutet med det snaraste måtte så utvidgas, att årligen ett betydligt större antal tandläkare än vad då var fallet där kunde utexamineras, och att därvid bestämd hänsyn toges till den ytterligare utökning av elevantalet, vilken en sakkunnig utredning kunde komma att påvisa såsom i framtiden erforderlig, bemyndigades genom beslut den 20 juni 1918 dåvarande chefen för ecklesiastikdepartementet att tillkalla högst fem sakkunniga för utredning rörande tandläkarinstitutets utvidgning och omorganisation av tandläkarundervisningen jämte därmed sammanhängande frågor. De sålunda tillkallade sakkunniga avgåvo den 27 december 1920 utlåtande i ämnet, innefattande förslag till omorganisation av tandläkarundervisningen genom upprättande av en tandläkarhögskola. Detta förslag har sedermera utremmitterats till olika myndigheter.

Emellertid hava de lokala förhållandena sedan länge lagt en hämsko på undervisningens rationella ordnande. Redan år 1908 uppdrog Kungl. Maj:t åt tandläkarinstitutets lärarråd att i samverkan med dåvarande överintendentsämbetet söka utreda institutets byggnadsfråga. Sedan under de följande åren upprepade försök gjorts att finna plats för en avsedd nybyggnad men planerna på förvärvande av en ny lokal av skilda anledningar måst uppgivas, framställde överintendentsämbetet år 1913 förslag om institutets inrymmande i vetenskapsakademiens förutvarande byggnad i kvarteret Grönlandet norra. I anledning härav och efter granskning av förslaget gjorde lärarrådet det uttalandet, att, då utsikt att snart få möjlighet för nybyggnad ej tycktes förefinnas, men lärarrådet ej kunde påtaga sig ansvaret att längre behålla institutet i de då förhyrda lokalerna, lärarrådet ansåg, att vetenskapsakademiens lokaler borde kunna bringas till en efter omständigheterna försvarlig anordning såsom anstalt för den sjukvård, de laboratorier och den övriga undervisning, för vilka lärarrådet ansåg sig ansvarigt. Efter det ritningar blivit uppgjorda, framlades förslag i ämnet till riksdagen, och har riksdagen för om- och påbyggnadsarbeten å ifrågavarande byggnader beviljat erforderliga medel.

Givet är att den sedan länge önskvärda och nu beslutade förflyttningen av institutet skall medföra vissa kostnader i avseende å nyinredning och utrustning av de nya lokalerna. I anledning här-

[88.]

Inredning
och utrust-
ning av tand-
läkarinstitu-
tets nya
lokaler.

av bemyndigades min företrädare i statsrådsämbetet att tillkalla två sakkunniga för att i samråd med tandläkarinstitutets lärarråd *dels* biträda byggnadsstyrelsen vid inredningen av de för tandläkarinstitutet avsedda lokalerna inom kvarteret Grönlandet norra i Stockholm, *dels ock* — med hänsyn tagen jämväl till den ökning i elevantalet vid institutet, som kunde medgivas av ökat lokalutrymme — uppgöra och till Kungl. Maj:t inkomma med förslag och kostnadsberäkningar beträffande såväl erforderlig utrustning av institutets nya lokaler som eventuellt behövliga ändrade anordningar för uppehållande av undervisningen vid institutet. För ändamålet tillkallades såsom sakkunniga professorn vid karolinska institutet J. H. Åkerman och laboratorn vid tandläkarinstitutet C. A. B. Engström.

De sakkunnigas arbeten äro ännu ej avslutade, men så pass långt framskridna, att en uppskattning kunnat göras av de för ändamålet erforderliga kostnaderna. Då de nya lokalerna, som beräknas stå färdiga till höstterminen 1923, också böra komma till användning vid nämnda tid, synas medel böra vara för ändamålet tillgängliga redan under förra halvåret 1923. De sakkunniga hava beräknat totalkostnaderna till 300,000 kronor, av vilka halva beloppet skulle behövas redan före den 1 juli 1923. Med hänsyn till nedåtgående konjunkturer och i betraktande av önskvärldheten av statsutgifternas begränsning, anser jag emellertid, att för förra halvåret 1923 bör beräknas ett belopp av allenast 100,000 kronor.

Då frågan ännu ej föreligger fullt utredd men det synes mig ofrånkomligt att åtgärder vidtagas för att bereda tandläkarinstitutet tillfälle att från och med höstterminen 1923 taga i bruk sina nya lokaler, hemställer jag, det Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att, i avbidan på proposition angående inredning och utrustning av tandläkarinstitutets nya lokaler, för ändamålet beräkna på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett reservationsanslag av 100,000 kronor.

Serafimerlasarettet.

[89.]
Serafimer-
lasarettet.

29. **Serafimerlasarettet.** Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 upptaga

dels serafimerlasarettets *ordinarie* anslag till understöd och ersättningar, nu 120,000 kronor, med halva beloppet eller 60,000 kronor;

dels ock lasarettets *ordinarie* anslag till inrättningen för sjukas behandling med elektricitet, nu 750 kronor, med halva beloppet eller 375 kronor.

Gemensamma universitetsändamål.

30. **Undervisning i epidemiologi.** För anordnande vid epidemisjukhusen i Stockholm, Göteborg, Malmö och Uppsala av klinisk undervisning i epidemiologi åt medicine kandidater har för vart och ett av åren 1912—1919 anvisats ett extra anslag av 6,000 kronor. Från och med år 1920 utgår detta anslag med ett till 9,400 kronor höjt belopp, att användas enligt av dåvarande departementschefen vid anmälan inför Kungl. Maj:t av ärendet den 9 januari 1919 angivna grunder samt av Kungl. Maj:t i övrigt meddelade bestämmelser.

[90.]
Undervisning
i epidemi-
ologi.

Då motsvarande anslagsbelopp äro behöfliga jämväl för förra halvåret 1923, hemställer jag om förslag till riksdagen

att till anordnande vid epidemisjukhusen i Stockholm, Göteborg, Malmö och Uppsala av klinisk undervisning i epidemiologi åt medicine kandidater anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett förslagsanslag, högst 4,700 kronor, att användas enligt av vederbörande departementschef till statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 9 januari 1919 angivna grunder samt av Kungl. Maj:t i övrigt meddelade bestämmelser.

31. **Utgivande av anteckningar efter juridiska föreläsningar.** För utgivande i tryck av vederbörligen granskade anteckningar efter föreläsningar, hållna inom juridiska fakulteterna vid rikets universitet, har riksdagen under en lång följd av år, dock med vissa uppehåll, beviljat anslag på extra stat till växlande belopp. För vart och ett av åren 1917—1921 har anslaget utgått med 4,500 kronor. Föreskrifter om ifrågavarande anslags användning finnas

[91.]
Utgivande av
anteckningar
efter
juridiska
föreläs-
ningar.

[91.] meddelade i kungl. brev den 30 november 1900 och den 10 november 1916.

Vid framläggande av petita till 1920 års riksdag föreslog universitetskanslern en avsevärd förhöjning av förevarande anslag, nämligen till ett belopp av 17,500 kronor. Enär det då var okänt, i vilken omfattning besparingar å tidigare beviljade anslag komme att bli tillgängliga för ifrågavarande ändamål under år 1920, kunde denna kanslerns framställning icke vid nämnda tidpunkt föranleda någon höjning av anslaget, som jämväl för år 1921 bestämdes till 4,500 kronor. Sedermera hemställde kanslern om avlåtande till 1921 års riksdag av proposition rörande beviljande för år 1922 av ett anslag å 20,000 kronor för omförmälda ändamål. Ehuru det ej besannats, att besparingar till mera avsevärt belopp uppkommit å tidigare anslag till ifrågavarande syfte, visade det sig dock med hänsyn till de brydsamma tidsförhållandena nödvändigt att så långt som möjligt söka begränsa anslagskravet i fråga. Det belopp av 13,500 kronor eller tre gånger det före de stora prisstegringarna bestämda, som Kungl. Maj:t i överensstämmelse därmed föreslog 1921 års riksdag att bevilja för år 1922, nedsattes dock av riksdagen, så att ett anslag å 10,000 kronor anvisades för sagda syfte.

Nu har universitetskanslern i skrivelse den 30 augusti 1921 hemställt om avlåtande till 1922 års riksdag av proposition om beviljande på extra stat för förra halvåret 1923 av ett anslag å 10,000 kronor för ifrågavarande ändamål. Till stöd för denna sin framställning anför kanslern följande:

De hittills beviljade anslagen hava visat sig vara av stor nytta. Medelst understöd från desamma hava under årens lopp utgivits ett betydande antal läroböcker inom det juridiska området, vilka varit till gagn vid undervisningen.

Behov av anslag för enahanda ändamål lär med visshet föreligga även för år 1923. Enligt inhämtade upplysningar från vederbörande skulle för år 1923 erfordras för utgivande av juridiska föreläsningar, hållna vid Uppsala universitet, minst 13,000 kronor och för utgivande av juridiska föreläsningar, hållna vid Lunds universitet, omkring 8,000 kronor.

Vid senaste av kanslersämbetet för rikets universitet verkställda fördelning av medel, tillgängliga för ifrågavarande ändamål — nämligen enligt kanslersämbetets beslut den 31 mars 1921 — fanns disponibelt ett belopp av 4,500 kronor. Enär uti då ingivna ansökningar begärts tillhoppa nära 15,000 kronor, kunde alltså de framställda önskningarna icke på långt när tillgodoses. Kanslersämbetet får därför, under betonande, att, enligt vad med största sannolikhet kan antagas, några avsevärda besparingar å äldre anslag icke kunna påräknas, framhålla be-

hovet av det hittills beviljade anslagsbeloppets ökande. Såsom av det ovan sagda framgår, har äskats för år 1922 tillhopa omkring 21,000 kronor. Kanslersäm-
betet anser sig dock icke böra begära så stort belopp denna gång.

Departementschefen.

1921 års riksdag har höjt anslaget ifråga från förutvarande 4,500 kronor till 10,000 kronor för år 1922. Det torde då näppe-
ligen böra ifrågasättas att föreslå 1922 års riksdag att skrida till
ytterligare höjning av samma anslag, allraminst vid närvarande be-
tryckta ekonomiska läge. Ehuru behovet av anslag för tryckande
av juridiska föreläsningar förvisso är starkt kännbart, hemställer jag
därför om förslag till riksdagen

att till utgivande i tryck av vederbörligen
granskade anteckningar efter föreläsningar, hållna
inom juridiska fakulteterna vid rikets universitet
anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni
1923 ett reservationsanslag av 5,000 kronor.

32. Tryckning av doktorsavhandlingar. Under de senaste
åren har i riksstaten varit uppförda två extra anslag såsom bidrag
till kostnaderna för tryckning av doktorsavhandlingar nämligen dels
ett reservationsanslag å 40,000 kronor för doktorsavhandlingar vid
universiteten i Uppsala och Lund samt karolinska medikokirurgiska
institutet, dels ock ett reservationsanslag å 8,000 kronor för dylika
avhandlingar vid Stockholms och Göteborgs högskola.

Tryckning
av doktors-
avhand-
lingar.

Då de i riksstaten för år 1922 uppförda anslagen för nu angivna
ändamål avse doktorsavhandlingar, som komma att under år 1922
ventileras vid vederbörande högskolor, och anslagen därför icke
komma att utdelas förr än i början av år 1923, behöva medel för
ändamålet icke beredas å övergångsbudgeten.

33. Kurser i skyddskoppymning. För uppehållande av
kurser i skyddskoppymning vid universiteten i Uppsala och Lund
samt karolinska mediko-kirurgiska institutet har sedan år 1919 utgått
medel å extra stat. För år 1922 utgör anslaget 1,000 kronor.

[92.]
Kurser i
skydds-
koppym-
ning.

Vederbörande hava nu gjort framställning om beredande av mot-
svarande anslag på extra stat för förra halvåret 1923. I enlighet
med universitetskanslerns hemställan tillstyrker jag förslag till riks-
dagen

att till arvoden å 100 kronor åt biträdande
läkare samt till kostnader för materiell m. m., 25

kronor, vid en kurs i skyddskoppympling vid vardera av universiteten i Uppsala och Lund samt vid en var av två dylika kurser vid karolinska mediko-kirurgiska institutet anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett reservationsanslag av 500 kronor.

[93.]

Ersättning åt vissa opponenter vid disputationer.

34. **Ersättning åt vissa opponenter vid disputationer.** I samband med reglering av docentinstitutionen vid universiteten samt karolinska institutet anvisade riksdagen, på därom av Kungl. Maj:t gjord framställning, på *extra stat* för år 1920 ett belopp av 2,500 kronor till ersättning för opposition å disputationsavhandling åt person, som icke tillhör vederbörande universitets eller karolinska institutets lärarkår. Samma belopp har anvisats för ändamålet jämväl för åren 1921 och 1922.

Då motsvarande anslag för enahanda ändamål är erforderligt jämväl för förra halvåret 1923, hemställer jag, det Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att till ersättning för opposition å disputationsavhandling åt person, som icke tillhör vederbörande universitets eller karolinska mediko-kirurgiska institutets lärarkår, på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 anvisa ett förslagsanslag, högst 1,250 kronor.

Resestipendier åt lärare vid universiteten och karolinska institutet.

35. **Resestipendier åt lärare vid universiteten och karolinska institutet.** Sedan många år tillbaka är i riksstaten uppfört ett anslag å *extra stat* till resestipendier åt ordinarie lärare m. fl. vid rikets universitet och karolinska institutet. För år 1922 är anslaget upptaget till ett belopp av 20,000 kronor.

I anslutning till den ståndpunkt, som chefen för finansdepartementet intagit i fråga om utgående av resestipendier under år 1923, anser jag mig icke kunna förorda att något anslag för nu ifrågasvarande ändamål uppföres på riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923.

Farmaceutiska institutet.

36. **Farmaceutiska institutet.** Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 upptaga det *ordinarie* anslaget till farmaceutiska institutet, nu 65,900 kronor, med halva beloppet eller 32,950 kronor.

[94.]

Farmaceutiska institutet.

37. **Beredande av nya lokaler åt farmaceutiska institutet.** Sedan mer än ett tiotal år har farmaceutiska institutets byggnadsfråga hållits svävande, tills den numera kommit i det läge, att ett hänskjutande till riksdagen synes ofrånkomligt.

[95.]

Beredande av nya lokaler åt farmaceutiska institutet.

Farmaceutiska institutet har sedan år 1862 varit inrymt i en apotekarsocieteten tillhörig fastighet med adressnummer 26 Vallingatan i Stockholm. För närvarande erlägges en årlig hyra av 15,000 kronor, vilket belopp är i institutets stat för detta ändamål uppfört.

Redan i skrivelse den 10 september 1907 framhöll institutets styrelse behovet för institutet av ökade och bättre lokaler. I anledning härav erhöll överintendentensämbetet i uppdrag att i samråd med institutets styrelse åstadkomma utredning angående lämplig tomt för en eventuell nybyggnad åt institutet samt att låta uppgöra skisser och approximativt kostnadsförslag till en sådan nybyggnad.

På grund härav lät överintendentensämbetet uppgöra förslag till nybyggnad för institutet, varvid såsom lämplig plats föreslagits det statsverket tillhöriga s. k. Hjortberget, beläget å ägorna till förra hovjägarebostället Söderbrunn i hörnet av Roslags- och Ugglevägarna å norra Djurgården. Nybyggnaderna beräknades draga en kostnad av 1,125,000 kronor. Mot detta förslag hade institutets styrelse intet att erinra.

Riksmarskalksämbetet tillstyrkte bifall till förslaget med vissa villkor i fråga om platsens bebyggande samt beträffande inlösen av förut befintliga, i enskild ägo varande äldre byggnader. Mot de av riksmarskalksämbetet uppställda villkoren hade varken institutets styrelse eller överintendentensämbetet något att invända. Emellertid borde, enligt vad sistnämnda ämbetsverk framhöll, den beräknade kostnadssumman höjas till 1,136,200 kronor.

[95.]

Sedan frågan med hänsyn till de stegrade byggnadskostnaderna fått vila några år, blev densamma åter aktuell och upptogs av institutets styrelse i en skrivelse den 16 december 1916.

Styrelsen erinrade, hurusom det årliga hyresbeloppet, vilket då utgjorde 12,000 kronor, från och med ingången av år 1919 komme att höjas till 15,000 kronor. Behovet av ökade och lämpligare lokaler gjorde sig alltjämt med förnyad styrka gällande. Styrelsen föreslog att på en annan väg söka lösa frågan och hade tänkt sig, att den för den kemiska undervisningen vid tekniska högskolan då använda, i hörnet av Teknolog- och Kungstensgatorna belägna byggnaden skulle, sedan tekniska högskolan tagit sina nyuppförda lokaler i besittning, med fördel kunna tillgodogöras för institutets räkning. För utvärdering härav hade styrelsen uppdragit åt särskilda kommitterade att inkomma med preliminärt förslag till användning av den kemiska fackskolans byggnad. I sagda kommitterades förslag, i vilket ingick någon utökning av lokalerna genom ifrågasvarande byggnads partiella påbyggnad, framhölls, att med föreslagen disposition av byggnaden institutet skulle erhålla tillräckliga och lämpliga lokaler för det dåvarande behovet, under iakttagande av att respektive lokaler i så stor utsträckning som möjligt utnyttjades på samma sätt som förut. Styrelsen fann förslaget i stort sett innebära en tillfredsställande lösning av institutets lokalfråga, ehuru väl institutet givetvis skulle kunna bli ännu bättre tillgodosett genom en nybyggnad. Kemiska fackskolans byggnad skulle, säger styrelsen, särdeles väl lämpa sig för institutets behov, förklarligt nog, då institutets mest framträdande behov i fråga om lokaler vore dispositionen av lämpliga kemiska laboratorier. Ifrågasvarande byggnad, som ej var mer än 18 år gammal, skulle komma att användas i huvudsak för samma ändamål, som det, för vilket den ursprungligen var avsedd och erhållit sin för kemiska laborationer behövligen, speciella utrustning med gas-, vatten- och avloppsledning, dragkanaler i väggarna, dragkapell, laboratoriebord och skåp m. m. Å ena sidan skulle en högst betydlig besparing kunna ske för statsverket genom att lokalernas speciella utrustning fortfarande tillgodogjordes och å andra sidan torde någon lämpligare användning av byggnaden näppeligen kunna tänkas.

De kostnader, som skulle betingas av ändringar och påbyggnader, kunde beräknas till omkring 100,000 kronor.

Institutets styrelse hemställde därför, *att* tekniska högskolans dåvarande kemiska byggnad måtte vid den tidpunkt, när den för sagda ändamål ej längre disponerades, överlåtas åt farmaceutiska institutet för att efter påbyggnad och omändring i den utsträckning, som kunde anses nödig, användas till undervisnings- och andra för institutets behov nödiga lokaler, *att* för institutet av den då av tekniska högskolan disponerade tomten måtte reserveras ett, delvis för en botanisk-farmakognostisk trädgård avsett område av viss omfattning, *samt att*, intill dess denna fråga blivit avgjord, den tilltänkta

tomten för nybyggnad för institutets räkning å det s. k. Hjortberget icke disponerades för annat ändamål.

Tekniska högskolans styrelse, som sedan anbefalldes yttra sig över senast berörda framställning, avgav den 6 juli 1917 utlåtande i ämnet och avstyrkte därvid förslaget.

De skäl, på vilka högskolans styrelse grundade sitt avstyrkande, voro följande:

1) Ett fastläsande av en mindre del av högskolans ifrågavarande tomt skulle kunna antagas lägga hinder i vägen för ett ändamålsenligt utnyttjande av hela tomtområdet vid en tidpunkt, då högskolan kunde helt utflytta till nya lokaler å norra Djurgården.

2) Lokalerna i huvudbyggnaden och bergsskolan komme efter högskolans partiella utflyttning till nybyggnaderna att användas i sådan utsträckning, att kemiska fackskolans byggnad ej helt kunde utrymmas.

3) En stor del av det ifrågasatta området tillhörde järnkonto- ret och finge av staten fritt disponeras endast under förutsättning, att av tomtens värde ett belopp av 200,000 kronor avsattes till en fond för teknisk-vetenskaplig forskning.

Ärendet blev därefter överlämnat till de inom finansdeparte- mentet tillkallade sakkunniga för uppgörande av plan för statens byggnadsverksamhet i Stockholm.

Emellertid gjorde farmaceutiska institutets styrelse i skrivelse den 4 september 1919 förnyad framställning i ämnet. Styrelsen meddelade bland annat, att apotekarsocieteten, av vilken institutets nuvarande lokaler förhyrdes, ansåge sig böra bebygga sin värdefulla tomt på ett sätt, som gäve större inkomster och därmed även tillfälle för societeten att bättre tillgodose de filantropiska ändamål, den hade att främja. Hyresavtalet utginge med år 1923, dock med rätt för institutet att dessförinnan uppsäga detsamma. Styrelsen fram- håller ånyo de fördelar, som skulle vinnas för statsverket genom en förflyttning av institutet till den kemiska fackskolans byggnad, samt bemöter de av tekniska högskolans styrelse häremot anförda skälen.

I sitt på grund av remiss häröver avgivna utlåtande av den 13 november 1919 meddelar byggnadsstyrelsen till en början, att på grund av de stegrade arbets- och materialpriserna kostnaderna för ett nybyggnadsföretag för institutet ej kunde numera beräknas lägre än till 3,375,000 kronor. Med hänsyn bland annat härtill ansåg

[95.]

byggnadsstyrelsen, att uppförande av en nybyggnad för ifrågasättande ändamål för det dåvarande icke gärna kunde ifrågakomma. Vad anginge förslaget att upplåta tekniska högskolans kemibyggnad åt institutet, innebar detta, enligt styrelsens mening, onekligen stora ekonomiska fördelar framför förslaget till nyanläggning. Kostnaderna måste bliva ganska obetydliga i förhållande till kostnaderna för en nybyggnad, även om man inberäknade den andel av den av järnkontoret för statens fria disponerande av bergsskolans tomtområde begärda summa, som fölle på den del av nämnda område, som ifrågasattes att upplåtas åt farmaceutiska institutet. Byggnadsstyrelsen ansåg sig emellertid ej kunna tillstyrka en definitiv upplåtelse av omförmålda byggnad till nu ifrågakomna ändamål, då ett fastslående av en mindre del av högskolans gamla tomt kunde komma att lägga hinder i vägen för ett ändamålsenligt utnyttjande av hela tomten vid den tidpunkt, då högskolan kunde helt utflytta till sina nya lokaler å norra Djurgården. De upplåtelser, som intill dess kunde prövas lämpliga, borde därför endast hava karaktär av provisorier.

En dylik provisorisk upplåtelse kunde, förutsatte byggnadsstyrelsen, emellertid komma att omfatta en ganska avsevärd tidrymd, då tekniska högskolan kunde väntas tidigast utrymma byggnaden under senare delen av år 1920, under det att högskolans gamla byggnadskomplex i sin helhet ej kunde väntas bliva utrymt tidigare än år 1925.

Med hänsyn till byggnadens speciella inredning ansåg byggnadsstyrelsen det lämpligt, att byggnaden under sistberörda tidrymd provisoriskt upplättes till institutets begagnande, varvid de ifrågasatta på- och tillbyggnaderna icke borde komma till utförande samt de inre ändringsarbetena inskränkas till det minsta möjliga.

Sedan Kungl. Maj:t den 13 december 1919 anbefallt tekniska högskolans styrelse att avgiva utlåtande i ärendet, i vad det avsåge provisorisk upplåtelse åt institutet av den kemiska fackskolans byggnad, förklarade sig styrelsen i skrivelse den 5 juni 1920 ej hava något att erinra mot det provisoriska upplåtandet på de villkor, som högskolans lärarkollegium föreslagit.

Dessa villkor voro följande:

att samtidigt medel beviljades för fullbordandet av tekniska högskolans nybyggnader vid Valhallavägen;

att högskolans sydvästra flygel och utfartsvägen till Rådmansgatan lämnades orörda, så länge dessa vore för högskolan behövliga;

att bostad bereddes den i högskolans dåvarande kemiska byggnad boende maskinisten;

att den del av den nuvarande inredningen i gamla kemiska byggnaden, som kunde användas av farmaceutiska institutet, inlöstes efter värdering; samt

att erforderliga medel ställdes till förfogande för provisoriskt ordnande av lokaler för undervisningen i allmän geologi.

Genom beslut den 12 november 1920 uppdrog Kungl. Maj:t därefter åt byggnadsstyrelsen att i samråd med ordföranden i styrelsen för farmaceutiska institutet och föreståndaren för institutet till Kungl. Maj:t inkomma med kostnadsförslag i fråga om de i ärendet avsedda ändringarna av ifrågavarande byggnad.

I den av byggnadsstyrelsen gjorda, den 21 december 1920 dagtecknade utredningen i ärendet beräknas kostnaderna för ändringsarbetena till 360,000 kronor; vartill skulle komma 40,000 kronor för nyanskaffning av laboratorieinredning m. m. Skulle emellertid byggnaden endast provisoriskt iordningställas, uppskattades kostnaden härför till 190,000 kronor, vartill ävenledes borde läggas det för laboratorieutrustning erforderliga beloppet av 40,000 kronor.

Efter det Kungl. Maj:t vidare den 13 januari 1921 lämnat fullmäktige i järnkontoret tillfälle att avgiva utlåtande i ärendet, avgåvo bemälda fullmäktige yttrande av den 28 januari 1921, vari framhålls följande:

Vid överlämnandet till Kungl. Maj:t och kronan av den från handlanden W. N. Burmester år 1866 inköpta tomten nr 1 i kvarteret Paris fäste brukssocieteten det förbehåll, att endast byggnader för bergsundervisningen och dess främjande finge uppföras på tomten.

Sedan härefter själva bergsskolebyggnaden kommit till stånd å tomtens östra del, förklarade brukssocieteten år 1894 hinder från dess sida icke möta därför, att nybyggnad för tekniska högskolans kemiska och mineralogiska institutioner till en del förlades på omförmälda tomt. Det är denna byggnad med angränsande tomtområde, varom nu är fråga. Slutligen har brukssocieteten år 1915, i anledning av en framställning från tekniska högskolans styrelse förklarat sig medgiva, att tomten nr 1 i kvarteret Paris finge efter nämnda högskolas avflyttning därifrån av staten fritt disponeras under villkor och förbehåll, att av tomtens värde ett belopp av 200,000 kronor avsattes till en av statskontoret eller annan lämplig statsmyndighet förvaltd fond, vilkens avkastning borde enligt de närmare bestämmelser, som kunde fastställas av tekniska högskolans styrelse med

[95.]

godkännande av järnkontorets styrelse, användas för främjande, huvudsakligen vid bergsskolan i Stockholm, av tekniskt-vetenskaplig forskning inom de vid nämnda bergsskola företrädda vetenskapsgrenar.

Den förra bergsskolebyggnaden å tomten i fråga har av staten redan disponerats för andra ändamål.

Vid sådant förhållande, och då genom bifall till den nu föreliggande ansöknings disposition skulle träffas rörande den gamla bergsskoletomten i övrigt, anse fullmäktige därmed förutsättningarna för det utav bruks societeten år 1915 uppställda villkoret för tomtens fria disposition av staten vara uppfyllda. Fullmäktige hemställa alltså, att Kungl. Maj:t under ovan angivna förutsättning måtte föranstalta om, att det ovannämnda beloppet, 200,000 kronor, vid tiden för Kungl. Maj:ts beslut överlämnas till statskontoret eller annan lämplig statsmyndighet att förvaltas i enlighet med de bestämmelser, som för sådant ändamål komma att fastställas.

Sedan byggnadsstyrelsens senast berörda utlåtande av den 21 december 1920 blivit farmaceutiska institutets styrelse bekant, ingick styrelsen återigen med en skrivelse till Kungl. Maj:t, daterad den 7 februari 1921, däri styrelsen i huvudsak gör gällande, att genom en verklig ombyggnad av den kemiska fackskolans byggnad skulle ernås en för institutet tillfredsställande lösning av lokalfrågan. Styrelsen motsätter sig därför tanken på att inflyttningen i denna byggnad endast skulle få en provisorisk karaktär. Vidare understryker styrelsen det trängande behovet av ändamålsenligare och större lokaler.

Såsom jag redan nämnt, blev frågan om nya lokaler för farmaceutiska institutet på sin tid överlämnad åt de inom finansdepartementet tillkallade sakkunniga för uppgörande av plan för statens byggnadsverksamhet i Stockholm. Dessa sakkunniga avgåvo den 7 mars 1921 utlåtande i ämnet och föreslogo institutets permanenta förläggande till Svea ingenjörkårs nuvarande kasernområde i kvarteret Göken på Kungsholmen, där visst tomtområde med de nuvarande matsals- och kasernbyggnaderna samt eventuellt gymnastikhuset skulle ställas till institutets förfogande.

Nu berörda förslag borde enligt de sakkunnigas mening föredragas framför förslaget om upplåtande för en längre framtid åt institutet av lokaler i tekniska högskolans byggnad för kemisk teknologi. Detta senare förslag avstyrktes av de sakkunniga, som biträdde den av tekniska högskolans styrelse förfäktade meningen, att förslaget genomförande skulle vara hinderligt för ett ändamålsenligt utnyttjande av högskolans tomt. De ansågo tillika, att dess

realiserande skulle medföra alltför betydande ombyggnader samt att anläggandet, såsom föreslagits, av botanisk trädgård å denna tomt vore uteslutet på grund av höga skuggande byggnader, vilka vid tomtområdets utnyttjande i övrigt torde bliva uppförda å tomten.

De sakkunniga hemställde, att byggnadsstyrelsen måtte erhålla uppdrag att så snart ske kunde till Kungl. Maj:t inkomma med fullständig utredning rörande möjligheten och sättet för användandet av någon del av Svea ingenjörkårs ovan omförmälda kasernområde till tomt för farmaceutiska institutet samt rörande kostnaderna för iordningställandet därå av erforderliga lokaler åt nämnda institut.

Därjämte föreslogo emellertid de sakkunniga, att förenämnda kemibygggnad måtte provisoriskt upplåtas åt institutet intill dess andra lokaler hunnit anordnas, och att redan under år 1921 nödiga medel måtte ställas till byggnadsstyrelsens förfogande för att iordningställa byggnaden för detta ändamål.

I avseende å tidpunkten för den av de sakkunniga ifrågasatta förflyttningen av institutet till Svea ingenjörkårs kasernområde vill jag allenast erinra om följande av de sakkunniga gjorda uttalande:

De sakkunniga hava från arméförvaltningens fortifikationsdepartement in-förskaffat upplysningar rörande den tidpunkt, då ingenjörkårens byggnader och område kunde förväntas icke längre vara behöfliga för de militära myndigheterna. I skrivelse den 26 februari 1921 meddelar fortifikationsdepartementet, att »det vid Frösunda å Järvafältet under uppförande varande nya kasernetablissemnet för Svea ingenjörkår torde, om icke arbetarförhållandena eller annat komma att lägga hinder i vägen, bliva fullbordat till hösten år 1922, då utflyttning dit av nämnda kår sålunda skulle kunna äga rum. Därefter kommer samma kårs nuvarande etablissement, sannolikt under åtskilliga år framåt, att bliva behöfligt för inkvartering av Norrlands ingenjörkår, som nu är under uppsättning. Rörande den tidpunkt, då sistnämnda ingenjörkår kan komma att förläggas till den för densamma avsedda förläggningsorten, Östersund, blir beroende på, när det kasernetablissemnet, som därstädes för kåren planerats, kan vara fullbordat. Enligt chefens för lantförsvarsdepartementet skrivelse av den 11 april 1919 hava arbetena med etablissementet i Östersund tillsvidare uppskjutits, och då det är ovisst om och när de få återupptagas, kan således icke nu något svar givas på frågan, huruvida Svea ingenjörkårs nuvarande fastighet kan inom de närmaste tio åren bliva tillgängligt för andra än militära ändamål».

Det är sålunda helt och hållet beroende på tidpunkten för ordnandet av Norrlands ingenjörkårs lokalfråga i Östersund, när Svea ingenjörkårs kasernområde i kvarteret Göken kan bliva tillgängligt för annat statens ändamål och för genomförandet av en för området i fråga lämpad stadsplan. Man måste sålunda räkna med att de för farmaceutiska institutet ifrågasatta byggnaderna eventuellt

[95.] icke få tillräddas förrän omkring år 1930; i alla händelser icke tidigare än år 1926. Apotekarsocieteten lär hava förklarat, att lokalerna i deras hus icke kunna stå till statsverkets förfogande längre än till och med år 1923.

Det blir sålunda nödvändigt att intill dess ingenjörkårens byggnader eller eventuellt andra lokaler hunnit iordningställas för farmaceutiska institutet, anskaffa provisoriska lokaler åt detsamma.

Innan nu senast berörda sakkunnigutlåtande inkommit till Kungl. Maj:t, var, såsom framgår av det ovan sagda, tanken närmast riktad på den gamla kemiska fackskolebyggnaden å tekniska högskolans förutvarande tomt. Kungl. Maj:t hade också i statsverkspropositionen till 1921 års riksdag upptagit frågan och föreslagit riksdagen att i avbidan på proposition i ämnet beräkna för ändamålet erforderliga medel. Genom det av bemälda sakkunniga givna nya uppslaget kom emellertid frågan att för tillfället förfalla, och Kungl. Maj:t anmälde i skrivelse nr 251 till riksdagen, att proposition ej komme att avlåtas, i följd varav medel för ändamålet ej då komme att erfordras.

I samband härmed anförde min företrädare i statsrådsämbetet, på sätt framgår av det vid skrivelsen nr 251 fogade utdraget av statsrådsprotokoll över ecklesiastikärenden, följande:

Givetvis bör det nya uppslag till definitiv förläggning av farmaceutiska institutet, som av de sakkunniga framställt, göras till föremål för utredning och prövning, innan fråga om nya lokaler åt institutet upptages till avgörande. Det är därför nödvändigt att vederbörande myndigheter sättas i tillfälle att taga del av detta förslag och yttra sig över detsamma. Därvid torde jämväl, såsom de sakkunniga hemställt, uppdrag böra lämnas byggnadsstyrelsen att till Kungl. Maj:t inkomma med den av de sakkunniga, enligt vad ovan nämnts, föreslagna utredningen i ämnet. Då därtill kommer att ytterligare utredning torde vara erforderlig för att man skall kunna med säkerhet bedöma, dels vilka åtgärder som böra vidtagas för att sätta kemibygnaden å tekniska högskolans gamla tomt i det skick, att den kan för en mera provisorisk förläggning inhysa farmaceutiska institutet, dels ock till vilket belopp kostnaderna härför böra beräknas, lära någon framställning i ämnet till den nu samlade riksdagen icke kunna ifrågakomma.

Genom beslut den 22 april 1921 uppdrog Kungl. Maj:t åt byggnadsstyrelsen att efter samråd med ordföranden i styrelsen för farmaceutiska institutet och föreståndaren för institutet till Kungl. Maj:t inkomma med fullständig utredning rörande möjligheten och sättet för användandet av någon del av Svea ingenjörkårs nuvarande kaserneområde i kvarteret Göken på Kungsholmen till tomt för farmaceutiska institutet samt rörande kostnaderna för iordningställandet

därå av erforderliga lokaler åt nämnda institut. Tillika anbefallde Kungl. Maj:t byggnadsstyrelsen att, jämväl efter samråd med ovan nämnda personer, inkomma med ny kostnadsberäkning beträffande de förändrings- m. fl. arbeten ifråga om tekniska högskolans nuvarande byggnad för den kemiska fackskolan, vilka kunde bliva oundgängligen nödvändiga, därest farmaceutiska institutet några år framåt komme att inrymmas i sagda byggnad.

Med skrivelsen den 25 augusti 1921 har nu byggnadsstyrelsen överlämnat de anbefallda utredningarna. Byggnadsstyrelsen anför för egen del följande:

Sedan byggnadsstyrelsen uppdragit åt tjänstgörande arkitekten hos styrelsen G. A. Nilsson att i samråd med ovan nämnda representanter för farmaceutiska institutet verkställa de sålunda anbefallda utredningarna, har arkitekten Nilsson till styrelsen inkommit med dels ett å 13 stycken ritningar, beskrivning samt kostnadsberäkning framställt förslag till beredande av lokaler för institutet inom Svea ingenjörkårs nuvarande område i kvarteret Göken, dels ock ett å 6 stycken ritningar, beskrivning samt kostnadsberäkning framställt förslag till förändring av tekniska högskolans nuvarande kemibygnad för ett provisoriskt inrymmande därstädes av farmaceutiska institutet, vilket sistnämnda förslag omfattar två alternativ.

Av den gjorda utredningen framgår att lokal framdeles kan beredas farmaceutiska institutet inom Svea ingenjörkårs nuvarande kasernområde genom om- och tillbyggnad av kasernens huvudbyggnad samt matsalsbyggnaden.

Kostnaderna för genomförandet av det sålunda uppgjorda förslaget hava beräknats uppgå till 1,270,000 kronor. I skrivelse den 7 mars 1920 hava de jämlikt bemyndigande av den 29 juni 1912 av dåvarande chefen för finansdepartementet tillkallade byggnadssakkunniga meddelat, att, enligt av de sakkunniga verkställda approximativa kostnadsberäkningar, för ifrågavarande ändamål erforderliga arbeten skulle draga en kostnad av omkring 900,000 kronor; och hava de sakkunniga därvid utgått från det lokalbehov, som angivits i det av farmaceutiska institutets styrelse i skrivelse den 4 september 1919 framlagda förslag till förändring av tekniska högskolans gamla kemibygnad till lokal åt institutet. Den betydande ökning beträffande kostnaderna, som nu föreliggande förslag sålunda innebär, hänför sig dels till att vid detsamma uppgörande från institutets sida framställts krav på ytterligare lokalutrymme med hänsyn till att detta förslag innebure en definitiv lösning av institutets lokalfråga, och dels till institutets fordran på en rumshöjd inom laboratorielokalerna av 4,2 m., som medfört att det nuvarande vindsbjälklaget i kasernbyggnaden måst höjas samt en hel våning påbyggas. De byggnadssakkunniga hava däremot i sitt förslag endast ifrågasatt en höjning av yttertaket, varigenom en 4 m. hög vindsvåning skulle erhållas, och hava de sakkunniga ansett en våningshöjd av 3,5 m. för de i de undre våningarna liggande laboratorielokalerna vara tillräcklig. Slutligen omfattar nu föreliggande förslag en särskild portvaktsbyggnad, vilket icke var fallet beträffande de byggnadssakkunnigas förslag.

[95.]

Beträffande förändringen av tekniska högskolans gamla kemibyggнад till provisoriska lokaler åt farmaceutiska institutet får byggnadsstyrelsen erinra, att, jämlikt av styrelsen med skrivelse den 21 december 1920 avgiven kostnadsberäkning, ett av institutets styrelse med skrivelse den 4 september 1919 framlagt förslag i frågan beräknats att draga en kostnad av 385,000 kronor samt ett av byggnadsstyrelsen med skrivelse den 30 november 1919 framställt förslag en kostnad av 190,000 kronor; i båda fallen skulle för laboratorieinredning beräknas ytterligare 40,000 kronor. Genom vissa av tjänstgörande arkitekten hos styrelsen G. Holmdahl föreslagna jämkningar i farmaceutiska institutets styrelses omförmälda förslag skulle kostnader för detta kunna reduceras till 360,000 kronor, alltjämt dock med tillägg av 40,000 kronor för laboratorieinredningar.

Det av Nilsson uppgjorda förslaget till kemibyggnadens förändring för ifrågakomna ändamål, vilket förslag utarbetats i anslutning till Holmdahls omförmälda förslag, har däremot beräknats draga en kostnad av 229,000 kronor beträffande alternativ 1 samt av 212,000 kronor beträffande alternativ 2, i båda fallen med tillägg av en till 40,000 kronor beräknad kostnad för laboratorieinredning. Alternativ 1 innebär huvudsakligen den avvikelser från Holmdahls förslag, att huvudentrén är anordnad från Kungstensgatan med bibehållande av den nuvarande ingången därstädes, medan Holmdahls förslag avsåg anordnande av ny huvudentré från Teknologgatan. Alternativ 2 avser i huvudsak samma entréanordning som Holmdahls förslag. I övrigt äro de båda alternativen i huvudsak lika och innebära från Holmdahls förslag endast mindre avvikelser, ägnade att i någon mån sänka kostnaderna för förändringsarbetena.

Farmaceutiska institutets ovannämnda representanter hava för sin del förordat alternativ 1, under det att byggnadsstyrelsen, med hänsyn till att kemibyggningen endast skulle provisoriskt upplåtas till institutet, finner sig böra giva företräde åt alternativ 2, vars genomförande skulle komma att draga något mindre kostnad.

För bedömande av de av Nilsson uppgjorda förslagen till beredande av nya lokaler åt farmaceutiska institutet får byggnadsstyrelsen till slut hänvisa till nedanstående jämförande beräkning beträffande nyttig golvyta och fönsterantal inom institutets nuvarande lokaler vid Vallingatan, de lokaler, som genom nämnda förslag skulle erhållas, samt det i det år 1908 framlagda förslaget till nybyggnad för institutet avsedda lokalutrymmet (här ingår icke bostäder, kapprum, toiletter och kommunikationsleder).

	Golvnya.	Fönsterantal
Farmaceutiska institutets nuvarande lokaler	1,046 kvm.	75 st.
Tekniska högskolans kemibyggнад	2,359 »	157 »
Svea ingenjörkårs byggnader	2,521 »	209 »
Nybyggnadsförslag av år 1908	3,118 »	209 »

Beträffande bostadsutrymmena inom samma lokaler upptaga desamma en golvyta av respektive 60,4 kvm., 152 kvm., 280 kvm. och 405 kvm.

Vid skrivelsen äro fogade beskrifningar och kostnadsutredningar beträffande båda av byggnadsstyrelsen omnämnda alternativen,

till vilka beskrivningar och utredningar jag tillåter mig att nu allenast hänvisa.

På grund av remiss har vidare farmaceutiska institutets styrelse yttrat sig över byggnadsstyrelsens senast avlätna skrivelse och, efter hörande av lärarrådet vid institutet, i utlåtande den 18 oktober 1921 anfört följande:

Det förslag om förändring av en del av Svea ingenjörkårs nuvarande kaserner till lokaler för farmaceutiska institutet, vilket utarbetats av hos byggnadsstyrelsen tjänstgörande arkitekten G. A. Nilsson, i samråd med av Kungl. Maj:t utsedda delegerade nämligen ordföranden i styrelsen för farmaceutiska institutet, professor W. Palmær, och föreståndaren för institutet, professor T. Ekecrantz, anser styrelsen vara för institutets behov nöjaktigt. I förslaget förutsättes, att rumshöjden i laboratorierna skall vara 4,2 m., och styrelsen anser sig böra betona, att en mindre rumshöjd ej kan givas nämnda lokaler, om de skola bli nöjaktiga.

Av lärarkollegiet vid institutet uttalas farhåga för, att vid den tidpunkt, då dessa lokaler skulle kunna bli tillgängliga, institutets lokalbehov vore större än det, som står till buds enligt det uppgjorda förslaget. Styrelsen vill med anledning härav påpeka, att om det också vid den tiden skulle finnas behov av större lokaler än de föreslagna, så finnes å det för institutet förslagsvis reserverade tomtområdet tillräckligt utrymme för uppförande av sådana.

Då emellertid kasernområdet ej på länge torde kunna upplåtas för institutets behov, och de nu av apotekarsocieteten förhyrda lokalerna såsom styrelsen tidigare framhållit dels äro för små och otidsenliga och dels efter år 1923 komma att betinga en hyra av 35,000 kronor per år i stället för nuvarande 15,000 kronor, har det förslag, som föreligger angående användandet av tekniska högskolans gamla kemibyggnad till lokaler för institutet för närvarande största aktualiteten. Denna byggnad står nu, sedan tekniska högskolans kemiska institution år 1921 blivit förflyttad till högskolans nya lokaler, så gott som utan användning. De få lokaler inom byggnaden, vilka högskolan fortfarande använder, torde såsom föregående utredningar visa, utan svårighet kunna ersättas med andra, som stå till högskolans förfogande. Det är givetvis också oekonomiskt att hela byggnaden skall behöva uppvärmas, när endast en ringa del därav användes.

Av arkitekten Nilsson har utarbetats två alternativa förslag till omändring av kemibyggnaden för farmaceutiska instituts behov, vilka huvudsakligen skilja sig från varandra genom att i det ena förutsättes, att nuvarande huvudingången från Kungstensgatan bibehålles, och i det andra förutsättes, att ny huvudingång göres från Teknologgatan. Detta senare förslag har ursprungligen framställts av arkitekten hos byggnadsstyrelsen, G. Holmdahl. Onekligen skulle byggnadens yttre därigenom bli mera tilltalande, varjämte korridoren bleve ljusare, men då lokalutrymmet ej bleve större och kostnaden ej oväsentligt ökad, nämligen från 212,000 kronor till 229,000 kronor vartill dock i bägge fallen kommer kostnad för laboratorieinredning med 40,000 kronor, anser styrelsen sig böra förorda, att huvudingången förblir oförändrad från Kungstensgatan.

De utrymmen, som finnas till förfogande inom byggnaden, äro ej större än

[95.]

att det varit förenat med ganska stora svårigheter att tillgodose de olika institutionernas behov, och den minskning av lokalerna, som uppstått därigenom att, tvärt emot vad styrelsen från början förutsatt, bostäder inom byggnaden skola beredas för portvakt och tillsvidare för tekniska högskolans maskinist, medför måhända att en och annan jämkning angående de olika lokalernas användning bliver behöfvlig. Styrelsen förutsätter att sådana eventuella mindre ändringar i planen få företagas, under förutsättning att den beräknade totalkostnaden ej överskrides.

I förslaget är ifrågasatt, att elektrisk belysning skall anordnas endast i de nya lokalerna inom byggnaden, men även i en del andra lokaler speciellt föreläsningssalarna är installering av elektricitet nödvändig. Vid föreläsning i kemi och fysik behöves nämligen sådan vid vissa demonstrationer, och vid begagnandet av skioptikonapparat är det nödvändigt att kunna hastigt ändra belysning till mörker och tvärtom. Då merkostnaden för installering av elektrisk belysning i hela byggnaden går till en jämförelsevis liten summa, och besparing i institutets årliga utgifter därigenom torde ernås samt sådan inledning, såsom Nilsson framhåller, vid en annan användning av byggnaden i framtiden blir nyttig, får styrelsen yrka på att elektrisk belysning för en beräknad kostnad av 10,000 kronor nu anordnas i hela byggnaden.

Styrelsen anser även att anordnande av vattenklosettsystemet ej bör uppskjutas utan att härför enligt beräkning 15,000 kronor böra anslås. Oavsett att vattenklosetter numera i en storstad torde kunna räknas till i hygieniskt avseende nödvändiga anordningar, vore det enligt styrelsens uppfattning en misshushållning att ej nu utföra detta arbete, då ändå vatten- och avloppsledning skola underkastas en grundlig reparation.

Styrelsen vill till slut påpeka, att i byggnadsstyrelsens skrivelse å fjärde sidan insmugit sig ett skrivfel. Det är nämligen alternativ 1 (ingång från Kungstensgatan) som är beräknat till 212,000 kronor och alternativ 2 (ingång från Teknologgatan) som beräknas till 229,000 kronor.

Departement-
schefen.

Såsom framgår av den lämnade redogörelsen, har farmaceutiska institutets byggnadsfråga varit ett av de många nybyggnadsfrågor, som länge varit föremål för utredningar och omprövning, utan att något mera definitivt beslut kunnat fattas i ärendet. Frågan har emellertid nu kommit i det läget, att det synes mig ofrånkomligt, att åtgärder vidtagas för att undanröja eller åtminstone minska de svårigheter, varmed institutet i förevarande avseende har att kämpa och vilka verka i viss mån förlamande på dess verksamhet och framtida utveckling. En institution, som alltsedan år 1862 d. v. s. i jämt femtio år varit inrymd i en och samma byggnad, vilken icke längre kan tillfredsställa även de mest befogade kraven på ökat utrymme, kan hava berättigade anspråk på att få de yttre betingelserna för sin verksamhet på ett bättre och mera till-

fredsställande sätt tillgodosedda. Varför denna fråga just nu trän- ger till sin lösning och enligt min mening måste trots den ekono- miskt ogynnsamma tidpunkten bringas till avgörande beror på det av mig förut omnämnda förhållandet, att nu gällande hyresavtal mellan institutet och dess hyresvärd, apotekarsocieteten, utlöper med år 1923, och att, därest institutet fortfarande får kvarstanna i fas- tigheten — vilket torde vara ganska ovisst — det därefter av apo- tekarsocieteten begärda hyresbeloppet med cirka 133 procent över- stiger den hyressumma, som nu erlägges. Det måste enligt min mening betecknas som en för staten i ekonomiskt avseende gynn- sammare anordning, därest institutet kunde med befrielse från varje för det allmänna tyngande hyresavtal få disponera en staten till- hörig byggnad.

I avseende å nya lokaler för farmaceutiska institutet hava, så- som min förut lämnade redogörelse giver vid handen, flera förslag framlagts. Utredningen har dock till slut pekat på tekniska hög- skolans kemiska fackskolas förutvarande byggnad å högskolans gamla tomt vid Drottninggatan såsom den i allo lämpligaste. Det av de s. k. byggnadssakkunniga framlagda förslaget beträffande eventuell disposition för ändamålet av en del av Svea ingenjörkårs nuvarande område synes mig, ehuru i och för sig beaktansvärt, dock ej vara av den beskaffenhet, att man nu kan allvarligt reflektera därpå. Såsom de sakkunniga själva påpeka, kan ifrågavarande tomtområde först år 1930 väntas bliva disponibelt, och det gäller nu i främsta rummet att bringa institutet omedelbar hjälp i dess trångmål. Den alternativt anvisade utvägen att för ändamålet taga i anspråk den kemiska fackskolans byggnad synes mig vara en god lösning av frågan. Jag vill allenast erinra därom, att detsamma möjliggör användandet av en redan befintlig kemisk laboratoriebyggnad med dess dyrbara anordningar av ventilations-, gas-, vatten- och avlopps- ledningar m. m. Med hänsyn till de speciella, för institutets arbeten erforderliga anordningarna synes det vara uteslutet att under så goda ekonomiska villkor, som nu ifrågasättas, kunna för institutets behov aptera någon annan disponibel, staten tillhörig byggnad i Stockholm.

Såsom framgår av min redogörelse, hava vissa gensagor riktats mot nu ifrågavarande förslag samt, sedan dessa gensagor vederlagts eller återtagits, medgivanden givits under vissa villkor. Jag syftar

[95.]

närmast på de uttalanden, som gjorts från tekniska högskolans sida, och de intressen högskolan tilläventyrs allt fortfarande kan hava i avseende å denna byggnad. De villkor, som högskolans styrelse uppställt för ett överlåtande av byggnaden, synas i allo vara av den beskaffenhet, att därest de ej redan äro uppfyllda, de dock ej skäligen kunna anses lägga hinder i vägen för det uppenbara behov, som här föreligger. Jag vill först erinra, att den kemiska fackskolan har genom statsmakternas tillmötesgående erhållit en ny lokal på högskolans nya område vid Valhallavägen och allaredan tagit densamma i besittning. Något intresse för den kemiska undervisningen vid högskolan kan ej förefinnas i att fortfarande behålla den gamla fackskolebyggnaden. Det av högskolans styrelse uppställda villkoret att högskolans sydvästra flygel och utfartsvägen till Rådmansgatan lämnas orörda, så länge de äro för högskolan behövliga, saknar i förevarande sak betydelse, då ifrågavarande flygel och utfartsväg ej beröras av det nu framlagda förslaget. I frågan om bostad i den kemiska byggnaden åt den där boende maskinisten är i förslaget hänsyn härtill tagen. Vad beträffar inlösen av inredningen i den gamla kemiska byggnaden må allenast erinras, att den kemiska fackskolan i sin nya byggnad erhållit en ny och modern inredning och att något behov av inlösen ej kan anses föreligga. Kan i något fall den staten tillhöriga inredningen disponeras av statens farmaceutiska institut, är detta endast för statsverket förmånligt. Beträffande till sist frågan om ordnande av lokaler för undervisningen i allmän geologi synes utan allt för stora svårigheter detta behov kunna tillgodoses, då högskolans gamla byggnad såväl som dess stora nybyggnader väl torde kunna bereda möjligheter att inrymma denna undervisning. Jag kan följaktligen på intet sätt finna, att de av tekniska högskolan uppställda villkoren lägga hinder i vägen för en disposition på sätt föreslagits av kemiska fackskolans gamla byggnad.

Kommer så frågan om de krav, som av järnkontoret framställts på ersättning för den tomt, å vilken kemibyggnaden delvis ligger. Angående den ersättning, som må bära utgå, och formen därför hava förhandlingar upptagits med järnkontoret, vilka ännu icke äro avslutade. Då bruks societeten icke sammanträder förr än i maj 1922, kan givetvis något definitivt besked rörande dess ståndpunkt i ämnet ännu icke vinnas. Jag anser mig därför icke nu bära när-

mare ingå på detta spørsmål utan inskränker mig till att peka på den eventualiteten, att det inom en nära framtid kan bliva nödigt att hos riksdagen äska särskilt anslag för att bereda bruks societeten ersättning för ifrågavarande tomt, maximalt uppgående till ett kapitalutlägg av 200,000 kronor. Det finnes enligt min uppfattning så mycket större anledning att intaga denna avvaktande ståndpunkt, som jag anser mig kunna antaga, att någon gottgörelse till bruks societeten i varje fall icke behöver utgå under förra halvåret 1923. Jag önskar emellertid betona, att den ersättning, som må komma att utgå, är oberoende av om den kemiska fackskolans gamla byggnad användes för farmaceutiska institutets behov eller för något annat statens ändamål. Befinnes det väckta ersättningskravet böra tillmötesgås, måste staten under alla förhållanden utgiva ersättningen, såvida staten skall kunna fritt och utan alla förbehåll disponera över det tomtområde, som på sin tid av bruks societeten överlämnades till statsverket.

Vad beträffar de två alternativa förslag, som föreligga till omändring av kemibygnaden för farmaceutiska institutets behov, tillstyrker jag det av institutets styrelse förordade alternativet, som innebär, att huvudingången förblir oförändrad från Kungstengsgatan. Detta alternativ (betecknat som alt. I) som är det billigare av de två, skulle betinga en summa av 212,000 kronor. Att samtidigt med omändringsarbetena såväl elektrisk belysning införes som ett vattenklosettsystem anbringas, finner jag ekonomiskt välbetänkt. Kostadssumman skulle härigenom ökas med sammanlagt 25,000 kronor till 237,000 kronor.

Vidkommande kostnaderna för laboratorieinredning ställa sig de i december 1920 härutinnan gjorda beräkningarna på följande sätt:

Kostnadsberäkning över nedtagning av all inredning i farmaceutiska institutets nuvarande lokaler samt återuppsättning av densamma i nya lokaler i samma skick som inredningen för närvarande befinner sig.

Kemiska institutionen.

Vinden: hyllfack för glas- och utensilieförråd, preparatförråd m. m.	kr.	1,450: —
Våningen 1 tr. upp: Glasförrådet	»	170: —
Laboratorns arbetsrum	»	270: —
Laboratorium nr 3	»	900: —
Våg- och apparatrum	»	230: —
Professorns arbetsrum	»	450: —
Laboratorium för fortsättningsarbeten	»	720: —

[95.]	Bottenvåningen:	Laboratorium nr 1	kr. 1,370:—
		Laboratorium nr 2	» 1,460:—
		Tamburerna	» 250:—
		Vaktmästarrum	» 360:—
		Preparatrum	» 460:—
		Svavelväterum	» 275:—
	Botaniska institutionen:		
		Professorns arbetsrum	» 450:—
		Laboratorns arbetsrum m. mörkrum	» 340:—
		Mikroskoperingssalen m. museet	» 3,370:—
	Tekniskt-farmaceutiska institutionen:		
		Lärarens arbetsrum	» 475:—
		Rum för samlingar (1 tr. upp)	» 235:—
	Fysiska institutionen:	Övningslaboratorium m. mörkrum	» 460:—
	Bakteriologiska institutionen:		
		Lärarens arbetsrum	» 450:—
		Övningslaboratoriet	» 630:—
	Hörsalen		» 945:—
	Biblioteket		» 880:—
			<hr/>
		Summa kronor	16,600:—
	Nödvändig ändring och anpassning av inredning i tekniska högskolans kemibyggnad	kr. 16,600:—	
	Renoverings- och målningsarbeten å inventarierna efter flyttningen	» 5,300:—	
	Transportkostnader för inventarier, samlingar, bibliotek, arkiv m. m.	» 1,500:—	
			<hr/>
		Summa kronor	40,000:—

Givetvis böra medel göras tillgängliga för nu senast omförmälda ändamål; emellertid synes man kunna här liksom annorstädes taga i betraktande det sedan år 1920 inträdda prisfallet, och synes summan kunna begränsas till 30,000 kronor.

I avseende å tidpunkten för arbetenas igångsättande utgår jag från, att några medel för ifrågavarande ändamål ej böra belasta 1922 års tilläggsstat. Först från och med ingången av år 1923 böra medel göras tillgängliga för byggnadsarbetenas påbörjande, och torde arbetena utan svårighet kunna fullbordas under loppet av nämnda år i så god tid att institutet kan före årets utgång inflytta i de nya lokalerna. De till de huvudsakliga byggnadskostnaderna erforderliga medlen böra vara tillgängliga redan förra halvåret 1923, varför jag på extra stat för detta halvår beräknar ett belopp av 150,000 kronor. Återstoden, 87,000 kronor, skulle komma att erfordras först under budgetåret 1923—1924. Det för laboratorieinredning ifrågasatta beloppet, 30,000 kronor, torde jämväl kunna anstå till detta senare skede.

I detta sammanhang vill jag till sist anmäla en av byggnadsstyrelsen till Kungl. Maj:t den 4 oktober 1921 ingiven framställning, däri styrelsen under erinran om ovan omnämnda åt styrelsen av Kungl. Maj:t den 25 april 1921 lämnade uppdrag anför följande:

Tjänstgörande arkitekten hos byggnadsstyrelsen G. A. Nilsson, som utfört ifrågavarande utredningsarbete, har nu till byggnadsstyrelsen inkommit med räkningar å ersättning för sitt arbete nämligen en räkning å 7,590 kronor för »skissritningar till lokaler för farmaceutiska institutet å Svea ingenjörkårs område i kv. Göken i Stockholm», 6,750 kronor, samt »kostnadsberäkning till dito», 840 kronor, ävensom en räkning å 1,025 kronor för »skissritningar till förändring av tekniska högskolans gamla kemibyggnad för inrymmande av farmaceutiska institutet», 770 kronor, samt »kostnadsberäkning till dito», 255 kronor. Härjämte har nya asfalt aktiebolaget tillställt byggnadsstyrelsen en av Nilsson attesterad räkning å 228 kronor 87 öre för till utredningen erforderlig jordborrning samt grävning av en pumpgröp å Svea ingenjörkårs område.

Sedan byggnadsstyrelsen granskat berörda räkningar och befunnit därå angivna ersättningsbelopp skäliga, har styrelsen av under händer varande medel förskottsvis likviderat desamma.

Med anmälan härom får nu byggnadsstyrelsen i hemställa, att Kungl. Maj:t täcktes ställa medel, tillhopa 8,843 kronor 87 öre, till styrelsens förfogande till ersättande av vad styrelsen sålunda förskjutit.

Då hänsyn till ifrågavarande utredningskostnader tagits vid uppgörande av de till ovanberörda, till Kungl. Maj:t överlämnade förslag hörande kostnadsberäkningar, lärer, i händelse anslag kommer att beviljas för beredande av nya lokaler för farmaceutiska institutet, ifrågavarande utgifter böra ersättas av dessa anslagsmedel.

Den sålunda till ersättande anmälda summan torde, såsom byggnadsstyrelsen föreslagit, böra utgå av det anslag, som må komma att beviljas för ordnande av farmaceutiska institutets byggnadsfråga.

Under åberopande av vad jag sålunda anfört hemställer jag, det Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen att

till ändrings- med flera arbeten vid tekniska högskolans gamla byggnad för den kemiska fackskolan vid Teknologgatan i Stockholm för att i denna byggnad bereda lokaler åt farmaceutiska institutet, allt i huvudsaklig överensstämmelse med av arkitekten Georg A. Nilsson med beteckning alternativ I upprättade ritningar och kostnadsförslag, bevilja ett belopp av 237,000 kronor samt därav anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett reservationsanslag av 150,000 kronor.

Allmänna barnbördshuset.

[96.]

Uppehållande av verksamheten vid allmänna barnbördshuset.

38. **Uppehållande av verksamheten vid allmänna barnbördshuset.** För allmänna barnbördshuset i Stockholm är å ordinarie stat uppfört ett bestämt anslag å 24,853 kronor.

Under punkt 144 i bilagan åttonde huvudtiteln till 1920 års statsverksproposition omförmåles, hurusom alltsedan år 1913, utöver det ordinarie anslaget, å extra stat utgått medel till uppehållande av verksamheten vid barnbördshuset. Under de senare åren hava för ändamålet måst anvisas ytterligare medel, dels utgående ur vederbörande anslag till oförutsedda utgifter, dels uppförda å tilläggsstat.

Frågan om statens ställning till uppehållande av verksamheten vid allmänna barnbördshuset har sedan ett par år varit föremål för statsmakternas prövning.

Jag vill till en början erinra, hurusom i samband med beviljande av ett på grund av kristiden ökat anslag till barnbördshuset 1918 års riksdag framhöll, hurusom det syntes riksdagen både önskvärt och billigt, att Stockholms stad, med hänsyn till den stora fördel staden hade av denna inrättning därigenom att dess medellösa barnaföderskor därstädes finge åtnjuta fri vård, lämnade något bidrag till uppehållande av barnbördshusets verksamhet.

I anledning av detta riksdagens uttalande uppdrog Kungl. Maj:t den 22 juli 1918 åt barnbördshusets direktion att verkställa utredning i den av riksdagen väckta frågan om bidragsskyldighet för Stockholms stad. I skrivelse den 29 april 1919 avgav direktionen yttrande och förslag i ämnet samt ifrågasatte därvid, huruvida icke ifrågavarande bidragsskyldighet borde utsträckas även till andra kommuner, från vilka patienter vårdades å barnbördshuset. Jag anser mig böra i huvudsakliga delar redogöra för detta direktionens yttrande. Direktionen anför:

Av de kvinnor, som för vård intagas å allmänna barnbördshuset, äro de ojämförligt flesta bosatta i Stockholm. Vilka bland dem hava hemortsrätt i huvudstaden låter sig ur journalerna och diarierna å barnbördshuset icke efteråt fullt exakt bestämmas; dock bokföras patienterna så, att man kan angiva, vilka bland de till Stockholms kommun hörande patienterna varit bosatta därstädes mer än 9 månader eller vistats därstädes kortare tid samt vilka patienter tillhöra andra kommuner. Av dem, som varit bosatta i Stockholm mer än 9 månader, torde de allra flesta därstädes hava ägt hemortsrätt. Nedanstående tabell utvisar, huru

barnbördshusets patienter fördela sig på nyss nämnda grupper från och med 1913, d. v. s. det år, då den nya anstalten å Djurgården togs i bruk.

[96.]

	Bosatta i Stockholm mer än 9 månader.	Bosatta i Stockholm kortare tid än 9 månader.	Bosatta i andra kommuner.	Summa.
År 1913	1,844	272	590	2,706
» 1914	1,944	265	643	2,852
» 1915	2,037	282	683	3,002
» 1916	2,103	371	656	3,130
» 1917	2,159	344	636	3,139
» 1918 t. o. m. sept.	1,412	189	388	1,989
Summa	11,499	1,723	3,596	16,818

Att exakt bestämma huru många underhållsdagar belöpa sig på var och en av tabellens olika grupper låter sig icke göra utan ett synnerligen tidsödande arbete. Då emellertid helt naturligt underhållsdagarna i stort sett fördela sig på de olika grupperna efter samma procenttal som gälla för patienterna, kan man utan att begå något nämnvärt fel efter sådan beräkningsgrund uttaga underhållsdagarna för varje grupp ur de absoluta talen för underhållsdagar per år. Antalet underhållsdagar utgjorde:

1913	21,014	1916	25,495
1914	24,744	1917	25,177
1915	27,240	1918 t. o. m. september	18,203

Av dessa nu anförda tal framgår alltså, att 69 procent av de å allmänna barnbördshuset under angivna tid vårdade patienter vid förlossningen varit bosatta i Stockholm mer än 9 månader. Ett mycket stort antal av dessa voro fattiga och skulle, om icke kostnadsfri vård sålunda beretts dem, hava måst omhändertagas av staden. Uppenbarligen har Stockholms stad således en mycket stor ekonomisk fördel av allmänna barnbördshusets verksamhet och den tanke, som väcktes av riksdagen, att staden under sådana omständigheter också borde lämna barnbördshuset ekonomiskt stöd, är otvivelaktigt i och för sig mycket rimlig.

Emellertid föreligga särskilda omständigheter, som vid en eventuell framställning i sådant syfte till stadens myndigheter äro av betydelse. Sålunda kan ej förbises, att allmänna barnbördshuset från början grundats genom gåvor av enskilda personer i ändamål att bereda kostnadsfri vård åt fattiga barnaföderskor.

Det var länge hänvisat att bestrida utgifterna för sin verksamhet nästan uteslutande av egna medel. Oaktat anstaltens fonder småningom ökades, blev avkastningen av dessa fonder dock otillräcklig, och barnbördshuset hade nästan ständigt att kämpa med stora ekonomiska svårigheter.

Man har vidare att uppmärksamma, att redan det kungl. reglementet av år 1775 tilldelade barnbördshuset även en annan uppgift, nämligen att vara statens

[96.]

undervisningsanstalt för blivande läkare och barnmorskor; denna uppgift har bibehållits i senare reglementen endast med den skillnaden, att undervisningen av barnmorskeelever sedan år 1865 icke längre är dit förlagd. Denna barnbördshusets egenskap av karolinska institutets obstetriska klinik har, då anstaltens egna medel visade sig otillräckliga, föranlett, att staten måst lämna barnbördshuset ett med tiden allt större ekonomiskt understöd. Före inflyttandet i den nya kliniken utgjorde årsanslaget från staten 24,853 kronor; för åren 1913 och 1914, d. v. s. efter inflyttandet men före krisåren, hade statsanslaget höjts till respektive 89,103 och 91,074 kronor; år 1918 bidrog staten med 215,853 kronor men det oaktat uppstod en ej obetydlig brist.

Med den utveckling, som sålunda ägt rum, är det påtagligt, att barnbördshuset icke längre kan betraktas såsom en donationsanstalt, utan har detsamma övergått till att bliva en statens universitetsklinik, om ock med ganska avsevärda egna fonder. Den gamla bestämmelsen, att all vård å barnbördshuset skall vara kostnadsfri, finnes emellertid fortfarande kvar.

Om nu skulle anses önskvärt att minska statsverkets utgifter för barnbördshusets drift och för sådant ändamål, såsom av riksdagen angivits, förskaffa bidrag av Stockholms stad, vore det ju tänkbart att med bibehållande av reglementets bestämmelse om kostnadsfri vård göra framställning till staden om lämnande av sådant bidrag. Direktionen kan naturligtvis icke yttra sig om, huru en sådan framställning skulle av stadens myndigheter upptagas; direktionen vågar emellertid ej emotse, att den skulle vinna framgång. Tvivelsutan skulle den invändningen möta, att staden icke borde avstå från en förmån, som tillkomme andra kommuner; härför skulle förefinnas desto större fog, som barnbördshusets fonder nästan uteslutande äro skänkta av stadens borgare. Det bleve för den skull helt visst av nöden att utsträcka framställningen till övriga kommuner, i främsta rummet till Stockholms län, dit de ojämförligt flesta utom Stockholm bosatta patienterna höra. Såväl staden som Stockholms läns landsting följa i sin verksamhet för sjukvårdens understödjande eljest den principen, att endast medellösa böra erhålla helt kostnadsfri vård. Från denna princip torde myndigheterna ej heller nu vilja avvika, och endast för de medellösa kunde i bästa fall någon betalning vara att förvänta. Det oegentliga skulle, om bidrag erhöles, sålunda inträffa, att statsverket vunne bidrag för de fattigaste patienterna men helt finge bestrida utgifterna för de patienter, som kunde bekosta sin vård.

Det synes fördenskull direktionen näppeligen möjligt att vinna någon avsevärd minskning i statsverkets utgifter för barnbördshusets drift med mindre bestämmelsen om kostnadsfri vård upphäves och legosängsavgift införes, därvid fondernas avkastning finge användning för inrättandet av ett visst antal frisängar. På sådant sätt skulle förhållandena vid barnbördshuset bliva likartade med dem vid andra sjukhus, exempelvis serafimerlasarettet. Till detta sistnämnda sjukhus lämnar såväl staden som landstinget mycket avsevärda bidrag. Det synes direktionen sannolikt att enahanda förmåner skulle kunna beredas barnbördshuset, då detsamma otvivelaktigt är av stor betydelse såväl för stadens som för länets sjukvård. På sådant sätt skulle säkerligen för statsverket vinnas vida större fördelar än en eventuell framställning utan reglementsändring av först antydd art kunde medföra.

En dylik anordning skulle enligt direktionens mening icke komma att verka avsevärt betungande under förutsättning, att legosängsavgiften icke sattes högre än vid Stockholms stads sjukhus och att tillräckligt antal frisängar funnes att tillgå. De allra flesta patienterna ligga å barnbördshuset endast 8 å 10 dagar och skulle således med den nu för Stockholm gällande legosängsavgiften få betala en avgift av högst 20 kronor. För särskilt ömmande fall, i synnerhet vid långvarigt sjukläge, skulle frisängsmedlen komma till användning.

I detta sammanhang vill direktionen omförmåla, att inom direktionen väckts fråga, att till barnbördshuset söka få förlagd en avdelning för gynekologi till båtнад ej mindre för vården av barnsängskvinnorna än för undervisningen. Skulle en eventuell framställning härom vinna statsmyndigheternas bifall, synes uppenbart, att å en dylik avdelning vården ej bör göras kostnadsfri. Häruti synes en omständighet vara för handen, som måhända ej helt bör förbises vid övervägande av nu föreliggande fråga. Olika betalningsprinciper vid olika avdelningar å samma sjukhus torde nämligen medföra påtagliga olägenheter, i synnerhet då avdelningarna som här skulle komma att samarbeta så intimt, att patienterna synnerligen ofta komme att flyttas från den ena avdelningen till den andra.

Till sist vill direktionen framhålla, att i donationsbrevet angående till barnbördshuset lämnade gåvor och i övriga tillgängliga handlingar icke finnas några bestämmelser, som synas lägga hinder i vägen för ett upphävande av föreskriften att *all* vård å barnbördshuset skall vara kostnadsfri, således även den, som bekostas av andra medel än fondernas. Under det utredningsarbete, som föregick utfärdandet av 1916 års reglemente, avhandlades ingående, ehuru visserligen ur en annan synpunkt, den paragraf, i vilken stadgandet ifråga återfinnes.

På de närmare detaljerna av det ekonomiska avtal, som skulle föreslås Stockholms stad och eventuellt andra kommuner har direktionen i sakens nuvarande skede icke ansett sig böra ingå.

Med anledning av vad direktionen sålunda anført och föreslagit anbefallde Kungl. Maj:t den 6 februari 1920 direktionen att till Kungl. Maj:t inkomma med detaljerat förslag till de ekonomiska avtal, som, under förutsättning att vården vid barnbördshuset skall upphöra att vara kostnadsfri, kunde böra med Stockholms stad och eventuellt andra kommuner träffas i avseende å rätt till beläggning av platser å barnbördshuset.

Till åttlydnad härav avgav direktionen den 22 april 1920 utlåtande i ämnet och föreslog därvid, att Kungl. Maj:t måtte

dels upphäva bestämmelsen i gällande reglemente, § 2, att vården å barnbördshuset skall lämnas kostnadsfritt,

dels bestämma, att avkastningen av barnbördshusets fonder skall användas till bekostande av frisängar,

dels meddela direktionen rätt att besluta en skälig legosängsavgift,

[96.]

dels ock bemyndiga direktionen att med Stockholms stad respektive Stockholms län träffa avtal av det innehåll,

att barnbördshusets direktion åtog sig att i mån av utrymme å barnbördshuset mottaga patienter, som hade hemortsrätt i Stockholms stad (respektive Stockholms län) mot en legosängsavgift, icke överstigande den ifråga om Stockholms stads sjukhusinrättningar fastställda, mot det att Stockholms stad (respektive Stockholms län) å sin sida förbunde sig att beträffande dylika patienter betala ej mindre hälften av kostnaderna utöver legosängsavgifterna än även för de medellösa legosängsavgifterna.

Till stöd härför anförde direktionen följande:

Om den kostnadsfria vården vid barnbördshuset skall upphöra och därstädes införas s. k. legosängsavgift, torde av lätt insedda skäl en sådan icke böra sättas högre än vid Stockholms stads sjukvårdsinrättningar, d. v. s. för närvarande till 3 kronor om dagen. Följaktligen skulle vid barnbördshuset såsom vid alla andra sjukhus genom upptagande av legosängsavgifter icke på långt när hela kostnaden för driften bliva täckt, utan en högst avsevärd brist, utgörande skillnaden mellan de verkliga kostnaderna och inkomsterna av legosängsavgifterna, skulle återstå att på annat sätt täckas.

Det synes direktionen uppenbart, att då inom riksdagen väckts fråga att undfå bidrag till barnbördshusets utgifter, därmed icke kunnat avses allenast upptagande av legosängsavgifter, utan att det fastmer just torde vara den sist avhandlade bristen riksdagen förmenat borde delvis bäras av Stockholms stad och eventuellt av andra intresserade kommuner.

Det torde egentligen vara tre parter, som äro intresserade av barnbördshusets verksamhet: staten såsom målsman för den medicinska undervisningen och Stockholms stad och Stockholms län såsom målsmän för det ojämförligt största flertalet av de vårdade barnaföderskorna.

Att staten alltid haft och alltjämt har ett synnerligen stort gagn av barnbördshusets verksamhet läser icke av någon kunna förnekas. Under snart halftannat sekel har barnbördshuset varit statens obstetriska klinik, tills för helt få år sedan dess enda och alltjämt dess ojämförligt största, vid vilken för närvarande icke långt ifrån tre fjärdedelar av rikets blivande läkare få sin utbildning i förlossningskonsten. De ekonomiska uppoffringar staten härför måst göra hava varit ganska blygsamma. Till barnbördshusets fastighet har staten endast en gång givit ett direkt anslag — år 1854 — av 50,000 riksdaler banko. För övrigt har staten kunnat inskränka sig till att bevilja direktionen län delvis med och delvis utan ränta. De till barnbördshuset vid olika tillfällen donerade medlen hava icke desto mindre visat sig så tillräckliga, att staten för närvarande i allmänna barnbördshuset förfogar över en stor nyuppförd obstetrisk klinik, vilken skulle hava dragit avsevärda utgifter från statskassan, om den för statens medel hade blivit uppförd. Oaktat vården vid barnbördshuset varit och ännu är alldeles kostnadsfri, har staten därför behövt ikläda sig mera betydande anslag först efter kris-

tidens inträdande. Under sådana förhållanden synes det direktionen billigt, att staten betalar hälften av den ovan omtalade brist, som uppkommer, sedan kostnaderna minskats med legosängsavgifterna.

Den andra hälften torde enligt direktionens mening böra täckas av de kommuner, vilkas patienter under året vårdats å barnbördshuset.

Ibland dessa är givetvis Stochholms stad mest intresserad. En undersökning av de senaste årens beläggning å barnbördshuset visar, att i runt tal 70 procent utgöras av kvinnor, som varit bosatta minst nio månader i Stockholm och sålunda i det stora flertalet fall därstädes haft hemortsrätt. Cirka 5 procent hava varit bosatta i Stockholm men kortare tid än nio månader. Därefter kommer Stockholms län med i runt tal 20 procent av beläggningen. Det lider sålunda intet tvivel, att såväl staden som länet äro i största behov av barnbördshuset och att de detta förutan måste underkasta sig säkerligen synnerligen avsevärda kostnader för att bereda vårdmöjligheter för sina barnaföderskor. Det torde därför vara fullt rimligt, att staden och länet betala ifråga om patienter, som där hava hemortsrätt, i lika mån som staten eller hälften av skillnaden mellan totalkostnaden per underhållsdag och legosängsavgiften.

Beträffande åter övriga län torde avtal i syfte att åvägabringa dylik betalningsprincip näppeligen böra ifrågasättas på grund av att antalet patienter från dessa län är så litet. Skrivna i övriga län äro bland barnbördshusets patienter icke mer än i runt tal 5 procent vartill kommer ett obestämbar antal bland de 5 procent som vid forlossningstillfället ännu icke varit bosatta i Stockholm i nio månader. Sammanlagt kan det sålunda vara fråga om allra högst 10 procent, fördelade på ett stort antal olika län, vadan varje avtal skulle komma att omfatta endast ett litet fåtal patienter. Direktionen kan under sådant förhållande icke finna någon annan praktiskt framkomlig väg, än att staten för patienterna från dessa län ikläder sig hela restkostnaden, sedan legosängsavgiften blivit på vanligt sätt betald. Denna utgift kan icke bliva särdeles betungande, på grund av patienternas ringa antal.

Skulle dessa nu föreslagna nya principer för barnbördshusets ekonomi vinna tillämpning, synes det direktionen klart, att avkastningen av barnbördshusets fonder måste reserveras för bekostande av frisängar, då donationerna på så sätt komme att alltjämt tjäna barnbördshusets gamla ändamål: kostnadsfri vård åt fattiga barnaföderskor.

De nu ifrågavarande fonderna kunna icke beräknas inbringa mer än i runt tal 10,000 kronor årligen, vilket med nuvarande högt uppdrivna kostnader skulle motsvara cirka 800 underhållsdagar om året. För att kunna besvara frågan, om detta är tillräckligt, måste man söka bilda sig en uppfattning angående behovets storlek, något som givetvis icke kan ske exakt, då av lätt insedda skäl ingen erfarenhet härom kunnat vinnas vid en anstalt med hittills helt kostnadsfri vård. Vissa synpunkter torde dock förtjäna ett beaktande.

I rent ekonomiskt avseende torde mellan ett barnbördshus och andra sjukvårdsinrättningar ingen annan skillnad finnas, än att vårdtiden för flertalet patienter är kortare å ett barnbördshus. En följd härav är — åtminstone å stadens sjukvårdsinrättningar — att ett avsevärt större antal patienter själva betala legosängs-

[96.]

avgifterna på barnbördshuset än på övriga sjukhus. Härav skulle sålunda framgå att ur rent ekonomisk synpunkt barnbördshuset snarare har mindre än större behov av frisängar än andra sjukhus. För dem, som äro fullständigt medellösa, möter för intagning å barnbördshuset lika litet svårighet att erhålla befrielse från legosängsavgiften som för intagning å andra sjukhus. Skulle slutligen förslaget till allmän sjukförsäkring bliva lag och såsom nu avses däri inbegripas moderskapsförsäkring, skulle alla legosängsavgifter komma att övertagas av sjukkassorna.

Att på barnbördshuset från början vården gjordes fullständigt fri har påtagligen icke berott av rent ekonomiska skäl, utan har en sådan anordning tvivelsutan uppburits av den humana tanken, att en ogift fattig barnaföderska skulle därstädes erhålla all nödig vård, utan att någon som helst kommunal myndighet hade att därmed befatta sig. För många, kanske de flesta av barnbördshusets ogifta patienter spelar emellertid denna synpunkt numera säkerligen en mycket liten roll. De hava ingen önskan att dölja sitt moderskap. Det torde icke vara överdrivet att påstå, att åtminstone bland stadens och länets ogifta patienter ett synnerligen litet antal skulle av obenägenhet att erkänna arten av sitt sjukvårdsbehov låta avskräcka sig att begära medellöshetsintyg, eventuellt i framtiden av sjukkassa begära remiss till barnbördshuset. Endast vid tidiga missfall — där det verkliga förhållandet sålunda äger möjlighet att fullkomligt döljas, ser man av och till något sådant. Erhåller emellertid barnbördshuset den begärda gynekologiska avdelningen, bortfaller även för dem denna synpunkt.

Om sålunda en dylik synpunkt numera icke torde äga tillämpning på flertalet av barnbördshusets patienter, finnas dock utan tvivel kvinnor av mera finkänslig natur, vilka det skulle vara synnerligen önskvärt att kunna hjälpa enligt nyss omtalade humana tanke. Detta kan emellertid numera icke såsom förr ske så enkelt som genom att betala kostnaden för vården å barnbördshuset, eventuellt för en tids uppehåll å asylens. Hänsynen till barnen har förmått statsmakterna att genom lag sörja för att ett utom äktenskapet fött barn aldrig skall bliva utan kända föräldrar, och på grund av denna lag åligger det barnbördshuset — tvärt emot vad förut var föreskrivet — att angående sådana barns födelse lämna under rättelse, som framkommer till kommunal myndighet i hemorten.

Det synes därför direktionen sannolikt, att de fall, i vilka den föreslagna låga legosängsavgiften icke kan betalas av kvinnan själv och hon icke kan förmå sig till att begära kommunens ansvarsförbindelse härför, hädanefter komma att bliva ganska fåtaliga, och att därför 800 underhållsdagar å frisäng skola visa sig vara för behovet tillräckligt. Skulle erfarenheten komma att visa motsatsen, torde direktionen få härom göra anmälan vid begäran om statsanslag, då en ringa förhöjning av detta torde vara i stånd att väsentligt utöka frisängsmöjligheterna.

Ungefär samtidigt med att direktionen avgav sitt nu senast berörda yttrande och förslag, voro samma frågor föremål för behandling inom riksdagen. Jag anser mig böra erinra om de uttalanden, som i dessa hänseenden gjordes av 1920 års riksdag i samband med beviljande av fortsatta anslag till uppehållande av barnbördshusets verksamhet. Riksdagen anförde:

Riksdagen vill betona önskvärdheten av en utredning i det av 1918 års riksdag angivna syfte. Då, enligt vad riksdagen inhämtat, de å allmänna barnbördshuset intagna patienterna nästan uteslutande tillhöra Stockholms stad och Stockholms län, synas anspråk på bidrag från staden och länet så mycket mer befogade, och förmenar riksdagen, att det torde böra tillses, i vad mån man här skulle kunna träffa överenskommelser av det slag, som är gällande till exempel beträffande serafimerlasarettet. En dylik utredning anser riksdagen med det snaraste böra åvägbringas.

Skulle de bidrag, som eventuellt kunna komma att lämnas av Stockholms stad eller Stockholms län, visa sig alltför otillräckliga i förhållande till de kostnader, som betingas av uppehållande av barnbördshusets verksamhet, torde böra övervägas, i vad mån andra åtgärder kunna anses påkallade.

Riksdagen vill i detta hänseende erinra, hurusom allmänna barnbördshuset alltsedan sitt instiftande varit att betrakta såsom en välgörenhetsinrättning, vilket jämväl kommit till uttryck i de för sjukhuset tid efter annan av Kungl. Maj:t fastställda reglementena. Det torde emellertid kunna ifrågasättas, huruvida denna sjukhusets karaktär bör under nuvarande tider bibehållas eller någon ändring härutinnan kan anses vara på grund av rådande ekonomiska förhållanden påkallad. Denna fråga, som uppenbarligen är av en för barnbördshusets ställning grundläggande betydelse, anser riksdagen vara förtjänt av en närmare utredning, varvid företrädesvis torde böra tagas i övervägande, huruvida icke — fränsett det antal frisångar, som på grund av donationsbestämmelser tilläventyrs böra bibehållas — gällande föreskrifter om den kostnadsfria vården böra begränsas och legosängsavgifter i viss mån införas.

Bleve anordningar av angiven art träffade, vare sig förmedelst överenskommelser om bidrag från Stockholms stad och Stockholms län eller därjämte genom införande i viss utsträckning av avgiftsbelagd vård, torde man kunna förvänta, att kraven på statens understödjande av barnbördshusets verksamhet skola kunna avsevärt minskas och att statsbidraget må komma att inskränkas till att avse företrädesvis den del av verksamheten, som är inriktad på läkarutbildningen.

Över direktionens senast omförmälda förslag av den 22 april 1920 hava på grund av remisser utlåtanden avgivits dels av kanslersämbetet för rikets universitet efter hörande av karolinska institutets lärarkollegium, dels av medicinalstyrelsen, dels ock av justitiekanslersämbetet. Samtliga myndigheter hava förklarat sig ej hava något att erinra mot förslaget och tillstyrkte detsamma.

Den 22 juni 1921 utfärdade Kungl. Maj:t kungörelse angående ändrad lydelse av § 2 i barnbördshusets reglemente, vilken innebar, att den förut i reglementet intagna föreskriften om kostnadsfri vård nu uteslöts. Denna kungörelse skulle lända till efterrättelse från och med den 1 januari 1922. (Svensk förf.-saml. 1921: 436.)

Enligt beslut samma dag förordnade Kungl. Maj:t vidare, att

[96.] avkastningen av barnbördshusets fonder skulle användas till bekostande av frisängar därstädes, varjämte Kungl. Maj:t anbefallde överståthållarämbetet och länsstyrelsen i Stockholm att från stadsfullmäktige i Stockholm, respektive Stockholms läns landsting infordra och till Kungl. Maj:t överlämna yttranden, huruvida stadsfullmäktige och landstinget godkände de av direktionen föreslagna grunderna till avtal mellan direktionen samt Stockholms stad och Stockholms län i avseende å rätt till beläggning av platser å barnbördshuset.

Med skrivelse den 21 oktober 1921 har länsstyrelsen i Stockholm överlämnat protokollsutdrag från Stockholms läns landsting, utvisande, att landstinget den 21 september 1921 i förevarande fråga såsom eget yttrande åberopat ett av dess hälsovårdsutskott avgivet utlåtande i ämnet, där det ifrågavarande förslaget avvisas.

Hälsovårdsutskottets yttrande och förslag är av följande lydelse:

Barnbördshusets direktion har vid framläggande av sitt förslag utgått däri från, att staten samt Stockholms stad och Stockholms län vore de egentliga intressenterna uti nu föreliggande fråga. Att staten och Stockholms stad hava ett synnerligen stort intresse av barnbördshuset, är utom allt tvivel. Vad landstinget vidkommer ställer sig saken emellertid något annorlunda. Det torde visserligen vara riktigt, att en mindre del av länet, nämligen de närmast Stockholm belägna kommunerna, har intresse och behov av barnbördshusets verksamhet, men för länet i övrigt synes ett sådant intresse och behov knappast kunna föreligga. Frågan om tillgång till vårdplatser å barnbördshuset torde följaktligen icke böra vara någon länets angelägenhet i egentlig mening. Redan av denna grund anser utskottet mindre lämpligt, att landstinget genom att träffa avtal om länsackord, liknande det med serafimerlasarettet ingångna, ställer sig i första hand betalningsskyldigt för den vård, som å barnbördshuset meddelas patienter från länet. Härtill kommer, att vården å barnbördshuset i fattigvårdshänseende icke är likställd med vården å serafimerlasarettet. För lasarettsvård är nämligen landstinget på grund av bestämmelser i gällande fattigvårdslag ersättningsskyldigt gent emot sådant hemortssamhälle, som är beläget inom landstingsområdet. I fråga om barnbördsvård däremot förefinnes ingen sådan ersättningsskyldighet. Erfarenheten har givit vid handen, att trots landstingets ersättningsskyldighet vid lasarettsvården svårigheter ofta mött att erhålla ansvarsförbindelse från vederbörande vistelsekommun. Det kan alltså på goda skäl antagas, att sådana svårigheter i mycket större utsträckning skulle yppa sig i fråga om barnbördsvården, som landstinget ej är skyldigt att ersätta. Härav skulle antagligen följa, att landstinget invecklades i ett avsevärt antal fattigvårdsprocesser, vilket ingalunda torde kunna anses önskligt. Till nu antydda olägenhet skulle komma svårigheten, om icke rent utav omöjligheten att erhålla gottgörelse för hela den vårdkostnad, landstinget skulle bliva nödsakat förskottera. Förslaget innebär nämligen, att lands-

tinget skulle till barnbördshuset utgiva ersättning *dels* för legosängsavgiften för obemedlad patient från länet, *dels ock* för halva skillnaden mellan denna legosängsavgift och den överstigande vårdkostnaden per patient och dag. Legosängsavgiften, som är till beloppet på förhand bestämd, skulle alltså komma att utkrävas av vederbörande vistelse- eller hemortskommun på en ganska tidig tidpunkt, då ju ifrågavarande slags vård, såsom direktionen framhållit, mestadels är tämligen kortvarig. Den andra delen av ersättningen åter, som icke kan till beloppet bestämmas förrän barnbördshusets direktion efter avslutande av årets räkenskaper konstaterat beloppet av uppkommen brist, skulle icke kunna utkrävas förrän på en långt senare tidpunkt. I de fall, där fattigvårdsprocess måste anlitas, vore det, såvitt utskottet förstår, mer än ovisst, huruvida den senare delen av ersättningen kunde med utsikt till framgång utkrävas, enär, då sådant krav anhängiggjordes, detsamma antagligen skulle få karaktären av tilläggskrav, i många fall kanske väckt först sedan beslut meddelats rörande det tidigare kravet. Om landstinget skulle godtaga direktionens förslag, skulle landstinget alltså troligen hava att räkna med att självt nödgas bekosta en del av ifrågavarande vård. Detta kan utskottet, med hänsyn till vad ovan anförts angående landstingets intresse därav, icke tillstyrka. Utskottet anser, att frågan i stället bör ordnas sålunda, att barnbördshuset självt utkräver skälig vårdersättning av den betalningsskyldiga kommunen d. v. s. av den kommun, som må hava lämnat ansvarsförbindelse, eller, om ansvarsförbindelse ej lämnats, av vistelsekommunen. Såsom skälig vårdersättning bör i så fall kunna utfås ungefär samma ersättning, som utgår till södra barnbördshuset i Stockholm. Den brist, som härefter må uppkomma, synes utskottet böra ersättas av staten. Utskottet anser det nämligen uppenbart, att staten, som under långa tider utan nämnvärd kostnad utnyttjat barnbördshuset för den medicinska undervisningen och allfort begagnar sig av detsamma för sådant ändamål, bör hava såväl det största intresse som den största skyldighet att här träda hjälpande emellan på ett fullt effektivt sätt. Den av utskottet nu föreslagna lösningen skulle dessutom medföra, att den undantagsställning, som enligt direktionens förslag skulle gälla för patienter från andra län, helt skulle bortfalla.

Vidare har med remissresolution av den 26 november 1921 överståthållarämbetet överlämnat det från Stockholms stad infortrade yttrandet i ärendet.

I sitt yttrande hade stadens hälsovårdsnämnd framhållit, att det föreslagna avtalet syntes vara rimligt avvägt och, så vitt en preliminär beräkning givit vid handen, vid tillämpningen torde kunna ställa sig ekonomiskt fördelaktigare för staden än nuvarande anordning med en för Stockholm reserverad, av staden helt och hållet bekostad avdelning å barnbördshuset. Nämnden tillstyrkte därför avtalets godkännande, under förutsättning *dels* att likartad överenskommelse komme till stånd mellan barnbördshuset och länet, *dels* att medinflytande å barnbördshusets förvaltning bereddades staden genom rätt

[96.] för hälsovårdsnämnden att i barnbördshusets direktion insätta en ledamot, *dels ock* att, därest ny sjukhustaxa eller ändrade grunder för erhållande av fri sjukvård för stadens vidkommande fastställdes, tillämpning härav finge äga rum även gentemot barnbördshuset.

I likhet med hälsovårdsnämnden tillstyrkte stadskollegiet, att stadens nuvarande avtal med barnbördshuset ersattes med en överenskommelse enligt de av sjukhusets direktion föreslagna grunderna. Kollegiet förutsatte emellertid härvid, att stadens åtagande att svara för medellösa legosängsavgifter gäves en sådan avfattning, att patienter med hemortsrätt i Stockholm även framgent bibehölle den möjlighet att erhålla helt kostnadsfri vård, som inrättningens inkomster av donationsmedel vore avsedda att bereda.

För egen del hava stadsfullmäktige i skrivelse den 21 november 1921 åberopat vad hälsovårdsnämnden och stadskollegiet anfört.

Departementschefen.

Såsom framgår av den utav mig lämnade redogörelsen ifråga om överenskommelser mellan barnbördshusets direktion å ena sidan och Stockholms läns landsting samt Stockholms stad å den andra, innebär det av direktionen framlagda förslaget till uppgörelse i korthet, att på statens del skulle komma hälften av restkostnaderna, d. v. s. skillnaden mellan de verkliga kostnaderna och legosängsavgifterna, samt beträffande patienter från orter utom Stockholms stad och län hela restkostnaderna, samt att på de intresserade kommunernas, d. v. s. Stockholms läns och stads del skulle falla andra hälften av restkostnaderna samt beträffande medellösa patienter jämväl legosängsavgifter. Stockholms läns landsting har emellertid ställt sig avvisande mot förslaget, och, då stadens tillstyrkande av detsamma är gjort under förutsättning av en likartad överenskommelse med länet, torde frågan även för stadens vidkommande för närvarande få anses hava fallit. Direktionens förslag synes mig emellertid erbjuda en lycklig lösning av spörsmålet, och jag är för min del icke benägen att betrakta den utgång frågan nu erhållit såsom ett slutligt avgörande. De av landstinget åberopade omständigheterna förefalla mig icke i och för sig behöva innebära ett definitivt avvisande av tanken på en överenskommelse i angiven riktning, och det synes mig lämpligt, att frågan upptages till förnyat övervägande av de utav densamma intresserade parter. Barnbördshusets direktion bör enligt min mening erhålla i uppdrag att träda i förhandlingar med lands-

tinget och söka träffa ett avtal av den beskaffenhet, som redan förelagts och av staden godtagits, och har jag anledning förmoda, att landstinget vid kännedomen om stadens beslut ej skall vidhålla sin förut intagna ställning. Samtidigt bör direktionen beredas tillfälle att yttra sig över de övriga från Stockholms stads sida uppställda villkoren. Dessa frågor anhåller jag att sedermera få anmäla för Kungl. Maj:t, sedan det blivit känt vad riksdagen tilläventyrs kan hava att erinra i avseende å vad som förekommit i detta, med föranledande av riksdagens uttalanden uppkomna ärende.

Det är icke tänkbart att en överenskommelse i den av direktionen angivna riktningen kan träffas förr än hösten 1922. Från och med detta år skulle emellertid enligt Kungl. Maj:ts beslut den kostnadsfria vården å barnbördshuset upphöra. Det har då gällt att tillse, huru förhållandena skulle kunna ordnas under år 1922.

I anledning av vad i ärendet förekommit anmodades direktionen att till Kungl. Maj:t inkomma med det yttrande och förslag, vartill de föreliggande omständigheterna kunde giva anledning.

Direktionen har nu, med föranledande härav, i skrivelse den 8 december 1921 hemställt om bemyndigande för direktionen att utan hinder av ovanberörda kungörelse den 22 juni 1921 under år 1922 lämna kostnadsfri vård åt vid allmänna barnbördshuset intagna kvinnor.

Till stöd för denna sin uppfattning att under förhandenvarande omständigheter legosängsavgifter icke böra ifrågakomma under år 1922 anför direktionen i huvudsak följande:

Något absolut hinder för direktionen att upptaga legosängsavgift torde icke hava uppkommit genom de kommunala myndigheternas ovan anförda beslut. Direktionen förmenar emellertid, att en sådan åtgärd skulle stöta på synnerligen stora praktiska svårigheter. Barnbördshusets patienter äro i så stor utsträckning medellösa, att införandet av en legosängsavgift vore utan allt värde, om icke vederbörande kommuner förbundit sig att i fall av medellöshet utgöra avgiften. Då kommun icke enligt lagen om fattigvården är skyldig bekosta vård å barnbördshus och fört ej heller äger rätt att av landsting återfå tilläventyrs erlagd kostnad för sådan vård, måste, om man ville söka i förevarande fall utverka bidrag från kommunerna, underhandlingar föras med länets för frågan intresserade kommuner var för sig. Det torde vara mer än sannolikt, att dessa icke skulle befinnas villiga att tillmötesgå ytterligare anslagskrav, i all synnerhet sedan landstinget ställt sig avvisande till frågan. Under alla omständigheter måste sådana underhandlingar taga en mycket avsevärd tid i anspråk, då antalet i saken intresserade kommuner uppgår till minst 15, Stockholms stad ej inberäknad. Att sistnämnda kommun skulle medgiva

[96.]

upptagande av legosängsavgift för till Stockholm hörande barnaföderskor och befinnas villig härför ikläda sig ekonomiskt ansvar, kan efter stadsfullmäktiges beslut helt visst ej förutsättas, förrän länets kommuner påtagit sig enahanda skyldighet, desto mindre som staden genom gällande avtal av den 22 april 1920 redan nu lämnar avsevärt bidrag till uppehållande av driften vid barnbördshuset.

Direktionens nu senast gjorda förslag innebär alltså ett bibehållande av hittillsvarande anordning med kostnadsfri vård under år 1922. Sådan som frågan i dess helhet för närvarande ligger, har det synt mig vara den ändamålsenligaste utvägen att för år 1922 bibehålla den kostnadsfria vården, helst som ett införande av legosängsavgifter skulle stöta på avsevärda praktiska svårigheter. Kungl. Maj:t har ock enligt beslut den 22 december 1921 lämnat det av direktionen begärda bemyndigandet.

Det är mot bakgrunden av nu anförda förhållanden, man bör betrakta de anslagsäskanden, som från sjukhusets direktion framlagts och som äro av den beskaffenhet, att deras föreläggande för riksdagen torde vara ofrånkomligt.

Vad då först beträffar sjukhusets ekonomi för år 1922, vill jag till en början erinra, hurusom direktionen i slutet av år 1920 vid beräkning av medel för driften under år 1922 äskade ett förstärkningsanslag av 290,000 kronor. Min företrädare i statsrådsämberbet räknade emellertid på att den ovanberörda frågan om avtal med Stockholms stad och län skulle till 1922 års ingång hava vunnit sin lösning, och i anslutning härtill föreslog Kungl. Maj:t för ändamålet ett belopp av allenast 150,000 kronor, vilket jämväl av riksdagen beviljades.

Under erinran härom har nu direktionen i sin förenämnda skrivelse den 8 december 1921 anfört följande:

Barnbördshuset skulle alltså, då det förutsatta avtalet uteblivit, hava att för år 1922 räkna med en brist å inkomstsidan av 140,000 kronor.

Emellertid hava prisen å åtskilliga förnödenheter, framför allt bränsle och födoämnen, sedan september 1920 sjunkit mycket avsevärt, och direktionen har därför lagt till grund för nya beräkningar ett sammandrag av barnbördshusets utgifter och inkomster under de tre första kvartalen av år 1921.

Enligt detta hava utgifterna under de tre första kvartalen belöpt sig till 236,867 kronor 46 öre. Under förutsättning, att fjärde kvartalets kostnader gå till en tredjedel av denna summa, skulle alltså utgifterna för år 1921 uppgå till sammanlagt 315,823 kronor 28 öre. Direktionen vågar icke antaga, att utgiftsposterna skola under år 1922 i avsevärd mån ytterligare sjunka och anser sig

därför böra beräkna barnbördshusets utgifter för år 1922 till nämnda belopp 315,823 kronor 28 öre.

Till bestridande av dessa utgifter kunna, förutom beviljade statsanslag å tillsammans 174,853 kronor, följande inkomster beräknas bliva för handen:

Från hälsovårdsnämnden enligt avtalet den 22 april 1920	kronor 80,000:—
Intressemedel	» 12,000:—
Diverse inkomster	» 1,000:—
Ränta å Lieberts fond	» 120:—

eller tillhoppa 93,120:—

Samtliga barnbördshusets inkomster för år 1922 kunna alltså beräknas till 267,973 kronor.

Härvid vill direktionen anmärka, att en del inkomstposter i 1921 års räkenskaper i beräkningen för år 1922 måst upptagas till lägre belopp eller alldeles uteslutas. Skälen härtill äro följande.

Intressemedlen bliva år 1922 lägre, på grund därav att räntorna fallit och statsanslagen äro mindre. Inkomsterna från tomten i kvarteret Murmästaren och från brandkontoret bortfalla i anledning av beslut om statens förvärvande av tomten. Ersättningsmedlen från hälsovårdsnämnden bliva lägre, emedan kostnaden per underhållsdag avsevärt sjunkit; av de till den 30 september 1921 inbetalade medlen, 80,190 kronor, torde ungefär 20 procent komma att återbetalas, sedan årets bokslut blivit färdigt. Anslag till spädbarnsavdelningen beviljades av riksdagen blott för sista halvåret 1921 och förutsattes att denna avdelning sedermera skulle uppgå i barnbördshuset såsom en av dess avdelningar.

Då direktionen således måste upptaga utgifterna för år 1922 till 315,823 kronor 28 öre och för att täcka dessa utgifter större inkomster än 267,973 kronor icke kunna beräknas vara för handen, uppstår en brist av 47,850 kronor 28 öre.

Direktionen hemställer alltså om förslag till riksdagen om anslag å 47,850 kronor till uppehållande av driften vid barnbördshuset under år 1922, att utgå på tilläggsstat för samma år.

I fråga om sjukhusets ekonomiska förhållanden för år 1923 anhaller jag få anmäla följande av direktionen gjorda framställning.

I skrivelse den 29 september 1921 har barnbördshusets direktion gjort framställning om anvisande av medel för uppehållande av driften vid sjukhuset under förra hälften av år 1923.

Direktionen anför beträffande utgifterna följande:

Till grund för sina beräkningar har direktionen lagt erfarenheten om barnbördshusets utgifter och inkomster under förra halvåret 1921; och åberopar direktionen härutinnan bifogade sammandrag av barnbördshusets räkenskaper för samma tid.

Beträffande i detta sammandrag upptagna olika huvudposter vill direktionen framhålla, att utgifterna för avlöningar under förra halvåret 1923 komma att

[96.]

ställa sig avsevärt högre än under motsvarande halvår 1921. Direktionen, vilken beträffande personalens löneförmåner följer för Stockholms stad gällande lönestat, har den 29 september 1921 beslutat vidtaga samma löneförhöjningar för den å ordinarie stat anställda personalen, som stadsfullmäktige den 22 juni 1921 beslöt för motsvarande personal vid stadens sjukhus. För Stockholms stads å extra stat anställda personal är lönefrågan ännu ej definitivt avgjord. Det föreligger emellertid ett av hälsovårdsnämnden för sjukvårdspersonalen efter direktiv av tjänstnämnden uppgjort förslag, som med säkerhet kan väntas bli antaget. Direktionen har lagt sistnämnda förslag angående den extra personalen och stadens gällande lönestat för den ordinarie personalen till grund för sina beräkningar av ifrågavarande utgiftspost och därvid funnit, att posten måste för förra halvåret 1923 ökas med i runt tal 10,000 kronor och således upptagas till 48,000 kronor.

Utgifterna för uppvärmning och belysning hava i verkligheten varit större än angivna beloppet 24,491 kronor 57 öre. I slutet av år 1920 gjorde nämligen direktionen ett fördelaktigt inköp av ett parti stenkol, som förbrukades först under år 1921. Utgiftsposten ifråga bör därför rätteligen ökas med inköpspriset för detta parti eller 15,000 kronor och således vid beräkningarna upptagas till cirka 40,000 kronor. Då bränslepriset emellertid under året ytterligare sjunkit, vågar direktionen antaga, att ett belopp av 24,000 kronor skall visa sig tillräckligt för förra halvåret 1923.

Såsom en särskild utgiftspost har direktionen ansett sig böra nu upptaga kostnaderna för spädbarnsavdelningen. Kungl. Maj:t avlät med anledning av en direktionens skrivelse i ämnet proposition (nr 250) till 1921 års riksdag med hemställan i överensstämmelse med direktionens begäran; propositionen blev av riksdagen i så måtto bifallen, att till direktionens förfogande för sista halvåret 1921 ställdes 8,000 kronor. Riksdagen lämnade därvid framställt förslag att spädbarnsavdelningen efter den 1 januari 1922 skulle upptagas såsom en av barnbördshusets avdelningar utan erinran.

Angående övriga utgiftsposter har direktionen intet att särskilt erinra, utan anser att de för förra halvåret 1923 böra upptagas till följande belopp:

Fastighetens underhåll och omkostnader	kronor	8,700:—
Inventarier	»	8,100:—
Avlöningar	»	48,000:—
Livräntor	»	100:—
Utspisning	»	45,000:—
Tvätt och renhållning	»	6,000:—
Uppvärmning och belysning	»	24,000:—
Läkemedel m. m.	»	8,000:—
Instrumenter och undervisningsmaterial	»	3,000:—
Näringspreparat m. m.	»	100:—
Skrivmaterial, tryckningskostnader m. m.	»	1,600:—
Oförutsedda utgifter	»	2,600:—
Spädbarnsavdelningen	»	9,000:—

tillhopa således kronor 164,200:—

Det av direktionen åberopade räkenskapsammandraget för förra halvåret 1921 anser jag mig även böra meddela för frågans belysande: [96.]

Utgifter.

Fastighetens underhåll och omkostnader	kronor	8,718: 62	
Inventarier	»	8,186: 77	
Avlöningar	»	38,052: 82	
Livräntor	»	100: —	
Utspisning	»	45,005: 59	
Tvätt och renhållning	»	5,978: 86	
Uppvärmning och belysning	»	24,491: 57	
Läkemedel, gas, bomull m. m.	»	8,331: 45	
Instrumenter och undervisningsmaterial	»	2,890: 85	
Näringspreparat m. m.	»	163: 80	
Skrivmaterial, tryckningskostnader och dylikt	»	1,600: 57	
Oförutsedda utgifter	»	2,671: 35	
Spädbarnsavdelningen	»	9,103: 26	155,295: 51

Inkomster.

(utom statsanslag)

Intressemedel	kronor	12,106: 44	
Diverse inkomster	»	724: 74	
Stockholms stads brandkontor	»	119: 95	
I. F. Lieberts fond, ränta	»	60: —	
Fastigheten nr 3 kvarteret Murmästaren	»	4,818: 66	
Stockholms stads hälsovårdsnämnd	»	60,366: —	78,195: 79

Därefter övergår direktionen att behandla inkomsterna och yttrar härom:

Beträffande inkomsterna vill direktionen framhålla, att posten intressemedel, som under förra halvåret 1921 uppgått till 12,106 kronor 44 öre, måste för förra halvåret 1923 betydligt minskas. Dels hava nämligen räntorna redan avsevärt fallit, dels är det statsanslag, som den 1 januari 1923 ställes till direktionens förfogande, vida mindre än det direktionen erhöi den 1 januari 1921. Direktionen vågar ej upptaga denna post till mer än 6,000 kronor. Inkomsterna från brandkontoret och fastigheten i kvarteret Murmästaren bortfalla, då i enlighet med beslut vid 1921 års riksdag denna fastighet förvärvats av statsverket.

Vad angår inbetalningen från Stockholms stads hälsovårdsnämnd härflyter denna inkomst från ett avtal av den 22 april 1920 mellan direktionen och hälsovårdsnämnden, vari direktionen på hälsovårdsnämndens begäran åtagit sig att till vård mottaga 25 patienter per dag utöver förutvarande antalet 75 på i huvudsak det villkor, att hälsovårdsnämnden ställde nödiga inventarier till förfogande och betalade full dagskostnad för det antal patienter, som översteg antalet 70 per dag vårdade. Övriga inkomstposter äro så små, att de sakna betydelse.

[96.]

Beräkningen av barnbördshusets inkomster för år 1923 är emellertid beroende av hur frågan om den kostnadsfria vården vid anstalten löses.

Direktionen anser sig böra utgå från att barnbördshusets utgifter för förra halvåret 1923, beräknade till 164,200 kronor, skola täckas enligt de principer, som lågo till grund för direktionens förslag till uppgörelse med Stockholms stad och län.

Vid barnbördshuset uppgingo under förra halvåret 1921 underhållsdagarna till i runt tal 19.000. Hela restkostnaden per underhållsdag eller 4 kronor 60 öre skulle staten betala för 950 underhållsdagar med tillhoppa 4,370 kronor och halva restkostnaden för 18,050 underhållsdagar med 41,515 kronor, sammanlagt således 45,885 kronor, vilket belopp alltså utgör det erforderliga anslaget.

Skulle däremot frågan angående vårdens betalande efter ty nu anförts icke vara slutgiltigt ordnad före år 1923, utan därunder vården såsom hittills skall meddelas kostnadsfritt, erfordras för driftens uppehållande ett statsanslag av 97,415 kronor.

Direktionen hemställer alltså om framställning till rikslagen, att för uppehållande av barnbördshusets drift under förra halvåret 1923 måtte beviljas ett anslag å 45,885 kronor eller, därest vården vid barnbördshuset fortfarande skall vara kostnadsfri, å 97,415 kronor.

I fråga om de av direktionen nu framlagda kostnadsalternativen torde framgå av vad jag nyss anförde, att jag anser mig kunna räkna med att frågan om vårdens betalande varder slutligt ordnad före ingången av år 1923, i följd varav jag ansluter mig till det första alternativet eller alltså en kostnadsberäkning för förra halvåret 1923 av 45,885 kronor. Mot det på 1922 års tilläggsstat ifrågasatta anslaget har jag ingen erinran att framställa.

I detta sammanhang tillåter jag mig även beröra en annan fråga. Under erinran om nu gällande bestämmelser, enligt vilka Kungl. Maj:t skall bestämma avlöningsförmånerna för barnbördshusets syssloman och präst och den person, som förrättar sekreterargöromålen, har direktionen i skrivelse den 29 september 1921 hemställt, att bestämmanderätten i berörda hänseenden måtte få överflyttas på direktionen, vilket skulle föranleda en mindre ändring i sjukhusets reglemente. Mot ett bifall till denna framställning, vilken dessutom blivit tillstyrkt av statskontoret, synas mig inga befogade erinringar kunna göras.

Det ordinarie årsanslaget till sjukhuset utgör 24,853 kronor. Detta bör i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 uppföras med hälften eller sålunda avrundat 12,427 kronor. På extra stat för samma tid skulle alltså behöva anvisas ett belopp av 33,458 kronor.

I annat sammanhang återkommande till anslaget å tilläggsstat hemställer jag alltså, det Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen att [96.]

dels i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 uppföra det ordinarie anslaget till allmänna barnbördshuset i Stockholm, nu 24,853 kronor med halva beloppet eller avrundat 12,427 kronor;

dels ock till uppehållande av verksamheten vid barnbördshuset på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 anvisa ett förslagsanslag, högst 33,458 kronor.

F. Tekniska högskolan m. m.

Tekniska högskolan.

[97.] 1. **Speciallärare i materiallära m. m.** I skrivelse den 3 september 1921 har tekniska högskolans styrelse tillstyrkt, att vissa av högskolans lärarkollegium gjorda framställningar om ändringar i högskolans ordinarie stat måtte föreläggas 1922 års riksdag. Av de ifrågasatta ändringarna har jag funnit de flesta icke böra föranleda proposition till riksdagen antingen, för vissa fall, på grund av den bristfälliga utredning, som från högskolans sida förebärts rörande behovet av ändringar, eller, för andra fall, med hänsyn till den stränga sparsamhet, som för närvarande bör iakttagas i fråga om statsutgifterna. Jag vill i det följande anmäla de två ändringsförslag i staten, vilka jag anser böra av Kungl. Maj:t framläggas för riksdagen, varjämte jag skall angiva, huru enligt min mening högskolans ordinarie anslag böra för år 1923 uppdelas på årets två hälfter.

Speciallärare i maskinlära. I högskolans ordinarie stat är uppförd en speciallärare i materiallära och materialprovning med ett arvode av 3,000 kronor. I och med inrättande av den utav 1921 års riksdag beslutade professuren i hållfasthetslära, skulle en del av den undervisning, som hittills ålegat ifrågavarande speciallärare, övergå till professorn i hållfasthetslära. Av vissa skäl kunde emellertid förslag om speciallärarbefattningens förändring icke föreläggas 1921 års riksdag.

Tekniska högskolans lärarkollegium har nu hemställt om speciallärarbefattningens förändring till en speciallärarbefattning endast i materiallära. En viss del av undervisningen i hållfasthetslära bör dock, enligt kollegiets mening fortfarande åligga specialläraren i materiallära, varjämte en fördjupning av undervisningen i sistnämnda

ämne anses behövlig. På grund härav föreslår kollegiet, att arvodet till den föreslagna specialläraren i materiallära bestämmes till 2,700 kronor.

[97.]

Ett utbyte av speciallärarbefattning i materiallära och materialprovning mot en dylik befattning i materiallära, är, som nämnt, en given följd av inrättandet av professuren i hållfasthetslära. Det föreslagna arvodesbeloppet synes mig emellertid väl högt. Enligt min uppfattning bör ett arvode för honom av 2,000 kronor vara tillfyllest.

Departementschefen.

I den ordinarie staten är från och med år 1916 uppförd en speciallärare i varvsanläggningar med ett arvode av 1,800 kronor. Högskolans myndigheter föreslå nu en förhöjning av denne speciallärarens arvode till 3,000 kronor, och åberopa härutinnan en av föreståndaren för fackavdelningen för skeppsbyggnad, professorn F. Lilliehöök till lärarkollegiet ställd skrivelse i ämnet. Lilliehöök anför huvudsakligen följande:

Förhöjning av arvodet till specialläraren i varvsanläggningar.

Ifrågavarande speciallärarens undervisningsskyldighet utgjorde alltsedan år 1917, för år räknat, 60 föredragstimmar och 119 övningstimmar. Även om den tillfälliga löneförbättringen togs i beräkning, uppginge hans avlöning till endast 18 kronor 80 öre för föreläsningstimme och 9 kronor 40 öre för övningstimme. I allmänhet kunde arvoden till övriga speciallärare vid högskolan, förutom den tillfälliga löneförbättringen, beräknas utgå efter 25 kronor för föredragstimme och 12 kronor 50 öre för övningstimme. Enligt denna beräkningsgrund skulle avlöningen till specialläraren i varvsanläggningar uppgå till lägst 2,987 kronor eller i avrundat tal 3,000 kronor för läsår. Ämnets vikt och betydelse för skeppsbyggnadsingenjörerna samt de krav, som ställdes på denne lärare, vore ytterligare skäl för en förhöjning av hans arvode till sistnämnda belopp.

Den beräkningsgrund för arvoden till speciallärarna vid tekniska högskolan, som från högskolans sida åberopats, är sedan åtskilliga år vedertagen, om än i vissa fall på grund av särskilda omständigheter (svårigheter att erhålla kompetenta lärarkrafter m. m.) avvikelse härifrån skett. Jag finner emellertid intet skäl föreligga, varför i fråga om specialläraren i varvsanläggningar berörda norm icke skulle äga tillämpning. I detta sammanhang bör påpekas, att, enligt vad handlingarna i ärendet utvisa, speciallärarens undervisningsskyldighet sedan år 1916 blivit utsträckt. I likhet med högskolemyndigheterna anser jag därför skäligt, att arvodet numera bestämmes till 3,000 kronor.

Departementschefen.

[97].
Övergångs-
staten för
tiden 1
januari—30
juni 1923.

Jag torde i detta sammanhang vidare hava att angiva, med vilka belopp högskolans ordinarie anslag böra upptagas i övergångsstaten för förra halvåret 1923.

I riksstaten för år 1922 äro för högskolan uppförda dels såsom bestämt anslag ett belopp av 363,150 kronor, dels ock såsom reservationsanslag ett belopp av 64,000 kronor. Av nämnda båda belopp innefattar det förra högskolans avlöningsstat. Vid bifall till vad jag förut föreslagit beträffande specialläraryrbesättningarna i materiallära och materialprovning samt i varvsanläggningar, skulle sistnämnda stat behöva ökas med ett belopp av 200 kronor för helår räknat och således komma att upptaga en slutsumma av 363,350 kronor. Hälften av detta belopp eller 181,675 kronor torde böra såsom ordinarie bestämt anslag upptagas i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923.

Vad beträffar förenämnda belopp å 64,000 kronor utgöres det samma av följande anslag:

till biblioteket	kr. 12,000:—
» samlingar och laborationer	» 17,500:—
» diverse utgifter för bränsle, lyshållning m. m.	» 25,000:—
» elevstipendier	» 5,000:—
» stipendier åt lärare vid högskolan för utrikes studieresor	» 4,500:—
	<hr/>
	Summa konor 64,000:—

Av berörda anslag torde de till biblioteket, till diverse utgifter för bränsle, lyshållning m. m. samt till elevstipendier böra med halva beloppet upptagas i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923. Av anslaget till samlingar och laborationer, 17,500 kronor, torde, i överensstämmelse med vad jag kommer att i fråga om det extra anslaget till samma ändamål föreslå under punkten 101, för nämnda tid beräknas såsom erforderligt 55 % eller 9,625 kronor. Vad angår anslaget till stipendier åt lärare vid högskolan för utrikes studieresor bör enligt min mening något äskande härom icke göras hos 1922 års riksdag. Summan av omförmälda reservationsanslag skulle alltså för tiden 1 januari—30 juni 1923 komma att utgöra 6,000 kronor + 9,625 kronor + 12,500 kronor + 2,500 kronor = 30,625 kronor.

Vidkommande slutligen det i riksstaten för år 1922 såsom sär-

skilt ordinarie anslag uppförda beloppet av 3,000 kronor till arvoden åt professorsvikarier vid högskolan torde härav hälften eller 1,500 kronor böra beräknas för tiden 1 januari—30 juni 1923.

Under åberopande av vad jag under denna punkt anfört hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen att

dels — med uteslutande ur tekniska högskolans ordinarie stat av speciallärarbefattningen i materiallära och materialprovning med ett arvode av 3,000 kronor — å samma stat från och med år 1923 uppföra en speciallärare i materiallära med ett arvode av 2,000 kronor för år;

dels höja arvodet till den å högskolans stat uppförda specialläraren i varvsanläggningar från dess nuvarande belopp, 1,800 kronor, med 1,200 kronor till 3,000 kronor;

dels för genomförande av omförmälda förändringar i högskolans ordinarie stat höja det *ordinarie* bestämda anslaget för tekniska högskolan, nu 363,150 kronor, med 200 kronor till 363,350 kronor;

dels i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 uppföra för tekniska högskolan såsom *ordinarie* bestämt anslag hälften av förenämnda belopp å 363,350 kronor eller 181,675 kronor samt såsom *ordinarie* reservationsanslag ett belopp av 30,625 kronor;

dels ock för samma tid upptaga det under rubrik: Tekniska högskolan uppförda *ordinarie* förslagsanslaget till arvoden åt professorsvikarier, nu 3,000 kronor, med halva beloppet eller 1,500 kronor.

[98.]

Arvoden åt
vissa special-
lärare.

2. **Arvoden åt vissa speciallärare.** Till arvoden åt vissa speciallärare vid tekniska högskolan har sedan åtskilliga år anvisats medel å extra stat. För år 1922 utgår för ändamålet ett belopp av 27,450 kronor. Förslag föreligger nu från tekniska högskolans styrelse om utverkande av anslag å extra stat till arvoden åt speciallärare jämväl för förra halvåret 1923.

Framställning torde böra göras hos riksdagen om beviljande av arvoden till samma befattningar, som finnas uppförda å extra stat

för år 1922, varvid hälften av respektive årsarvoden torde erfordras för förra halvåret 1923. I enlighet härmed hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett förslagsanslag, högst 13,725 kronor, att för härefter angivna ändamål utgå med högst följande belopp:

till arvode åt en speciallärare i teknisk kemi	kronor	600:—
» arvode åt en speciallärare i bokföring	»	375:—
» arvode åt en speciallärare i elektroteknik	»	2,000:—
» arvode åt en speciallärare i skogsskötsel	»	500:—
» arvode åt en speciallärare i fotografi	»	500:—
» höjning av arvodet åt specialläraren i geologi	»	250:—
» arvode åt en speciallärare i läran om verktygsmaskiner	»	2,500:—
» arvode åt en speciallärare i läran om kemiskt-tekniska apparater	»	1,250:—
» ersättning åt specialläraren i gruvmätning för sommarövningar	»	450:—
» arvode åt en speciallärare i läran om maskinelement	»	2,000:—
» arvode åt en speciallärare i flygteknik	»	1,500:—
» arvode åt en speciallärare i läran om värmemotorer	»	1,800:—

Summa kronor 13,725:—

[99.]

Tillfälliga
lärarbiträden
och assisten-
ter.

3. **Tillfälliga lärarbiträden och assistenter.** Å tekniska högskolans ordinarie stat finnes uppförd en anslagspost: Anslag till tillfälliga lärarbiträden och assistenter, å 14,300 kronor. I enlighet

med Kungl. Maj:ts därom framlagda förslag beviljade 1920 års riksdag till förstärkning av nämnda anslagspost på extra stat för år 1921 ett förslagsanslag, högst 25,000 kronor.

[99.]

Utredningen i ämnet återfinnes i bilagan åttonde huvudtiteln till 1920 års statsverksproposition, sid. 353—355. Av utredningen framgår, att sammanlagda beloppet av arvoden till assistenter och tillfälliga lärarkrafter för år 1921 av lärarkollegiet uppskattades till 131,400 kronor, att till täckande härav genom elevavgifter och förberörda ordinarie anslag stod till buds en summa av 92,600 kronor, samt att således en brist förelåg till belopp av 38,800 kronor. Emellertid ansåg lärarkollegiet möjligt, att assistentarvodena år 1921 skulle kunna något sänkas till följd av en börjande återgång till normala förhållanden, varför såsom anslag för ifrågavarande ändamål begärdes ett belopp av 35,000 kronor. På sätt av det förut sagda framgår blev emellertid, i överensstämmelse med Kungl. Maj:ts förslag, anslaget av riksdagen bestämt till 25,000 kronor.

I statsverkspropositionen till 1921 års riksdag föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att för ifrågavarande ändamål bevilja ett belopp av 35,000 kronor. Riksdagen, som i sin skrivelse nr 8 A, punkten 112, anmälde sitt beslut i ämnet, beviljade på extra stat för år 1922 såsom särskilda förslagsanslag, högst, dels till förstärkning av berörda anslagspost ett belopp av 25,000 kronor, dels ock till tillfällig förstärkning för år 1922 av samma anslagspost ett belopp av 10,000 kronor.

Riksdagen, som ansåge, att den av lärarkollegiet redan förut uttalade meningen om arvodenas sänkning med hänsyn till en börjande återgång till normala förhållanden med större fog nu kunde göras gällande, hade ej velat bevilja ett förstärkningsanslag av den storlek, Kungl. Maj:t ifrågasatt, då givetvis svårigheter torde komma att yppa sig att ett följande år få nedsatt ett en gång beviljat anslag av den karaktär som det förevarande. Det syntes riksdagen därför mest ändamålsenligt, att nu för ändamålet bevilja ett belopp lika med vad för år 1921 utginge eller alltså 25,000 kronor och därutöver ett belopp av 10,000 kronor såsom ett engångsanslag till tillfällig förstärkning för år 1922 av arvoden till lärarbiträden och assistenter.

Från högskolans sida föreligger nu framställning om extra anslag för ändamålet för år 1923. Lärarkollegiet beräknar anslagsbehovet för hela året till ett belopp av 40,000 kronor. Lärarkollegiet anför bland annat:

Visserligen torde under år 1921 och kanske även för år 1922 ökningen

av övningsavgifterna kunna antagas bli något större än som beräknats, men de av Kungl. Maj:t och riksdagen vidtagna minskningarna av de begärda anslagen måste dock huvudsakligen resultera i att assistenternas antal och avlöningsförhållanden och i sammanhang med de senare deras kvalifikationer hölles lägre än som kunde anses vara lämpligt med hänsyn till ett nöjaktigt tillgodoseende av undervisningens behov.

Tekniska högskolans kollegienämnd anser, att av det begärda beloppet 22,000 kronor eller 55 procent erfordras för förra halvåret 1923 och högskolans styrelse hemställer om utverkande av ett anslag i enlighet med det från högskolan framlagda förslaget.

Departement-
schefen.

Otvivelaktigt erfordras ett extra anslag för ifrågavarande ändamål jämväl för år 1923. Jag anser dock, att utgifterna för år 1923 böra kunna inskränkas till samma belopp, som av riksdagen för ändamålet anvisats å extra stat för år 1922 eller 35,000 kronor. En uppdelning av anslagssumman i enlighet med 1921 års riksdags beslut torde icke vara nödvändig under de exceptionella förhållanden, som äro rådande med avseende å anslagsberäkningen å övergångsbudgeten. Av anslagsbeloppet, 35,000 kronor, synes mig, i enlighet med kollegienämndens förslag, 55 procent eller alltså 19,250 kronor böra anvisas för förra halvåret 1923.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att till tillfälliga lärarbiträden och assistenter vid tekniska högskolan anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett förslagsanslag, högst 19,250 kronor.

[100.]

Vissa fyllnadsarvoden och avlöning åt viss vaktbetjäning m. m.

4. Vissa fyllnadsarvoden och avlöning åt viss vaktbetjäning m. m. För år 1922 har riksdagen för tekniska högskolan anvisat:

till fyllnadsarvode åt rektors biträde vid tillsyn av byggnaderna m. m.	kronor	1,000: —
» förhöjning av sekreterarens arvode	»	2,000: —
» » » kamrerarens »	»	2,700: —
» arvode åt en vaktmästare	»	1,570: —
» » » en maskinist	»	1,865: —
» » » två portvakter	»	300: —
» » » en vaktmästare, tillika preparator	»	2,160: —

till arvoden åt extra laboratorievaktmästare	kronor	5,595: —
» en extra vaktmästare vid biblioteket	»	1,500: —
» ökade bindningskostnader vid biblioteket	»	4,000: —

För förra halvåret 1923 torde till omförmälda ändamål böra utverkas anslag, uppgående till hälften av de för år 1922 beviljade anslagsposterna.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att för tekniska högskolan anvisa på *extra stat* för tiden den 1 januari—den 30 juni 1923 ett förslagsanslag, högst 11,345 kronor, att för nedan angivna ändamål utgå med högst följande belopp:

till fyllnadsarvode åt rektors biträde vid tillsyn av byggnaderna m. m.	kronor	500: —
» förhöjning av sekreterarens arvode	»	1,000: —
» förhöjning av kamrerarens arvode	»	1,350: —
» arvode åt en vaktmästare	»	785: —
» » » en maskinist	»	932: 50
» » » två portvakter	»	150: —
» » » en vaktmästare, tillika preparator	»	1,080: —
» arvoden åt extra laboratorievaktmästare	»	2,797: 50
» arvode åt en extra vaktmästare vid biblioteket	»	750: —
» ökade bokbindningskostnader vid biblioteket	»	2,000: —

Tillhoppa kronor 11,345: —

5. **Samlingar och laborationer.** Å tekniska högskolans stat finnes under rubriken: Anslag till samlingar och laborationer uppfört ett belopp av 17,500 kronor. Till förstärkning av denna anslagspost har riksdagen beviljat på extra stat för åren 1920, 1921

[101.]

Samlingar
och labora-
tioner.

[101.] och 1922 såsom förslagsanslag, högst, respektive 75,000 kronor, 110,000 kronor och 130,000 kronor.

Enligt 1921 års riksdags beslut i ärendet skulle sist omnämnda belopp, 130,000 kronor, fördela sig på de olika avdelningarna vid högskolan på följande sätt:

Avdelningen för allmänna vetenskaper	kronor	4,000: —
Mekaniska avdelningen	»	30,000: —
Skeppsbyggnadsavdelningen	»	4,500: —
Elektrotekniska avdelningen	»	11,000: —
Kemiska avdelningen	»	24,000: —
Bergsvetenskapliga avdelningen	»	28,500: —
Väg- och vattenbyggnadsavdelningen	»	18,000: —
Arkitekturavdelningen	»	10,000: —

Summa kronor 130,000: —

Genom beslut den 22 juni 1921 ställde Kungl. Maj:t berörda anslag å tillhopa 130,000 kronor till högskolestyrelsens förfogande. Därvid föreskrevs tillika, att vederbörande avdelningar vid högskolan skulle från och med år 1922 hava del i förenämnda ordinarie anslagspost å 17,500 kronor med följande belopp, vart för sig betecknat såsom särskilt reservationsanslag:

Avdelningen för allmänna vetenskaper	kronor	500: —
Mekaniska avdelningen	»	4,375: —
Skeppbyggnadsavdelningen	»	575: —
Elektrotekniska avdelningen	»	1,300: —
Kemiska avdelningen	»	3,100: —
Bergsvetenskapliga avdelningen	»	4,000: —
Väg- och vattenbyggnadsavdelningen	»	2,350: —
Arkitekturavdelningen	»	1,300: —

Summa kronor 17,500: —

Framställning föreligger nu från högskolan om anslag å extra stat för ifrågavarande ändamål för förra halvåret 1923.

I särskilda till lärarkollegiet ingivna skrivelser från de olika fackavdelningarnas lärare samt från den lärargrupp, som företräder de allmänna vetenskaperna, hava detaljerade förslag med åtföljande motiveringar lämnats för de olika avdelningarnas behov av anslag till samlingar och laborationer för år 1923.

I likhet med vad som ägt rum i föregående års statsverksproposition lämnar jag här nedan en kortfattad redogörelse för de anslagskrav, som framställts för de olika avdelningarna och de därinom representerade ämnena.

Avdelningen för allmänna vetenskaper.

För bedrivande av den experimentella undervisningen i *fysik* samt för komplettering av de fysikaliska samlingarna begär t. f. professorn E. A. Holm ett belopp av 2,000 kronor.

Till löpande utgifter för undervisningen i *mekanik* föreslår professorn i ämnet C. A. Heuman ett belopp av 500 kronor, avsett för inköp av böcker, föreläsningplanscher, modeller m. m.

För läran om *maskinelement* har anslagsäskande framlagts av professorn i läran om förbränningsmotorer C. E. L. Hubendick och professorn i ångteknik T. G. E. Lindmark. Till inköp av en del apparater och material för den nytillträdande professors laborationsundervisning beräknas ett belopp av 2,500 kronor vara erforderligt.

Specialläraren i *allmän geologi* B. E. son Halden äskar för undervisningen i nämnda ämne ett belopp av 700 kronor, varav 500 kronor avses för nyanskaffning av planscher, jordarts- och bergartsprov samt skioptikonbilder och 200 kronor till underhåll och reparationer.

För undervisningen i ämnet *ritteknik* begäres ett belopp av 500 kronor.

Specialläraren i ämnet *fotografi* docenten J. Herzberg begär till utgifter för laborationer sammanlagt 900 kronor, därav 350 kronor till fotografiska plåtar, 250 kronor till fotografiska papper, 150 kronor till kemikalier, 100 kronor till kemiska glas, skålar m. m. och 50 kronor till diverse utgifter.

Professorerna Hubendick och Lindmark äska för undervisningen i *hållfasthetslära* 2,500 kronor, vilket belopp framhålles vara nödvändigt för att den med år 1922 nytillträdande professorn i ämnet skall kunna anskaffa apparater och materiell för sin laborationsundervisning.

För avdelningen för allmänna vetenskaper skulle alltså erfordras tillhoppa 9,600 kronor.

Mekaniska avdelningen.

För tillfällig hjälp vid det *ångtekniska laboratoriet* beräknar professorn Lindmark en summa av 2,000 kronor. Anslagsäskandet motiveras med det stora antalet examensarbeten i ångteknik och mängden av kurslaborationer. Vidare begär Lindmark, under åberopande av i huvudsak samma skäl, 17,500 kronor att användas till utrustning och underhåll av samlingar och särskilt för examensarbeten nödvändiga apparater vid institutionen ävensom till diverse driftkostnader för laboratoriet.

Professorn i läran om *förbränningsmotorer* Hubendick upptager för sin institution dels ett belopp av 23,550 kronor, avsett till utökning, underhåll och

[101.]

reparationer, examensarbeten, materialier m. m. samt till laboratoriedrift, dels ock 2,000 kronor till tillfällig arbetshjälp vid det nyinrättade kyltekniska laboratoriet, vilket senare på grund av otillräckliga anslagsmedel hittills ej kunnat tagas i bruk.

Föreståndaren för den *hydrauliska institutionen*, professorn i läran om vattenmotorer H. O. Dahl beräknar kostnaden för underhåll och utökning av samlingar samt för driften vid institutionen till 8,800 kronor, därav, bland annat, 2,000 kronor till examensarbeten, 1,500 kronor till reparationer och ändringar å maskiner samt 1,500 kronor till underhåll och reparationer av instrument.

Förutvarande professorn i *mekanisk teknologi* G. Selligren upptager för samlingar och laborationer i ämnet ett belopp av 2,000 kronor.

Specialläraren i läran om *verktygsmaskiner* P. Hedin hemställer om anslag dels till viss för föreläsningarna i ämnet erforderlig utrustning och instrumentering med ett belopp av 2,125 kronor, dels ock till inköp av böcker och tidskrifter samt för laboratoriet nödvändiga apparater, verktyg och materialier med ett belopp av 3,375 kronor.

För undervisningen i *pappersteknik* begäres 3,000 kronor till nyanskaffningar (inköp av mikroskop) samt 1,000 kronor till samlingar och laborationer.

För undervisningen i *teknisk hygien* anhåller professorn K. Sondén om upptagande bland riksdagspetita av ett belopp av 750 kronor.

För undervisningen i läran om *hiss- och transportanordningar* beräknar specialläraren i detta ämne W. Davidsson såsom erforderligt anslag ett belopp av 1,875 kronor, avsett till anskaffande av diverse driftförnödenheter, skioptikonbilder m. m.

Undervisningen i läran om *uppvärmnings- och ventilationsanordningar* beräknas av specialläraren i ämnet O. Sandholm kräva ett anslag av 300 kronor till anskaffande av byggnadsritningar till elevernas konstruktionsuppgifter ävensom erforderlig litteratur.

Sammanlagt skulle alltså för den mekaniska avdelningen erfordras ett belopp av 68,275 kronor.

Skeppsbyggnadsavdelningen.

Av professorn i *skeppsbyggnadslära* F. Lilliehöök föreslås för skeppsbyggnadsinstitutionen ett belopp av 7,500 kronor, därav 3,000 kronor till fartygsmodeller och ritningar, 2,500 till anskaffande av en intergrator och återstoden till diverse materiel m. m.

Specialläraren i *hydromekanik*, docenten H. F. Nordström äskar 12,600 kronor, därav 6,000 kronor till modeller, avseende att åskådliggöra propellrarnas ställning å fartyg och 3,500 kronor till apparater och övriga kostnader för examensarbeten.

Specialläraren i *varvsanläggning* N. J. Ljungzell anmäler ett anslagsbehov av 500 kronor till samlingar, materiell o. d.

Sammanlagda anslagsbehovet för skeppsbyggnadsavdelningen utgör alltså 20,600 kronor.

Elektrotekniska avdelningen.

[101.]

För laborationer och samlingar i *teoretisk elektroteknik* (radiotelegrafi, telegrafi och telefoni samt elektrisk mätteknik) begär professorn i ämnet II. Pleijel ett belopp av 6,500 kronor, avsett huvudsakligen till underhåll och reparation av mätinstrument och apparater samt till examensarbeten.

För laboratoriet i *elektrisk anläggningsteknik* och *elektroteknik* beräknar professorn i elektrisk anläggningsteknik K. G. Wallin, att ett belopp av 5,000 kronor erfordras.

Elektromaskinläran kräver enligt beräkning av professorn i ämnet J. E. Alm ett anslagsbelopp av 6,400 kronor, avsett till förbrukningsartiklar, försöksanordningar och kompletteringar m. m.

För undervisningen i *läran om värmemotorer* för den elektrotekniska fackavdelningen framlägges anslagskravet av professorn Pleijel, som för ändamålet beräknar ett belopp av 500 kronor.

Sammanlagt skulle alltså för den elektrotekniska avdelningen erfordras ett belopp av 18,400 kronor.

Kemiska avdelningen.

Till samlingar och laborationer vid institutionen för *oorganisk kemi* begär professorn i ämnet S. Odén 13,000 kronor, därav 5,000 kronor till komplettering och nyanskaffning av kemikalieförrådet, som, enligt vad Odén anför, under senare åren till följd av otillräckligheten av de beviljade anslagen så gott som uttömts.

Professorn i *organisk kemi* B. Holmberg äskar till löpande utgifter för sin institution ett belopp av 5,000 kronor.

För den *kemiskt tekniska* institutionen upptager professorn i kemisk teknologi C. Kullgren ett belopp av 14,000 kronor. Anslagsäskandet motiveras med den sedan flera år tillbaka alltmer ökade bristen i institutionens utrustning.

Det *elektrokemiska* laboratoriet kräver enligt framställning av professorn i teoretisk och elektrokemi W. Palmær ett anslag till belopp av 4,000 kronor.

Till förbrukningsartiklar m. m. för den *zymotekniska* avdelningen föreslår specialläraren i jäsningslära professorn C. Barthel ett belopp av 300 kronor.

T. f. professorn i *maskinlära* A. Rosborg beräknar anslagsbehovet för detta ämne till 2,850 kronor, avsett att användas till anskaffande av sektionmodeller av armatur, undervisningsplanscher och ritningar m. m.

Till löpande utgifter för övningarna i *förbränningslära* begär specialläraren i ämnet K. Söndén ett belopp av 1,500 kronor.

Under åberopande av en skrivelse från specialläraren i läran om *kemiskt-tekniska apparater* E. Öman äskar professorn Kullgren till samlingar och laborationer i ämnet ett belopp av 4,000 kronor.

Anslagskraven för den kemiska avdelningen uppgå alltså till 44,650 kronor.

Bergsvetenskapliga avdelningen.

Professorn i *gruvvetenskap* W. Petersson beräknar för sitt ämne ett belopp av 14,000 kronor, därav 4,000 kronor till komplettering av det gruvvetenskapliga museet och inköp av undervisningsmateriell samt 10,000 kronor till anrikningslaborationer för den löpande undervisningen och för examensarbeten.

[101.]

Specialläraren i *gruvmätning* F. W. Berger upptager för inköp av förbrukningsmateriell och för reparationer ett belopp av 500 kronor.

Professorn i *allmän bergsmekanik* och *gruvmekanik* B. G. Markman föreslår för sin institution till samlingar 1,500 kronor, till laborationer i allmän bergsmekanik 3,500 kronor samt till laborationer i gruvteknik 5,000 kronor; alltså tillhoppa 10,000 kronor.

Till fortsatt ordnande av den *metallurgiska* institutionens samlingar av malm-, järn- och slaggprov, ritningar m. m., till utförande av kemiska analyser å nämnda prov, till komplettering av undervisningsmateriell samt till täckande av kostnader för examensarbeten föreslår professorn i järnets metallurgi J. A. Leffler ett belopp av 8,000 kronor.

Professorn i *hyttmekanik samt järnets bearbetning och behandling* A. Johansson beräknar för sin institution sammanlagt 8,000 kronor, sålunda fördelade: till komplettering av ritningssamlingen m. m. 2,000 kronor, till anskaffande av modeller 2,000 kronor samt till laborationer (inklusive examensarbeten) 4,000 kronor.

Föreståndaren för den *bergskemiska* institutionen professorn i bergskemi och metallurgi J. Petréén beräknar omkostnaderna för år 1923 till 6,000 kronor.

Specialläraren i *metallografi- och metallurgi* A. Grube upptager för samlingar och laborationer ett belopp av 1,000 kronor.

Den *mineralogiska* institutionens föreståndare professorn i mineralogi och geologi P. J. Holmqvist beräknar för nämnda institution ett anslag av 2,000 kronor till bestridande av, bland annat, motsedda utgifter för samlingarnas överflyttning till den nya kemiska byggnaden.

Kostnaderna för den bergsvetenskapliga avdelningen utgöra alltså sammanlagt 49,500 kronor.

Väg- och vattenbyggnadsavdelningen.

Professorn i *byggnadsteknik* C. Forssell beräknar för undervisningen i ämnet ett belopp av 13,225 kronor, avseende, bland annat, material till konstruktioner, formar, cement m. m., material till jordtryckslaborationer, hantlangning m. fl. ändamål.

För *geodetiska* institutionen föreslår professorn i geodesi P. E. Fagerholm ett belopp av 3,500 kronor.

Beträffande samlingar och laborationer för *väg- och brobyggnadsinstitutionen* beräknar professorn i väg- och vattenbyggnadslära C. J. Magnell ett belopp av 1,200 kronor vara erforderligt.

Professorn i *vattenbyggnadslära* W. Fellenius begär för sin institution ett anslag av 12,000 kronor, avsett huvudsakligen till driftkostnader.

Till laborationer och experimentella undersökningar vid institutionen för *järnbyggnadslära* samt till utvidgning och underhåll av institutionens samlingar erfordras enligt beräkning av professorn i ämnet O. Linton ett belopp av 7,500 kronor.

Specialläraren i *arkitektonisk formlära* G. Holmdahl beräknar ett belopp av 2,000 kronor för nyanskaffning av undervisningsmateriell.

För väg- och vattenbyggnadsavdelningen skulle alltså enligt vederbörande institutionsföreständares äskanden erfordras sammanlagt 39,425 kronor. [101]

Arkitekturavdelningen.

Till samlingar och laborationer i *ornamentik* föreslår specialläraren i ämnet H. Ahlberg 400 kronor.

Professorn i *byggnadslära* L. J. Wahlman beräknar för sitt ämne tillhopa 1,500 kronor, därav 700 kronor till samlingar, böcker m. m. samt 800 kronor till undervisningen.

För läroämnet *modellering* bör enligt förslag av specialläraren i ämnet O. Strandman anslås 500 kronor.

Professorn i *byggnadsteknik* H. Kreüger föreslår beträffande sitt ämne ett belopp av 21,000 kronor. Härav beräknas 8,000 kronor till samlingarnas försättande i bättre skick, 8,000 kronor till laborationer samt 5,000 kronor för anskaffande av ett antal filmer, vilket vore av stor nytta för undervisningen.

För undervisning i *arkitektur* föreslår professorn i ämnet E. Lallerstedt ett belopp av 4,400 kronor för tillgodoseende av bibliotek, inköp av skioptikonbilder, elevernas examensarbeten, komplettering av museet m. m.

Till undervisning i *arkitekturens historia* beräknar vederbörande speciallärare G. Lindgren 500 kronor. För ämnet *svenska arkitekturens historia* begär specialläraren i ämnet professorn M. Olsson 200 kronor.

Specialläraren i *stadsbyggnadslära* P. Hallman föreslår för sitt ämne ett belopp av 400 kronor.

Specialläraren i *frihandsteckning* C. Kjellin anhåller om ett belopp av 400 kronor för inköp av materiell och modeller.

Det för arkitekturavdelningen erforderliga anslagsbeloppet uppgår således till sammanlagt 29,300 kronor.

Vidare framlägga professorerna Lilliehöök och Lindmark anslagsäskande för läroämnet *flygteknik*, vari speciallärarbefattningen ännu icke tillsatts, och vilket läroämne ännu icke placerats i någon viss avdelning. Ett belopp av 1,000 kronor anses vara behövt till samlingar och laborationer i detta ämne.

Å de kommitterades för högskolans verkstad vägnar anhåller slutligen professorn Hubendick om ett anslag å 4,000 kronor för underhåll och reparationer vid verkstaden.

Lärarkollegiet vitsordar behövligheten av de äskade anslagsbeloppen dock med undantag för några fall, där kollegiet föreslår nedsättningar, huvudsakligen innebärande ett frånskiljande av sådana äskanden, som avsåge mera avsevärda inköp av maskiner m. m. för utrustning av laboratorier. Efter avdrag av pro rata parte beräknade andelar i det ordinarie anslaget å 17,500 kronor hemställer kollegiet att framställning måtte göras till riksdagen om beviljande

[101.] på extra stat, i enlighet med vad som nästföregående år skett, av särskilda reservationsanslag till de olika avdelningarna med de belopp för år 1923, som nedanstående tabell utvisar.

Tekniska högskolans styrelse biträder lärarkollegiets förslag med avseende å de för år 1923 erforderliga beloppen och hemställer, under framhållande, att största förbrukningen av ifrågavarande anslag äger rum på våren, då examensarbetena pågå, om beviljande av 55 % av desamma för förra halvåret 1923. Av nedanstående tabell framgår jämväl vilka belopp styrelsen utöver de å ordinarie stat tillgängliga ansett behövlige till samlingar och laborationer för de särskilda avdelningarna under nämnda tid.

	Av vederbörande lärare före- slaget belopp.	Av lärarkolle- giet föreslaget belopp.	Av styrelsen för förra halvåret 1923 föreslaget belopp.
	Kronor.	Kronor.	Kronor.
Avdelningen för allmänna vetenskaper	9,600	9,000	4,900
Mekaniska avdelningen	68,275	58,900	32,000
Skeppsbyggnadsavdelningen	20,600	19,300	10,600
Elektrotekniska avdelningen	18,400	17,200	9,400
Kemiska avdelningen	44,650	41,700	22,000
Bergsvetenskapliga avdelningen	49,500	46,100	25,000
Väg- och vattenbyggnadsavdelningen	39,425	34,025	18,700
Arkitekturavdelningen	29,300	19,900	10,900
Avdelningen för flygteknik	1,000	1,000	500
Verkstaden	4,000	4,000	2,200
Summa	284,750	251,125	136,200

Departement-
schefen.

Såsom jag redan i början av min framställning vidrört har sedan flera år tillbaka tekniska högskolans ordinarie anslag till samlingar och laborationer å 17,500 kronor visat sig otillräckligt. Betydande förstärkningsanslag hava också av Kungl. Maj:t föreslagits och av riksdagen beviljats, om än ej i den omfattning, som från högskolans sida ifrågasatts. Berörda förhållande är delvis en följd av den starka utveckling, som tekniska högskolan under de senare åren undergått och som medfört, att här ifrågavarande utgifter sprungit i höjden på ett sätt, som icke kunnat förutses vid fastställandet av det ordinarie anslagsbeloppet. Härtill kommer, att under kristiden till samlingar

och laborationer erforderlig materiell ävensom behövlig arbetskraft undergått en betydande prisförhöjning. [101.]

Verksamheten vid högskolan synes alltjämt visa tendens att tillväxa i omfattning. Jag erinrar om 1921 års riksdags beslut i fråga om ändringar i högskolans ordinarie stat samt i fråga om beviljande av anslag å extra stat till åtskilliga nya speciallärarbefattningar. Härmed måste naturligen följa en utvidgning av institutionsverksamheten vid högskolan och ökade anslagskrav under nu ifrågavarande utgiftstitel.

Såsom nämnts beviljade 1921 års riksdag till förstärkande av förevarande anslagspost 130,000 kronor, sedan Kungl. Maj:t för ändamålet äskat ett belopp av 150,000 kronor. Att nu sträcka anslagsäskandet så långt som från högskolans sida föreslagits eller till ett belopp, beräknat efter ett anslagsbehov av omkring 250,000 kronor för hela år 1923, synes mig särskilt under nu rådande depressionsläge vara fullständigt uteslutet. Likväl anser jag, att även om man beaktar den på sista tiden inträdda prissänkningen, någon ökning utöver det av 1921 års riksdag beviljade förstärkningsanslaget bör, med hänsyn till högskolans förut påpekade alltjämt fortskridande utveckling, kunna ifrågasättas. I detta sammanhang vill jag meddela, att i åtskilliga av de utav högskolans lärare i ämnet gjorda framställningarna starkt betonas otillräckligheten av de hittills beviljade förstärkningsanslagen och svårigheten att med dessa medel åstadkomma en effektiv laboratorieundervisning vid vederbörande institutioner.

Vad jag under nuvarande förhållanden anser mig kunna tillstyrka, är en ökning av ifrågavarande extra anslag till 150,000 kronor för helt år räknat. Med utgångspunkt från att härav 55 % böra beräknas för förra halvåret 1923, skulle den för nämnda tid erforderliga summan utgöra 82,500 kronor, vilket belopp jag vill förorda till äskande hos riksdagen.

Vad beträffar beloppets fördelning på de olika avdelningarna vill jag föreslå en annan ordning än den förut iakttagna. Hittills har den beviljade totalsumman anvisats att utgå med av riksdagen för varje avdelning bestämda belopp, vilka i riksstaten upptagits såsom särskilda reservationsanslag. Enligt min mening är det lämpligare, att denna uppdelning i särskilda reservationsanslag icke vidare äger rum, utan att totalbeloppet anvisas såsom *ett* reservationsanslag att

fördelas, på sätt Kungl. Maj:t kan finna gott bestämma. Härigenom vinner man, att fördelningen kan bättre anpassa sig efter det behov, som för varje avdelning faktiskt föreligger vid den tid, då anslaget behöver tagas i bruk, varförutom riksstatens uppställning blir mera överskådlig. Givetvis bör någon fördelning icke av Kungl. Maj:t vidtagas, utan att dessförinnan högskolans myndigheter i sådant avseende inkommit med förslag. Samtidigt med fördelningen av det extra anslaget synes lämpligen böra bestämmas beloppen av de olika avdelningarnas andelar i den ordinarie anslagsposten.

På grund av vad jag sålunda anfört hemställer jag, det tacktes Eders Kungl. Maj:t föreslå riksdagen

att till samlingar och laborationer vid tekniska högskolan, anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett reservationsanslag av 82,500 kronor att av Kungl. Maj:t fördelas på de olika avdelningarna vid högskolan, på sätt Kungl. Maj:t finner skäligen bestämma.

[102.]

Diverse utgifter för bränsle, lyshållning m. m.

6. Diverse utgifter för bränsle, lyshållning m. m. Å tekniska högskolans ordinarie stat finnes uppfört ett anslag till diverse utgifter för bränsle, lyshållning m. m. å 25,000 kronor. Under en följd av år har riksdagen dels anvisat medel på extra stat för samma ändamål, dels ock beviljat anslag på tilläggsstat till förstärkande av nämnda ordinarie anslag. En redogörelse härför, för så vitt angår åren 1917—1920, återfinnes i bilagan åttonde huvudtiteln till 1920 års statsverksproposition, punkten 154, till vilken jag ber att få hänvisa.

I enlighet med Kungl. Maj:ts därom gjorda framställningar har 1920 års riksdag dels, i likhet med vad för år 1920 skett, för ifrågasvarande ändamål anvisat på extra stat för år 1921 ett förslagsanslag, högst 250,000 kronor, dels ock på tilläggsstat för år 1920 beviljat ej mindre till täckande av för år 1919 motsedd brist i omförmälda ordinarie anslag ett förslagsanslag, högst 130,000 kronor, än även till förstärkning av samma anslag för år 1920 ett förslagsanslag, högst 145,000 kronor. 1921 års riksdag anvisade för ändamålet såsom särskilda förslagsanslag, högst, dels på extra stat för år 1922 250,000 kronor, dels ock på tilläggsstat för år 1921 130,000 kronor. Till bestridande under år 1922 av utgifterna för bränsle,

lyshållning m. m. vid tekniska högskolan står alltså till högskolans förfogande ett belopp av sammanlagt 275,000 kronor. [102.]

Från högskolans sida har nu förslag framlagts om beredande av ytterligare medel för förevarande ändamål såväl för år 1922 som för år 1923.

Högskolans lärarkollegium meddelar i sin den 25 maj 1921 dagtecknade skrivelse i ämnet, att utgifterna för bränsle m. m. vid högskolan för år 1921 kunna beräknas komma att uppgå till 425,000 kronor. Då anslagen för nämnda år uppginge till sammanlagt 405,000 kronor uppkomme en brist å 20,000 kronor, varav emellertid 4,200 kronor täcktes genom överförande till 1921 års räkenskaper av ett från år 1920 kvarliggande parti koks. Av bristen måste alltså i runt tal 15,000 kronor bestridas med 1922 års anslagsmedel.

Vid beräkningen av bränslekostnaden för år 1922 borde beaktas, att de nya kemiska laboratorierna komme att tagas i bruk den 1 september 1921 samt att den gamla kemiska byggnaden vid Drottninggatan även under år 1922 måste användas för den mineralogiska och geologiska institutionen och därför tarvade såväl uppvärmning som belysning, om än i minskad omfattning i jämförelse med vad som varit förhållandet under år 1921. Med hänsyn härtill ansåge kollegiet, att kostnaderna för bränsle, lyshållning m. m. för år 1922 kunde beräknas till 80 procent av motsvarande kostnader för år 1921 eller 340,000 kronor, vilken summa borde ökas med den sannolika bristen vid årsskiftet, 15,000 kronor, till 355 000 kronor. Till bestridande av dessa utgifter funnes dels det ordinarie anslaget å 25,000 kronor, dels ock anslag å extra stat till belopp av 250,000 kronor; och erfordrades alltså ett anslag å tilläggsstat till belopp av 80,000 kronor.

Förstärkningen för år 1923 borde, i likhet med vad hittills ägt rum, uppdelas i ett anslag på riksstaten och ett på tilläggsstaten. Under förutsättning av fortsatt prissänkning å bränsle vore det möjligt, att en förstärkning för år 1923 av sammanlagt 250,000 kronor bleve tillfyllest, i synnerhet som det gamla kemiska laboratoriet under nämnda år ej behövde uppvärmas på högskolans bekostnad. På grund härav vore det, enligt kollegiets mening, möjligt att begränsa anslaget å extra stat för år 1923 till 200,000 kronor, och förväntade kollegiet att det anslag, som behövde begäras å tilläggsstat för samma år, skulle kunna hållas vid omkring 50,000 kronor.

I en den 2 september 1921 dagtecknad skrivelse anför tekniska högskolans styrelse i detta ämne huvudsakligen följande:

Sedan kollegiet avlätit sin framställning, hade sådant prisfall å bränsle inträffat, att, enligt styrelsens mening, 85 procent av den av kollegiet för år 1922 beräknade bränslekostnaden, 355,000 kronor, eller alltså i runt tal ett belopp av 300,000 kronor syntes bliva tillfyllest. Anslag å tilläggsstat för år 1922 erfordrades alltså till ett belopp av 25,000 kronor. Av samma skäl borde anslaget på extra stat för år 1923 kunna beräknas till 150,000 kronor, av vilket belopp, i enlighet med kollegienämndens vid högskolan förslag, hälften, eller 75,000 kronor, borde anvisas för förra halvåret 1923.

Departementschefen.

Det är, som synes, avsevärda nedprutningar, som av högskolans styrelse vidtagits å det av lärarkollegiet framställda anslagskravet. Av vissa skäl har jag emellertid ansett mig kunna förorda en ytterligare minskning.

Den väsentligaste posten under förevarande utgiftstitel är bränsle-kostnaden. Priserna å de mest använda slagen av bränsle hava numera nedgått till ungefär en tredjedel av medelpriset för respektive bränsleslag under år 1920. För sistnämnda år stod, enligt vad som framgår av den uti 1921 års statsverksproposition framlagda utredningen i detta ämne, ett belopp av 425,000 kronor till högskolans förfogande för förevarande ändamål, vilket belopp befanns vara tillräckligt så när som på 5,000 kronor. Då det torde vara att förvänta, att de nuvarande bränsleprisen hålla sig något så när konstanta, anser jag mig, under förutsättning att från högskolans sida allt göres för kontrakterande av möjligast fördelaktiga inköp, kunna beräkna, att utgifterna för bränsle, lyshållning m. m. vid högskolan under vartdera av åren 1922 och 1923 komma att hålla sig omkring 175,000 kronor.

Något anslag å tilläggsstat för år 1922 synes mig på grund härav icke vara erforderligt. Fastmera förmodar jag, att av det extra anslaget för nämnda år en avsevärd besparing kommer att tillföras kassafonden. Av samma skäl skulle, då ju det ordinarie anslaget utgör 25,000 kronor, i enlighet med högskolestyrelsens förslag för år 1923 krävas ett extra anslag av 150,000 kronor, varav hälften, eller 75,000 kronor, bör anvisas för förra halvåret 1923.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att till diverse utgifter för bränsle, lyshållning m. m. vid tekniska högskolan anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett förslagsanslag, högst 75,000 kronor.

[103.]

Fortsatt utbyggande av tekniska högskolan.

7. Fortsatt utbyggande av tekniska högskolan. I statsverkspropositionen till 1921 års riksdag föreslog Kungl. Maj:t under åttonde huvudtiteln, punkten 120, riksdagen att i avbidan på proposition angående fortsatt utbyggande av tekniska högskolan beräkna för ändamålet på extra stat för år 1922 ett belopp av 1,400,000 kronor. Härjämte föreslogs beräknande å tilläggsstat för år 1921

för samma ändamål av ett belopp av 150,000 kronor. Till den kortfattade redogörelse för byggnadsfrågans läge vid statsverkspropositionens avgivande, som under nämnda punkt (bilagan åttonde huvudtiteln sid. 370—374) lämnades av dåvarande chefen för ecklesiastikdepartementet, tillåter jag mig hänvisa. I skrivelse till riksdagen den 11 mars 1921, nr 210, gav sedermera Kungl. Maj:t riksdagen tillkänna, att den bebådade propositionen icke komme att avlätas till 1921 års riksdag, varför medel icke behövde beräknas å vare sig 1922 års riksstat eller 1921 års tilläggsstat.

Den ursprungliga, av högskolebyggnadernas arkitekt professorn E. Lallerstedt uppgjorda byggnadsplanen har sedermera på given anledning av honom modifierats; och har på grund härav och med hänsyn till de sjunkande bygnadskostnaderna totalkostnaden för byggnaderna kunnat minskas från 6,720,000 kronor till 3,620,000 kronor. Över det modifierade förslaget hava sedermera yttranden avgivits av åtskilliga myndigheter. Slutligen har Lallerstedt i en av mig infordrad, den 8 december 1921 dagtecknad promemoria förklarat, att ytterligare reducering av byggnadskostnaderna kunde emotses, i det att de numera kunde beräknas till cirka 3,077,000 kronor. Lallerstedt utgår i sin promemoria från att de egentliga grundläggningsarbetena skulle börja under våren 1923. Vad beträffar sprängnings- och andra förberedande arbeten ifrågasätter Lallerstedt, huruvida icke dessa lämpligen kunde anordnas såsom nödhjälpsarbeten och taga sin början redan under år 1922. Skulle så bliva fallet, beräknar Lallerstedt att för förra halvåret 1923 erfordras ett belopp av 100,000 kronor.

Jag ärnar på grundval av den senast uppgjorda byggnadsplanen efter vederbörlig beredning av ärendet förelägga Kungl. Maj:t förslag till framställning hos 1922 års riksdag om högskolans fortsatta utbyggande. Då emellertid utredningen i ärendet ännu icke är helt avslutad, får jag hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att, i avbidan på proposition angående fortsatt utbyggande av tekniska högskolan, för ändamålet beräkna på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett reservationsanslag av 100,000 kronor.

Chalmers tekniska institut.**[104.]**Chalmers
tekniska
institut.

8. **Chalmers tekniska institut.** Styrelsen för Chalmers tekniska institut har i skrivelse den 24 augusti 1921 gjort framställning rörande institutets ordinarie anslag under tiden 1 januari—30 juni 1923 ävensom i fråga om de anslag, som styrelsen anser böra för tillgodoseende av institutets behov äskas av 1922 års riksdag på tilläggsstat för sistnämnda år och å extra stat för tiden 1 januari—30 juni 1923. Jag anhåller att få under denna punkt i ett sammanhang anmäla dem av ifrågavarande äskanden, vilka synts mig böra föranleda framställning till riksdagen.

Institutets
ordinarie
anslag.

Den ordinarie utgiftsstaten för Chalmers tekniska institut uppgår till 185,400 kronor. Av nämnda belopp äro anslagna till uppehållande av undervisningen: i svenska språket kronor 1,500

»	»	»	»	» tyska	»	»	2,700
»	»	»	»	» hist. o. geografi	»	»	500
»	arvode åt ett biträde för uppehållande av en del av rektors undervisningsskyldighet såsom professor	»	»	»	»	»	2,000

Summa kronor 6,700

Beträffande nämnda fyra utgiftsposter meddelar styrelsen, att under vårterminen tagits i anspråk för undervisningen i svenska språket 976 kronor, för undervisningen i tyska språket 1,674 kronor, för undervisningen i historia och geografi, som endast förekommer under vårterminen, 500 kronor samt för uppehållandet av rektors undervisningsskyldighet såsom professor 1,166 kronor 67 öre eller tillsammans 4,316 kronor 67 öre.

Övriga i den ordinarie staten ingående utgiftsposter, tillsammans 178,700 kronor, fördela sig, enligt vad styrelsen uppgivit, i det allra närmaste lika för vart och ett av halvåren.

Styrelsen anhåller nu, att dels 89,350 kronor, utgörande hälften av nyss angivna belopp å 178,700 kronor, dels ock förenämnda belopp å 4,316 kronor 67 öre eller tillhoppa 93,666 kronor 67 öre måtte upptagas i institutets ordinarie stat för tiden 1 januari—30 juni 1923.

Departement-
schefen.

I riksstaten för år 1922 äro för Chalmers tekniska institut å ordinarie stat uppförda dels ett bestämt anslag å 161,850 kronor, dels ock ett reservationsanslag å 23,550 kronor. I förstnämnda belopp ingå de förut omförmälda posterna till undervisning i svenska

[104.]

och tyska språken samt historia och geografi ävensom för uppehållande av en del av rektors undervisningsskyldighet om tillhoppa 6,700 kronor, varav enligt styrelsens framställning ett belopp av 4,316 kronor 67 öre torde beräknas för förra halvåret 1923. I övrigt skulle de ordinarie anslagen till institutet fördelas lika på årets båda hälfter. Jag har häremot intet att erinra. Följaktligen bör det bestämda anslaget till institutet för tiden 1 januari—30 juni 1923 utgöra

$$\frac{161,850 \text{ kr.} - 6,700 \text{ kr.}}{2}$$

$$+ 4,316 \text{ kronor } 67 \text{ öre} = 81,891$$

kronor 67 öre eller, för undvikande av öretal, 81,892 kronor samt reservationsanslaget hälften av 23,550 kronor eller 11,775 kronor. Den ordinarie utgiftsstaten för institutet skulle sålunda för ifrågasvarande tid komma att upptaga ett sammanlagt belopp av 93,667 kronor.

Övriga, i styrelsens meranämnda skrivelse begärda anslag avse dels uppvärmning, belysning och diverse utgifter, dels bibliotek, samlingar och laboratorier, dels ock resestipendier åt lärare vid institutet.

Å institutets ordinarie stat finnes uppfört ett anslag å 12,000 kronor till uppvärmning, belysning och diverse utgifter. Anslaget har emellertid länge visat sig otillräckligt, varför riksdagen under en följd av år beviljat medel till dess förstärkande och till täckande av i anslaget uppkomna brister. (Se bilagan åttonde huvudtiteln till 1921 års statsverksproposition punkten 121).

Uppvärmning, belysning och diverse utgifter.

År 1921 har riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts därom framställda förslag, dels till förstärkande av förenämnda anslag å 12,000 kronor anvisat på extra stat för år 1922 ett förslagsanslag, högst 55,000 kronor, dels beviljat på tilläggsstat för år 1921 såsom särskilda förslagsanslag, högst, ej mindre till täckande av beräknad brist vid 1920 års utgång i berörda ordinarie anslagspost ett belopp av 24,892 kronor än även till ytterligare utgifter under år 1921 till uppvärmning, belysning och diverse utgifter för institutet ett belopp av 10,000 kronor.

Styrelsen hemställer nu om avlåtande av förslag till 1922 års riksdag att bevilja dels på extra stat ett belopp av 23,000 kronor till uppvärmning, belysning och diverse utgifter under förra halvåret 1923, dels ock på tilläggsstat 5,960 kronor till täckande av beräknad brist i nämnda anslagspost vid 1921 års utgång.

[104.] Styrelsen lämnar först en översikt över de för ändamålet under år 1920 disponibla medlen och utgifterna under samma år.

Inkomster:

Ordinarie statsanslag	12,000: —
Extra anslag	35,000: —
På tilläggsstat till täckande av beräknad brist vid 1919 års utgång .	32,500: —
» » » ytterligare utgifter under år 1920	25,000: —
Elevavgifter, försäljnings- och hyresmedel	4,384: 42
Balans (brist) till 1921	33,851: 46
	<hr/>
	Kronor 142,735: 88

Utgifter:

Balans från 1919	37,392: 34
Till uppvärmning, belysning och diverse utgifter	105,343: 54
	<hr/>
	Kronor 142,735: 88

Vid 1920 års slut uppgick bristen alltså till 33,851 kronor 46 öre. Den hade beräknats till 24,892 kronor, vilket belopp, som ovan är nämnt, riksdagen anvisat på tilläggsstat för år 1921. Att bristen i verkligheten översteg den beräknade med omkring 8,960 kronor, är beroende på, att utgifterna överstego de beräknade med omkring 5,340 kronor och att inkomsterna av elevavgifter m. m. understego de beräknade med 3,620 kronor.

Under framhållande att bränslepriserna under år 1921 väsentligt minskats, uppskattar styrelsen utgifterna för uppvärmning, belysning och diverse utgifter till 90,000 kronor för år 1921. Under förutsättning att samma priser bliva rådande under de närmast kommande åren, beräknar styrelsen berörda utgifter till 60,000 kronor under år 1922 och till 30,000 kronor under förra halvåret 1923.

Inkomsterna av elevavgifter, hyresmedel m. m. hava, såsom av förut återgivna översikt framgår, under år 1920 uppgått till omkring 4,400 kronor. Med hänsyn tagen till behovet av ökat arvode åt assistenter, vilket alltmör gjort sig gällande, anser dock styrelsen, att inkomsterna av elevavgifter och hyresmedel m. m. böra uppskattas till allenast 2,000 kronor under vart och ett av åren 1921, 1922 och 1923.

För år 1921 skulle i enlighet härmed ställningen te sig på följande sätt:

Inkomster:

Ordinarie statsanslag	12,000: —
Extra anslag	60,000: —
På tilläggsstat till täckande av beräknad brist vid 1920 års utgång .	24,892: —
» » » ytterligare utgifter under år 1921	10,000: —
Elevavgifter, hyresmedel m. m.	2,000: —
Balans (brist) till 1922	14,959: 46
	<hr/>
	Kronor 123,851: 46

Utgifter:

Balans från år 1920	33,851: 46
Till uppvärmning, belysning och diverse utgifter	90,000: —
	<hr/>
	Kronor 123,851: 46

Enligt denna beräkning skulle vid 1921 års slut vara att emotse en brist av omkring 14,960 kronor.

[104.]

Till bestridande av utgifterna under år 1922 och förra hälften av år 1923 stå till styrelsens förfogande:

Under år 1922:	Under förra hälften av år 1923:
Ordinarie anslag 12,000:—	Ordinarie anslag 6,000:—
Extra anslag 55,000:—	Beräknade elevavgifter . . . 1,000:—
Beräknade elevavgifter m. m. . . 2,000:—	
<hr/> Kronor 69,000:—	<hr/> Kronor 7,000:—

Med stöd härav beräknas att under år 1922 inkomsterna komma att överstiga utgifterna med 9,000 kronor samt att under förra halvåret 1923 utgifterna komma att överstiga inkomsterna med 23,000 kronor. Det på tilläggsstat för år 1921 begärda beloppet, 5,960 kronor, utgör skillnaden mellan den beräknade bristen vid 1921 års utgång, 14,960 kronor, och sagda överskott å 9,000 kronor.

För år 1921 disponibla medel till här ifrågavarande ändamål utgöra tillhopa 108,892 kronor. Med detta belopp skall dels täckas en från år 1920 uppkommen brist å 33,851 kronor 46 öre, dels ock bestridas utgifterna under år 1921 till uppvärmning, belysning och diverse utgifter, av styrelsen uppskattade till sammanlagt 90,000 kronor. I följd härav beräknas för år 1921 en brist å omkring 14,960 kronor. Då kostnaderna för uppvärmning, belysning och diverse utgifter under år 1920 uppgingo till 105,343 kronor 54 öre, förefaller, med hänsyn tagen till den under år 1921 inträffade starka nedgången i särskilt bränsleprisen, den för sistnämnda år beräknade utgiftssumman, 90,000 kronor, alltför hög. Enligt mitt förmenande böra de för år 1921 disponibla medlen, 108,892 kronor, bliva tillräckliga för att täcka hela anslagsbehovet för samma år, vadan något anslag för ändamålet på tilläggsstat icke torde vara behöfligt.

Departementschefen.

Vad beträffar år 1923 har styrelsen uppskattat anslagsbehovet för ifrågavarande ändamål till 60,000 kronor för hela året och till 30,000 kronor för tiden 1 januari—30 juni 1923. För sistnämnda tid stå till förfogande för samma ändamål hälften av det ordinarie anslaget eller 6,000 kronor samt 1,000 kronor i elevavgifter. Styrelsen anser på grund härav ett anslag av 23,000 kronor erforderligt till förstärkande av den ordinarie anslagsposten under förra halvåret 1923. För min del finner jag även denna uppskattning för hög; det synes mig sannolikt, att utgifterna för ändamålet

[104.] skola kunna begränsas till en summa av omkring 44,000 kronor för hela år 1923. Vid sådant förhållande vill jag tillstyrka, att det ifrågasatta anslaget bestämmes till ett belopp av 15,000 kronor.

Bibliotek,
samlingar
och labora-
torier.

I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag har riksdagen på extra stat för vart och ett av åven 1914—1917 till förstärkning av det å ordinarie stat uppförda anslaget å 9,000 kronor till bibliotek, samlingar och laboratorier anvisat 6,000 kronor. För enahanda ändamål har riksdagen på extra stat anvisat för vart och ett av åren 1918—1921 14,000 kronor och för år 1922 16,000 kronor. Vidare har riksdagen år 1921 på tilläggsstat anvisat 3,000 kronor till täckande av brist vid 1919 års utgång i nämnda anslagspost samt till förstärkande under åren 1920 och 1921 av samma anslagspost.

I nu föreliggande skrivelse har styrelsen, under förmålan att för hela år 1923 ett anslag av 16,000 kronor vore för ändamålet behöfligt, hemställt om utverkande för institutet av ett extra anslag å 8,000 kronor till bibliotek, samlingar och laborationer under tiden 1 januari—30 juni 1923.

Departement-
schefen.

Jag finner mig böra biträda denna styrelsens begäran.

Resestipen-
dier åt lärare.

Slutligen vill jag, under erinran, att riksdagen till resestipendier åt lärare vid institutet på extra stat för vardera av åren 1921 och 1922 anvisat ett reservationsanslag av 2,000 kronor, framhålla, att, i överensstämmelse med vad jag beträffande liknande anslag för andra kategorier av befattningshavare förut anfört, något anslag för ändamålet till ifrågavarande lärare, därom framställning blivit av styrelsen gjord, icke torde böra äskas av 1922 års riksdag.

Under åberopande av vad jag sålunda anfört hemställer jag, det Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen att i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923

dels upptaga det *ordinarie* bestämda anslaget till Chalmers tekniska institut, nu 161,850 kronor, med 81,892 kronor samt det *ordinarie* reservationsanslaget till institutet, nu 23,550 kronor, med halva beloppet, 11,775 kronor.

dels till uppvärmning, belysning och diverse utgifter vid Chalmers tekniska institut anvisa på *extra stat* ett förslagsanslag, högst 15,000 kronor,

dels ock till bibliotek, samlingar och laborationer vid samma institut anvisa på *extra stat* ett förslagsanslag, högst 8,000 kronor.

9. **Nybyggnader för de kemiska och fysiska institutionerna.** Frågan om nybyggnader för de kemiska och fysiska institutionerna vid Chalmers tekniska institut, vilken fråga motionsvis väcktes vid 1920 års riksdag, har sedan nämnda år varit föremål för fortsatt utredning av de inom ecklesiastikdepartementet tillkallade särskilda sakkunniga för beredande av vissa spörsmål rörande nämnda institut. En redogörelse för riksdagens beslut i byggnadsfrågan samt dennas framförande till ingången av år 1921 återfinnes i den omförmälan, som Kungl. Maj:t, på framställning av min företrädare i ämbetet, gjorde till riksdagen under punkten 122 i bilagan åttonde huvudtiteln till 1921 års statsverksproposition.

Uti en den 1 december 1921 dagtecknad skrivelse hava nu de sakkunniga — med förmälan att utredningen rörande nybyggnader för institutets kemiska och fysiska institutioner numera slutförts samt att nybyggnaderna i fråga på grundvalen av prisnivån i oktober 1921 beräknades draga en kostnad av 2,800,000 kronor, men att de sakkunnigas slutliga betänkande i ärendet kunde väntas föreligga i tryck först vid ingången av år 1922 — hemställt att framställning måtte göras hos riksdagen att för uppförande av nämnda institutionsbyggnader beräkna dels på tilläggsstat för år 1922 ett belopp av 150,000 kronor, dels ock på extra stat för förra halvåret 1923 ett belopp av 300,000 kronor.

Min avsikt är, att efter vederbörlig beredning av ärendet förelägga Kungl. Maj:t förslag till framställning hos 1922 års riksdag om anslag till omförmälda institutionsbyggnader. Då emellertid den erforderliga utredningen i ämnet ännu icke hunnit avslutas, är jag ej i tillfälle att nu angiva min slutliga ståndpunkt till denna fråga. Emellertid må framhållas, att jag icke anser mig kunna tillstyrka anslag på tilläggsstat för ändamålet. Jag vill dock härmed icke hava sagt, att ej i viss omfattning arbete på de ifrågavarande byggnadernas uppförande skulle redan under år 1922 kunna förekomma. Det torde nämligen icke vara uteslutet, att ett igångsättande under nämnda år av förberedande schaktnings- och sprängningsarbeten såsom nödhjälpsföretag

[105.]

Nybyggnader
för de
kemiska och
fysiska in-
stitutionerna.

[105.] kan befinnas lämpligt. Blir detta fallet, torde det vara nödvändigt, att för arbetenas fullföljande det av de sakkunniga föreslagna beloppet, 300,000 kronor, står till förfogande för förra halvåret 1923.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att, i avbidan på proposition angående nybyggnader för de kemiska och fysiska instituterna vid Chalmers tekniska institut, för ändamålet beräkna på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett reservationsanslag av 300,000 kronor.

G. Skolöverstyrelsen.

1. **Skolöverstyrelsen.** Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

[106.]

Skolöverstyrelsen.

att i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 upptaga det *ordinarie* förslagsanslaget till skolöverstyrelsen, nu 560,400 kronor, med halva beloppet eller 280,200 kronor.

2. **Övergångsstat.** I anledning av Kungl. Maj:ts framställning i ämnet godkände 1920 års riksdag följande vid skolöverstyrelsens stat fogade övergångsstat:

[107.]

Övergångsstat.

	Lön.	Tjänstgöringspenningar.	Orttilllägg.	Summa.	Anmärkingar.
	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	
Överdirektören A. W. Falk, utöver avlöning såsom ledamot och avdelningschef å läroverksavdelningen	1,200	300	400	1,900	Härtill kunna komma 2 ålderstillägg till lönen, vardera å 500 kronor.
1 kanslisekreterare å statistiska avdelningen	2,500	1,500	—	4,000	
Personligt avlöningstillägg åt kanslisekreteraren C. H. Gustafsson	1,100	300	400	1,800	
Summa	—	—	—	7,700	

Anm. 1. Så länge överdirektören Falk bestrider tjänstgöring såsom ledamot och avdelningschef å läroverksavdelningen, skall till honom utgå den för denna befattning å ordinarie stat uppförda avlöning, minskad med ett belopp av 500 kronor, motsvarande arvode såsom avdelningschef, vadan å den ordinarie staten besparas sistnämnda belopp, skolande härjämte ålderstillägg till honom ej heller utgå.

Anm. 2. Så länge kanslisekreteraren Gustafsson kvarstår å övergångsstat, skall den å staten för skolöverstyrelsens statistiska avdelning uppförda förste aktuariefattningen hållas vakant samt avlöningsförmånerna vid tjänsten besparas statsverket.

Bihang till riksdagens protokoll 1922. 1 saml.

33*

[107.] Genom beslut den 22 juni 1920 fastställde Kungl. Maj:t ovannämnda övergångsstat.

I anledning av Kungl. Maj:ts proposition i ämnet godkände 1921 års riksdag dels förslag till avlöningsreglemente för befattningshavare vid statsdepartement och vissa andra verk tillhörande den civila statsförvaltningen, dels ock ny stat för skolöverstyrelsen att tillämpas från och med år 1922, varefter Kungl. Maj:t genom beslut den 22 juni 1921 förklarade dels att, därest inom stadgad tid från ordinarie befattningshavare inom skolöverstyrelsen inkomme anmälan, att han icke ville underkasta sig förenämnda avlöningsreglementes bestämmelser, det skulle åligga skolöverstyrelsen att om sålunda inkommen anmälan lämna meddelande till ecklesiastikdepartementet, statskontoret och riksräkenskapsverket, dels ock, — beträffande den genom kungl. brevet den 22 juni 1920 för skolöverstyrelsen fastställda övergångsstaten — att, därest överdirektören A. W. Falk och kanslirådet i Kungl. Maj:ts kansli, kanslisekretären C. H. Gustafsson förklarade sig icke vilja övergå å den nya staten, för år 1922 skulle gälla, ej mindre att till Falk skulle utgå, förutom det för honom å övergångsstaten upptagna beloppet, 1,900 kronor, av avlöningsförmånerna vid en undervisningsrådsbefattning ett belopp av 8,100 kronor för år, än även att den å staten för skolöverstyrelsens statistiska avdelning uppförda förste aktuariefattningen skulle hållas vakant; och skulle härvid återstoden av avlöningsförmånerna vid nämnda undervisningsrådsbefattning jämte 500 kronor, motsvarande arvode såsom avdelningschef, ävensom avlöningen vid omförmälda aktuariefattning besparas statsverket.

Nu har skolöverstyrelsen i skrivelse till chefen för ecklesiastikdepartementet meddelat, att överdirektören A. W. Falk inom föreskriven tid anmält sig vilja kvarstå å den för honom gällande övergångsstaten, varemot den andre å sagda övergångsstat upptagne befattningshavaren, kanslirådet C. H. Gustafsson har övergått å den från och med ingången av år 1922 för skolöverstyrelsen gällande ordinarie staten. Med anledning härav kommer det nuvarande anslaget till nämnda övergångsstat, 7,700 kronor, att minskas med 5,800 kronor till 1,900 kronor.

För förra halvåret 1923 är hälften av sistnämnda belopp, eller 950 kronor, erforderligt.

På grund av det anförda hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels minska det *ordinarie* anslaget till övergångsstat för skolöverstyrelsen, nu 7,700 kronor, med 5,800 kronor till 1,900 kronor,

dels ock i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 upptaga nämnda anslag med ett belopp av 950 kronor.

Minskat
anslag.

3. Ökade arbetskrafter för skolöverstyrelsen. Till förstärkande av skolöverstyrelsens arbetskrafter anvisade 1921 års riksdag på extra stat för år 1922 ett förslagsanslag, högst 20,000 kronor, därav ersättning till en extra notarie efter de grunder, som kunde varda av Kungl. Maj:t bestämda.

[108.]
Ökade arbets-
krafter för
skolöver-
styrelsen.

I skrivelse den 31 augusti 1921 har skolöverstyrelsen gjort framställning om anslag för samma ändamål även för första halvåret 1923 och till stöd härför anført:

Från och med ingången av år 1922 kommer med ikraftträdandet av ny löneroglering arbetstiden å tjänsterummet för befattningshavarna hos överstyrelsen att ökas från sex till sju timmar dagligen. Överstyrelsen har tagit i övervägande, huruvida i anledning härav någon minskning av överstyrelsens arbetskrafter skulle kunna äga rum. Överstyrelsen har emellertid kommit till den bestämda uppfattningen, att så icke kan ske utan allvarlig skada för arbetet inom överstyrelsen. Såsom överstyrelsen vid flera tillfällen haft anledning framhålla, har arbetet inom överstyrelsen alltjämt befunnit sig i snabb tillväxt. Då däremot svarande ökning av arbetskrafterna icke kommit till stånd, har följden blivit, att dels överstyrelsens ledamöter icke kunnat i den utsträckning som önskligt och behövt vore ägna sig åt besök vid överstyrelsen underlydande undervisningsanstalter och såmedelst uppehålla personlig förbindelse med det levande skollivet, dels vissa arbeten, som, ehuru behöfliga, icke ovillkorligen krävt omedelbar handläggning, fått anstå. Därtill kommer, att arbetets mängd alltjämt visar tendenser att tillväxa. Vad som genom den nyssnämnda ökningen av arbetstiden kan komma att vinnas i total arbetskaperitet kommer alltså att visa sig till fullo erforderligt för tillgodoseende av nu angivna behov av arbetskrafter.

Då behovet av den förstärkning av arbetskrafterna, som beretts genom här ifrågavarande anslag, enligt överstyrelsens bestämda övertygelse kommer att kvarstå jämväl under år 1923, torde anslaget för den budgetsperiod, det här gäller, böra utgå med halva beloppet.

Då den förlängning av den dagliga arbetstiden inom skolöverstyrelsen, som inträder från och med 1922 års ingång i samband med ikraftträdandet av den nya lönestaten för ämbetsverket, inne-

Departementschefen.

bär, att överstyrelsen kan i avsevärt större utsträckning än förut tillgodogöra sig tjänstemännens arbetskraft, har jag varit tveksam, huruvida nu ifrågavarande anslagsäskande borde av mig understödjas. Då emellertid 1921 års riksdag beviljat ett särskilt anslag för ändamålet för år 1922 och skolöverstyrelsen bestämt uttalat, att motsvarande anslag för förra halvåret 1923 icke utan allvarlig skada för överstyrelsens arbete kan indragas, har jag icke velat motsätta mig att anslagskravet framföres till riksdagen.

Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till ökade arbetskrafter för skolöverstyrelsen anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett förslagsanslag, högst 10,000 kronor.

[109.]
Byggnads-
sakkunnigt
biträde.

4. **Byggnadssakkunnigt biträde.** Till arvode åt byggnads-sakkunnigt biträde hos skolöverstyrelsen anvisade 1921 års riksdag på *extra stat* för år 1922 ett förslagsanslag, högst 4,800 kronor.

Skolöverstyrelsen har nu gjort framställning om anslag för ifrågavarande ändamål även för förra halvåret 1923.

Jag finner sådant anslag fortfarande vara behöfligt, och då det för förra halvåret 1923 torde böra bestämmas till hälften av det för år 1922 beviljade beloppet, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till arvode åt byggnadssakkunnigt biträde hos skolöverstyrelsen anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett förslagsanslag, högst 2,400 kronor.

[110.]
Inspektion
och sakkun-
niga biträ-
den.

5. **Inspektion och sakkunniga biträden.** I anledning av Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning anvisade 1921 års riksdag på *extra stat* för år 1922 för inspektion och sakkunniga biträden hos skolöverstyrelsen ett förslagsanslag, högst 28,000 kronor.

Skolöverstyrelsen har nu hemställt om anslag för samma ändamål för förra halvåret 1923.

Då behovet av sådant anslag kvarstår även för den anslagsperiod, varom nu är fråga, och anslaget ej synes böra sättas lägre än till hälften av det för år 1922 beviljade beloppet, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för inspektion och sakkunniga biträden hos skolöverstyrelsen anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett förslagsanslag, högst 14,000 kronor.

6. Extra expeditiönsvakt. På grund av Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning har riksdagen på extra stat för år 1922 till beredande av arvode åt en extra expeditiönsvakt hos skolöverstyrelsen anvisat ett förslagsanslag, högst 1,800 kronor.

[111.]
Extra expeditiönsvakt.

Skolöverstyrelsen har hemställt om anslag för sanma ändamål även för förra halvåret 1923.

Då behovet av ifrågavarande expeditiönsvakt även för nu ifrågavarande tid, enligt vad överstyrelsen vitsordat, är oförändrat och ersättningen åt denne bör utgå med hälften av det för år 1922 beviljade beloppet, eller med 900 kronor, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till beredande av arvode åt en extra expeditiönsvakt hos skolöverstyrelsen anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett förslagsanslag, högst 900 kronor.

7. Lokal åt skolöverstyrelsen. I enlighet med Kungl. Maj:ts därom gjorda förslag beviljade 1920 års riksdag på extra stat för år 1921 till förhyrande av ämbetslokal åt skolöverstyrelsen, inklusive dess statistiska avdelning, för tiden den 1 april 1921 — den 31 mars 1922 på extra stat för år 1921 ett förslagsanslag, högst 55,790 kronor. Härav beräknades för fyra våningar i den byggnad Barnhusgatan 18, där överstyrelsens läroverks- och folkskolavdelningar sedan flera år tillbaka varit inrymda, 40,000 kronor, för överstyrelsens lokaler i Auditoriebyggnaden 7,790 kronor samt för den statistiska avdelningen 8,000 kronor. Till förhyrande av ämbetslokaler åt skolöverstyrelsen för tiden den 1 april 1922—den 31 mars 1923 har riksdagen på Kungl. Maj:ts förslag anvisat på extra stat för år 1922 ett förslagsanslag, högst 72,370 kronor.

[112.]
Lokal åt skolöverstyrelsen.

Skolöverstyrelsen har nu gjort framställning om medel till bestridande av hyresersättning för erforderliga lokaler åt överstyrelsen för tiden 1 april—30 september 1923. Överstyrelsen har därvid först omförmält, att på grund av åtskilliga förändringar i avseende å överstyrelsens lokaler det för tiden den 1 april 1921—den 31 mars 1922

[112.] anvisade hyresanslaget ej kunnat fullt förslå för ändamålet. Här om har överstyrelsen lämnat följande redogörelse:

Under våren 1921 yppade sig möjlighet för överstyrelsen att få förverkligad den önskan, överstyrelsen länge haft att genom förhyrande av ytterligare en våning i byggnaden Barnhusgatan 18 kunna överflytta yrkesskolavdelningen från Auditoriebyggnaden till nyssnämnda byggnad Barnhusgatan 18. Hyresbeloppet för denna våning, innehållande 13 rum, utgör, inklusive värme, 14,000 kronor. För att överstyrelsen skulle erhålla ifrågavarande våning, var det emellertid nödvändigt att förhyra densamma redan från och med den 15 april 1921, och erhöi bygg- nadsstyrelsen efter vederbörlig framställning, den 29 i samma månad Kungl. Maj:ts bemyndigande att för överstyrelsens räkning förhyra denna lägenhet för tiden till den 1 oktober 1922. På grund härav har överstyrelsen för tiden intill den 1 oktober 1921 fått vidkännas hyreskostnad även för yrkesskolavdelningens förutva- rande rumsinnehav i Auditorium, endast för en del av denna tid har det näm- ligen varit möjligt att uthyra ett av rummen därstädes. Från den 1 oktober 1921 komma nämnda lokaler i Auditoriebyggnaden att disponeras av översty- relsens statistiska avdelning, som då flyttar hit från sin nu förhyrda lägenhet Grev- turegatan 9. Vidare har överstyrelsen från och med den 1 mars 1921 för bibli- tekonsulenternas räkning förhyrt en lägenhet om 4 rum i Auditorium för en årlig kostnad av 2,400 kronor. Denna lägenhet har redan från början ansetts för liten för ändamålet, men ha konsulenterna måst nöja sig med densamma, då ytter- ligare lokaler i omedelbart grannskap intill den förhyrda lägenheten ej funnits att tillgå. Från den 1 oktober 1921 har emellertid möjlighet yppat sig att för en årshyra av 2,400 kronor få övertaga 4 rum, belägna intill de nuvarande. Före- nämnda förändringar i avseende å överstyrelsens lokalinhav hava fört med sig, att samtliga hyresutgifter för tiden den 1 april 1921 till och med den 31 mars 1923 komma att uppgå till 57,535 kronor 82 öre, varför man — efter avdrag av en hyresinkomst å 66 kronor 67 öre — för denna tid har att räkna med en brist av 1,679 kronor 15 öre å anslaget till hyresersättningar, 55,790 kronor. För nyss- nämnda brist torde överstyrelsen få anledning att lämna ytterligare redogörelse i samband med framställning om ersättande av vissa utgifter för flyttning av översty- relsens yrkesskolavdelning och statistiska avdelning samt bibliotekskonsulenter m. m.

Därefter har överstyrelsen redogjort för sina beräknade hyres- utgifter för tiden den 1 april 1922—den 31 mars 1923.

Oaktat behovet av en ökning av utrymmet, särskilt för överstyrelsens folk- skolavdelning, är mycket stort, torde man dock för hyresperioden den 1 april 1922—den 31 mars 1923 nödgas räkna med samma lokalinhav som den 1 ok- tober 1921. Det torde nämligen ej bliva lätt att nu kunna få hyra ytterligare utrymmen i byggnaden vid Barnhusgatan 18. Och då ett överflyttande av översty- relsen i dess helhet till nya lokaler ej heller torde kunna komma till stånd så tidigt som under nu ifrågavarande hyresperiod och det ej är lämpligt att i större utsträckning än som skett förlägga en del av överstyrelsen eller någon av dess avdelningar skild från överstyrelsen i övrigt, torde man bli tvungen att åtnöjas med de nu befintliga lokalerna.

Hyran för de lokaler, som överstyrelsen enligt vad nyss omförmänts innehar

från den 1 oktober 1921, utgör enligt de intill den 1 oktober 1922 gällande kontrakten tillhoppa 57,780 kronor. Vid underhandlingar med ombud för nuvarande ägaren av byggnaden Barnhusgatan 18, aktiebolaget svenska metallverken, om möjligheten av fortsatt förhyrande av ifrågavarande lägenheter samt villkoren härför har ombudet meddelat, att överstyrelsen även efter sistnämnda dag kunde få hyra samtliga ifrågavarande fyra våningar, men mot ett hyresbelopp av 15,000 kronor för lägenhet. Ehuru överstyrelsen finner den begärda hyresersättningen för ifrågavarande fyra våningar så hög, att överstyrelsen anser, att försök borde göras att skaffa överstyrelsen lämpliga utrymmen antingen i något staten tillhörigt hus eller i andra för billigare pris än de nu begärda förhyrda lägenheter, anser sig överstyrelsen dock vid beräkning av överstyrelsens hyresutgifter såväl för tiden 1 oktober—31 december 1922 som för tiden 1 januari—30 september 1923 icke kunna undgå att till grund för beräkningen lägga de begärda högre hyresbeloppen för de fyra lägenheterna i huset Barnhusgatan 18.

Under nu angivna förutsättningar skulle kostnaderna för överstyrelsens lokaler under tiden 1 april 1922—31 mars 1923 komma att uppgå till 65,780 kronor, varför överstyrelsen för ifrågavarande hyresperiod kan räkna med en besparing å det för sagda tid beviljade hyresanslaget, 72,370 kronor, uppgående till 6,590 kronor.

Slutligen yttrar överstyrelsen sig om de erforderliga medlen till förhyrande av ämbetslokaler för tiden den 1 april—den 30 september 1923 och anför i sådant avseende:

Jämlikt bestämmelse i kungörelsen den 22 juni 1921 (nr 341) skola ämbetsmyndigheters framställningar, vilka äro avsedda att påkalla äskanden från Kungl. Maj:ts sida hos 1922 års riksdag, avse tiden 1 januari—30 juni 1923. I överensstämmelse härmed skulle överstyrelsen nu kunna inskränka sig att begära medel till hyresersättningar för tiden den 1 april—den 30 juni 1923. Men överstyrelsen anser sig, med hänsyn därtill att det på hyreskvartalet juli—september belöpande hyresbeloppet vanligen erlägges den 30 juni samt för att medel må vara tillgängliga för ändamålet vid nämnda tidpunkt böra göra framställning om anslag även för tredje kvartalet 1923.

Då överstyrelsen för närvarande icke kan beräkna, huruvida möjlighet finnes till erhållande av förändrad förläggning av överstyrelsen vid ingången eller under loppet av förra halvåret 1923, anser sig överstyrelsen jämväl för tiden 1 april—30 september 1923 böra utgå från nyss här ovan beräknade lokaler och hyresbelopp. För nu närmast ifrågavarande tid skulle alltså efter denna beräkning erfordras ett belopp av 32,890 kronor.

I det föregående har skolöverstyrelsen meddelat, dels att å det på extra stat för år 1921 till förhyrande av ämbetslokaler åt överstyrelsen anvisade förslagsanslaget, högst 55,790 kronor, uppstått en brist av 1,679 kronor 15 öre, dels ock att av motsvarande anslag på extra stat för år 1922, högst 72,370 kronor, endast 65,780 kronor beräknats åtgå för ändamålet. Under sådana omständigheter

[112.] torde framställning böra göras hos riksdagen om medgivande, att den omförmälda bristen må täckas av ifrågarande anslag för år 1922.

Vad överstyrelsen anfört angående medel till förhyrande av ämbetslokaler åt överstyrelsen för tiden 1 april—30 september 1923 biträder jag.

På grund av det sålunda anförda hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen att

dels medgiva, att medel till täckande av den brist å 1,679 kronor 15 öre, som uppstått å det på extra stat för år 1921 anvisade förslagsanslaget, högst 55,790 kronor, till förhyrande av ämbetslokaler åt skolöverstyrelsen, må utgå från det för motsvarande ändamål på extra stat för år 1922 anvisade förslagsanslaget, 72,370 kronor;

dels ock till förhyrande av ämbetslokaler åt skolöverstyrelsen för tiden den 1 april—den 30 september 1923 anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett förslagsanslag, högst 32,890 kronor.

H. De allmänna läroverken m. m.

Högre lärarinneseminariet.

1. **Högre lärarinneseminariet.** Å riksstatens åttonde huvudtitel finnes uppfört ett ordinarie anslag till högre lärarinneseminariet, uppgående till 116,985 kronor. Från nämnda anslag utgå avlöning till läroanstaltens ordinarie lärarpersonal, arvoden till vissa övriga vid anstalten anställda befattningshavare ävensom medel till stipendier åt lärjungar, sistnämnda anslagspost utgörande 500 kronor.

[113.]

Högre lärarinneseminariet.

I skrivelse den 31 augusti 1921 angående de anslagsbehov, som borde föreläggas 1923 års riksdag, har skolöverstyrelsen verkställt beräkning å det belopp, varmed förenämnda ordinarie anslag borde utgå för tiden 1 januari—30 juni 1923.

Enligt denna beräkning skulle det ordinarie anslaget för sistberörda halvår utgöras av följande tre belopp:

$\frac{1}{2}$ av löner m. m.	kronor 39,634: 16
$\frac{21}{39}$ av tjänstgöringspenningar m. m.	» 20,039: 74
stipendier	» 500: —

tillhopa kronor 60,173: 90

eller i avrundat tal 60,175 kronor, och hemställde överstyrelsen, att sistnämnda belopp måtte äskas av riksdagen.

Mot den av skolöverstyrelsen gjorda beräkningen av det ordinarie anslagets erforderliga storlek för förra hälften av år 1923 har jag intet att erinra. Jag anhåller allenast få omnämna, att enligt vad jag inhämtat, stipendierna vid högre lärarinneseminariet pläga utdelas vid slutet av vårterminerna, på grund varav det till stipendier avsedda beloppet synes böra vara i sin helhet tillgängligt under årets förra hälft.

Departementschefen.

Jag tillstyrker alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 uppföra det *ordinarie* anslaget till högre lärarinneseminariet, nu 116,985 kronor, med ett belopp av 60,175 kronor.

[114.]

Stipendier, lokalhyra, expenser, uppehållande av hushållsskolans verksamhet m. m.

2. Stipendier, lokalhyra, expenser, uppehållande av hushållsskolans verksamhet m. m. Under en följd av år har riksdagen, på grund av Kungl. Maj:ts framställningar, å extra stat beviljat anslag för tillgodoseende av vissa behov vid högre lärarinneseminariet och den därmed förenade normalskolan för flickor. Nämnade anslag, som vid olika tillfällen blivit förhöjt, utgår för år 1922 med 55,310 kronor. De i nämnda års anslag ingående posterna äro fördelade på följande sätt:

till uppehållande av en valfri fjärde årskurs	kronor	4,800:—
» undervisning i träslöjd	»	510:—
» stipendier	»	2,000:—
» förhyrande av lokaler för normalskolans lägsta klasser	»	4,500:—
» förhyrande av lokaler för undervisning i biologi och teckning	»	4,500:—
» förhyrande av nya lokaler för seminariet och normalskolan	»	1,600:—
» expenser	»	12,000:—
» uppehållande av hushållsskolans verksamhet samt upprätthållande av den vid skolan anordnade kursen för utbildande av husmödrar	»	24,500:—
» förhöjning av arvodet åt seminariets läkare	»	900:—
<hr/>		
Tillhopa kronor		55,310:—

att utgå såsom ett gemensamt förslagsanslag å högst sistnämnda belopp.

I anledning av en av rektor vid högre lärarinneseminariet till skolöverstyrelsen ställd, den 30 april 1921 dagtecknad skrivelse har överstyrelsen i skrivelse den 31 augusti 1921 hemställt om förslag till riksdagen om beviljande av extra anslag för år 1923 till seminariet och normalskolan för nyss angivna ändamål.

Valfri fjärde årskurs, undervisning i

Till uppehållande av en valfri fjärde årskurs, till undervisning i träslöjd, till stipendier och till förhöjning av arvodet åt semina-

riets läkare hemställer rektorn vid seminariet om beviljande av samma belopp, som utgå för år 1922.

Skolöverstyrelsen har förmått sig intet hava att erinra mot de sålunda gjorda äskandena. Följaktligen har överstyrelsen upptagit de av rektor begärda beloppen i slutsumman för det gemensamma anslag, som överstyrelsen ansett behöfligt för år 1923 och som, med hänsyn till budgetårets omläggning, för förra halvåret 1923 upptagits till halva det beräknade beloppet. Överstyrelsen har alltså tänkt sig, att jämväl förberörda, till stipendier avsedda anslagspost skulle utgå med halvt belopp för sagda halvår.

Beträffande nu ifrågavarande framställningar har jag intet annat att anföra, än att av skäl, som jag under näst föregående punkt angivit, det till stipendier avsedda extra anslagsbeloppet bör, i likhet med det å ordinarie stat uppförda anslaget för samma ändamål, vara disponibelt under förra halvåret 1923 och alltså helt begäras för nämnda halvår.

Det för lärarinneseminariet och normalskolan avsedda lärohuset har länge varit allt för trångt. På grund härav har läroanstalten sedan åtskilliga år måst förhyra lokaler i närliggande hus, och riksdagen har därför årligen beviljat extra anslag till förhyrande av lokaler för normalskolans lägsta klasser och för undervisning i biologi och teckning samt till förhyrande av nya lokaler för seminariet och normalskolan. De för nu angivna ändamål i 1922 års stat uppförda anslagen utgöra, som nämnts, respektive 4,500, 4,500 och 1,600 kronor.

I sin förberörda skrivelse har rektor anfört, att för de båda för år 1922 beviljade anslagen å 4,500 kronor vardera förhyrts två våningar i huset Nybrogatan 11 C. Sedan skollokaler från och med den 1 oktober 1921 undandragits hyresstegringslagens skydd, hade ägaren av nämnda fastighet höjt hyran för dessa våningar från sistnämnda tidpunkt till 7,000 kronor för vardera eller till sammanlagt 14,000 kronor. Sänkning av hyresbeloppet vore ej att förvänta för påföljande år. Förberörda två anslag måste därför för år 1923 höjas med tillhoppa 5,000 kronor och hyresanslagen således tillsammans ökas till 15,600 kronor. Därjämte erfordrades på tilläggsstat för år 1922 ett belopp av 5,000 kronor. Den brist i hyresanslagen för förstberörda två våningar, som efter sagda hyresstegring uppstode för år 1921, och som belöpte sig till 1,250 kronor, borde täckas med disponibla medel, varom framställning senare komme att göras.

Jag anhåller få erinra om att den av rektor sålunda förebådade framställningen sedermera inkommit till Kungl. Maj:t samt att Kungl.

[114.]

träslöjd, stipendier samt förhöjning av arvodet åt seminariets läkare.

Departementschefen.

Lokaler för normalskolans lägsta klasser, för undervisning i biologi och teckningsamt nya lokaler för seminariet och normalskolan.

- [114.] Maj:t den 18 november 1921 medgivit, att en till 800 kronor uppgående besparing å ett av hyresanslagen finge användas till gäldande av en del av hyresbeloppet.

Rektors nyss återgivna framställning har tillstyrkts av skolöverstyrelsen.

Departement-
schefen.

Den av rektorn vid seminariet gjorda hemställan om höjning av hyresanslagen för läroanstalten för förra halvåret 1923 kan, synes det mig, ej avvisas. Vad beträffar det å 1922 års tilläggsstat begärda anslaget, torde jag här få yttra några ord därom. Jag ber då få erinra om att 1918 års lagtima riksdag, på sätt framgår av sagda riksdags skrivelse i ämnet, beräknat de i här ifrågavarande gemensamma förslagsanslag, högst, ingående tre hyresposterna för helt hyresår från och med den 1 april 1919. Härav följer att berörda hyresposter jämväl för vart och ett av de följande åren äro att betrakta såsom beräknade för hyresår för tiden 1 april—31 mars. Då nu hyran för vardera av oförmälda två större våningar blivit från och med den 1 oktober 1921 förhöjd med 2,500 kronor för år, uppstår tydligen för hyresåret den 1 april 1921—den 31 mars 1922 en brist å de för sagda våningar avsedda hyresanslagen å tillhoppa 2,500 kronor. Å andra sidan har, enligt vad rektor vid seminariet meddelat, å hyresanslaget till den tredje våningen under sistnämnda hyresår uppstått en behållning å 800 kronor, beroende därpå, att genom vissa under år 1921 vidtagna provisoriska anordningar seminariet ansett sig kunna undvara sistberörda våning åtminstone för ett år från den 1 oktober 1921, varigenom hyresanslaget för de återstående två kvartalen av hyresåret ej behövt tagas i anspråk. Som jag nyss antytt, har Kungl. Maj:t medgivit, att berörda besparing, 800 kronor, finge användas till täckande av nyss oförmälda brist, varigenom samma brist nedbringats till 1,700 kronor.

Tydligt är att på grund av oförmälda höjning även för hyresåret den 1 april 1922—den 31 mars 1923 med nu utgående hyror uppstår en brist, motsvarande sagda höjning, eller 5,000 kronor. Hela det behöfliga beloppet skulle alltså bliva 6,700 kronor. Av nyss angivet skäl uppstår emellertid å hyresanslaget för den tredje våningen en besparing även för tiden 1 april—30 september 1922 å 800 kronor, mot vars användande för ifrågavarande brists täckande intet hinder lär föreligga. Det erforderliga beloppet för hyresanslagens förstärkande kan alltså begränsas till 5,900 kronor,

vilket belopp bör äskas å tilläggsstat för år 1922. Jag torde få tillfälle att i annat sammanhang göra framställning härom.

Till bestridande av så kallade expenser vid högre lärarinnesseminariet — häri ingå utgifter för uppvärmning, belysning, städning och renhållning, anskaffande av undervisningsmateriell, förbrukningsartiklar m. m. — har seminariet att tillgå dels ett visst belopp av inskrivnings- och terminsavgifter vid den med seminariet förenade statens normalskola för flickor, dels ock ett av riksdagen beviljat extra anslag.

Expenser.

Nyssnämnda, av inskrivnings- och terminsavgifter utgående belopp har från och med år 1918 utgjort 17,000 kronor årligen. Medgivande härtill har av riksdagen lämnats för en tidsperiod av tre år, och 1920 års riksdag har sålunda medgivit, att högst sistnämnda belopp må av berörda avgifter utgå för ifrågavarande ändamål för vart och ett av åren 1921, 1922 och 1923.

Återstoden av sagda avgifter, vilkas storlek bestämmes av Kungl. Maj:t, är anslagen dels till vissa hyresersättningar och hyresbidrag, dels ock till amortering och förräntning av seminariet påvilande skuld.

Det av riksdagen beviljade extra anslaget till expenser har undergått talrika förändringar. Vad beträffar dess storlek under senare år, må nämnas, att detsamma av 1920 års riksdag höjdes från 5,000 kronor till 8,000 kronor, varjämte av riksdagen på tilläggsstat för år 1920 beviljades 3,000 kronor till förstärkande av det för sistnämnda år anvisade anslaget till expenser. Den starka prisstegringen föranledde snart ytterligare ökning av expensanslaget, som av 1921 års riksdag höjdes för år 1922 till 12,000 kronor, samtidigt som riksdagen på tilläggsstat för år 1921 för ändamålet anvisade ett förstärkningsanslag av 3,000 kronor.

Av det anförda framgår att de för expenser tillgängliga medlen för år 1922 utgöra 29,000 kronor.

Rektor vid lärarinneseminariet hade i sin förut omförmälda skrivelse erinrat om den starka stegringen i expenskostnaderna under senare år samt den brist, som på grund av expensmedlens otillräcklighet tidigare uppstått. Att bristen ej blivit ännu större hade berott därpå, att inköpen till biblioteket och inbindningen av dess böcker nästan helt och hållet fått avstanna, att underhållet av undervisningsmaterielen inskränkts till det allra nödvändigaste och inköp av ny sådan alldeles upphört samt att övriga inventarier fått förslitas. Huru relationen mellan

[114.] olika poster på expenskontot förskjutits under de senare åren, framträder bjärt ur följande siffror:

	år 1914	år 1920
vatten, lyse och bränsle	kronor 3,632: 18	kronor 16,714: 14
betjäningens avlöning	» 2,100: —	» 4,350: —
biblioteket	» 905: 63	» 1,240: 15
		Under år 1919 endast kronor 686: 33
undervisningsmateriell (däri inberäknade förbrukningsartiklar)	» 3,386: 98	» 956: 79
övrige inventarier	» 963: 80	» 424: 53

Att undervisningsmateriellden och övriga inventarier under sådana förhållanden numera måste betecknas såsom alldeles otillfredsställande och att i biblioteket saknades flera verk, som med fog kunde anses vara nödvändiga för läroanstalten, kunde icke väcka förvåning.

Då expenserna under år 1920 krävt 34,759 kronor 75 öre, måste ett avsevärt prisfall förutsättas för att det för år 1922 tillgängliga beloppet, 29,000 kronor, skulle kunna förväntas vara tillräckligt. Seminariets ordinarie rektor hade tidigare framhållit, att under de närmaste åren behövdes för biblioteket ett årligt anslag av 1,500 kronor och för anskaffande av undervisningsmateriell och förbrukningsartiklar inom ämnena biologi (zoologi och botanik), fysik och kemi, respektive 1,000, 2,000 och 1,500 kronor. Härtill komme, att övrig inredning — stolar, pulpeter, svarta tavlor m. m. — i stor utsträckning måste repareras eller nyanskaffas. Även med beaktande av de prisfall, som redan inträtt eller kunde vara att förvänta, såg sig rektor, med hänsyn tagen till den stegring i utgiftsposterna biblioteket, undervisningsmateriellden och övrig inredning, som vore alldeles ofrånkomlig, om seminariets verksamhet skulle kunna upprätthållas, nödsakad att hemställa dels om en höjning av anslaget till expenser för år 1923 från 12,000 kronor till 17,000 kronor, dels ock om ett anslag på tilläggsstat för år 1922 av 7,000 kronor för samma ändamål.

Skolöverstyrelsen har i sitt förenämnda yttrande över rektors framställning anfört följande:

Med hänsyn till vad av rektorsämbetet anförts, ansåge sig överstyrelsen böra tillstyrka den gjorda hemställan om anvisande på tilläggsstat för år 1922 av medel för nu avsedda ändamål; men nödvändigheten att iakttaga den största återhållsamhet vid begäran om anslag föranledde överstyrelsen att tillstyrka allenast 5,000 kronor för ändamålet. Vad därefter beträffade behovet av medel till expenser under år 1923, måste överstyrelsen taga hänsyn såväl därtill, att seminariets undervisningsmateriell och bibliotek för framtiden måste så underhållas, att desamma befunde sig i ett tillfredsställande skick, som ock därtill, att anslaget bestämdes på ett sådant sätt, att detsamma bleve för sitt ändamål tillräckligt. Härtill komme, att man säkerligen måste räkna med, att en hel del av de utgifter, som bestredes med anlitande av expensanslaget, inom den närmare framtiden icke komme att nedgå i någon nämnvärd mån. Med hänsyn tagen till

samtliga dessa omständigheter funne överstyrelsen sig böra hemställa att för ändamålet måtte ställas till förfogande för år 1923 ett belopp å 32,000 kronor, vilket således innebure, att utöver det belopp å 17,000 kronor, som utginge av inskrivnings- och terminsavgifter, skulle erfordras ett extra anslag å 15,000 kronor, vilket skulle medföra en höjning av det nu utgående extra anslaget, 12,000 kronor, med 3,000 kronor.

[114.]

Kristiden och dess starkt stigande priser på bland annat sådana förnödenheter av olika slag, som pläga bestridas med s. k. expensmedel, medförde, såsom framgår av vad jag nyss anfört, vid 1921 års riksdag en jämförelsevis betydande förhöjning av den för bestridande av högre lärarinneseminiariets expenser avsedda anslagsposten. Även nu ifrågasättes en ej oväsentlig höjning av nämnda anslagspost. Rektor vid seminariet har begärt en ökning av anslaget för år 1923 med 5,000 kronor till 17,000 kronor samt anslag på tilläggsstat för år 1922 å 7,000 kronor. Skolöverstyrelsen har vidtagit en reduktion i dessa belopp samt tillstyrker förslag till riksdagen om beviljande av dels 5,000 kronor på tilläggsstat, dels ock extra anslag för år 1923 å 15,000 kronor, alltså innebärande en ökning av sistnämnda anslag med 3,000 kronor.

Departementschefen.

Såsom skäl för den begärda anslagshöjningen har av såväl rektor som skolöverstyrelsen i främsta rummet anförts det trängande behovet att bättre, än under de senare åren kunnat ske, tillgodose seminariets bibliotek samt komplettera och underhålla undervisningsmateriell och övriga inventarier.

Såsom jag redan erinrat, uppgå de för år 1922 disponibla expensmedlen till sammanlagt 29,000 kronor, därav 17,000 kronor utgå av inskrivnings- och terminsavgifter och 12,000 kronor utgöra av riksdagen beviljat anslag. Enligt rektors uppgift beräknas expensutgifterna för år 1921 uppgå till något mer än 30,000 kronor. Då den under senare år mest tyngande posten bland dessa utgifter, posten bränsle, lyse och vatten, till stor del är baserad på de höga pris, synnerligast på bränsle, som ännu under början av år 1921 voro rådande, torde man vara fullt berättigad antaga, att nämnda post kommer att under år 1922 högst väsentligt sjunka. Till belysande härav ber jag få omnämna, att enligt vad rektor i en till mig lämnad promemoria anfört, kostnaderna för bränsle för ett år med de hösten 1921 gällande prisen skulle belöpa sig till omkring 4,200 kronor. Då ett belopp av 29,000 kronor står till seminariets förfogande för expensutgifter under år 1922, synes det mig, som om

[114.] — även trots det att andra hithörande utgiftsposter ej undergått eller kunna antagas komma att undergå lika stark sänkning — ett närmelsevis tillfredsställande belopp skulle för år 1922 finnas disponibelt för seminariet för de syften, vilkas tillgodoseende så starkt påyrkats av rektor och av skolöverstyrelsen. Under sådana förhållanden anser jag mig ej kunna tillstyrka något anslag på 1922 års tilläggsstat för nu ifrågakommande ändamål.

Vad sedan beträffar expensanslag för år 1923, torde man kunna för sistnämnda år antaga ett prisläge, som i stort sett överensstämmer med prisläget under år 1922, och den förut starkt betungande bränsleposten synes mig alltså kunna även under år 1923 hållas nere vid ungefär samma nivå som år 1922. Under sådana förhållanden synes mig någon anslagsökning för år 1923 icke kunna ifrågakomma. Tvärtom skulle en icke oväsentlig nedsättning av det för expenser avsedda extra anslaget kunna tänkas ske och jag har också ansett, att en anslagsminskning kan vidtagas. Emellertid finner jag mig ej kunna tillstyrka, att denna nedsättning göres så stor, som motsvarar minskningen i bränslekostnad. Tillbörlig hänsyn bör nämligen tagas till det av vederbörande starkt framhävda förhållandet, att bibliotek, undervisningsmaterieell och övriga inventarier under krisåren fått stå alltför mycket tillbaka. De beräkningar, jag i nu förevarande hänseende gjort, hava givit mig den uppfattningen, att ett sammanlagt belopp av 26,000 kronor bör avses för expensutgifter. Då 17,000 kronor få tagas från inskrivnings- och terminsavgifter, bör det extra anslaget till expenser för hela år 1923 beräknas till 9,000 kronor.

Därest mitt nu angivna förslag bifalles, skulle till seminariets disposition för bestridande av expenser stå inalles 29,000 kronor för år 1922 och 26,000 kronor för år 1923.

Uppehållande av hushållsskolans verksamhet.

Med högre lärarinneseminariet är förbunden en hushållsskola, avsedd att utbilda lärarinnor i huslig ekonomi. Till nämnda skola är enligt beslut av 1918 års lagtima riksdag anknuten en kurs för utbildande av husmödrar vid större offentliga anstalter av olika slag.

Till uppehållande av nämnda hushållsskola och husmoderskurs beviljade 1920 års riksdag ett från 18,600 kronor till 24,000 kronor höjt belopp. Höjningen vidtogs närmast för att möjliggöra höjning av de till läroanstaltens biträdande föreståndarinna och två fast anställda lärarinnor utgående arvoden men även för att bereda ökade

medel till bestridande av andra omkostnader för läroanstalten. Med hänsyn till inträffad hyresstegring beviljade slutligen 1921 års riksdag för ifrågavarande ändamål ett anslag av 24,500 kronor för år 1922.

I sin förut omförmälda skrivelse har rektor vid högre lärarinneseminariet anfört, att föreståndarinnan väckt förslag om förlängning av den för utbildande av lärarinnor i huslig ekonomi avsedda kursen, vilken hittills krävt tre terminer. Förlängningen vore betingad främst av behovet för lärarinnorna av ökad utbildning, särskilt med hänsyn till de nya praktiska ungdomsskolorna och deras krav på undervisning i nya ämnen. På grund av de höga inträdesfordringarna kunde förlängningen begränsas till en termin. För anordningens genomförande erfordrades dels en engångskostnad å 2,000 kronor, dels ock en till 1,600 kronor beräknad årlig kostnad.

Rörande hushållsskolans övriga behov för år 1923 hänvisar rektor till en vid hans skrivelse fogad, av skolans föreståndarinna upprättad tablå. I denna har föreståndarinnan upptagit tre fast anställda lärarinnor och har således återkommit till det förslag i sådant hänseende, som år 1920 framställdes av vederbörande skolmyndigheter men som då ej ledde till något positivt resultat. Förslaget innebär, att i stället för den timlärarinna, som är erforderlig för den vid hushållsskolan inrättade kursen för utbildande av husmödrar vid större anstalter, skulle anställas en lärarinna med samma ställning som övriga lärarinnor vid hushållsskolan. Till timlärarinna utgår för närvarande arvode å 1,800 kronor, medan en lärarinna med fast anställning uppbär 2,500 kronor. Merkostnaden uppgår alltså till 700 kronor. Rektor har tillstyrkt förslaget.

Vid rektors skrivelse fanns vidare fogad avskrift av en av hushållsskolans föreståndarinna avgiven promemoria angående lärarinnekursens förlängning samt angående tjänstgöringen för den timlärarinna, som hittills uppehållit undervisningen i husmoderskursen.

Beträffande hushållsskolans övriga utgifter under år 1923 har rektor anfört, att, enligt vad förenämnda tablå visade, en anslagsförhöjning vore ofrånkomlig. Tablå visade, att sagda förhöjning, utöver förenämnda belopp, 700 kronor, till ökning av avlöningen till en lärarinna, kunde beräknas till 6,300 kronor, och rektor ansåge sig ej kunna föreslå någon nedsättning i detta belopp.

Nu omnämnda tablå torde jag böra här återgiva. Den lyder sålunda:

[114.]

Beräkning av inkomster och utgifter vid högre lärarinneseminariets hushållsskola under år 1923.

Inkomster:

Statsanslag ¹	kronor	24,500: —
Terminsavgifter	»	4,200: —
Elevavgifter för måltider 42 st. à 120 kronor	»	5,040: —
Beställningar av mat	»	13,260: —
		<hr/>
	Summa kronor	47,000: —

Utgifter:

Löner	kronor	14,500: —
Utgifter för mat	»	23,500: —
Expenser	»	12,500: —
Hyra	»	3,500: —
		<hr/>
	Summa kronor	54,000: —

Skolöverstyrelsen har i sin förberörda skrivelse i nu ifrågakavande hänseende anfört i huvudsak följande:

Överstyrelsen hade tagit under noggrant övervägande förslaget om utvidgning av kursen för utbildande av lärarinnor i huslig ekonomi. Med hänsyn till de vittgående konsekvenser i olika avseenden, som den ifrågasatta utvidgningen av förevarande kurs vid statens skolköksseminarium skulle medföra, ansåge överstyrelsen likväl, att frågan om denna utvidgning borde tills vidare anstå.

Vidare hade rektorsämbetet återupptagit det år 1920 väckta förslaget om anställandet vid hushållsskolan av ytterligare en lärarinna med full tjänstgöring. Överstyrelsen framhåller, att numera detta krav icke kunde avvisas utan de största olägenheter för läroanstalten. Den kostnadsökning, som bleve en följd av bifall till rektorsämbetets ifrågakavande förslag, utgjorde 700 kronor.

Beträffande den av rektor ifrågasatta ökningen i övrigt av anslaget till hushållsskolan, uppgående till 6,300 kronor, har överstyrelsen anfört, att överstyrelsen av skolans biträdande föreståndarinna under hand inhämtat, att de i posten för hushållsskolans expenser å 12,500 kronor ingående specialposterna för bränsle och lyse, 5,900 kronor, samt för tvätt och rengöring, 1,800 kronor, vore beräknade efter de lägre priser, som för berörda förnödenheter och arbetsprestationer hade inträtt redan under loppet av år 1921. Med hänsyn såväl härtill som ock därtill, att anslaget för år 1923 borde beräknas på sådant sätt, att förstärkningsanslag icke behövde ifrågakomma, funne överstyrelsen det icke kunna undvikas att vidtaga en relativt kraftig höjning av den nu omhandlade anslagsposten till hushållsskolan i dess helhet å 24,500 kronor, även om överstyrelsen icke rimligtvis ansåge sig kunna tillstyrka hela det av rektor i detta sammanhang ifrågasatta beloppet av 6,300 kronor. Enligt överstyrelsens åsikt torde den förhöjning i anslaget, varom nu vore fråga, kunna begränsas till 3,000 kronor, i följd varav anslagsposten i dess helhet för år 1923 skulle komma att uppgå till 28,200 kronor.

¹ Det belopp, som anvisats för år 1922.

De äskanden, som av vederbörande rektor framlagts i fråga om högre lärarinneseminariets hushållsskola, avse *dels* utvidgning av den till hushållsskolan anknutna kursen för utbildande av husmödrar vid större offentliga anstalter, *dels* förändring av den vid berörda kurs förefintliga timlärarinnebefattningen till fast lärarinnebefattning, *dels ock* förhöjning av de till uppehållande av verksamheten i övrigt vid hushållsskolan avsedda medel. Jag vill i förbigående erinra om att anslaget till hushållsskolan, inklusive husmoderskursen, ingår såsom en anslagspost, för år 1922 utgörande 24,500 kronor, i det å extra stat uppförda gemensamma förslagsanslaget till högre lärarinneseminarier.

[114.]
Departement-
schefen.

Den ifrågasatta utvidgningen av husmoderskursen har, som jag nämnt, för närvarande avstyrkts av skolöverstyrelsen. Jag ansluter mig till överstyrelsens mening i detta hänseende.

Vad vidare beträffar ökning av anslaget i syfte att bereda fast anställning åt ytterligare en lärarinna, synes mig en förändring i den nu rådande ordningen knappast vara för närvarande oundgängligen nödvändig.

Slutligen har ifrågasatts höjning av de för uppehållande av hushållsskolans verksamhet i övrigt utgående medel. I avseende härå vill jag främst framhålla, att den gjorda beräkningen av kostnaderna för bränsle under år 1923 synes mig för högt tilltagen med hänsyn till de under senare delen av år 1921 väsentligt reducerade bränsleprisen. Jag ser mig därför ej i stånd att biträda vare sig rektors eller skolöverstyrelsens framställningar om förhöjning av anslaget till hushållsskolan. Tvärtom förefaller det mig, som om en viss minskning av sagda anslag skulle kunna vidtagas. Vid övervägande av hithörande omständigheter har jag ansett mig kunna beräkna det för hela år 1923 erforderliga anslaget till hushållsskolan och den därtill hörande husmoderskursen till 22,500 kronor, d. v. s. till 2,000 kronor mindre än det för år 1922 anvisade anslaget. Inom ramen för det av mig sålunda förordade anslag bör det stå vederbörande fritt att beräkna de olika utgiftsposterna — givetvis med iakttagande av de tidigare meddelade bestämmelserna om arvoden till fast anställda lärarinnor.

Av de anslag, som jag i det föregående tillstyrkt, bör, som nämnts, å tilläggsstat för år 1922 begäras ett anslag till förstärkande

[114.] av två utav de till lärarinneseminariet utgående hyresanslagen. De anslag, som böra beräknas å extra stat för år 1923, uppgå för helt år till sammanlagt 55,310 kronor, eller samma belopp som för ändamålet beviljats för år 1922. Minskning har av mig föreslagits i fråga om två anslagsposter, nämligen till expenser med 3,000 kronor och till hushållsskolan med 2,000 kronor, eller tillhopa med 5,000 kronor. Att slutsummen ändock stiger till samma belopp som för år 1922 beror därpå, att två hyresanslag måste höjas med vardera 2,500 kronor.

Vad beträffar storleken av det anslag, som bör äskas för tiden 1 januari—30 juni 1923, torde hälften av de i anslaget ingående anslagsposterna böra begäras, dock, såsom jag i det föregående framhållit, med undantag för det till stipendier avsedda beloppet, som bör i sin helhet utgå under årets förra hälft. Det för nämnda halva år erforderliga anslaget uppgår alltså till 28,655 kronor, vilket belopp bör begäras å extra stat.

Till frågan om äskande av anslag å tilläggsstat för år 1922 för tillgodoseende under sistnämnda år av nyss angivna ändamål återkommer jag i annat sammanhang.

För närvarande tillstyrker jag alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för högre lärarinneseminariet anvisa på	
<i>extra stat</i> för tiden 1 januari—30 juni 1923:	
till uppehållande av en valfri	
fjärde årskurs	kronor 2,400: —
» undervisning i träslöjd	» 255: —
» stipendier	» 2,000: —
» förhyrande av lokaler för normalskolans lägsta klasser	» 3,500: —
» förhyrande av lokaler för undervisning i biologi och teckning	» 3,500: —
» förhyrande av nya lokaler för seminariet och normalskolan	» 800: —
» expenser	» 4,500: —

till uppehållande av hushålls-
skolans verksamhet samt
upprätthållande av den vid
skolan anordnade kursen för
utbildande av husmödrar. kronor 11,250: —
» förhöjning av arvodet åt se-
minariets läkare » 450: —

Tillhopa kronor 28,655: —

att utgå såsom ett gemensamt förslagsanslag å
högst sistnämnda belopp.

3. Arvoden åt timlärare och vikarier. Till bestridande av arvoden åt timlärare och vikarier vid högre lärarinneseminariet har riksdagen sedan flera år tillbaka anvisat medel å extra stat. För år 1921 utgick för detta ändamål 18,575 kronor, och anslaget höjdes av 1921 års riksdag till 20,400 kronor. Höjningen förorsakades av ökat behov av medel dels till avlönande av vikarier, dels ock till bekostande av högre antal timlärartimmar vid normalskolan för flickor. Vid beräkningen av det för år 1921 erforderliga anslaget avsågos omkring 4,000 kronor för vikarier och omkring 16,400 kronor för timlärare.

[115.]

Arvoden åt
timlärare och
vikarier.

I skrivelse den 30 april 1921 till skolöverstyrelsen har rektor vid högre lärarinneseminariet yttrat sig angående behovet av anslag till nämnda befattningshavare under år 1923.

Den för avlöning av timlärare avsedda andelen i förberörda anslag kunde, anför rektor, för år 1933 beräknas till samma belopp som för år 1922. Beträffande den för vikarier avsedda delen, vore att antaga, att normalskolans äldsta lärarinna komme att under år 1923 avgå med pension och att till följd härav en lärarinnebefattning komme att under någon tid stå vakant, vilket medförde belastning av anslaget till arvoden åt vikarier. Försiktigheten syntes därför bjuda, att anslaget för sistnämnda år bestämdes till 21,000 kronor.

Skolöverstyrelsen har tillstyrkt den ifrågasatta höjningen av anslaget till timlärare och vikarier.

Det konstaterade behovet av medel till arvode åt timlärare vid högre lärarinneseminariet har ej undergått någon förändring sedan framställning om anvisande av anslag för ändamålet senast avläts till riksdagen. Däremot synes, av den förebragta utredningen att döma, de för vikariers avlönande avsedda anslagsmedlen vara väl

Departement-
schefen.

knappt tilltagna med hänsyn till det sannolika behovet i sådant hänseende. Jag anser mig därför böra tillstyrka den jämförelsevis obetydliga höjning av ifrågasvarande anslagsmedel med 600 kronor, som ifrågasatts av rektor och skolöverstyrelsen.

Skolöverstyrelsen har föreslagit, att här förevarande anslag till timlärare och vikarier skulle utgå med halvt belopp för förra hälften av år 1923. Häremot har jag intet att erinra.

Under åberopande av vad jag nu anfört tillstyrker jag förslag till riksdagen

att till arvoden åt timlärare och vikarier vid högre lärarinneseminariet anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett förslagsanslag, högst 10,500 kronor.

[116.]

4. Tillfällig löneförbättring åt vaktmästaren och eldaren.

Tillfällig löneförbättring åt vaktmästaren och eldaren.

På därom av Kungl. Maj:t gjord framställning beslöt 1919 års riksdag medgiva, att vaktmästaren samt eldaren vid högre lärarinneseminariet finge för år 1920 komma i åtnjutande av tillfällig löneförbättring med följande belopp, nämligen vaktmästaren med 400 kronor samt eldaren med 250 kronor. Till bestridande av berörda avlöningsförbättringar anvisade riksdagen på extra stat för år 1920 ett förslagsanslag, högst 650 kronor och har riksdagen för nämnda ändamål jämväl för vart och ett av åren 1921 och 1922 anvisat enahanda belopp som för år 1920.

Då något förslag rörande läroverksvaktmästarnas lönereglering ej nu kan framläggas, och då ett lösbrytande ur förut angivna sammanhang av frågan om lönereglering för berörda två befattningshavare vid högre lärarinneseminariet ej synes lämpligt, äro medel för beredande av tillfällig löneförbättring åt sistnämnda befattningshavare sålunda fortfarande behövlige. På grund härav och då för förra halvåret 1923 erfordras hälften av det för helt år behövlige beloppet, hemställer jag om förslag till riksdagen att

dels medgiva, att vaktmästaren samt eldaren vid högre lärarinneseminariet må för tiden 1 januari—30 juni 1923 komma i åtnjutande av tillfällig löneförbättring med följande belopp: vaktmästaren med 200 kronor samt eldaren med 125 kronor;

dels ock till bestridande av berörda avlöningsförbättringar anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett förslagsanslag, högst 325 kronor.

De allmänna läroverken.

5. **Ombildning av vissa ämneslärarinnebefattningar vid statens samskolor till adjunktstjänster.** I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag beslöt 1921 års riksdag att dels medgiva, att en ämneslärarinnebefattning vid en var av statens samskolor finge vid nuvarande innehavares avgång från tjänsten, dock tidigast efter ingången av år 1922, ombildas till adjunktsbefattning, dels ock för att möjliggöra en dylik ombildning av tre ämneslärarinnebefattningar höja det ordinarie reservationsanslaget till de allmänna läroverken med 4,500 kronor.

Anledningen till Kungl. Maj:ts berörda förslag var främst att återställa den jämvikt mellan antalet manliga och kvinnliga lärare vid sagda läroanstalter, som förefanns, innan genom 1918 års riksdags beslut kvinnas rätt att innehava ordinarie ämneslärarbefattning vid allmänt läroverk högst väsentligt utsträcktes, men även önskan att genom dylik ombildning i någon mån tillgodose det vid läroverken förefintliga starka behovet av nya, även för manliga sökande tillgängliga ordinarie tjänster. Ombildningen var avsedd att ske successivt, och man utgick ifrån att tre ämneslärarinnebefattningar skulle årligen bliva lediga.

I skrivelse den 31 augusti 1921 har skolöverstyrelsen under erinran om nu ifrågavarande riksdagsbeslut anfört, att under år 1923 tre befattningar av förberörda slag borde beräknas bliva lediga. På grund härav har överstyrelsen hemställt om förslag till riksdagen om beviljande av medel för ifrågavarande ombildnings fortsättande.

Jag torde böra erinra om att Kungl. Maj:t genom beslut den 22 juni 1921 förordnat, att den ämneslärarinnebefattning, som efter ingången av år 1922 först bleve ledig vid en var av tre utav statens samskolor, skulle ombildas till adjunktsbefattning, ävensom anbefallt skolöverstyrelsen att vidtaga erforderliga åtgärder för tillståndet av den adjunktsbefattning, till vilken berörda ämneslärarinnebefattning sålunda skulle ombildas.

[117.]

Ombildning av vissa ämneslärarinnebefattningar vid statens samskolor till adjunktstjänster.

Departement-
schefen.

Med hänsyn till 1921 års riksdags beslut och till de omständigheter, som föranledde nämnda beslut, anser jag mig böra instämma i skolöverstyrelsens hemställan. För ombildningens möjliggörande bör det ordinarie reservationsanslaget till de allmänna läroverken höjas med ett belopp, som motsvarar den sammanlagda skillnaden i avseende å tre befattningar mellan avlöningen för en manlig adjunkt i första avlöningsgraden, 4,300 kronor och för en ämneslärarinna i samma avlöningsgrad, 2,800 kronor, eller 1,500 kronor, d. v. s. sammanlagt 4,500 kronor.

Under återopande av det anförda hemställer jag alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för ombildning under år 1923 av tre ämneslärarinnebefattningar vid statens samskolor till adjunktstjänster höja det *ordinarie* reservationsanslaget till de allmänna läroverken, nu 7,667,877 kronor, med 4,500 kronor till 7,672,377 kronor.

[118.] 6. **De allmänna läroverken.** Det under riksstatens åttonde huvudtitel uppförda ordinarie reservationsanslaget till de allmänna läroverken vilket anslag omfattar ett flertal anslagsposter, är, såsom jag nyss erinrat, i 1922 års riksstat uppfört med 7,667,877 kronor. De i nämnda anslag ingående anslagsposterna äro följande:

Ordinarie avlöningar av statsmedel	kronor 7,067,128:—
Arvoden åt bibliotekarier	» 16,000:—
» till skrivbiträden åt rektorer	» 35,000:—
» » skolläkare	» 30,700:—
Djäknpenningersättning m. m.	» 7,749:—
Arvoden åt extra lärare och vikarier samt för oförutsedda behov	» 250,000:—
Extra arvoden åt teckningslärare	» 132,600:—
» » » gymnastiklärare	» 20,000:—
» » » musiklärare	» 5,000:—
» » » handarbetslärarinnor	» 7,500:—
Praktisk utbildning av blivande lärare	» 75,200:—
Resestipendier åt lärare i främmande levande språk	» 15,000:—
Reseunderstöd åt lärare särskilt vid provårsläroverk	» 6,000:—

Summa kronor 7,667,877:—

Med skrivelse den 31 augusti 1921 har skolöverstyrelsen överlämnat en promemoria beträffande det belopp, varmed ifrågavarande reservationsanslag bör upptagas i riksstaten för förra hälften av år 1923.

De för förra halvåret 1923 beräknade beloppen, jämförda med de för år 1922 utgående, har överstyrelsen sammanfattat i en tablå av följande lydelse:

	A n s l a g	
	för år 1922	för tiden 1 januari—30 juni 1923
Tjänstgöringspenningar	2,046,200: —	1,101,800: —
Till arvoden åt extra lärare och vikarier	210,000: —	113,000: —
Anslag till extra arvoden:		
åt teckningslärare	132,600: —	71,400: —
» gymnastiklärare	20,000: —	10,800: —
» musiklärare	5,000: —	2,700: —
» lärarinnor i handarbete	7,500: —	4,000: —
Resestipendier	15,000: —	15,000: —
Reseunderstöd	6,000: —	6,000: —
Återstöd	5,225,577: —	2,612,789: —
Summa kronor	7,667,877: —	3,937,489: —

Mot den av skolöverstyrelsen gjorda beräkningen av här ifrågavarande anslag har jag intet att erinra. Emellertid har jag redan i det föregående under punkten 117 gjort viss hemställan, som kommer att något förändra den av överstyrelsen angivna slutsamman för det för förra delen av år 1923 erforderliga anslaget. Jag har nämligen under sist omnämnda punkt hemställt om förslag till riksdagen att för ombildning under år 1923 av tre ämneslärarinnobefattningar vid statens samskolor till adjunktstjänster höja läroverksanslaget med 4,500 kronor, varav 2,300 kronor motsvarar den för förra hälften av år 1923 beräknade kostnaden för berörda ombildning. Beträffande de två i reservationsanslaget till de allmänna läroverken ingående anslagsposterna: Resestipendier åt lärare i främmande språk samt Reseunderstöd åt lärare vid de allmänna läroverken, särskilt de läroverk, där provårskurs är anordnad, anser jag vidare, i anslutning

Departementschefen.

till vad chefen för finansdepartementet förut i dag anfört beträffande upptagandet i övergångsbudgeten av anslag till resestipendier, att sistberörda anslagsposter nu icke böra tagas i beräkning vid bestämmande av det belopp, varmed nämnda reservationsanslag skall upptagas i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923. Då resestipendieanslag — därest sådana föresloges skola utgå för förra hälften av år 1923 — borde för sagda tid hava utgått med hela det för år behöfliga beloppet, bör tydligen helt årsbelopp för nämnda två anslagsposter frånräknas vid bestämmande av det belopp, varmed reservationsanslaget till de allmänna läroverken nu bör uppföras i halvårsbudgeten.

Sammanfattar jag det nu anförda, bör alltså sagda reservationsanslag, såsom jag under nästföregående punkt hemställt, höjas med 4,500 kronor eller från 7,667,877 kronor till 7,672,377 kronor samt det av skolöverstyrelsen för förra hälften av år 1923 beräknade anslagsbehovet, 3,937,489 kronor, dels ökas med förut omförmälda belopp, 2,300 kronor, dels ock minskas med de till resestipendier och reseunderstöd avsedda beloppen, tillhopa 21,000 kronor. Vidtagas dessa jämkningar, återstår ett anslagsbelopp å tillhopa 3,918,789 kronor, vilket belopp bör äskas för tiden 1 januari—30 juni 1923.

Under åberopande av vad jag sålunda anfört hemställer jag nu, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 uppföra det *ordinarie* reservationsanslaget till de allmänna läroverken med ett belopp av 3,918,789 kronor.

[119.]
Extra och
vikarierande
ämneslärare.

7. **Extra och vikarierande ämneslärare.** I det gemensamma reservationsanslaget till de allmänna läroverken ingår ett anslag till arvoden åt extra lärare och vikarier samt för oförutsedda behov. Anslaget bestämdes av 1918 års lagtima riksdag till 250,000 kronor, efter att tidigare hava utgått med 200,000 kronor. Enär nyssnämnda ordinarie anslag ej varit tillräckligt för sagda lärares avlöande, har riksdagen under åtskilliga år på extra stat anvisat anslag till arvoden åt extra och vikarierande lärare vid de allmänna läroverken. Det extra anslaget utgick för år 1921 med 460,000 kronor, samma belopp som anvisats jämväl för vartdera av åren 1919 och 1920. Av 1921 års riksdag anvisades därjämte å tilläggsstat för år 1921 ett belopp av 15,200 kronor såsom förslagsanslag, högst.

De av 1921 års riksdag fattade besluten ifråga om beloppet av nu förevarande anslag för år 1922 avveko från Kungl. Maj:ts för riksdagen framlagda förslag, förutom i ett avseende, varom nu ej är fråga, därutinnan, att Kungl. Maj:t hemställt om beviljande av ett anslag för nämnda år å 566,000 kronor, varav tillhopa 511,000 kronor beräknats för avlönande av extra och vikarierande ämneslärare.

Statsutskottet anförde i sitt utlåtande över berörda framställning i vad den avsåg beredande av ökade medel till avlönande av sagda lärare, bland annat, följande:

Vad beträffar frågan om ökade medel för avlönande av ytterligare antal extra lärare, grunda sig de härutinnan gjorda beräkningarna på viss av skolöverstyrelsen verkställd uppskattning av det antal nya parallellavdelningar, som med stöd av de senare årens erfarenhet kunde väntas komma att upprättas under läsåren 1921—1922 och 1922—1923. Då enligt utskottets mening beräkningen icke kan grundas på ett ådagalagt behov och man dessutom med skäl kan förvänta, att en ytterligare utsträckt tjänstgöringstid för de ordinarie lärarna — självfallet inom ramen för läroverkstadgans föreskrifter — skall minska behovet av extra lärare, har utskottet icke kunnat tillstyrka den med 51,000 kronor ifrågasatta anslagshöjningen. Enligt av utskottet verkställd approximativ beräkning skulle ett belopp av 39,000 kronor vara tillfyllest.

Riksdagen, som i enlighet med statsutskottets hemställan bestämde ifrågavarande anslags belopp för år 1922 till 499,000 kronor, torde alltså hava gillat utskottets nu anförda uttalande i fråga om storleken av det för ändamålet erforderliga anslaget.

I nyss återgivna yttrande har statsutskottet berört en fråga, som under de senare åren varit föremål för åtskillig uppmärksamhet, nämligen frågan om läroverkslärarnas tjänstgöringsskyldighet. Sagda spörsmål är ju nära förknippat dels med frågan om storleken av anslaget till extra och vikarierande lärare, dels ock med frågan om behovet av nya ordinarie ämneslärartjänster.

Det torde ej vara nödvändigt, att jag nu detaljerat redogör för vad i nyssberörda hänseenden förekommit i samband med de framställningar i ärendet, som under senare år gjorts hos riksdagen. I sådant avseende torde jag få hänvisa till de vid Kungl. Maj:ts propositioner till 1919, 1920 och 1921 års riksdagar angående anslagsbehoven under riksstatens åttonde huvudtitel fogade utdrag av statsrådsprotokollen över ecklesiastikärenden.

I skrivelse den 31 augusti 1921 har skolöverstyrelsen gjort framställning om förslag till 1922 års riksdag dels om beviljande av medel

[119.] för inrättande av nya ordinarie lärarbefattningar, dels ock om höjning av anslaget för arvoden till extra och vikarierande ämneslärare.

Beträffande inrättandet av nya lärartjänster har överstyrelsen erinrat om den utredning angående behovet i berörda hänseende, som överstyrelsen år 1920 förebragt i samband med sin framställning om förslag till 1921 års riksdag rörande 20 nya adjunktjänsters upprättande, samt anfört, att då sagda utredning alltjämt ägde giltighet, överstyrelsen nu kunde hänvisa till densamma. Överstyrelsen har vidare erinrat om vissa uttalanden i förevarande fråga i samband med det av 1904 års riksdag behandlade förslaget om ändrad anordning av rikets allmänna läroverk, samt framhållit, att den för läroverkens möjlighet att fylla sin uppgift hotande minskningen i tillströmningen till lärarbanan enligt överstyrelsens övertygelse icke kunde hejdas, såvida icke bland annat lärarnas befordringsutsikter tryggades genom inrättande av ett väsentligt antal nya ordinarie lärartjänster. Det antal, vid vilket överstyrelsen i senaste riksdagspetitum stannat, vore i själva verket lågt beräknat; men med hänsyn till rådande statsfinansiella läge ansåge sig överstyrelsen icke för närvarande böra gå högre. Det belopp, varmed reservationsanslaget till de allmänna läroverken behövde i anledning härav höjas, utgjorde 86,900 kronor, varav för förra hälften av år 1923 erfordrades 44,700 kronor. I enlighet härmed har överstyrelsen hemställt om förslag till riksdagen.

Den senare av skolöverstyrelsens nyss omförmälda framställningar avser, som nämnts, höjning av det extra anslaget till extra och vikarierande ämneslärare.

Överstyrelsen anför till en början, att det av mig i början av mitt yttrande under denna punkt omnämnda, i det ordinarie reservationsanslaget till de allmänna läroverken ingående anslaget till arvoden åt extra lärare och vikarier samt för oförutsedda behov ansetts vara så beräknat, att 40,000 kronor av anslaget skulle motsvara utgifter för oförutsedda behov och återstoden, 210,000 kronor avse utgifter till arvoden åt extra och vikarierande lärare. På grund härav borde berörda anslagspost för tiden 1 januari—30 juni 1923 upptagas med $\frac{1}{3} \times 40,000 + \frac{2}{3} \times 210,000$ eller med runt tal 133,000 kronor.

Vidare omnämner överstyrelsen, att antalet extra lärare vid de allmänna läroverken läsåret 1920—1921 varit 176, däri inberäknat timlärare med 86 veckotimmars tjänstgöring, motsvarande ungefär 3 extralärare, samt erinrar om att Kungl. Maj:t genom beslut den 15 juli 1921 för avlönande under läsåret 1921—1922 av erforderligt antal extra lärare och timlärare i läroämnen anvisat 613,800 kronor, vilket motsvarade 186 extraläraryrvoden efter 3,300 kronor för läsår.

Överstyrelsen övergår därpå till beräkning av det för läsåret 1922—1923 behövliga antalet extra ämneslärare.

Till en början erinrar överstyrelsen om 1921 års riksdags förut omförmälda beslut om höjning av det extra anslaget till här ifrågakvarande lärare med 39,000 kronor i stället för den av Kungl. Maj:t äskade å 51,000 kronor.

Berörda belopp, 39,000 kronor, komme, säger överstyrelsen, att tagas i anspråk med 33,000 kronor för avlöning under år 1922 av de 10 nya lärare, som tillkommit höstterminen 1921 genom riksdagens beslut att på tilläggsstat för år 1921 för ändamålet anvisa 15,200 kronor. Återstoden, 6,000 kronor, räckte i det närmaste till avlöning under höstterminen 1922 av ytterligare 4 extra lärare.

Efter erinran om statsutskottets vid 1921 års riksdag förut återgivna yttrande i fråga om lärarnas tjänstgöringstid och behovet av extra lärare, betonar överstyrelsen, att överstyrelsens av statsutskottet åsyftade beräkning i nyssberörda avseende givetvis kunde stödja sig endast på beräkningar, vilka dock varit gjorda med mycket stor försiktighet. Detta framginge bland annat av omfattningen av de framställningar om erhållande av extra lärare för läsåret 1921—1922, som från vederbörande rektorer inkommit till överstyrelsen.

Vidare hade överstyrelsen under senare år nödgats i stor utsträckning medgiva undantag från läroverksstadgans föreskrifter om maximiantalet lärjungar i viss klass eller ring. Så hade under läsåret 1920—1921 ej mindre än 131 klasser eller avdelningar, därav 12 på gymnasiet, övertaliga lärjungar. Höstterminen 1921 funnes övertaliga lärjungar vid 43 läroverk i 99 olika klasser och ringar. Därjämte hade i många fall godkända lärjungar måst avvisas. Överstyrelsen erinrar i samband härmed, att i fråga om de kommunala mellanskolorna gällande bestämmelser medgäve upprättandet av ny klassavdelning, så snart antalet lärjungar i en klass överstege 30.

Beträffande därefter den av statsutskottet angivna möjligheten att inskränka behovet av extra lärare genom ytterligare utsträckning av lärarnas tjänstgöring har skolöverstyrelsen hänvisat till en förut avgiven utredning i berörda hänseende. Överstyrelsen har vidare anfört, att vid högre latinläroverket å Normalm i Stockholm samt vid läroverken i Gävle och Norrköping antalet extra lärare för läsåret 1921—1922 minskats i jämförelse med närmast föregående läsår utan motsvarande minskning i antalet parallellavdelningar. En annan omständighet, som i avsevärd grad medfört ökning i lärarnas tjänstgöringsskyldighet, vore den genom kungörelsen den 15 april 1921 (nr 38) utfärdade bestämmelsen om sådan ändring i timplanen för latin-gymnasiet, att för undervisning i franska 5 veckotimmar skulle anslås i var och en av andra, tredje och fjärde ringarna i stället för förut 4 veckotimmar samt 3 veckotimmar i vardera av femte och sjätte klasserna i stället för förut 2. Vid vissa läroverk komme härigenom lärarnas undervisningsskyldighet att utökas med ända till 11 veckotimmar. För samtliga högre allmänna läroverk betydde detta en ökning av tillsammans minst 191 veckotimmar, därav 116 i gymnasiet. För realskolorna och samskolorna bleve motsvarande ökning minst 40 timmar. Den sammanlagda ökningen uppginge alltså till minst 231 veckotimmar. Till jämförelse härmed ville överstyrelsen omnämna, att 9 extra lärare bestrede tillsammans omkring 230 undervisningstimmar i veckan. En översikt över lärarnas vid de olika högre allmänna läroverken undervisningsskyldighet under höstterminen 1921 återfunnes å en överstyrelsens skrivelse bifogad tabell. Såväl med hänsyn till vad nyss anförts som med hänvisning till sagda tabell ville överstyrelsen uttala den bestämda övertygelsen, att ytterligare utsträckt tjänstgöring icke annat än i något enstaka undantagsfall kunde åläggas de ordinarie lärarna i sådan utsträckning, att det kunde

[119.] minska behovet av antalet extra lärare, såvida läroverksstadgans föreskrifter om att hänsyn även skulle tagas till tjänstgöringens beskaffenhet och omfattningen av den tid, som erfordrades för att utom lärorummet granska och rätta lärjungarnas skriftliga övningar, skulle äga gällande kraft.

Med förmälan, att antalet godkända inträdessökande vid de allmänna läroverken stigit från 5,308 år 1920 till 5,537 år 1921, framhåller överstyrelsen, att man ej syntes kunna räkna med någon avsevärd minskning i tillströmningen till läroverken. Överstyrelsen ansåge därför, att man borde räkna med ett behov av minst 10 nya extra lärare för läsåret 1922—1923 utöver det antal, som funnes läsåret 1921—1922.

Skolöverstyrelsen ingår därefter på en undersökning i vad mån de för avlönande av extra lärare vid de allmänna läroverken beviljade anslagen varit tillräckliga. Syftet med nämnda undersökning är att erhålla en utgångspunkt vid avgivandet av förslag, huru behovet av extra lärare under nu rådande förhållanden lämpligen bör tillgodoses.

Med stöd av verkställda beräkningar framhåller överstyrelsen, att det av riksdagen för år 1922 redan beviljade anslaget till arvoden åt extra och vikarierande lärare vid de allmänna läroverken borde kunna anses tillräckligt för anställande under höstterminen 1922 av ytterligare 10 extra lärare utöver det för läsåret 1921—1922 beräknade antalet. Överstyrelsen ansåge därför, att någon framställning till riksdagen om beviljande av medel på tilläggsstat för år 1922 för här ifrågasvarande ändamål ej vore erforderlig.

Vad därefter beträffade anslag för vårterminen 1923, borde man, tydligen räkna med lika många extra lärare för vårterminen 1923 som för höstterminen 1922 eller minst 196. Då överstyrelsen, särskilt med hänsyn till att antalet provårsutbildade lärare enligt överstyrelsens förhoppning komme att ökas, icke funne det tillräckligt att räkna med att besparingarna å här ifrågasvarande anslag även för framtiden skulle vara tillräckliga för det ökade behovet av antalet extra lärare, syntes det överstyrelsen nödvändigt, att höjning av anslaget för tiden 1 januari—30 juni 1923 beviljades. Som förut nämnts, hade riksdagen på extra stat för år 1922 beviljat 499,000 kronor, motsvarande arvode till 190 extra lärare. Då extra lärarnas arvoden utginge efter antalet läsveckor, skulle det för vårterminen 1923 motsvara ett anslag av $\frac{21}{39}$ av 499,000 kronor eller omkring 268,700 kronor. För de ytterligare 6 extra lärare, som ansåges erforderliga för vårterminen 1923, torde man kunna räkna med ett årsarvode av 2,900 kronor eller $\frac{21}{39}$ av 2,900 kronor, d. v. s. 1,562 kronor för vårterminen. Det skulle alltså erfordras en höjning av anslaget med $6 \times 1,562$ kronor eller omkring 9,400 kronor för förra hälften av år 1923. Hela det erforderliga beloppet för tiden 1 januari—30 juni 1923 skulle således bliva 268,700 kronor + 9,400 kronor eller 278,100 kronor, vilket belopp kunde avrundas till 278,000 kronor.

Om överstyrelsens förut omförmälda framställning om inrättandet från och med år 1923 av 20 nya ordinarie adjunktstjänster vunne bifall, kunde, framhåller överstyrelsen till sist, det nu beräknade beloppet minskas med $20 \times \frac{3}{4} \times 3,300$ kronor eller omkring 35,500 kronor.

Överstyrelsen hemställde alltså, att till arvoden åt extra och vikarierande ämneslärare vid de allmänna läroverken måtte på extra stat för tiden 1 januari—30 juni 1923 beviljas ett anslag av 278,000 kronor.

Över skolöverstyrelsens ifrågakvarande framställning har statskontoret den 8 november 1921 avgivit infortrat utlåtande, däri statskontoret anfört, bland annat, att statskontoret icke funnit anledning till erinran mot den av skolöverstyrelsen gjorda beräkningen av de för extra och vikarierande ämneslärare erforderliga medlen under förra halvåret 1923.

Jag har i min föregående framställning påpekat de tre faktorer, som i främsta rummet äro bestämmande för det behöfliga antalet extra lärare vid de allmänna läroverken, nämligen antalet ordinarie lärare, omfattningen av lärarnas — de ordinaries såväl som de extra ordinaries — tjänstgöring samt antalet lärjungar. Det torde vara lämpligt att med några ord beröra nämnda tre faktorer och det sätt, varpå de för närvarande kunna anses inverka på besvarandet av frågan, huruvida någon ökning av antalet extra lärare är erforderlig eller icke.

Departementsschefen.

Vad först beträffar antalet ordinarie lärare, ber jag få erinra därom, att — såsom ju torde vara välbekant — statsmakterna under de senare åren visat stor återhållsamhet, då fråga varit att inrätta nya ordinarie ämneslärarbefattningar. Även nu har, som nämnts, skolöverstyrelsen ifrågasatt framställning till riksdagen om beviljande av medel för upprättandet av ett antal nya adjunkturer — en åtgärd som givetvis i motsvarande mån skulle minska behovet av extra lärarkrafter. Vad nu sistberörda framställning angår, kan jag för min del ej finna, att sådan förändring i förhållandena på här ifrågakvarande område ännu inträtt, att jag skulle kunna tillstyrka en ökning i antalet ordinarie lärarbefattningar. Framställningen i fråga måste jag därför lämna å sido. Härav följer tydligen att det minskade behov av extra lärare, som en dylik ökning skulle medföra, ej kan göra sig gällande.

Övergår jag så till frågan om lärarnas tjänstgöringsskyldighet, har, som jag förut omnämnt, denna fråga under senare år varit föremål för mycken uppmärksamhet. Vid olika tillfällen har det — även från riksdagens sida — framhållits, att den konstaterade omfattningen av berörda skyldighet ej väl stämde överens med de i sådant hänseende gällande bestämmelserna, eller, med andra ord, att en ökning av tjänstgöringsskyldigheten i genomsnitt kunde och borde

[119.] ske. Med anledning av sagda uttalanden har skolöverstyrelsen upprepade gånger företagit undersökningar i fråga om den faktiska omfattningen av nämnda skyldighet och har jämväl vidtagit åtgärder av olika slag i syfte att öka tjänstgöringen. Även i samband med sin nu gjorda hemställan om ökat anslag för anställande av extra lärare har överstyrelsen ägnat uppmärksamhet åt ifrågavarande angelägenhet och har i sin förberörda skrivelse angivit, vad under den senaste tiden blivit från överstyrelsens sida åtgjort i nyss omnämnda syfte. Tillika har överstyrelsen bifogat en tabell, utvisande lärarnas vid de högre allmänna läroverken tjänstgöringsskyldighet höstterminen 1921.

Av sagda tabell framgår, att den genomsnittliga undervisningstiden för vecka, fördelad efter timtal, var följande:

Den genomsnittliga undervisningstiden för lärare vid de högre allmänna läroverken höstterminen 1921.

	Tjänstgöringstid enligt läroverksstadgan	Antal läroverk, där den genomsnittliga undervisningstiden för vecka uppgår till följande antal veckotimmar									
		18,9	19,9	20,9	21,9	22,9	23,9	24,9	25,9	26,9	27,9
Lektorer	20—22	1	9	18	10	—	—	—	—	—	—
Adjunkter med huvudsaklig tjänstgöring å gymnasiet	20—22	—	1	—	15	14	4	2	—	—	—
Övriga adjunkter	24—28	—	—	—	1	1	3	17	14	2	—
E. o. lärare med huvudsaklig tjänstgöring å gymnasiet	(20—22)	—	1	2	2	4	5	—	2	2	—
Övriga e. o. lärare	(24—28)	—	—	—	—	1	2	4	15	11	3

Härtill kommer i så gott som alla fall ett antal skrivlag för vecka, varjämte bör observeras, att bland förenämnda lärare äro upptagna även lektorer, som äro domkapitelsledamöter, men ej rektorer, samt att ett flertal lärare har att svara för — förutom skrivlag — institutioner av olika slag, vilka med nödvändighet fordra ett understundom mycket tidskrävande arbete.

Det är givetvis svårt att ur anförda siffror draga någon allmän giltig slutsats, men det synes mig, som skulle skolöverstyrelsen hava genom sina åtgärder åstadkommit en jämförelsevis god överensstämmelse mellan de av läroverksstadgan föreskrivna timtalen och de i

verkligheten förekommande. Detta bestyrkes enligt min mening även av de genomsnittstal för undervisningstiden inom de nyss angivna olika lärarkategorierna, vilka kunna beräknas med tillhjälp av den förut omförmälda, av överstyrelsen utarbetade tabellen. Sistberörda tal äro respektive 20,4, 22, 24,5, 22,5 och 25,5 och avvika ej i anmärkningsvärd grad från de såsom normala betraktade.

I samband härmed vill jag erinra om att en överensstämmelse av här antydd art i regeln är av lätt insedda skäl lättare att ernå vid läroverk med större lärjungantal. Jag anser mig ej heller kunna jäva överstyrelsens utsago, att ytterligare tjänstgöring ej kunde annat än i något enstaka undantagsfall åläggas de ordinarie lärarna i sådan utsträckning, att det kunde minska behovet av extra lärare, om därtill hänsyn toges till läroverksstadgans föreskrifter i fråga om bestämmandet av omfattningen av berörda tjänstgöring. Det synes mig alltså mindre sannolikt, att man skall kunna genom ytterligare åtgärder i nyss omförmälda syfte i nämnvärd grad nedbringa behovet av extra lärare.

Beträffande till sist lärjungantalet visar det sig, att någon minskning i antalet inträdessökande ännu ej gjort sig förspord samt att liksom till förene många inträdessökande måst avvisas på grund av bristande utrymme och svårigheten att genom anställandet av extra lärare upprätta parallellavdelningar. Överstyrelsens omförmälda skrivelse visar ock, att överstyrelsen i ett betydande antal fall dock sett sig nödsakad att medgiva ett väsentligt överskridande av det i läroverksstadgan medgivna maximiantalet lärjungar i en klass eller avdelning.

Såsom överstyrelsen anfört, har verkställd beräkning — mot vilken statskontoret förmålt sig intet hava att erinra — visat, att de för ifrågavarande ändamål för år 1922 disponibla medlen äro tillräckliga för avlönande av under vårterminen 1922 186 extra lärare och under höstterminen 1922 196 extra lärare. Något tilläggsanslag skulle alltså ej vara behöfligt för att under sagda hösttermin anställa 10 nya extra lärare. Under sådana omständigheter beräknar överstyrelsen, att ett sammanlagt belopp av samma storlek som det för år 1922 utgående och efter vederbörlig uppdelning beviljat för förra hälften av år 1923 skulle medgiva anställandet under vårterminen 1923 av ytterligare 4 dylika lärare eller sammanlagt 190. Då som sagt under höstterminen 1922 196 extra lärare beräknats vara er-

forderliga, behöves en förhöjning av vederbörande anslag, motsvarande arvoden under en vårtermin åt 6 extra lärare. Överstyrelsen har härvid beräknat allenast det lägre arvode, som utgår till extra ordinarie lärare, vilka ej äga full kompetens till ordinarie ämneslärarbefattning vid allmänt läroverk, på grund varav höjningen av anslaget kunnat begränsas till 9,400 kronor. Hela det för vårterminen 1923 erforderliga extra anslaget för ändamålet skulle följaktligen uppgå till $\frac{21}{39} \times 499,000 + 9,400$, d. v. s. i runt tal 278,000 kronor.

Jag bör erinra, att jag vid beräkning av det belopp, till vilket reservationsanslaget till de allmänna läroverken bör upptagas i riksstaten för förra halvåret 1923, anslutit mig till överstyrelsens förslag, att den i nämnda anslag ingående posten till arvoden åt extra lärare och vikarier samt för oförutsedda behov skulle för sagda halvår upptagas till 113,000 kronor.

Under åberopande av vad jag nu anfört hemställer jag alltså, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att till arvoden åt extra och vikarierande ämneslärare vid de allmänna läroverken anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett förslagsanslag, högst 278,000 kronor.

[120.]

Understöd åt extra ordinarie lärare vid de allmänna läroverken under förfall på grund av sjukdom.

8. **Understöd åt extra ordinarie lärare vid de allmänna läroverken under förfall på grund av sjukdom.** Under åttonde huvudtiteln är uppfört ett ordinarie förslagsanslag å 5,000 kronor, avsett att under vissa förutsättningar bereda understöd åt extra ordinarie lärare vid de allmänna läroverken under förfall på grund av sjukdom. För förra halvåret 1923 torde detta anslag böra i riksstaten upptagas med hälften av sitt belopp, eller med 2,500 kronor.

Jag tillstyrker alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 uppföra det *ordinarie* förslagsanslaget till understöd åt extra ordinarie lärare vid de allmänna läroverken under förfall på grund av sjukdom, nu 5,000 kronor, med halva beloppet, 2,500 kronor.

9. **Extra arvoden åt teckningslärare.** I det gemensamma reservationsanslaget till de allmänna läroverken ingår ett särskilt anslag till extra arvoden åt teckningslärare. Anslaget bestämdes av 1918 års lagtima riksdag till 132,600 kronor.

[121.]
Extra arvoden
åt teckningslärare.

Utöver sistnämnda anslag har riksdagen sedan åtskilliga år tillbaka å extra stat anvisat medel till extra arvoden åt teckningslärare. Då ifrågakvarande extra anslag för år 1922 utgör 69,150 kronor, finnes för samma år för berörda ändamål disponibelt ett belopp av tillhoppa 201,750 kronor.

Genom beslut den 15 juli 1921 anvisade Kungl. Maj:t till extra arvoden åt teckningslärare under läsåret 1921—1922 ett belopp av högst 196,500 kronor, motsvarande efter ett medelpris av 125 kronor för veckotimme kostnaden för 1,572 timmar.

För ifrågakvarande arvodens bestridande under förra halvåret 1923, erfordras av det ordinarie anslaget ^{21/39}, eller 71,400 kronor. Vad beträffar det extra anslagsbehovet för samma tid, har skolöverstyrelsen i skrivelse den 31 augusti 1921 därom anfört bland annat följande:

Det för läsåret 1921—1922 behöfliga antalet extra teckningstimmar hade av överstyrelsen tidigare beräknats till 1,600, medan Kungl. Maj:t, såsom nyss nämnts, anvisat medel för 1,572 dylika timmar under sistberörda läsår. Den sålunda inträffade minskningen hade främst föranletts av den minskning i antalet veckotimmar i teckning i andra, tredje och fjärde ringarna å latinymnasiet, som förorsakats genom kungörelsen den 15 april 1921 (nr. 191) om ändring i kungörelsen den 30 april 1909 (nr. 28) angående undervisningsplan för gymnasiet, åsyftande ökning av timantalet för franska i nämnda ringar. För höstterminen 1922 hade överstyrelsen tidigare beräknat 1,630 extra teckningstimmar, och det av riksdagen beviljade anslaget storlek grundade sig på denna beräkning. Med hänsyn till de genom nyssnämnda kungörelses bestämmelser ändrade förhållandena ansåge överstyrelsen emellertid, att behovet för höstterminen 1922 kunde begränsas till samma omfattning, som för vårterminen 1922, tidigare beräknats, eller till 1,600 timmar, och samma antal vore alltså erforderligt även för vårterminen 1923. Kostnaden för sistnämnda termin uppginge, efter 125 kronor för veckotimme och läsår, till omkring 107,700 kronor. Efter avdrag av det för samma termin beräkneliga ordinarie anslaget, 71,400 kronor, återstode ett belopp av 36,300 kronor, vilket borde beviljas på extra stat.

Den vidtagna ändringen i avseende å franskans timtal har, såsom skolöverstyrelsen påpekar, medfört, att för läsåret 1921—1922 endast 1,572 extra undervisningstimmar i teckning visat sig erforderliga i stället för beräknade 1,600. För mötande av den ökning i

Departementschefen.

timantalet för teckning, som förorsakas dels av den i samband med nyssberörda ändring i fråga om franskan vidtagna ökningen i antalet timmar för frivillig teckning, dels av lärjungantalets ökning, dels ock av fortsatt överflyttande av välskrivningsundervisningen från ämneslärare till teckningslärare, anses för läsåret 1922—1923 tillhoppa 1,600 extra undervisningstimmar erforderliga, medan tidigare härför beräknats 1,630 timmar och jämväl medel för sistnämnda timantal under höstterminen 1922 av riksdagen anvisats. Ökningen för läsåret 1922—1923 i jämförelse med läsåret 1921—1922 uppgår alltså till 28 timmar, medan samtidigt för höstterminen 1922 en besparing uppstår, motsvarande kostnaden för 30 timmar. För sistnämnda termin finnes följaktligen medel för bekostande av sagda 28 nya timmar redan beviljade, under det att för vårterminen 1923 ifrågavarande extra anslagsmedel i jämförelse med förhållandena under vårterminen 1922 behöva ökas med ett belopp, motsvarande kostnaden för 28 timmar.

Mot det av skolöverstyrelsen sålunda framställda förslaget finner jag mig ej kunna göra någon erinran. Jag anser mig således böra tillstyrka överstyrelsens förslag och hemställer, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till extra arvoden åt teckningslärare vid de allmänna läroverken anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett förslagsanslag, högst 36,300 kronor.

[122.]
Extra arvoden åt gymnastiklärare.

10. **Extra arvoden åt gymnastiklärare.** Till extra arvoden åt gymnastiklärare finnes ett i reservationsanslaget till de allmänna läroverken ingående anslag, av 1918 års lagtima riksdag bestämt till 20,000 kronor.

För år 1922 är dessutom för ändamålet å extra stat beviljat ett anslag å 12,500 kronor, vadan för samma år ett sammanlagt belopp av 32,500 kronor står till förfogande för ifrågavarande arvoden.

Genom beslut den 15 juli 1921 anvisade Kungl. Maj:t till extra arvoden åt gymnastiklärare för läsåret 1921—1922 ett belopp av högst 32,400 kronor, motsvarande efter ett medelpris av 135 kronor för veckotimme 240 timmar.

I skrivelse den 31 augusti 1921 har skolöverstyrelsen begärt anslag för ändamålet för förra delen av år 1923.

Överstyrelsen har anfört, bland annat, att av anslaget för ifrågavarande extra timmar under år 1922, tillhopa 32,500 kronor, för vårterminen 1922 erfordrades omkring 17,400 kronor samt att alltså för höstterminen 1922 återstode 15,100 kronor, vilket belopp i det närmaste vore tillräckligt att under sistnämnda termin bestrida kostnaden för 242 veckotimmar. Överstyrelsen ansåge sig under rådande förhållanden icke böra begära anslag på tilläggsstat för år 1922, ehuru större antal extra undervisningstimmar vore väl behöfligt. För vårterminen 1923 borde man räkna med samma timtal som för höstterminen 1922 eller 242. Kostnaden härför uppginge till omkring 17,600 kronor. Det för vårterminen 1923 beräkneliga ordinarie anslaget utgjorde 10,800 kronor, varför ett belopp av 6,800 kronor ytterligare erfordrades för sagda vårtermin.

Anslag för bekostande av extra undervisningstimmar i gymnastik är, såsom skolöverstyrelsen vitsordar, alltjämt behöfligt. Det av överstyrelsen begärda anslagsbeloppet motsvarar, för helt år räknat, samma antal veckotimmar, som beträffande höstterminen 1922 lärerna hava legat till grund för beräkning av det utav riksdagen för år 1922 anvisade anslaget. I det belopp, vartill jag under punkten 117 föreslagit, att reservationsanslaget till de allmänna läroverken skall upptagas i riksstaten för förra halvåret 1923, ingår posten extra arvoden till gymnastiklärare med det av skolöverstyrelsen ifrågasatta beloppet, 10,800 kronor.

Departement-
schefen.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till extra arvoden åt gymnastiklärare vid de allmänna läroverken anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett förslagsanslag, högst 6,800 kronor.

11. **Extra arvoden åt musiklärare.** Bland de i det gemensamma reservationsanslaget till de allmänna läroverken ingående anslagen är ett å 5,000 kronor avsett till extra arvoden åt musiklärare vid sagda läroverk.

[123.]

Extra arvoden
åt musiklärare.

Till förstärkning av sistberörda anslag beviljades av riksdagen medel på extra stat för vardera av åren 1921 och 1922. För ändamålet är sålunda å 1922 års stat uppfört ett belopp av 3,000 kronor. Tillhopa finnes följaktligen för år 1922 disponibelt 8,000 kronor.

Kungl. Maj:t har genom beslut den 15 juli 1921 anvisat högst 8,000 kronor till extra arvoden åt musiklärare vid de allmänna läroverken under läsåret 1921—1922, ett belopp, som ungefär motsvarar kostnaden för 57 veckotimmar efter ett medelpris av 140 kronor för timme.

Beträffande anslagsbehovet i nu ifrågavarande hänseende för förra hälften av år 1923 får jag meddela följande:

I skrivelse den 31 augusti 1921 har skolöverstyrelsen anfört, att det ordinarie anslaget för förra halvåret 1923 borde beräknas till ²¹/₃₉ av anslaget, eller i runt tal till 2,700 kronor, samt att hela antalet extra timmar för ändamålet under läsåret 1922—1923 med hänsyn till storleken av det för höstterminen 1922 härför disponibla anslaget måste inskränkas till detsamma som för läsåret 1921—1922 eller 57. För vårterminen 1923 borde förutom förut angivna ordinarie anslag beräknas ²¹/₃₉ av det för helt år erforderliga extra anslaget å 3,000 kronor, eller ungefär 1,600 kronor.

Departementschefen.

Under hänvisning till vad skolöverstyrelsen anfört och då anslag för ändamålet allttjämt är behövt samt den i det ordinarie reservationsanslaget till de allmänna läroverken ingående anslagsposten till extra arvoden åt musiklärare i min beräkning av nämnda reservationsanslags belopp för förra halvåret 1923, punkten 117, upptagits till det av överstyrelsen föreslagna beloppet, 2,700 kronor, hemställer jag om förslag till riksdagen

att till extra arvoden åt musiklärare vid de allmänna läroverken anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett förslagsanslag, högst 1,600 kronor.

[124.]

Undervisning i slöjd vid de allmänna läroverken.

12. **Undervisning i slöjd vid de allmänna läroverken.** Under åttonde huvudtiteln är uppfört ett ordinarie förslagsanslag å 42,500 kronor, avsett att bekosta undervisning av slöjd vid rikets allmänna läroverk. För tiden den 1 januari—den 30 juni 1923 torde berörda anslag, i enlighet med vad skolöverstyrelsen i skrivelse den 31 augusti 1921 hemställt, böra i riksstaten upptagas med ett belopp, som motsvarar den på sagda halvår fallande delen av läsåret eller ²¹/₃₉ av hela anslaget, utgörande i runt tal 23,000 kronor.

Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 upptaga det *ordinarie* förslagsanslaget till undervisning i slöjd vid de allmänna läroverken, nu 42,500 kronor, med 23,000 kronor.

13. **Vissa kostnader för anordnandet av slöjdundervisning vid de allmänna läroverken.** På förslag av Kungl. Maj:t har riksdagen under de senaste två åren såsom bidrag till bestridande av vissa kostnader för anordnandet av slöjdundervisning vid de allmänna läroverken på extra stat anvisat ett förslagsanslag, högst 5,000 kronor. Anslaget är avsett att lämna bidrag för anskaffande i större omfattning av undervisningsmaterieell för slöjd, exempelvis då slöjdundervisning för första gången införes vid ett läroverk.

[125.]

Vissa kostnader för anordnandet av slöjdundervisning vid de allmänna läroverken.

I skrivelse den 31 augusti 1921 har skolöverstyrelsen yttrat sig angående ifrågavarande anslagsbehov för 1923 års första hälft.

Överstyrelsen har meddelat, att slöjdundervisning komme att under läsåret 1921—1922 saknas vid 8 högre allmänna läroverk, 3 realskolor och en samskola, främst på grund av svårigheten att anskaffa lämpliga lokaler, men att förefintligheten av här ifrågavarande anslag i avsevärd grad underlättade införandet av dylik undervisning. Viss nedsättning i anslaget ansåge sig överstyrelsen dock kunna föreslå, och hemställde överstyrelsen alltså om förslag till riksdagen att för nämnda halvår bevilja ett extra anslag å 1,500 kronor.

Jag tillstyrker överstyrelsens förslag och hemställer, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

Departementchefen.

att såsom bidrag till bestridande av vissa kostnader för anordnandet av slöjdundervisning vid de allmänna läroverken anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett förslagsanslag, högst 1,500 kronor.

14. **Extra arvoden åt lärarinnor i kvinnligt handarbete.** Enligt beslut av 1918 års lagtima riksdag är för lärarinnorna i kvinnligt handarbete vid statens samskolor föreskriven en undervisningsskyldighet för den fastställda lönen av 6 veckotimmar, varjämte av samma riksdag bestämdes, att ytterligare tjänstgöring skulle kunna intill en viss gräns åläggas dylik lärarinna mot viss ersättning för varje veckotimmes undervisning utöver den mot den ordinarie avlöningen svarande undervisningstiden.

[126.]

Extra arvoden åt lärarinnor i kvinnligt handarbete.

Till bestridande av kostnaderna för ifrågavarande extra undervisningstimmar anvisade nämnda års riksdag ett anslag å 7,500 kronor, ingående i reservationsanslaget till de allmänna läroverken.

I samband med fastställandet av högre maximiantal undervisningstimmar för berörda lärarinnor anvisade 1920 års riksdag till

extra arvoden åt dessa lärarinnor ett extra anslag för år 1921 å 2,900 kronor. Av 1921 års riksdag höjdes sagda extra anslag för år 1922 till 3,300 kronor.

Såsom framgår av det nu anförda uppgick det för år 1921 disponibla anslaget för ifrågavarande ändamål till sammanlagt 10,400 kronor. Genom beslut den 15 juli 1921 anvisade Kungl. Maj:t högst 10,800 kronor för extra tjänstgöring under läsåret 1921—1922 åt lärarinnor i kvinnligt handarbete under 120 veckotimmar å 90 kronor för veckotimme.

I skrivelse den 31 augusti 1921 har skolöverstyrelsen berört frågan om behovet av fortsatt anslag för ifrågavarande ändamål.

Beträffande det belopp, varmed det ordinarie anslaget borde utgå för första halvåret 1923, har överstyrelsen anført, att anslaget borde beräknas till $\frac{21}{39}$ av sitt hela belopp, eller till i runt tal 4,000 kronor. Det behöfliga extra anslaget åter borde beräknas efter samma antal extra timmar för läsåret 1922—1923 som för läsåret 1921—1922, således till 3,300 kronor för läsår räknat. För vårterminen 1923 skulle alltså erfordras $\frac{21}{39}$ av 3,300 kronor eller omkring 1,800 kronor.

Departement-
schefen.

Det för förra hälften av år 1923 behöfliga anslaget för lärarinnornas i kvinnligt handarbete extra undervisning är, såsom synes av skolöverstyrelsens skrivelse, beräknat efter samma antal extra timmar som för år 1922. Vid beräkning av det belopp, till vilket reservationsanslaget till de allmänna läroverken bör upptagas i riksdagen för förra halvåret 1923, har jag anslutit mig till överstyrelsens förslag, att posten extra arvoden till lärarinnor i kvinnligt handarbete bör bestämmas till 4,000 kronor. Då jag icke heller har någon erinran mot överstyrelsens beräkning rörande det antal veckotimmar, för vilket anslag bör beredas för vårterminen 1923, tillstyrker jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till extra arvoden åt lärarinnor i kvinnligt handarbete vid statens samskolor anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett förslagsanslag, högst 1,800 kronor.

[127.]

Arvoden åt
skolläkare.

15. **Arvoden åt skolläkare.** För bestridande av arvoden till läkare vid de allmänna läroverken finnes en i reservationsanslaget till de allmänna läroverken ingående anslagspost: »arvoden åt skolläkare», vilken från och med år 1921 utgör 30,700 kronor. Till förstärkning av nämnda anslagspost har riksdagen anvisat ett på extra stat uppfört anslag, vars storlek står i direkt proportion till

antalet under höstterminen närvarande lärjungar vid de allmänna läroverken. I 1922 års riksstat är berörda extra anslag upptaget med ett belopp av 112,000 kronor.

För tiden 1 januari—30 juni 1923 har skolöverstyrelsen beräknat hälften av det för år 1922 anvisade extra anslaget eller 56,000 kronor.

Då lärjungantalet vid de allmänna läroverken under vårterminen 1923 torde komma att endast oväsentligt avvika från motsvarande antal under höstterminen 1922, lärers anslagsbehovet för förra halvåret 1923, såsom skolöverstyrelsen gjort, skäligen kunna beräknas till hälften av det för år 1922 beviljade beloppet. Anslaget bör givetvis alltjämt äga förslagsanslags natur.

Departement-
schefen.

I enlighet med skolöverstyrelsens hemställan tillstyrker jag alltså förslag till riksdagen

att till arvoden åt skolläkare vid de allmänna läroverken anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett förslagsanslag å 56,000 kronor.

16. **Provårskurser i Göteborg.** Sedan åtskilliga år tillbaka hava provårskurser varit anordnade — förutom vid fem allmänna läroverk, tre i Stockholm, ett i Uppsala och ett i Lund, dit dylika kurser av ålder varit förlagda — vid högre realläroverket i Göteborg och högre latinläroverket därstädes. För uppehållande av sistberörda två kurser hava medel av riksdagen årligen anvisats å extra stat. Från och med år 1919 har det härför avsedda anslaget uppgått till högst 27,350 kronor.

[128.]
Provårskurser i
Göteborg.

Fråga har på sistone uppstått, huruvida båda de sistnämnda kurserna alltjämt vore behöfliga, då det visat sig, att en väsentlig minskning av antalet provårskandidater under de senaste åren ägt rum.

Spörsmålet upptogs först till besvarande i samband med anmälan den 7 januari 1920 inför Kungl. Maj:t av frågan om anslag till ifrågavarande kurser för år 1921. Jag hade då tillfälle anföra, att jag, ehuru provårskandidaternas antal starkt minskats, ansåge någon inskränkning i möjligheterna för de provårsberättigade att genomgå provår ej böra för det dåvarande vidtagas.

Riksdagen anförde med anledning härav i sin skrivelse angående regleringen av utgifterna under riksstatens för år 1921 åttonde huvudtitel, bland annat, följande:

[128.]

Riksdagen hade upptagit anslaget till berörda provårskurser med enahanda belopp som för år 1920 men detta hade skett under den förutsättningen, att Kungl. Maj:t toge under omprövning, huruvida en minskning av antalet provårskurser kunde utan olägenhet vidtagas. Gåve en sådan utredning vid handen, att en dylik minskning kunde åvägabringas, förväntade riksdagen, att provårskurser komme att anordnas allenast vid ettdera av de läroverk i Göteborg, varom då vore tal; på Kungl. Maj:ts prövning finge ankomma, vilketdera av dessa läroverk, som borde bibehållas såsom provårsläroverk.

I anledning av detta riksdagens yttrande anbefalldes skolöverstyrelsen att verkställa den ifrågasatta utredningen, och efter det sagda utredning inkommit till Kungl. Maj:t återupptogs frågan om ifrågavarande provårskursers behövlighet vid anmälan inför Kungl. Maj:t av de anslagsbehov, som voro avsedda att föreläggas 1921 års riksdag. Föredragande departementschefen anförde därvid såsom sin mening, att det nuvarande antalet provårsläroverk borde bibehållas, och tillstyrkte därför förslag till riksdagen om beviljande av medel för upprätthållande jämväl under år 1922 av provårskurser vid förenämnda två läroverk i Göteborg. Departementschefens förslag bifölls av Kungl. Maj:t.

I den skrivelse, vari riksdagen för Kungl. Maj:t anmälde sina beslut i fråga om anslagen under riksstatens åttonde huvudtitel, anförde riksdagen — efter erinran om sitt år 1920 gjorda uttalande i ämnet samt den utredning, som riksdagen då begärde och om vilken jag nyss talat — beträffande nu förevarande anslagsfråga följande:

Förenämnda av riksdagen ifrågasatta utredning har genom skolöverstyrelsens försorg åvägabragts, och för resultatet av densamma redogöres i statsrådsprotokollet. Enligt denna utredning borde antalet provårskurser bibehållas vid vad det hittills varit. Beträffande antalet lärarkandidater, som höstterminen 1920 deltog i provårskurs, meddelar departementschefen, att vid två av de sju provårsläroverken 10 lärarkandidater funnes vid varje, medan vid vart och ett av de övriga fem läroverken antalet lärarkandidater uppginge till 9. Det såsom normalt ansedda antalet av tio lärarkandidater vid varje provårsläroverk hade sålunda endast i två fall uppnåtts och antalet vakanser hade uppgått till 5. Enligt vad riksdagens vederbörande utskott inhämtat, utgjorde vårterminen 1921 antalet från höstterminen 1920 kvarstående lärarkandidater 45 och antalet lediga platser alltså 25. Till dessa 25 lediga platser hade sammanlagt 20 lärarkandidater anmält sig, av vilka 17 hänvisats till de olika provårsläroverken. Fördelningen på de olika läroverken ställde sig beträffande vårterminen 1921 så, att vid vart och ett av två provårsläroverk maximiantalet av 10 uppnåtts, vid vart och ett av två läroverk antalet lärarkandidater uppginge till 9 och vid vart och ett av övriga

tre läroverk antalet uppginge till 8. Antalet vakanser utgjorde sålunda för vårterminen 1921 8. En minskning av antalet lärarkandidater är sålunda alltjämt skönjbar. Visserligen är det, såsom ock departementschefen antytt, vanskligt att bygga på dessa beräkningar, enär fluktuationer i antalet provårskandidater lätteligen kunna tänkas. Det synes emellertid riksdagen ej minst med hänsyn till det stigande antalet vakanser vara förtjänt att tagas under förnyat överbäggande, huruvida antalet provårskurser bör bibehållas vid det nuvarande eller huruvida icke den ena av provårskurserna i Göteborg bör indragas. Det må erinras, att jämväl vid vissa folkskoleseminarier provårskurser äro anordnade, vilka i förvarande hänseende äro jämställda med motsvarande kurser vid allmänna läroverk och att vid seminariernas provårskurser antalet lärarkandidater är synnerligen lågt. Genom att fullt utnyttja dessa sistnämnda kurser synes möjlighet kunna vinnas till minskning av antalet lärarkandidater vid de allmänna läroverkens provårskurser och dymedelst till en inskränkning av antalet av sistnämnda kurser. I allt fall synes denna fråga vara förtjänt att tagas under närmare omprövning. Under förutsättning sålunda, att spörsmålet om antalet provårskurser tages under förnyat överbäggande i syfte att åstadkomma en reducering av detta antal, har riksdagen ansett sig böra bifalla Kungl. Maj:ts föreliggande förslag.

Riksdagens nu återgivna uttalande med begäran om förnyad utredning i frågan föranledde Kungl. Maj:t att genom beslut den 22 juni 1921 anbefalla skolöverstyrelsen att, med aktgivande å de av riksdagen anförda synpunkter, verkställa och före den 1 oktober 1921 till Kungl. Maj:t inkomma med utredning, huruvida icke antalet provårskurser kunde nedbringas, samt, därest utredningen gäve vid handen, att ett dylikt nedbringande kunde ske, därvid tillika överlämna beräkning å de besparingar, som kunde göras å nu ifrågavarande anslag.

I skrivelse den 31 augusti 1921 har skolöverstyrelsen lämnat ny utredning angående de omständigheter, som kunna anses öva inflytande på bedömandet av frågan, huruvida en inskränkning av antalet provårskurser kan anses lämplig eller icke.

Överstyrelsen har härvid företagit en undersökning av antalet provårskandidater vid de under åren 1912—1921 vid de allmänna läroverken anordnade provårskurserna och över antalet provårskandidater, som efter inrättandet av provårskurs jämväl vid folkskoleseminariet i Göteborg, d. v. s. under tiden höstterminen 1916—vårterminen 1921, genomgått provår vid folkskoleseminarierna i Stockholm och Göteborg. Då överstyrelsen ansett frågan om det behöfliga antalet provårskurser nära sammanhänga med den utsträckning, i vilken icke provårsutbildade lärare behöva tagas i anspråk för besättande av extra ordinarie lärarplatser vid de allmänna läroverken

[128.] och folkskoleseminarierna, har överstyrelsen jämväl företagit en undersökning, huru många av de under vårterminen 1921, resp. höstterminen 1921 anställda extra ordinarie lärarna vid nämnda läroanstalter sakna provårsutbildning. Resultatet av ifrågavarande undersökningar har lämnats i fyra, överstyrelsens skrivelse åtföljande tabellbilagor.

Då överstyrelsens skrivelse med däri lämnad utredning givetvis är av vikt för bedömandet av nu ifrågavarande spörsmål, anser jag mig böra tämligen utförligt återgiva sagda skrivelse.

Av tabellbilagan 1 framginge, säger överstyrelsen, att även år 1921 de anmälda provårskandidaternas antal understigit antalet vid provårskurserna lediga platser. Till 25 lediga platser vårterminen 1921 hade anmält sig 20 lärarkandidater, av vilka av olika skäl endast 17 erhållit provårshänvisning. Vid provårskurserna hade sålunda under nämnda vårtermin 8 platser varit obesatta. Vid början av höstterminen 1921 hade 62 platser varit lediga. Av 61 anmälda sökande erhöles 60 provårshänvisning. Då 6 sökande efter hänvisningen återtagit sina ansökningar, syntes sålunda jämväl under höstterminen 1921 8 platser vid provårskurserna komma att stå obesatta.

Vid beräkningen av det tillgängliga antalet platser vid provårskurserna hade överstyrelsen utgått från att vid varje provårsläroverk plats borde finnas för 10 provkandidater. Överstyrelsen ville dock framhålla, att sistnämnda antal borde anses som väl högt, i synnerhet sedan ett stort antal lärarkandidater på grund av föregående tjänstgöring fått rätt att avsluta sin provårskurs på en termin (vårterminen 1918: 19 lärarkandidater, höstterminen 1918: 12, vårterminen 1919: 13, höstterminen 1919: 11, vårterminen 1920: 15, höstterminen 1920: 9, vårterminen 1921: 11, höstterminen 1921: 23). Det vore nämligen tydligt, att det för vederbörande rektor och handledare medförde ett väsentligt ökat arbete och för undervisningen vid läroverket ökade rubbningar, om provårskursen av ett flertal lärarkandidater skulle genomgås på en termin, likasom det från provårsläroverken själva framhållits, att det under alla omständigheter vore för ett sådant läroverk särdeles betungande att mottaga ett så stort antal lärarkandidater som 10, varför någon minskning i antalet från läroverkets synpunkt i själva verket endast vore en fördel.

Flera omständigheter tydde på, fortfor överstyrelsen, att de senare årens minskning i antalet provårskandidater, vilken dock först under de två senaste åren medfört vakanser vid provårskurserna, kunde vara av tillfällig natur. Med de växande levnadskostnaderna hade ock följt växande svårighet för lärarkandidaterna att utöver den egentliga studietiden också bereda medel för genomgående av provårskurs.

Överstyrelsen har härvid särskilt pekat på den av dyrtiden förorsakade svårigheten att skaffa medel för genomgående av provår, till följd varav lärarkandidaterna i stor utsträckning efter avlagda examina tjänstgjorde som extra ordinarie lärare så länge, att utsikt sedan funnes att få genomgå provåret på en termin. Antalet extra ordinarie lärare utan provår, som hade anställning vid allmänna

läroverk och därmed förenade kommunala gymnasier vore stätt i ökning — procentsiffrorna vore 26 för vårterminen 1921 och 25 för höstterminen 1921, vilket vore mer än år 1920 — och motsvarande siffror för folkskoleseminarierna vore resp. 34 och 38. Överstyrelsen har vidare erinrat om den otrygghet i avseende å befordringsutsikter, som vållats av statsmakernas obenägenhet för inrättandet av nya ordinarie lärarbefattningar och som avskräckt många från lärarbanan. Lättnande dyrtidstryck och stabiliserade befordringsutsikter kunde dock, anser överstyrelsen, väntas medföra ökad tillströmning till lärarbanan och särskilt till provåret. Härtill komme, att provårskurserna i ständigt stegrat antal rekryterades av lärare, såväl ordinarie som extra ordinarie, vid privatläroverk och framför allt vid kommunala mellanskolor. Under sådana omständigheter skulle en indragning av en provårskurs sannolikt endast kunna bli helt tillfällig.

I alla händelser syntes det, då tillgången på provårutbildade lärare enligt det ovan sagda alltjämt vore otillräcklig och då antalet provårssökande i stort sett utfyllde de vid provårskurserna tillgängliga platserna, överstyrelsen uppenbart, att någon minskning av antalet provårskurser vid de allmänna läroverken för närvarande icke utan men för undervisningen vid läroverken kunde vidtagas, såvida icke lärarutbildningen för läroverkens behov kunde tillgodoses av andra läroanstalter.

Överstyrelsen erinrar härefter om den av 1921 års riksdag framhållna möjligheten att fullständigare utnyttja de med provårskurserna vid de allmänna läroverken likställda provårskurserna vid folkskoleseminarierna i Stockholm och Göteborg.

Beträffande först utrymmet vid sistberörda kurser erinrar överstyrelsen om ett yttrande i detta hänseende av dåvarande folkskolöverstyrelsen den 30 september 1915, däri framhålles, att ett seminarium med hänsyn till sin egenskap av att redan i och för sig vara en lärarutbildningsanstalt, vilken som sådan hade en jämförelsevis invecklad arbetsordning, på ett ganska kännbart sätt berördes av en till detsamma förlagd provårsinstitution samt att antalet samtidigt närvarande kandidater därför ej finge vara för stort. Folkskolöverstyrelsen hade alltså beräknat, att sistberörda antal vid nämnda båda seminarier skulle bliva tillsammans högst 12.

Skolöverstyrelsen anför härtill, att övningsskolan vid folkskoleseminariet i Stockholm sedan dess blivit väsentligen utvidgad, samt att till följd därav maximiantalet vid seminarierna samtidigt närvarande provårskandidater numera kunde utan olägenhet för seminariernas arbete sättas till 15.

Av tabellbilaga 2 vid skolöverstyrelsens skrivelse framginge nu, fortfar överstyrelsen, att vid seminarierna under de senare terminerna det hittills ifrågasatta maximiantalet provårskandidater icke hade uppnåtts. Tvärtom hade ett så stort antal lediga platser förefunnits (höstterminen 1919: 4, vårterminen 1920: 7, höstterminen 1920: 7, vårterminen 1921: 9, höstterminen 1921: 4), att dessa skulle hava räckt till för de lärarkandidater, som skulle hava blivit utan hänvisning vid läroverken, om en provårskurs vid dessa indragits. I ännu högre grad skulle givetvis detta hava varit fallet, om man räknat med maximiantalet 15.

[128.]

Emellertid vore att märka, att, då — enligt vad sistnämnda tabellbilaga gäve vid handen — under alla de ifrågasvarande terminerna samtliga sökande, som anmält sig till genomgående av provår vid seminarier, erhållit begärd hänvisning, åtminstone det stora flertalet av dem, som vid en under de nämnda terminerna företagen indragning av ifrågasatt slag skulle hava överflyttats till seminariernas provårskurser, skulle hava utgjorts av lärarkandidater, som begärt att bli hänvisade till provårskurs vid allmänt läroverk. Den möjligheten vore för övrigt icke utesluten, att vid en sådan tvångshänvisning till provårskurs vid seminarium en del av de hänvisade skulle avstå från att genomgå provår för att invänta hänvisning till allmänt läroverk en följande termin, och i så fall skulle tydligen allt fortfarande vakanser finnas vid seminariernas provårskurser.

En förändring av nu ifrågasatt slag skulle, anmärker överstyrelsen, även om antalet utbildade lärare icke därigenom skulle förminska, ur läroverkens synpunkt innebära en avgjord försämring, vilken icke uppvägdes av någon fördel för seminarierna.

Folkskolöverstyrelsen hade i sin förenämnda skrivelse framhållit, hurusom provårets viktigaste syfte vore att giva lärarkandidaterna den praktiska utbildning, som för varje art av lärarverksamhet vore god och behövlig, samt de ledande synpunkter, vilka borde tillhöra lärarkallet som sådant, och att dessa syften kunde tillgodoses genom seminarieprovåret lika väl som genom provåret vid allmänt läroverk. Men å andra sidan kunde det icke nekas, säger folkskolöverstyrelsen, att seminarieprovåret till följd av den skillnad i organisatoriskt avseende och måhända framför allt i en del lärokursers omfattning och läggning samt den olikhet i fråga om lärjungematerialet, som förefunnos mellan folkskoleseminarierna och de allmänna läroverken, icke i alla hänseenden gäve den erfarenhet och den övning, som för en blivande läroverkslärare vore önskliga och för ett omdöme om hans duglighet vägledande.

Fortfarande vore det åtminstone i halva antalet av de på gymnasiets timplan förekommande läroämnena alltför stor olikhet mellan seminariernas och läroverkens kurser, för att en lärare, som ville ägna sitt arbete åt de allmänna läroverken, skulle finna det förenligt med sitt intresse att söka erhålla sin lärarutbildning vid ett folkskoleseminarium, där — såsom folkskolöverstyrelsen framhållit i det åberopade yttrandet — även lärjungematerialet vore ett annat än det, han för framtiden skulle äga att taga befattning med.

Till sist har överstyrelsen fäst uppmärksamheten på en annan enligt dess mening viktig omständighet, nämligen att de kunskapsprov, som äro föreskrivna för behörighet till ordinarie ämneslärartjänst vid allmänt läroverk, visserligen medföra rätt att genomgå provår jämväl vid folkskoleseminarium men icke behörighet till ordinarie ämneslärartjänst vid sådan läroanstalt. I själva verket innehade, säger överstyrelsen, de flesta av dem, som anmälde sig till genomgående av provår, vid tiden för anmälningen icke examenskompetens till ordinarie ämneslärartjänst vid seminarierna, och de kunde icke på förhand veta, huruvida de i en framtid skulle kunna bli behöriga till en sådan tjänst. I regel torde de ej ens hava för avsikt att genom fortsatta studier förvärva dylik behörighet. Nedgången i antalet sökande till provårskurserna vid folkskoleseminarierna hade visat sig särskilt märkbar efter höjandet av kompetensfordringarna till ämneslärartjänsterna

vid seminarierna. Möjligen kunde man dock i den jämförelsevis höga siffran höstterminen 1921 se ett tecken därtill, att seminarieprovåret åter började visa sig mera lockande; skulle en sådan utveckling fortsätta, torde det icke dröja länge, innan det bleve alldeles omöjligt att från läroverken överflytta några provårskandidater till seminarierna.

På grund av det anförda har skolöverstyrelsen ansett de båda provårskurserna vid högre realläroverket och högre latinläroverket i Göteborg vara fortfarande behövliga och därför hemställt om förslag till riksdagen att för upprätthållandet under förra hälften av år 1923 av sagda kurser bevilja ett anslag av högst 13,675 kronor, d. v. s. hälften av det för år 1922 anvisade anslagsbeloppet.

Den fråga, till vilken jag nu har att taga ställning, är, synes det mig, ej lätt att riktigt bedöma, och den torde ej kunna avgöras utan en omsorgsfull prövning av de på dess bedömande inverkan förhållandena.

Departement-
schefen.

Jag ber att i sådant hänseende få erinra om att å ena sidan man har att taga hänsyn till riksdagens tydligt uttalade mening i fråga om provårskursernas antal och utnyttjandet av provårsseminarierna, medan å den andra sidan de av skolöverstyrelsen anförda skälen för bibehållande av två provårskurser i Göteborg enligt mitt förmenande äro värda synnerligt beaktande. Under sådana omständigheter har jag velat tillse, om vägledning för mitt bedömande av här ifrågakvarande spörsmål kunde vinnas i de siffror, som angiva det nuvarande antalet provårskandidater.

Jag torde därför böra här omnämna fördelningen av de höstterminen 1921 arbetande provårskandidaterna på de olika läroanstalter, där provårskurs är anordnad. Kandidaternas antal var följande:

vid högre latinläroverket å Normalm	8
» » real- » å »	9
» » allmänna läroverket å Södermalm	9 ¹⁾
» » » » i Uppsala	9
» » » » i Lund	10
» » latinläroverket i Göteborg	9
» » real- » i »	7 ²⁾
» folkskoleseminariet i Stockholm	4
» » i Göteborg	4

¹⁾ ursprungligen 10; en sjuknat.

²⁾ » 8; » »

[128.]

Här återgivna siffror peka onekligen i samma riktning som riksdagens förut återgivna yttrande, och det synes mig oemotsägligt att, i händelse avgörande betydelse skulle tillmätas enbart nämnda siffror, man i dem kunde och borde finna skäl för indragning av ett provårsläroverk. Emellertid har jag trott mig hava god anledning att antaga, det de senare årens ekonomiska förhållanden kunna utgöra en tillfredsställande förklaring till den konstaterade minskningen i antalet provårskandidater och att nämnda minskning alltså snart nog kunde väntas bliva avlöst av en normal och måhända mer än normal tillströmning. Då det vidare måste anses, att antalet provårskandidater i allmänhet ej bör överstiga 10 vid ett läroverk och vid ett seminarium i regeln ej bör stiga till nämnda antal, hyste jag dock alltjämt en viss tvekan, huruvida icke skillnaden mellan antalet faktiskt tjänstgörande provårskandidater och det som normalt ansedda dock vore allt för ringa, för att därpå borde grundas ett beslut om indragning av ett provårsläroverk. Vad särskilt seminarierna beträffar, måste man ihågkomma, att nyss angivna siffror böra ses i ljuset av vad skolöverstyrelsen anfört i fråga om möjligheterna av seminariekursernas utnyttjande och den begränsning i avseende härå, som beträffande blivande läroverkslärare otvivelaktigt förefinnes.

Jag har emellertid sedermera införskaffat uppgift dels å antalet för vårterminen 1922 lediga platser vid de läroanstalter, där provårskurs är anordnad, dels ock å antalet hos skolöverstyrelsen anmälda sökande till provår för samma termin och därvid funnit, att till 36 under sagda vårtermin lediga platser anmält sig 16 sökande, medan till 9 vid folkskoleseminarier lediga platser 1 sökande anmält sig.

Det visar sig alltså, att minskningen i antalet provårskandidater alltjämt fortfar, och det synes mig då uppenbart, att de nuvarande förhållandena ej kräva fortsatt upprätthållande av båda Göteborgskurserna. Även om en ganska betydande ökning i antalet sökande skulle under år 1923 äga rum, torde efter indragning av en provårskurs de återstående kurserna kunna bereda plats för aspiranterna.

Jag anser mig alltså böra tillstyrka, att anslag nu äskas för upprätthållande av allenast en provårskurs i Göteborg.

Vilkendera av de båda nuvarande provårskurserna därstädes, som må böra indragas, är ej nu platsen att avgöra. Beslut i sådant hänseende bör i sinom tid efter skolöverstyrelsens hörande fattas av Kungl. Maj:t.

Det anslag, som erfordras för att under förra hälften av år 1923 upprätthålla provårskurs vid ett läroverk i Göteborg, utgör tydligen en fjärdedel av det för liknande ändamål hittills utgående anslaget, d. v. s. med avrundning uppåt 6,840 kronor.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att för upprätthållande under vårterminen 1923 vid ett högre läroverk i Göteborg av provårskurs för blivande lärare vid de allmänna läroverken anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett förslagsanslag, högst 6,840 kronor.

17. Utbildningskurser för lärare vid de allmänna läroverken m. fl. läroanstalter. I enlighet med Kungl. Maj:ts därom framställda förslag har riksdagen för anordnande av utbildningskurser för lärare vid allmänna läroverk och andra därmed jämförliga, under skolöverstyrelsens inseende stående läroanstalter anvisat på extra stat för vardera av åren 1921 och 1922 av ett reservationsanslag av 30,000 kronor.

Utbildningskurser för lärare vid de allmänna läroverken m. fl. läroanstalter.

I skrivelse den 31 augusti 1921 har skolöverstyrelsen gjort framställning om fortsatt beredande av medel för anordnandet av dylika kurser.

Jag är fullt ense med skolöverstyrelsen om behovet av det anslag, varom här är fråga, och har ur angivna synpunkt ej anledning avstyrka den av skolöverstyrelsen gjorda framställningen. Då emellertid här ifrågavarande anslagsbehov hör till dem, som enligt min mening ej kunna anses vara alldeles ofrånkomliga, har jag, för att i någon mån lätta den hårt ansträngda budgeten, ansett mig icke böra hemställa om avlåtande till riksdagen av förslag om anvisande av medel för ändamålet på övergångsbudgeten för förra halvåret 1923.

Departementschefen.

18. Anordnande genom infödda lärare av undervisning i tyska och engelska. I enlighet med Kungl. Maj:ts därom framställda förslag beslöt 1920 års riksdag att för anordnande genom infödda lärare av undervisning i tyska och engelska vid de allmänna läroverken med flera läroanstalter anvisa på extra stat för år 1921 ett förslagsanslag, högst 3,000 kronor. Därjämte medgav riksdagen, att resekostnads- och traktamentsersättning till nämnda lärare finge

[129.]

Anordnande genom infödda lärare av undervisning i tyska och engelska.

[129.] enligt bestämmelserna för fjärde klassen i gällande resereglemente utgå från det under åttonde huvudtiteln uppförda förslagsanslaget till rese- och traktamentspenningar.

Bestämmelser i fråga om berörda undervisnings anordnande m. m. fastställdes av Kungl. Maj:t genom beslut den 19 november 1920, att gälla tills vidare, så länge anslag för ändamålet vore tillgängligt.

Av 1921 års riksdag anvisades för här ifrågavarande ändamål på extra stat för år 1922 ett anslag likaledes å 3,000 kronor.

I skrivelse den 31 augusti 1921 har skolöverstyrelsen till skärskådande upptagit frågan om fortsatt anslag för nu förevarande ändamål.

Genom anvisande av omförmälda anslag hade, säger överstyrelsen, tillfälle blivit överstyrelsen berett att tillgodose även de mindre skolornas behov. Sedan för den skull två assistenter, en för tyska och en för engelska, blivit anställda, hade dessa i undervisningssyfte besökt ett stort antal skolor inom olika delar av riket. Deras arbetsplan för år 1921 hade omfattat 22 flickskolor, 15 kommunala eller enskilda mellanskolor, 6 samskolor, 8 realskolor för gossar och 13 högre allmänna läroverk, bland dem de fyra till lärjungenumerären minsta. Från alla håll hade omdömet om gagnet av assistenternas verksamhet varit enstämmiga. Men även om i detta avseende den nuvarande anordningen i allo motsvarat förväntningarna, hade den i andra avseenden visat sig mindre tillfredsställande.

Med anledning av riksdagens beslut om anvisande av medel för berörda undervisning hade den vid olika tillfällen tidigare använda utvägen att för de större läroverkens behov av liknande undervisning utverka särskilda anslag blivit stängd, då det icke syntes Kungl. Maj:t förenligt med detta riksdagens beslut att för dylikt ändamål bevilja särskilda anslag. Vid sådant förhållande hade den tilltänkta utvidgningen av assistentundervisningen i själva verket resulterat i en inskränkning av denna undervisningsform, även om tack vare det av riksdagen beviljade anslaget de mindre läroanstaltarnas behov kunnat i större omfattning tillgodoses.

Överstyrelsen erinrar därefter om storleken av de anslag för nu ifrågavarande ändamål, som tidigare av Kungl. Maj:t beviljats, och anför, att anslagsbeloppen, som år 1918 tillhoppa utgjort 3,325 kronor, oberäknat ett anslag, avsett även för annat ändamål, år 1919 uppgått till mer än 5,000 kronor och år 1920 till omkring 10,000 kronor. För år 1921 åter hade endast förenämnda anslag å 3,000 kronor stått till förfogande för ändamålet.

Vidare ingår överstyrelsen på frågan om det för berörda undervisning utgående arvudet — 10 kronor för varje undervisningsdag jämte resekostnads- och traktamentsersättning enligt bestämmelserna för fjärde klassen i resereglementet för resor samt traktamentsersättning för den tid, vederbörande lärare uppehåller sig å en ort för meddelande av undervisning. Överstyrelsen anför, bland annat, att därest ej villkoren för anställandet av lärare väsentligen förbättrades, förevarande undervisningsarbete ej längre kunde uppehållas med

sådana i allo förträffliga lärarkrafter, som hittills stått överstyrelsen till buds. För undervisningen i vardera språket borde därför finnas tillgängligt ett belopp, motsvarande arvodet åt en extra ordinarie lärare med full kompetens jämte till sådan lärare utgående tillfällig löneförbättring och dyrtidstillägg, varjämte resekostnads- och traktamentsersättningen åt dylik lärare borde utgå enligt resereglementets tredje klass.

I övrigt ville överstyrelsen erinra, att det icke varit möjligt att med särskilt bidrag tillgodose provårsläroverk — i Lund och Göteborg — och vissa andra läroverk, som för år 1921 anhållit om anslag för assistentundervisning i tyska och engelska. För så vitt det nu ifrågasatta anslaget skulle även för framtiden förhindra beviljandet av varje annat dylikt bidrag, bleve tydligen de större läroverkens intressen tillbakasatta, då det icke läte sig göra att medelst de två nu anlitade lärarna tillgodose på samma gång dessa och de många mindre från olika synpunkter mest behövande skolorna.

Ett sådant förhållande vore emellertid enligt överstyrelsens mening lika litet försvarligt som det tidigare nödtvungna åsidosättandet av de mindre skolorna. Lämpligast vore därför under nuvarande förhållanden, att här ifrågavarande anslag finge den uppgift, som ursprungligen varit detsamma tillämnat, och således avses i främsta rummet för undervisning vid mindre läroverk och skolor.

Överstyrelsen hemställde alltså dels att för anordnande av undervisning i tyska och engelska, huvudsakligen vid mindre läroverk och skolor, åt var och en av två assistenter i tyska, respektive engelska måtte beviljas ett årligt arvode å samma belopp, som för kompetent extra ordinarie lärare vore stadgat, samt att för den skull måtte på extra stat för förra halvåret 1923 anvisas ett anslag av 6,600 kronor, dels ock att resekostnads- och traktamentsersättningen till nämnda lärare måtte enligt bestämmelserna för tredje klassen i gällande rese-reglemente utgå från det under åttonde huvudtiteln uppförda förslagsanslaget till rese- och traktamentspenningar.

Innan riksdagen beviljade särskilt anslag för anordnandet genom infödda lärare av undervisning i tyska och engelska vid de allmänna läroverken och därmed jämförliga, under skolöverstyrelsens inseende stående kommunala och enskilda läroanstalter, hade, såsom skolöverstyrelsen i sin nyss oförmälda skrivelse omnämner, Kungl. Maj:t under åtskilliga år på framställning i varje särskilt fall anvisat medel för anordnande av dylik undervisning vid ett ej obetydligt antal allmänna läroverk. Enligt vad som då från alla håll betygades, voro resultatet av undervisningen mycket goda och intresset därför stort såväl hos läroverkens lärare som hos deras lärjungar. Samma goda erfarenheter hava, enligt vad överstyrelsen framhåller, gjorts

[129.] även under år 1921, då på grund av förefintligheten av ett fast anslag för ändamålet ifrågavarande undervisningsverksamhet kunnat bedrivas mer planmässigt än tillföre.

För min egen del är jag ock fullt övertygad om lämpligheten av berörda anordning. Det torde råda endast en mening om betydelsen för vårt folk av praktisk kännedom om sådana språk, som kunna räknas som världsspråk, och det synes mig angeläget, att man i den mån så kan ske söker befordra utbredandet — i första rummet hos lärjungarna vid våra högre läroanstalter — av en bättre praktisk språkkunskap. Jag kan således ej hysa någon som helst tvekan om behövligheten av ett anslag, som är avsett att bidraga och, såsom jag nyss framhållit, även torde hava verksamt bidragit till vinnandet av nyssberörda mål.

Överstyrelsens syfte vid dess första hemställan om ifrågavarande anslags beviljande synes främst hava varit att få medel att anordna undervisning genom infödda lärare vid mindre läroanstalter, enär den tidigare ordningen med anslag för varje särskilt fall av flera skäl lämpade sig huvudsakligen blott för läroanstalter med mera betydande antal lärjungar. För sistnämnda kategori av läroanstalter hade, synes det, överstyrelsen tänkt sig kunna få medel i den ordning förut skett.

Denna utväg har emellertid icke befunnits framkomlig. Under sådana förhållanden är det lätt förklarligt, att det disponibla anslaget ej räcker att i önskvärd omfattning tillgodose såväl de mindre som de större läroanstalterna, i synnerhet som det av riksdagen beviljade anslaget är avsett icke blott för allmänna läroverk utan även för andra därmed jämförliga, under skolöverstyrelsens inseende stående läroanstalter. På grund härav är det enligt min mening synnerligen önskvärt, att anslaget blir förhöjt. Överstyrelsen har tänkt sig ett anslag, som för helt år räknat uppginge till 13,200 kronor, d. v. s. ungefär det belopp, vartill för närvarande kan beräknas uppgå årsarvodet till två extra ordinarie lärare vid allmänt läroverk med inberäkning av tillfällig löneförbättring och dyrtidstillägg.

Även om jag utan tvekan medgiver, att ett anslag av berörda storlek ur flera synpunkter kan vara väl behöfligt, anser jag mig under nuvarande förhållanden ej kunna tillstyrka överstyrelsens omförmälda förslag. Om ej här ifrågavarande framgångsrikt

påbegynta undervisningsverksamhet skall lida betydande avbräck torde dock ytterligare medel böra beredas för ändamålet. Då jag emellertid icke vill ifrågasätta något anslag på 1922 års tilläggsstat för beredande av ökade medel för ändamålet för läsåret 1922—1923 och jag vidare ej anser det alldeles oundgängligt, att förhöjning av anslaget inträder redan för vårterminen 1923, har jag tänkt mig, att hälften av det för närvarande utgående anslaget, eller 1,500 kronor, nu skulle begäras för förra halvåret 1923 men att sedermera skulle i sinom tid beräknas ett belopp av 6,000 kronor för helt läsår. Det synes mig nämligen sannolikt, att med en dylik förhöjning av anslaget det skulle bliva möjligt att ernå en jämnare fördelning av förevarande undervisning på de läroanstalter, som kunna ifrågakomma. Då den ersättning, som utgår till de lärare, vilka uppbära denna undervisning, anses vara och måhända också är väl låg, torde det efter eventuell höjning av anslaget böra tagas under omprövning, huruvida tillräckliga skäl föreligga till ökning av det av Kungl. Maj:t bestämda dagarvodet till lärarna.

Av vad jag redan anfört framgår, att jag icke kan förorda en begränsning av anslagets användning, på sätt skolöverstyrelsen ifrågasatt, till allenast läroanstalter med mindre lärjungantal.

Skolöverstyrelsens förslag, att resekostnads- och traktamentsersättning till berörda lärare skulle utgå enligt tredje klassen i gällande resereglemente, anser jag mig icke kunna tillstyrka.

Under återopande av vad jag nu anfört hemställer jag alltså, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att för anordnande genom infödda lärare av undervisning i tyska och engelska vid de allmänna läroverken med flera läroanstalter anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett förslagsanslag, högst 1,500 kronor.

19. **Bidrag till biblioteks- och materiellkassorna m. m.**

Enligt gällande läroverksstadga upptagas av lärjungarna vid de allmänna läroverken åtskilliga avgifter, vilka i viss omfattning tillfalla statsverket och i övrigt tillföras olika kassor vid läroverken. Bland dessa kassor är biblioteks- och materiellkassan. I läroverksstadgan § 218 är bestämt, att av sistnämnda kassa skola bestridas kostnaderna för anskaffande och underhåll såväl av böcker och undervis-

[130.]

Bidrag till
biblioteks-
och
materiell-
kassorna
m. m.

[130.] ningsmateriell som av annan för läroverket behövlig materiell. Av kassans medel bekostas jämväl tryckning av årsredogörelse och terminskatalog ävensom av blanketter, program m. m., som kunna erfordras för arbetet vid läroverket eller för läroverkets expedition. Skulle för ordnande eller vård av läroverkets materiellsamling eller för annat likartat behov särskilda medel anses erforderliga, må, efter tillstånd i varje särskilt fall av Kungl. Maj:t, denna kassa jämväl kunna för sådant ändamål anlitas.

Sagda kassa, på vilken sålunda många och betydande krav ställas, åtnjuter enligt läroverksstadgans bestämmelser inkomster, bestående av dels en avgift av 3 kronor av lärjunge, som inskrives vid läroverket, dels ock en terminlig avgift, som skall erläggas av varje lärjunge, som ej därifrån i föreskriven ordning befrias. Enligt de i nu gällande läroverksstadga givna bestämmelserna utgör denna avgift 4 kronor 50 öre men har, såsom jag i det följande får tillfälle omnämna, under senare år kunnat utgå med högre belopp. Avgiftens grundbelopp är fastställt genom beslut av riksdagen, så ock maximigränsen för det högre belopp, varom jag nu talat.

I detta sammanhang torde jag böra omnämna, att läroverkens biblioteks- och materiellkassor uppstått genom sammanslagning av två jämlikt 1820 års skolordning vid varje läroverk befintliga kassor, den egna kassan och bibliotekskassan. Från den egna kassan har samtidigt utbrutits en särskild ljus- och vedkassa, vars ändamål förut tillgodosågos ur den egna kassan.

Behovet för läroverken av ökade medel till bekostande av undervisningsmateriell m. m. och läroverksbibliotekens förkovran föranledde Kungl. Maj:t att hos 1911 års riksdag begära medgivande därtill, att terminsavgiften till biblioteks- och materiellkassorna vid de allmänna läroverken finge, enligt av Kungl. Maj:t meddelade föreskrifter, från och med höstterminen 1911 utgå med högst 7 kronor, lägst 4 kronor 50 öre, för lärjunge, som ej därifrån i föreskriven ordning befriades. Det begärda medgivandet lämnades av riksdagen, dock allenast för en tid av fem år från och med höstterminen 1911. Enahanda medgivande angående höjning av ifrågavarande terminsavgift lämnades för en tid av tre år av 1916 års riksdag, därvid riksdagen, bland annat, uttalade sin förväntan att de förhandenvarande kraven i avseende på undervisningsmaterialet skulle kunna under denna tid bliva tillgodosedda.

Det visade sig emellertid, att behovet av höjda terminsavgifter till biblioteks- och materiellkassorna ej blivit fyllt genom de två riksdagsbeslut, om vilka jag nu erinrat. I enlighet med hemställan av läroverksöverstyrelsen föreslog därför Kungl. Maj:t 1919 års riksdag medgiva, att terminsavgiften till biblioteks- och materiellkassorna vid de allmänna läroverken finge, enligt av Kungl. Maj:t meddelade föreskrifter, från och med höstterminen 1919 under en tid av 5 år utgå med högst 10 kronor, lägst 4 kronor 50 öre för lärjunge, som ej därifrån i föreskriven ordning befriades.

Riksdagen biföll Kungl. Maj:ts förslag med den ändringen, att medgivandet bestämdes att liksom i närmast föregående fall gälla under 3 år i stället för 5. Samtidigt uttalade riksdagen sin förväntan, att föreliggande krav beträffande undervisningsmateriellen bleve inom en snar tid tillgodosedda, samt anförde, bland annat, att riksdagen i detta sammanhang kommit att fästa uppmärksamheten på de relativt kostsamma och i många fall onödigt utförliga årsredogörelser, som utgaves från de olika läroverken. Utan att tilltro sig kunna göra något bestämt uttalande angående en redaktionell förenkling av dessa redogörelser, förmenade dock riksdagen, att åtminstone en viss inskränkning av deras distribution kunde medföra besparingar, utan att därigenom några olägenheter uppkomme.

Efter förslag av läroverksöverstyrelsen föreskrev Kungl. Maj:t genom beslut den 1 oktober 1919, huru terminsavgifterna under viss tid skulle utgå vid åtskilliga läroverk, för vilka rätt till avgiftshöjning begärts. Vidare fattade Kungl. Maj:t den 16 april 1920 beslut i fråga om kostnaderna för årsredogörelserna och förordnade därvid beträffande de allmänna läroverkens och de kommunala mellanskolornas årsredogörelser, dels att åtskilliga tabeller, som tidigare inlagts — årligen eller med vissa mellantider — i årsredogörelserna, ej skulle tryckas utan att uppgifterna skulle insändas till eklestikdepartementets dåvarande statistiska avdelning, dels att vissa uppgifter finge uteslutas ur sagda redogörelser, dels ock att det antal exemplar av årsredogörelse, som enligt gällande bestämmelser skulle överlämnas till skolöverstyrelsen, finge inskränkas till 50. I fråga om de högre flickskolornas, enskilda mellanskolornas, högre goss- och samskolornas samt högre lärarinneseminariernas årsredogörelser lämnades samtidigt liknande föreskrifter och medgivanden. Slutligen be- myndigandes skolöverstyrelsen att medgiva undantag från den i §

[130.] 148 av läroverksstadgan givna bestämmelsen, att årsredogörelse för högre allmänt läroverk skall, åtminstone vart tredje år, även innehålla en av rektor eller annan läroverkets lärare författad avhandling över ett vetenskapligt eller annat med skolans verksamhet sammanhängande ämne.

I skrivelse den 31 augusti 1921 har skolöverstyrelsen ånyo upptagit frågan om förstärkande av biblioteks- och materiellkassornas tillgångar.

Ytterligare anledningar till en dylik prövning har överstyrelsen erhållit genom två till överstyrelsen inkomna framställningar, den ena, ställd till Konungen, från styrelsen för rektorsföreningen vid de allmänna läroverken, den andra från deltagare i den av överstyrelsen anordnade kurs för modersmåls lärare, som hölls i Strängnäs under tiden 4—13 augusti 1921.

Förstnämnda framställning, vari styrelsen för nämnda förening påpekar det stora behovet av ökade medel för vidmakthållande och komplettering av undervisningsmateriellen vid de allmänna läroverken, utmynnar i en anhållan, dels att avgiften till biblioteks- och materiellkassorna måtte för tiden höstterminen 1922—vårterminen 1925 få bestämmas till lägst 4 kronor 50 öre och högst 20 kronor, dels ock att § 218 i gällande läroverksstadga måtte ändras därhän, att inskrivningsavgiften vid de allmänna läroverken komme att från och med höstterminen 1922 utgå med 20 kronor samt att det föreslagna ökningsbeloppet, 10 kronor, måtte få lika fördelas mellan biblioteks- och materiellkassan samt premie- och fattigkassan.

I den senare, av deltagare i berörda modersmåls lärarkurs gjorda framställningen har påpekats att alldeles otillräckliga medel stode till buds för bibliotekens förkovran. Såsom lämpliga åtgärder här emot har framhållits dels en uppdelning av biblioteks- och materiellkassornas medel, så att ett visst belopp alltid skulle kunna komma biblioteken till del, dels ock skolbibliotekens understödande genom statsanslag.

För egen del har skolöverstyrelsen, bland annat, erinrat om att terminsavgiften till biblioteks- och materiellkassan, alltsedan den genom 1859 års läroverksstadga infördes, bibehållits oförändrad vid sitt ursprungliga belopp ända till år 1911, medan penningvärdet under sagda tid högst betydligt sjunkit. Samtidigt hade behovet av undervisningsmateriell av olika slag högst väsentligt stegrats bland annat på grund därav, att undervisningen i det hela omlagts i en riktning, som gjorde dylika undervisningsmedel fullständigt oundgängliga. Härtill komme ock att

från berörda kassa medel måste utgå till bekostande av nyanskaffning och underhåll av böcker samt annan för läroverket behövlig materiell, t. ex. nyanskaffning eller reparation av skolmöbler och dylikt, ävensom till bekostande av tryckning av årsredogörelser, arbetsordning och terminskataloger samt av blanketter m. m., som kunde erfordras för arbetet vid läroverket eller för läroverkets expedition.

Härav framginge, säger överstyrelsen, att det här icke vore fråga om något mer eller mindre övergående behov, framkallat av de senaste årens kristid eller andra mer eller mindre tillfälliga omständigheter. Visserligen hade vid flertalet läroverk, kanske vid alla, lärjungantalet och som en följd därav jämväl inkomsterna till biblioteks- och materiellkassan vuxit under de mellanliggande åren; men denna tillväxt hade i flertalet fall icke tillnärmelsevis hållit jämna steg med behovens tillväxt. Att det här ej vore fråga om ett behov, som väsentligen berodde på de senaste årens kristidsförhållanden, framginge jämväl därav, att läroverksöverstyrelsen redan år 1908 gjort framställning i ärendet.

Av ständigt återkommande natur vore i främsta rummet tryckningskostnader och kostnaderna för viss till undervisningen hörande förbrukningsmateriell, t. ex. kemikalier och glasvaror, men i själva verket förhölle det sig på samma sätt med materiellen i det hela. Förr eller senare bleve så gott som all materiell antingen utnött eller omodern och måste därför ersättas med ny, vartill komme, att med den vetenskapliga forskningens och den pedagogiska teknikens utveckling ständigt nya behov uppstode, som alls icke tillgodosåges av den förefintliga materiellen utan krävde anskaffande av sådan materiell, som alldeles saknade motsvarighet i den gamla.

Man kunde, fortsätter överstyrelsen, under sådana förhållanden vänta, att överstyrelsen skulle föreslå åtgärder, avsedda att för en längre framtid avhjälpa de påpekade bristerna, exempelvis höjda terminsavgifter till biblioteks- och materiellkassan. Överstyrelsen ansåge dock icke tidpunkten lämplig för dylika åtgärder, bland annat med hänsyn till de utredningsarbeten dels rörande en revision av det allmänna skolväsendet, dels ock i fråga om den offentliga biblioteksverksamheten, som för närvarande påginge.

Dessa åtgärder måste emellertid, fortfar överstyrelsen, vara effektiva. Vid ett flertal läroverk hade det visat sig, att den medgivna tillfälliga ökningen i terminsavgifterna icke varit tillräcklig och att tiden efter år 1914 medfört ett raskt, i vissa fall ett betänkligt sjunkande i fråga om läroverkens yttre utrustning. Mest påtagligt hade detta varit fallet med biblioteken, som ofta fått rent av förfalla. Överstyrelsen hade från sina inspektionsresor ett starkt intryck av läroverkens betryckta läge i nu förevarande avseende, och intrycket hade ytterligare ökats genom vissa uppgifter, som överstyrelsen infordrat från rektorer och kollegier vid samtliga allmänna läroverk.

Av nämnda uppgifter framginge att biblioteks- och materiellkassans ställning och förmåga att fylla sin uppgift vid de flesta läroverk vore synnerligen otillfredsställande. Visserligen hade kassan vid några läroverk att uppvisa en anmärkningsvärd behållning, men detta berodde vanligen därpå, att i och för sig önskvärda, för att icke säga nödvändiga utgifter blivit uppskjutna i avvaktan på bättre varutillgång och sjunkande priser, vartill i ett och annat fall kommit inkomster, som varit av tillfällig natur och icke vore att påräkna för framtiden.

[130.] Emellertid ställde sig förhållandena rätt olika vid olika läroverk, enär anspråken på undervisningsmaterielen vore olika vid skilda typer av läroverk.

Överstyrelsen ingår härefter på en undersökning, om några av de utgifter, som åligga berörda kassor, skulle kunna nedbringas. I samband härmed erinrar överstyrelsen om det av mig i det föregående återgivna yttrandet av 1919 års riksdag ifråga om läroverkens årsredogörelser samt om Kungl. Maj:ts i anledning därav lämnade föreskrifter.

Överstyrelsen meddelar härvid, att överstyrelsen genom cirkulärskrivelse till rektorerna vid bland annat de allmänna läroverken dels till kännedom meddelat nämnda föreskrifter, dels ock anvisat ytterligare möjligheter för inskränkning i distributionen. Att i detta avseende fortskrida längre än som skett syntes överstyrelsen icke tillrådligt, om årsredogörelserna skulle kunna fylla sin uppgift. Ännu mindre syntes det, med hänsyn till vad förut anförts, möjligt att nedbringa utgifterna för inrednings- och undervisningsmaterieell samt bibliotek i annan mån, än som följde av möjligen sjunkande priser. Det enda möjligheten vore således, att stat eller kommun övertog ansvaret för vissa av ifrågavarande utgifter. Att nu upptaga denna fråga till prövning vore emellertid att föregripa skolkommissionens arbete.

Under sådana omständigheter återstode endast att bereda biblioteks- och materiellkassorna ökade inkomster, en väg, på vilken riksdagen genom sina beslut om rätt att höja avgifterna till kassorna redan slagit in. Att, såsom rektorsföreningen i sin förut omförmälda framställning föreslagit, höja maximiavgiften till 20 kronor kunde överstyrelsen dock ej tillstyrka, utan ansåge att höjningen borde begränsas till den under senare år medgivna. Däremot vore det önskvärt, att höjningen medgäves för lika lång tid, som första gången tilläts, eller för 5 år.

Vad beträffade andra inkomstkällor för berörda kassor ansåge sig överstyrelsen böra återupptaga den tidigare tanken på statsanslag för ändamålet och ville därvid erinra om att riksdagen under senare år beviljat betydande anslag till understöd åt läroverkens ljus- och vedkassor. Överstyrelsen har jämväl framhållit, att även om ett dylikt anslag beviljades för biblioteks- och materiellkassorna, de allmänna läroverkens lärjungar komme att befinna sig i en betydligt mera ofördelaktig ställning än lärjungarna vid folkskoleseminarierna samt statens tekniska läroanstalter, vid vilka all materialanskaffning skedde på statens bekostnad utan några lärjungavgifter; och detta ehuru lärjungarna vid läroverken i motsats till förhållandet vid övriga nämnda läroanstalter genom sina terminsavgifter till statsverket, vilka uppginge till omkring 650,000 kronor om året, beredde staten en icke ringa inkomst.

Skolöverstyrelsen övergår därefter till frågan om det behövliga anslaget storlek och anför i detta hänseende bland annat.

Svårighet mötte att exakt beräkna sagda anslag. För närvarande gällde det dels att snarast möjligt fylla de för ögonblicket mest kännbara luckorna i läroverkens utrustning, dels att sätta läroverken i stånd att framgent försvarligt komplettera och underhålla denna utrustning. Till jämförelse har överstyrelsen erinrat

om att vid de nyss omnämnda, tidigare framställningarna i frågan begärts — utom rätt att höja terminsavgifterna — anslag å 50,000 kronor, fördelat på 5 år med 10,000 kronor för år. Sagda framställningar hade åsyftat främst undervisningsmateriellens upphjälpande, medan numera förfallet i fråga om bibliotek och inredningsmateriell vore lika stort. Överstyrelsen ansåge sig emellertid av hänsyn till det statsfinansiella läget för närvarande böra stanna vid att ifrågasätta en fyrdubbling av det förut ifrågasatta beloppet och tänkte sig alltså, att statsunderstödet kunde utgå med 200,000 kronor, lika fördelat på fem år med 40,000 kronor för varje år. Det syntes lämpligt, att denna femårsperiod fingo sammanfalla med den nya period, för vilken överstyrelsen enligt det föregående tänkt sig att terminsavgifterna fortfarande borde få utgå med förhöjt belopp, alltså läsåren 1922—1927. Under dessa förutsättningar skulle alltså för ändamålet erfordras på tilläggsstat för år 1922 20,000 kronor samt för förra hälften av år 1923 likaledes 20,000 kronor.

I fråga om fördelningen på de särskilda läroverken av det ifrågasatta anslaget borde Kungl. Maj:t utfärda närmare föreskrifter. Dock ville överstyrelsen redan nu framhålla att sådant understöd icke borde utgå till annat läroverk än sådant där hela den medgivna terminsavgiften av 10 kronor uttoges av lärjungarna. En sådan anordning skulle i tillämpliga delar stå i nära överensstämmelse med 1921 års riksdags beslut att bevilja anslag för täckande i viss omfattning av utgifter, som skulle bestridas av ljus- och vedkassorna.

Överstyrelsen har till sist hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att dels medgiva, att terminsavgiften till biblioteks- och materiellkassorna vid de allmänna läroverken måtte, enligt av Kungl. Maj:t meddelade föreskrifter, få från och med höstterminen 1922 under en tid av fem år utgå med högst 10 kronor, lägst fyra kronor 50 öre för lärjunge, som ej därifrån i föreskriven ordning befriades, dels anvisa ett belopp av 200,000 kronor att fördelas på fem år från och med höstterminen 1922, därav för tiden 1 januari—30 juni 1923 20,000 kronor, att efter Kungl. Maj:ts beprövande utgå såsom understöd till biblioteks- och materiellkassan vid sådana läroverk, där sagda kassa, trots uppbärande av högsta medgivna terminsavgift, icke förmådde på tillfredsställande sätt sörja för de kassan tillkommande utgifter.

Genom skolöverstyrelsens redogörelse för de nuvarande förhållandena vid läroverken i avseende å undervisningsmateriell och bibliotek får man ett starkt intryck av de stora svårigheter, med vilka läroverken ha att kämpa i berörda hänseende. De utgifter, som skola bestridas med biblioteks- och materiellkassornas medel, äro dels sådana, som regelbundet upprepas — i vissa fall så gott som ständigt, i andra med längre mellantider — dels sådana, som endast då och då utan bestämda mellantider återkomma men som vanligen förorsaka större engångsutgifter. Exempel på det förstnämnda slaget äro utgifter för artiklar för daglig förbrukning vid undervisningen och i skolan i övrigt samt vid utförandet av de stän-

Departementschefen.

[130.] diga expeditionella bestyren, kostnader för årsredogörelser, kataloger och dylikt. Utgifter av det senare slaget äro t. ex. kostnader för nyinredning av och större nyanskaffning för institutioner, lärorum o. s. v. För alla dessa behov — de regelbundet återkommande såväl som de mer sporadiska — skall ifrågavarande kassa svara med de inkomster, som i form av terminsavgifter och, i jämförelsevis ringa omfattning, inträdesavgifter tillflyta densamma.

Betänker man nu, att avgifterna till berörda kassa varit oförändrade från 1859 ända till 1911, lär det ej vara svårt att inse, att kassans förmåga att bära sina utgifter blivit allt svagare och att redan de så att säga dagliga behoven så gott som helt och hållet förtärt de normala inkomsterna. Givetvis har kassan måst i första rummet svara för sistberörda utgifter, medan man för övriga, mindre omedelbart trängande behov haft att tillgå vad som därefter funnits till övers. Och detta har ofta nog varit mycket obetydligt, stundom alls intet.

Den av riksdagen medgivna rätten att höja terminsavgifterna till kassan har i stort sett räckt endast att ungefär kompensera den före kristiden inträffade prisförhöjningen. Därigenom har alltså ingen effektiv hjälp för materiellens och bibliotekens förbättring kunnat vinnas. Härtill kommer att avgiften till ifrågavarande kassa ej utgår av mindre bemedlade lärjungar och att på grund härav en understundom ganska betydande minskning i kassans tillgångar förorsakats.

Klart är att sedermera kristiden i hög grad inverkat på möjligheten att förbättra undervisningsmaterialet och förkovra biblioteket. I stället för en förbättring har — såsom skolöverstyrelsen och vederbörande rektorer enstämmigt vitsorda — inträffat en avgjord försämring i sagda avseende, vållad av den ojämna kampen mellan stigande pris och ungefär oförändrade inkomster.

För min del är jag alltså fullt övertygad om att här föreligger ett verkligt trängande behov och att man knappast är försvarad med att ej söka åtminstone i någon mån vinna förbättring i berörda förhållanden. Härvid har jag givetvis måst fästa stort avseende vid förut återgivna, av 1919 års riksdag gjorda uttalande, innebärande en förväntan att de föreliggande kraven beträffande undervisningsmaterialet bleve inom en snar tid tillgodosedda. Denna riksdagens ståndpunkt torde måhända i någon mån hava varit en följd av en uppfattning, att läroverkens ökade behov i fråga om materiell och

bibliotek vore något mera tillfälligt och att en effektiv förbättring i berörda hänseende alltså kunde ernås genom att för en kortare tidsperiod bereda vederbörande kassa ökad inkomst. Såsom förut framhållits föreligger emellertid här ett konstant behov, om än vid vissa tider väsentligt mera utpräglat och omfattande. Fasthåller man vid detta förhållande, måste man enligt min mening komma till den uppfattningen, att hittills vidtagna åtgärder ej varit tillfyllest utan att ytterligare mått och steg måste tagas till avhjälpande av de konstaterade bristerna.

Såsom jag förut erinrat, har 1919 års riksdag uttalat sig för vissa besparingsåtgärder i fråga om årsredogörelserna för de allmänna läroverken. De inskränkningar, som genom Kungl. Maj:ts beslut den 16 april 1920 gjorts beträffande berörda årsberättelsers avfattning och distribution, äro enligt min mening så omfattande, att man näppeligen bör gå än längre i dylikt hänseende. Å andra sidan lär man kunna antaga som säkert, att ej oväsentlig besparing genom nyssberörda åtgärder kunnat vinnas för ifrågavarande kassor. I övrigt torde, så vitt jag nu kan bedöma, inga besparingar av betydelse kunna göras i fråga om utgifterna från kassorna. Deras jämförelsevis ringa tillgångar hava för övrigt förbjudit och förbjuda alltjämt alla utgifter, som ej äro nödvändiga.

Den enda möjligheten att nå fram till vad i nu berörda hänseende är önskligt och nödigt, synes mig alltså vara att bereda läroverken ökade tillgångar till bekostande av materiell m. m. Härvid finnas två vägar att gå, den ena en tillräckligt kraftig ökning av terminsavgiften till biblioteks- och materiellkassan, den andra direkt understöd utifrån åt sagda kassa. Slutligen är det givetvis möjligt att i viss utsträckning anlita båda dessa utvägar.

Den först omnämnda har, såsom framgår av vad jag tidigare anfört, avstyrkts av skolöverstyrelsen, och jag instämmer med överstyrelsen härutinnan. För att höjningen skulle kunna medföra en fullt effektiv hjälp, måste densamma, med hänsyn till den omfattning, vari befrielseätten i dylikt fall torde komma att användas, med all säkerhet sättas till ett belopp, som bleve allt för stort. Av skäl som jag i det föregående utförligt angivit, bör emellertid en förhöjning av avgiften till kassan av samma maximistorlek, som för närvarande är medgiven, allt fort få vidtagas. Denna höjning är närmast avsedd att betäcka den ökning i de dagliga utgifterna, som

[130.] det minskade penningvärdet medfört och medför, något som givetvis ej bör utesluta, att därigenom inflytande medel, i den mån så kan ske, användas till bestridande även av andra kostnader.

Vad den senare utvägen beträffar, synes den mig innebära den enda möjligheten att lämna så kraftigt understöd, att verklig förbättring bör kunna väntas. Jag anser det således lämpligast att, såsom nyss antytts, kombinera förenämnda båda sätt att bispringa läroverken.

Jag kan väl förstå att man kan hysa betänkligheter mot att bevilja direkt statsunderstöd för här ifrågakvarande ändamål. Emellertid synes det mig klart, att säregna och utomordentliga förhållanden kräva särskilda åtgärder. Jag bör i detta sammanhang erinra om att riksdagen — också under utomordentliga förhållanden — funnit sig böra anslå medel till understödjande av de allmänna läroverkens ljus- och vedkassor med belopp, som vida överstigit de nu ifrågasatta. Jag kan således för min del ej se, att några principiella betänkligheter behöva eller böra stå hindrande i vägen för en åtgärd, som å ena sidan måste anses i hög grad trängande och å den andra lära kunna lända läroverken och därmed undervisningen till den största båtnad.

Kan jag således helt instämma med skolöverstyrelsen i avseende å behövligheten av särskilda åtgärder i nu ifrågakvarande hänseende samt rörande den väg, varpå syftet bör nås, anser jag mig dock ej kunna i allo tillstyrka överstyrelsens hemställan i övrigt. Vad först angår förnyat medgivande att höja terminsavgiften till berörda kassor, har överstyrelsen som nämnts föreslagit, att dylikt medgivande skulle ges för en tid av fem år. Jag finner det emellertid av flera skäl olämpligt att nu utsträcka den tidsperiod, som riksdagen under senare år ansett böra bestämmas för nu berörda rätt. Jag tillstyrker därför, såsom jag nyss anfört, förslag till riksdagen att lämna det ifrågasatta medgivandet för samma tid som förut eller 3 år från och med läsåret 1922—1923. I fråga om maximivavgiftens storlek anser jag som sagt ingen ändring böra ifrågasättas. Gränsen uppåt bör alltså fortfarande vara 10 kronor.

Beträffande därefter det tilltänkta anslaget har överstyrelsen räknat med ett belopp av 200,000 kronor att fördelas på 5 år med 40,000 kronor för år. Överstyrelsen har emellertid själv framhållit

den stora svårigheten att exakt beräkna, hur stort belopp som må anses erforderligt för nu ifrågavarande ändamål. Själv har jag ej kunnat komma till någon bestämd uppfattning i berörda hänseende, och jag anser det därför vanskligt att nu söka fixera ett belopp för flera år framåt. Av det beräknade årsanslaget, 40,000 kronor, har skolöverstyrelsen begärt att redan för år 1922 måtte få utgå 20,000 kronor. Jag är visserligen övertygad om behövligheten av snar hjälp åt biblioteks- och materiellkassorna, men då 1922 års tilläggsstat icke bör belastas med anslag för nya ändamål, ser jag mig hindrad att biträda överstyrelsens förslag i avseende å anslag för år 1922. Att för kalenderåret 1923 ett anslag av 40,000 kronor kan anses behövt, synes mig vara ställt utom tvivel. Jag vill därför tillstyrka, att för förra delen av sistnämnda år beräknas 20,000 kronor, vilket belopp bör uppföras å extra stat och, av lätt insedda skäl, erhålla reservationsanslags natur.

Det bör tillkomma Kungl. Maj:t att efter skolöverstyrelsens hörande fatta beslut i fråga om de närmare villkor och bestämmelser, vilka böra knytas till anslaget och dess fördelning mellan de läroverk, som kunna vara i behov av understöd. Jag vill blott redan här angiva min anslutning till överstyrelsens åsikt, att understöd bör utgå endast till sådant läroverk, vid vilket hela den medgivna maximavgiften till biblioteks- och materiellkassan, 10 kronor, uttages av lärjungarna.

Under åberopande av vad jag sålunda anfört hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen att

dels medgiva, att terminsavgiften till biblioteks- och materiellkassorna vid de allmänna läroverken må, enligt av Kungl. Maj:t meddelade föreskrifter, från och med höstterminen 1922 under en tid av tre år utgå med högst tio kronor, lägst fyra kronor 50 öre för lärjunge, som ej därifrån i föreskriven ordning befrias;

dels ock för understödjande efter Kungl. Maj:ts beprövande av biblioteks- och materiellkassorna vid allmänna läroverk anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett reservationsanslag av 20,000 kronor.

Ökade medel till resestipendier åt lärare vid de allmänna läroverken.

20. **Ökade medel till resestipendier åt lärare vid de allmänna läroverken.** För beredande av resestipendier åt lärare vid de allmänna läroverken finnas såsom jag redan under punkt 117 i det föregående haft anledning omförmåla, två i reservationsanslaget till nämnda läroverk ingående anslag. Det ena, avsett till resestipendier åt lärare i främmande levande språk, har sedan år 1908 utgått med 15,000 kronor, det andra med rubriken: reseunderstöd åt lärare vid de allmänna läroverken, särskilt vid de läroverk, där provårskurs är anordnad, har allt ifrån år 1905 varit upptaget med oförändrat belopp, 6,000 kronor.

I enlighet med Kungl. Maj:ts därom gjorda framställningar har riksdagen på extra stat för vartdera av åren 1921 och 1922 anvisat dels till förstärkande av anslagsposten till resestipendier åt lärare i främmande levande språk ett förslagsanslag, högst 15,000 kronor, dels ock till förstärkande av anslagsposten till reseunderstöd åt lärare vid de allmänna läroverken, särskilt vid de läroverk, där provårskurs är anordnad, ett förslagsanslag, högst 6,000 kronor.

För de två nyss angivna syftena finnes alltså för år 1922 disponibelt tillsammans respektive 30,000 kronor och 12,000 kronor.

I anslutning till chefens för finansdepartementet förut denna dag gjorda uttalande i fråga om utgående av resestipendier för år 1923 har jag under punkt 117 förklarat mig icke kunna tillstyrka att vid beräkning av det belopp, varmed det ordinarie reservationsanslaget till de allmänna läroverken bör upptagas i riksstaten för nämnda halvår, något belopp avses för resestipendier. Under sådana förhållanden kan jag uppenbarligen än mindre förorda äskande å riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 av anslag å extra stat till resestipendier för lärare vid de allmänna läroverken.

Kommunala mellanskolor.

[131]
Kommunala mellanskolor.

21. **Kommunala mellanskolor.** Det i riksstaten uppförda anslaget till kommunala mellanskolor har, sedan det första gången beviljades av riksdagen, undergått väsentliga höjningar. Efter att till en början hava utgjort endast 10,000 kronor, har anslaget, som alltid haft förslagsanslags natur, på grund av den starka ökningen i antalet kommunala mellanskolor ökat därhän, att det i 1922 års riksstat är uppfört med 930,000 kronor.

Den alltjämt fortgående ökningen i antalet kommunala mellanskolor har emellertid redan gjort det behöfligt att taga i övervägande, huruvida ej en ytterligare höjning av anslaget till nämnda skolor är nödvändig. Frågan härom har av skolöverstyrelsen upptagits till skärskådande i skrivelse den 31 augusti 1921.

Innan jag redogör för skolöverstyrelsens framställning, ber jag få erinra om att de kommunala mellanskolornas antal under vårterminerna 1917—1921 uppgick till följande:

vårterminen 1917	34	
»	1918	40
»	1919	48
»	1920	52
»	1921	62

I sin nyssberörda skrivelse har skolöverstyrelsen erinrat om att enligt gällande bestämmelser anslag av statsmedel efter utgången av år 1920 ej utginge till de samskolor, som för år 1909 åtnjutit understöd från anslaget till högre skolor för kvinnlig ungdom och samskolor, samt att åtskilliga ännu kvarstående skolor av nämnda typ under loppet av hösten 1920 efter ombildning till kommunala mellanskolor ingivit ansökningar om erkännande såsom sådana. Dessa skolor hade varit de forna samskolorna i Lindesberg, Motala, Nora, Sollefteå och Sölvesborg. Liknande framställningar hade inkommit jämväl från vissa enskilda, ej statsunderstödda läroanstalter, nämligen Vaxholms samskola, Lidingö kommunala samskola samt Tierps köpings samskola, varjämte framställning om erkännande såsom kommunal mellanskola gjorts även beträffande högre folkskolan i Skänninge.

Jag ber få erinra om att samtliga nu omnämnda nio läroanstalter av Kungl. Maj:t erkänts som kommunala mellanskolor från och med höstterminen 1920, ävensom att ytterligare en läroanstalt, Norrköpings högre folkskola, erhållit Kungl. Maj:ts erkännande från och med år 1921 samt fyra skolor, Norrbärke högre folkskola, Kiruna högre folkskola — i avseende å organisationen närmast hörande till kategorien enskild, icke statsunderstödd läroanstalt av mellanskoletyp — Sunne högre folkskola och Hallsbergs högre folkskola erhållit sådant erkännande från och med den 1 juli 1921. Vid mitten av höstterminen 1921 uppgick alltså antalet kommunala mellanskolor till 66.

Skolöverstyrelsen omnämner vidare att framställning av nyssberörd art vore att vänta jämväl i fråga om andra läroanstalter. Antagligt vore emellertid att antalet kommunala mellanskolor vid början av eller under loppet av år 1923 kunde beräknas uppgå till 70.

[131.]

Då det för år 1922 beviljade anslaget till dylika skolor vore beräknat för 60 skolor och då enligt förut tillämpad beräkningsgrund ett anslag av i medeltal 15,500 kronor krävdes för varje kommunal mellanskola, erfordrades alltså för år 1923 en ökning av anslaget för detta ändamål med 155,000 kronor. Hela anslaget skulle alltså behöva uppföras med 1,085,000 kronor.

Enligt gällande bestämmelser, fortfar överstyrelsen, ägde styrelse för kommunal mellanskola rätt att vid kalenderårets början rekvirera större delen av statsbidraget för hela året. Häri torde emellertid, säger överstyrelsen, böra göras ändring med hänsyn till budgetårets omläggning.

Med hänsyn till läsveckornas fördelning på årets båda hälfter anser överstyrelsen det för förra hälften av år 1923 erforderliga beloppet belöpa sig till $\frac{21}{38}$ av årsanslaget, eller i runt tal 599,600 kronor.

Departementschefen.

Jämsides med den snabba tillväxten av antalet kommunala mellanskolor har givetvis gått en förhöjning av det anslag, som är avsett att lämna bidrag till nämnda skolors uppehållande. Särskilt betydande har ökningen i antal varit under de båda senaste åren. En starkt bidragande orsak härtill har, såsom även skolöverstyrelsen erinrar, varit den omständigheten, att statsbidrag ej kunnat efter utgången av år 1920 erhållas för en kategori av läroanstalter, nämligen de sex-klassiga samskolor, som tidigare åtnjutit statsunderstöd från anslaget till enskilda mellanskolor. Den egentliga anledningen till här ifrågavarande skoltyps snabba utveckling torde emellertid vara den alltjämt ökade erfarenheten av dess företräden såsom erbjudande möjlighet att bereda högre skolundervisning å orter, där sådan möjlighet eljest varit väsentligt begränsad.

Den av skolöverstyrelsen angivna beräkningen i fråga om det sannolika antalet kommunala mellanskolor under år 1923 synes mig antaglig och bör enligt min mening läggas till grund för bestämmandet av det behövliga anslagets storlek. Såsom överstyrelsen erinrar, äro skolorna enligt nu gällande bestämmelser berättigade att vid kalenderårets början rekvirera större delen av statsbidraget för hela året. Ändring bör tydligtvis härutinnan göras, enär eljest riksstaten för förra halvåret 1923 skulle belastas med så gott som hel årskostnad för de kommunala mellanskolorna. Sannolikt kommer ändringen av budgetåret att medföra en omläggning av tidpunkterna för utbetalande av statsbidrag såväl till nu ifrågavarande slag av skolor som även till andra skolformer. I detta sammanhang saknar jag emellertid anledning att närmare ingå på denna fråga.

Av vad jag nu yttrat torde framgå, att jag tillstyrker överstyrelsens förslag i fråga om beräkningen av anslaget för förra halv-

året 1923. Härvid vill jag emellertid erinra om att den ifrågasatta höjningen av förevarande anslag i viss mån kompenseras av dels minskat ianspråktagande av förslagsanslaget till högre folkskolor, dels ock en av 1921 års riksdag företagen minskning av den i reservationsanslaget till privatläroverk ingående anslagsposten till enskilda mellanskolor.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 uppföra det *ordinarie* förslagsanslaget till kommunala mellanskolor, nu 930,000 kronor, med ett belopp av 599,600 kronor.

22. Undervisning i manlig och kvinnlig slöjd samt handarbete vid kommunala mellanskolor. Av 1917 års riksdag beviljades ett ordinarie förslagsanslag å 2,000 kronor under rubriken: Undervisning i slöjd vid kommunala mellanskolor. Genom beslut av 1920 års riksdag höjdes anslaget till 4,000 kronor och uppfördes samtidigt i riksstaten under förändrad benämning: »Undervisning i manlig och kvinnlig slöjd samt handarbete vid kommunala mellanskolor».

I fråga om villkor för anslagets utgående äro bestämmelser meddelade genom kungörelse den 31 december 1920 (nr 938) angående statsbidrag för undervisning i manlig och kvinnlig slöjd samt handarbete vid kommunala mellanskolor.

Skolöverstyrelsen har i skrivelse den 31 augusti 1921 framställt förslag om ifrågavarande anslags förhöjning.

Överstyrelsen anför i berörda skrivelse, att understöd för undervisning i slöjd för läsåret 1920—1921 tilldelats sammanlagt 24 kommunala mellanskolor, omfattande tillhopa 12 avdelningar för manlig slöjd och 56 avdelningar för kvinnlig slöjd samt handarbete eller inalles 68 avdelningar. De beviljade understöden hade uppgått till sammanlagt 10,200 kronor, därav 1,800 kronor för den manliga och 8,400 kronor för den kvinnliga slöjden. Vidare erinrar överstyrelsen om att antalet kommunala mellanskolor vore 66 samt kunde beräknas hava vid början eller under loppet av år 1923 stigit till omkring 70. Med hänsyn till *dels* att det ännu vore ett jämförelsevis litet antal kommunala mellanskolor, som framställt begäran om understöd för undervisning i slöjd, och att det vore antagligt, att detta antal framdeles komme att ökas, *dels* att från de skolor, som nu åtnjöte understöd för undervisning i slöjd, sannolikt kunde förväntas framställningar om dylikt understöd i större omfattning än vad nu vore fallet, *dels ock* att det kunde beräknas, att över huvud taget antalet kommunala mellanskolor

[132.]

Undervisning i manlig och kvinnlig slöjd samt handarbete vid kommunala mellanskolor.

[132.] komme att under loppet av åren 1921 och 1922 icke obetydligt ökas med ty åtföljande stegrade anspråk jämväl på nu förevarande anslag, ansåge överstyrelsen det vara otvivelaktigt, att i framtiden beloppet av de understöd, som utginge från anslaget i fråga, icke komme att minskas utan fastmera att betydligt ökas. Det kunde således antagas, att i själva verket för läsåret 1921—1922 understöd för undervisning i slöjd komme att utgå med större belopp än det, som tilldelats vederbörande skolor för läsåret 1920—1921, och det kunde med visshet beräknas, att beloppet sedermera komme att ytterligare ökas. Med hänsyn härtill ansåge överstyrelsen det vara ofrånkomligt, att anslaget ökades för år 1923. Redan nu hade, som sagt, understödsbeloppen uppgått till sammanlagt mer än 10,000 kronor och ytterligare understöd kunde väntas bli begärda för år 1923. Då det emellertid vore svårt att exakt beräkna storleken av sistberörda höjning och anslaget dessutom hade förslagsanslags natur, ansåge sig överstyrelsen böra hemställa om en förhöjning av anslaget till 10,000 kronor, varav för första halvåret 1923 erfordrades hälften, eller 5,000 kronor.

Departement-
schefe

Skolöverstyrelsens redogörelse visar, att förslagsanslaget till understöd för slöjdundervisning vid de kommunala mellanskolorna under de senaste åren tagits i anspråk i sådan omfattning, att anslaget numera väsentligt överskridits. Under sådana förhållanden synes det mig överensstämma med sedvanligt tillvägagångssätt att bringa det i riksstaten uppförda anslagsbeloppet till närmare överensstämmelse med det konstaterade behovet. Jag tillstyrker därför skolöverstyrelsens förslag om höjning. Även i fråga om höjningens storlek instämmer jag med överstyrelsen. Sannolikt är visserligen att även ett på nämnda sätt förhöjt anslag kommer att omedelbarligen överskridas, men då bestämda hållpunkter saknas för en exakt beräkning av det verkliga anslagsbehovet, torde man tills vidare kunna stanna vid det föreslagna beloppet, 10,000 kronor för helt år räknat. För förra halvåret 1923 behöves hälften, eller 5,000 kronor, av det sålunda beräknade årsbehovet.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen att

dels höja det *ordinarie* förslagsanslaget till undervisning i manlig och kvinnlig slöjd samt handarbete vid kommunala mellanskolor från dess nuvarande belopp, 4,000 kronor, med 6,000 kronor till 10,000 kronor;

dels ock i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 upptaga ifrågavarande *ordinarie* förslagsanslag med hälften av sistnämnda belopp eller således med 5,000 kronor.

23. **Tillfällig löneförbättring åt lärarpersonalen vid kommunala mellanskolor.** I anledning av Kungl. Maj:ts i sådant avseende gjorda framställning beslöt 1921 års riksdag i likhet med 1920 års lagtima riksdag dels medgiva, att tillfällig löneförbättring finge för år 1921 utgå till lärarpersonalen vid kommunala mellanskolor med följande belopp:

[133.]
Tillfällig löneförbättring åt lärarpersonalen vid kommunala mellanskolor.

till ordinarie manlig ämneslärare med 500 kronor;

till ordinarie kvinnlig ämneslärare med 400 kronor; samt

till extra ordinarie ämneslärare, övningslärare och timlärare med belopp, som Kungl. Maj:t i huvudsaklig enlighet med de i sådant hänseende för år 1920 gällande grunder bestämde; dels ock för berörda ändamål anvisa på tilläggsstat för år 1921 ett förslagsanslag av 130,000 kronor.

Bestämmelser i fråga om sagda löneförbättring att gälla tills vidare, så länge medel för ändamålet fortfarande anvisas, hava lämnats i kungörelse den 22 juni 1921 (nr 435) angående tillfällig löneförbättring åt lärarpersonal vid kommunala mellanskolor.

I skrivelse den 31 augusti 1921 har skolöverstyrelsen gjort framställning om beredande av medel för ifrågavarande löneförbättring jämväl under år 1922 och har därvid anfört, att behov av sådan löneförbättring kvarstode oförändrat för sistnämnda år.

Jag tillstyrker skolöverstyrelsens hemställan i nu förevarande hänseende.

Departementschefen.

I enlighet med vad chefen för finansdepartementet förut denna dag till statsrådsprotokollet över finansärenden anfört i fråga om tillfällig löneförbättring för viss personal inom den civila statsförvaltningen, torde medel nu böra äskas av riksdagen för beredande av tillfällig löneförbättring jämväl under förra hälften av år 1923 åt här förevarande befattningshavare.

I fråga om berörda löneförbättring under år 1922 torde jag få tillfälle att senare i dag göra hemställan.

Jag hemställer alltså för närvarande, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

dels medgiva, att tillfällig löneförbättring må för tiden 1 januari—30 juni 1923 utgå till lärarpersonalen vid kommunala mellanskolor med följande belopp:

till ordinarie manlig ämneslärare med 250 kronor;

till ordinarie kvinnlig ämneslärare med 200 kronor; samt

till extra ordinarie ämneslärare, övningslärare och timlärare med belopp, som Kungl. Maj:t i huvudsaklig enlighet med de i sådant hänseende för år 1921 gällande grunder bestämmer;

dels ock för berörda ändamål anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett förslagsanslag av 65,000 kronor.

Resestipendier åt lärarpersonalen vid kommunala mellanskolor.

24. **Resestipendier åt lärarpersonalen vid kommunala mellanskolor.** I riksstaten för vart och ett av åren 1921 och 1922 finnes uppfört ett anslag å 3,500 kronor till resestipendier åt lärarpersonalen vid kommunala mellanskolor.

Skolöverstyrelsen har nu i skrivelse den 31 augusti 1921 hemställt om höjning av här ifrågavarande anslag till 6,000 kronor för helt år räknat.

I anslutning till den uppfattning jag i det föregående i flera fall gjort gällande i fråga om utgående av resestipendier för år 1923 anser jag mig icke kunna förorda, att något anslag till ifrågavarande resestipendier uppföres i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923.

Privatläroverken.

[134.]
Reservationsanslaget till privatläroverken.

25. **Reservationsanslaget till privatläroverken.** Det sedan åtskilliga år tillbaka under åttonde huvudtiteln uppförda reservationsanslag, numera benämnt reservationsanslaget till privatläroverken, från vilket utgår understöd åt ett flertal enskilda läroanstalter, omfattar fyra särskilda anslagsposter, till enskilda mellanskolor, till högre flickskolor, till högre goss- och samskolor samt till enskilda lärarinneseminarier. Anslaget bestämdes av 1921 års riksdag till 751,000 kronor, och de nyssnämnda olika anslagsposterna ingå i anslaget med respektive 20,000 kronor, 470,000 kronor, 232,500 kronor och 28,500 kronor.

I enlighet med skolöverstyrelsens i skrivelse den 31 augusti 1921 gjorda hemställan bör för förra halvåret 1923 anvisas hälften av här ifrågavarande anslag. På grund härav tillstyrker jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 uppföra de i det *ordinarie* reservationsanslaget till privatläroverken ingående anslagsposterna med följande belopp, nämligen:

enskilda mellanskolor	kronor	10,000:—
högre flickskolor	»	235,000:—
högre goss- och samskolor	»	116,250:—
enskilda lärarinneseminarier	»	14,250:—

att utgå såsom ett gemensamt reservationsanslag å sammanlagt 375,500 kronor.

Minskat
anslag.

26. **Extra understöd åt vissa privatläroverk.** Under nästföregående punkt har jag uttalat mig angående det ordinarie reservationsanslag, från vilket understöd utgår åt vissa privatläroverk, nämligen enskilda mellanskolor, högre flickskolor, högre goss- och samskolor samt enskilda lärarinneseminarier. Nämnda anslag har under ett flertal år lämnat de för omförmälda understöd erforderliga medlen. Krisårens starka prisrubbingar verkade emellertid starkt försvagande på de enskilda läroanstalternas ekonomi, varför framställningar om förhöjda statsunderstöd så småningom läto sig förspörja.

[135.]

Extra under-
stöd åt vissa
privatläro-
verk.

Sägda framställningar föranledde Kungl. Maj:t att hos 1921 års riksdag äska anslag för beredande under år 1922 under de villkor och bestämmelser, som Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva, av extra understöd åt sådana enskilda mellanskolor, högre flickskolor samt högre goss- och samskolor, som åtnjöte understöd från förenämnda reservationsanslag till privatläroverk. Det av Kungl. Maj:t begärda beloppet utgjorde 350,000 kronor.

I den skrivelse, varmed riksdagen anmälde sitt beslut i avseende å berörda framställning, anförde riksdagen, bland annat, följande:

Lika med departementschefen är riksdagen övertygad om, att behovet av ökat understöd till ifrågavarande läroanstalter gör sig starkt gällande, ej minst på grund av det ekonomiska trångmål, vari de råkat genom kristiden. I betraktande av de statsfinansiella svårigheterna har riksdagen emellertid ej kunnat undgå att ställa sig något tveksam inför ett anslag av den storlek, som nu ifrågasättes, helst

[335.]

som anslaget, en gång bifallet, lätteligen kan komma att åtföljas av ytterligare krav på statskassan till nu ifrågavarande ändamål. Visserligen föreligger ifråga om flertalet av dessa skolor ett statsintresse, vars betydelse ej får underskattas, men det bör ej heller förbises, att de kommuner och samhällen, där dessa skolor äro belägna, åtnjuta stora fördelar av skolorna och fördenskull med fog böra vidkännas en del av de utav dyrtiden åsamkade prisstegringarna för skolornas drift.

Att riksdagen emellertid oaktat vissa betänkligheter ansett sig böra bevilja anslag för ändamålet har skett företrädesvis ur synpunkten av nödvändigheten av att, i avvaktan på den slutliga regleringen av statens förhållande till dessa skolor, något från det allmännas sida göres till upprätthållande av deras verksamhet, som i annat fall kan tänkas komma att till våda för det allmänna avtyna eller rent av upphöra av brist på erforderliga medel. En förutsättning för riksdagens bifall är dock, att Kungl. Maj:t vid anslaget fördelning dels tillser, att allenast sådana skolor komma i åtnjutande av det nu ifrågasatta extra understödet, vilka på ett tillfredsställande sätt fylla ett verkligt påvisbart statsintresse, dels vidare, i den mån så låter sig göra, tager i betraktande, att en eventuell anslagsfördelning icke kommer att föregripa de utredningsarbeten, som beträffande just dessa skolor för närvarande påvila skolkommissionen.

Beträffande storleken av det anslag, som bör ifrågakomma, har riksdagen ansett, att det med hänsyn till allmänt fallande konjunkturen ej bör bestämmas till högre belopp än i runt tal en tredjedel av det till samma skolor utgående ordinarie anslagsbeloppet eller alltså 250,000 kronor.

Efter skolöverstyrelsens hörande utfärdade Kungl. Maj:t den 12 september 1921 kungörelse (nr 561) angående extra understöd för år 1922 åt vissa privatläroverk.

I skrivelse den 31 augusti 1921 har skolöverstyrelsen upptagit fråga om förnyat anslag för beredande av extra understöd åt här ifrågavarande läroanstalter.

Flertalet av dessa skolor hade under kristiden fått sin ekonomi så hårt pressad, att de vore i behov av all den ekonomiska hjälp, de kunde erhålla; och verkningarna av den genom det ekonomiska nödläget framtvingade sparsamheten i fråga om anskaffning och underhåll av materiel m. m. gjorde sig alltfört kraftigt påmint. Överstyrelsen ansåge sig därför ej kunna underlåta att jämväl för år 1923 göra hemställan om extra understöd åt privatläroverken. Beträffande understödets storlek betvivlade överstyrelsen visserligen icke, att den av riksdagen för år 1922 beviljade summan, 250,000 kronor, även under år 1923 kunde vara behövlig; men med hänsyn tagen såväl till dyrtidens krav på sparsamhet som till den å vissa områden inträdda sänkningen i prisläget, ansåge sig överstyrelsen böra begränsa anslagsäskandet till 200,000 kronor. Överstyrelsen hemställde alltså, att hälften av sistnämnda belopp, eller 100,000 kronor, måtte såsom reservationsanslag anvisas för förra hälften av år 1923.

Departement-
schefen.

Den svaga ekonomiska ställning, vari privatläroverken så gott som undantagslöst försattes genom kristiden, kan svårligen på en

gång stärkas i tillfredsställande grad. Givetvis skola de understöd, som genom 1921 års riksdags beslut kunna komma ett flertal enskilda läroanstalter till del, för dem bliva till god hjälp vid deras strävan att i möjligaste mån ersätta de starka inknappningar, de under krisåren måst underkasta sig. Men det för år 1922 anvisade anslaget torde blott delvis kunna fylla de behov, som i nyss angivet hänseende göra sig gällande.

Jag kan under sådana omständigheter ej underlåta att lämna min medverkan vid försöken att bistå nämnda läroverk och anser mig följaktligen böra tillstyrka förslag till riksdagen om beviljande av extra understödsmedel även för år 1923.

Skolöverstyrelsen har tänkt sig, att det behöfliga anslaget skulle utgöra 200,000 kronor, varav 100,000 kronor borde beviljas för förra delen av år 1923. En ledning vid bedömandet av anslagets storlek har numera givits genom de ansökningar om extra understöd för år 1922, som jämlikt förenämnda kungörelse ingivits till skolöverstyrelsen. Enligt vad jag erfarit, har i sådant hänseende begärts något mer än 279,000 kronor. Enär det här ifrågavarande behovet bör hava starkast framträtt, då ansökningar om extra understöd första gången gjordes, synes man mig med hänsyn till storleken av nyss anförda belopp kunna reducera det för år 1923 ifrågasatta anslaget till 150,000 kronor. För förra hälften av år 1923 bör alltså ett anslag å 75,000 kronor äskas av riksdagen.

Anslaget, som fortfarande bör uppföras såsom reservationsanslag, bör utgå under de villkor och bestämmelser, som Kungl. Maj:t kan finna gott föreskriva.

Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för beredande under de villkor och bestämmelser, som Kungl. Maj:t kan finna gott föreskriva, av extra understöd åt sådana enskilda mellanskolor, högre flickskolor samt högre goss- och samskolor, som åtnjuta understöd från reservationsanslaget till privatläroverk, anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett reservationsanslag av 75,000 kronor.

27. Lönetillägg åt lärarinnor vid statsunderstödda enskilda läroanstalter. I samband med reglering av avlöningsförhållandena vid statsunderstödda enskilda läroanstalter och av grun-

[136.]

Lönetillägg
åt lärarinnor
vid stats-

understödda
enskilda läro-
anstalter.

derna för statsunderstöd åt dem beslöt 1909 års riksdag under riksstatsens åttonde huvudtitel uppföra ett ordinarie förslagsanslag till lönetillägg åt lärarinnorna vid nyssnämnda läroanstalter. Efter av 1913 års riksdag beslutad förhöjning av anslaget är detsamma i riksstaten uppfört med 280,000 kronor.

För tiden 1 januari—30 juni 1923 torde ifrågavarande anslag — med hänsyn till den sedvanliga fördelningen av läsårets 36 veckor på vårtermin och hösttermin med respektive 19 veckor och 17 veckor — böra utgå med $\frac{19}{36}$ av förenämnda belopp, 280,000 kronor, eller med i runt tal 148,000 kronor.

Jag hemställer alltså om förslag till riksdagen

Minskat
anslag.

att i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 uppföra det *ordinarie* förslagsanslaget till lönetillägg åt lärarinnor vid statsunderstödda enskilda läroanstalter, nu 280,000 kronor, med 148,000 kronor.

[137.]

28. De enskilda läroanstalternas vikariatskassa.

De enskilda
läroanstalter-
nas vikariats-
kassa.

Under riksstatsens åttonde huvudtitel finnes uppfört ett ordinarie förslagsanslag med rubrik: Bidrag till de enskilda läroanstalternas vikariatskassa. Anslaget är avsett att understödja den kassa med nu angivna namn, som har till ändamål att, så vitt angår till kassan anslutna läroanstalter, lämna bidrag till bestridande av avlöningen till vikarier för lärarinnor, som äro tjänstlediga på grund av sjukdom, och därvid betrygga rätt för nämnda lärarinnor att bibehålla en del av sina löneförmåner. Anslaget är för närvarande bestämt till 19,000 kronor.

För tiden 1 januari—30 juni 1923 bör anslaget beräknas till hälften av sitt för år bestämda belopp. Jag tillstyrker alltså förslag till riksdagen

att i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 uppföra det *ordinarie* förslagsanslaget: bidrag till de enskilda läroanstalternas vikariatskassa, nu 19,000 kronor, med halva beloppet, 9,500 kronor.

[138.]

29. Tillfällig löneförbättring åt lärarpersonalen vid privatläroverken.

Tillfällig
löneförbättring
åt lärar-
personalen

I anledning av Kungl. Maj:ts därom gjorda framställningar har riksdagen för vart och ett av åren 1918—1922 på extra stat anvisat anslag för beredande av tillfällig löneförbättring

åt lärarpersonalen vid privatläroverken, d. v. s. vid sådana enskilda mellanskolor, högre flickskolor, högre goss- och samskolor samt enskilda lärarinneseminarier, som åtnjuta understöd från det i riksstaten uppförda gemensamma reservationsanslaget till privatläroverk. Anslagets belopp har under sagda år ökats från 275,000 kronor för år 1918 till 2,000,000 kronor för vart och ett av åren 1920, 1921 och 1922. Anslaget har ständigt haft förslagsanslags natur.

De för löneförbättringens utgående och åtnjutande behövlige villkor och föreskrifter hava lämnats i kungörelse den 22 juni 1921 (nr 441) angående tillfällig löneförbättring åt vissa lärare vid privatläroverk. De genom nämnda kungörelse givna föreskrifterna äro avsedda att gälla tills vidare, så länge anslag för ändamålet finnes tillgängligt.

I skrivelse den 31 augusti 1921 har skolöverstyrelsen hemställt om beviljande av medel för beredande av tillfällig löneförbättring åt ifrågavarande lärarpersonal även under år 1923.

Samma skäl, som tidigare föranlett Kungl. Maj:t att för riksdagen framlägga förslag om tillfällig löneförbättring för privatläroverkens lärarpersonal och som kommit riksdagen att bifalla sagda förslag, föreligga allt fortfarande. Frågan om löneroglering för nämnda lärarpersonal har, som känt torde vara, nära förknippats med den utredning om revision av det allmänna undervisningsväsendet, varom Kungl. Maj:t den 31 december 1918 fattade beslut. Det mycket omfattande utredningsarbete, som föranletts av sagda beslut, pågår inom den s. k. skolkommissionen. Arbetet har numera fortskridit därhän, att kommissionens principbetänkande är under tryckning och alltså torde komma att inom kort avlämnas till Kungl. Maj:t. Emellertid torde det vara uteslutet, att slutlig prövning av kommissionens förslag och därav eventuellt föranledda framställningar till riksdagen skall kunna äga rum så tidigt, att anslag till tillfällig löneförbättring under år 1923 åt här ifrågavarande lärarpersonal därigenom göres överflödigt.

Under sådana omständigheter föreligger tydligen nu samma behov av provisorisk löneroglering för nämnda lärarpersonal, som föranlett tidigare riksdagens beslut i detta hänseende. Jag tillstyrker därför förslag till riksdagen att bevilja för förra delen av år 1923 erforderliga medel härför.

Vad beträffar det för sagda tid behövlige anslagsbeloppet, torde

[138.]
vid privat-
läroverken.

Departement-
chefen.

[138]. detsamma böra beräknas med hänsyn till fördelningen av läsårets 36 veckor å vår- och hösttermin, med i allmänhet 19 veckor å den förra och 17 veckor å den senare, och bör alltså för förra halvåret 1923 begäras $\frac{19}{36}$ av hela anslagsbeloppet, vilket liksom hittills bör bestämmas till 2,000,000 kronor. Nämda del av anslaget utgör i runt tal 1,055,600 kronor, vilket belopp bör såsom förslagsanslag uppföras å extra stat för sistnämnda år.

Några andra ändringar i de grunder, som böra vara bestämmande för löneförbättringens utgående, än de, som äro betingade av anslagets beviljande för halvt år, hava ej ifrågasatts och torde ej heller vara erforderliga.

Under återopande av vad jag nu anfört hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen att

dels för beredande under förra hälften av år 1923 av tillfällig löneförbättring åt lärare och lärarinnor vid enskilda mellanskolor, högre flickskolor, högre goss- och samskolor samt enskilda lärarinneseminarier anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett förslagsanslag av 1,055,600 kronor;

dels ock förklara, att den tillfälliga löneförbättringen skall i sin helhet gäldas av statsmedel samt utgå efter följande grunder:

1) Delaktighet i den tillfälliga löneförbättringen tillkommer den, som under förra halvåret 1923 eller någon del av nämnda tid är anställd i egenskap av föreståndare, ämneslärare med full tjänstgöring, timlärare eller övningslärare vid sådan enskild mellanskola, högre flickskola, högre goss- eller samskola eller enskilt lärarinneseminarium, som åtnjuter understöd från det i riksstaten uppförda gemensamma reservationsanslaget till privatläroverk.

2) Den tillfälliga löneförbättringen utgår med följande belopp utöver föreskriven minimiavlöning eller, där föreskrift om minimiavlöning saknas, utöver den avlöning, som för motsvarande tjänstgöring i medeltal utgått under åren 1913—1915:

a) till föreståndare, manlig eller kvinnlig, vid enskild mellanskola, högre flickskola, högre goss- eller samskola samt enskilt lärarinneseminarium med 1,500 kronor för år; [138.]

b) till ämneslärare med full tjänstgöring, manlig eller kvinnlig, vid enskild mellanskola, högre flickskola, högre goss- eller samskola samt enskilt lärarinneseminarium, därest läraren åtnjuter avlöning efter den löneskala, som utgår från en begynnelseavlöning av 1,400 kronor, med 1,500 kronor för år samt, därest läraren åtnjuter avlöning efter den löneskala, som utgår från en begynnelseavlöning av 1,200 kronor, med 1,200 kronor för år;

c) till manlig timlärare vid enskild mellanskola, högre goss- eller samskola samt enskilt lärarinneseminarium med 60 kronor för veckotimme och år, dock beträffande lärare vid högre goss- eller samskola endast för det antal veckotimmar, som för vederbörande läroanstalt tagits i beräkning vid bestämmande av det särskilda understödet för anlåtande i större omfattning av manliga lärarkrafter;

d) till manlig timlärare vid högre flickskola med 50 kronor för veckotimme och år;

e) till kvinnlig timlärare vid enskild mellanskola, högre flickskola, högre goss- eller samskola samt enskilt lärarinneseminarium med 50 kronor för veckotimme och år;

f) till övningslärare, manlig eller kvinnlig, vid enskild mellanskola, högre flickskola, högre goss- eller samskola samt enskilt lärarinneseminarium med 40 kronor för veckotimme och år.

3) Den tillfälliga löneförbättringen utgår, vad angår enskild mellanskola och högre flickskola, under förutsättning att en summa, motsvarande 20 procent av det sammanlagda till lärarpersonalen vid vederbörande skola i tillfällig löneförbättring under förra hälften av år 1923 utgående belop-

pet, varder för skolans verksamhet för nämnda tid i övrigt anslagen av kommun eller enskilda donatorer eller utgår av medel, som eljest stå till vederbörande läroanstalts förfogande.

4) Det må ankomma på Kungl. Maj:t att utfärda de närmare föreskrifter, som för tillämpning av dessa grunder må befinnas erforderliga.

[139.]
Fackskolan
för huslig
ekonomi
i Uppsala.

30. **Fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala.** Till fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala hava sedan åtskilliga år utgått anslag av statsmedel. Genom beslut av 1920 års riksdag höjdes de dittills beviljade anslagen väsentligt, varjämte alla till läroanstalten utgående anslag sammanslogos till ett enda, å åttonde huvudtiteln uppfört anslag. Det sålunda anvisade anslaget uppgick för år 1921 till 95,000 kronor, och uppfördes såsom förslagsanslag, högst, å extra stat för sistnämnda år.

Genom beslut den 15 april 1921 ställde Kungl. Maj:t det av riksdagen beviljade anslaget till förfogande av styrelsen för nämnda fackskola, varjämte fastställdes villkor och bestämmelser för åtnjutande av berörda anslag.

I en till skolöverstyrelsen ingiven, till Kungl. Maj:t ställd ansökning har fackskolans styrelse hemställt om utverkande av statsunderstöd åt skolan för år 1923 till samma belopp, som av riksdagen beviljats för år 1922.

Med skrivelse den 31 augusti 1921 har skolöverstyrelsen överlämnat ifrågavarande ansökning och därvid anfört, bland annat, följande:

Överstyrelsen hade tagit i övervägande huruvida, med hänsyn till att driftkostnaderna för skolor av här ifrågavarande slag numera väsentligt sjunkit, någon sänkning av detta anslag för år 1923 skulle kunna ifrågasättas. Då emellertid den förhöjning av fackskolans anslag, som av 1920 års riksdag beviljats, huvudsakligen varit betingad av nödvändigheten att höja lärarinnornas löner och de sammanlagda lönebeloppen för år 1923, enligt vad den till ansökan fogade lönestaten utvisade, till följd av flera lärarinnors uppflyttning i högre lönegrad väsentligen överstege motsvarande kostnad under åren 1921 och 1922, hade överstyrelsen ej ansett sig kunna föreslå någon sänkning av det nuvarande anslaget.

Överstyrelsen yttrar sig därefter om frågan, hur stor del av nämnda anslag, 95,000 kronor, som borde utgå för vårterminen 1923. Härom anför överstyrelsen:

Enligt vad fackskolans program utvisade, omfattade skolans arbetsår 36 veckor, därav 20 under vårterminen och 16 under höstterminen, och syntes därför understödet under förstnämnda termin böra utgå med 20,36 av 95,000 kronor eller i runt tal 52,780 kronor.

Att statsunderstöd till fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala alltjämt bör utgå, därom synes mig ingen tvekan kunna råda.

Departement-
schefen.

Skolans styrelse har hemställt om beviljande av samma anslagsbelopp för år 1923, som utgår för år 1922, och skolöverstyrelsen har tillstyrkt berörda hemställan.

Såsom skolöverstyrelsen erinrat, skedde den av riksdagen år 1920 vidtagna höjningen av statsanslaget till fackskolan huvudsakligen för att sätta skolan i stånd att genomföra en välbörlig reglering av lärarinnornas löner. För att kunna bedöma, huru de sammanlagda lönebeloppen för lärarinnorna för närvarande ställa sig, har jag från skolans styrelse begärt och erhållit vissa upplysningar. Dessa giva vid handen, att avlöningen till lärarinnorna — med uteslutande av föreståndarinna och rektor samt förvaltningspersonalen samt givetvis utan inräknande av dyrtidstillägg och naturaförmaner — år 1919 uppgått till 46,419 kronor 7 öre, år 1920 till 58,591 kronor 91 öre samt år 1921, det första år den nya löneregleringen varit i kraft, till 91,122 kronor 6 öre, samt att för åren 1922 och 1923 beräknats avlöningar å sammanlagt respektive 92,912 kronor och 96,463 kronor. Det visar sig alltså, att lärarinnelönerna, såsom ju naturligt är då lönebeloppen stiga allt efter som lärarinnorna nå högre lönegrader, äro stadda i en ej oväsentlig stegring. Det för närvarande till fackskolan utgående statsanslaget, 95,000 kronor, motsvarar således praktiskt taget nämnda reglerade löner och lämnar alltså ej tillgång till bestridande av någon del av övriga utgifter. Under sådana förhållanden kan man enligt min mening ej gärna ifrågasätta någon nedsättning av anslagsbeloppet.

I fråga om anslaget fördelning på de båda halvåren av 1923 instämmer jag med skolöverstyrelsen men anser beloppet för förra halvåret, 52,780 kronor, lämpligen böra avrundas till 52,800 kronor.

Jag tillstyrker alltså förslag till riksdagen

att till fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett förslagsanslag, högst 52,800 kronor.

[140.]

Understöd till utbildningskurser för lärarinnor i hushållsgöromål.

31. Understöd till utbildningskurser för lärarinnor i hushållsgöromål. Sedan åtskilliga år tillbaka har riksdagen årligen beviljat medel å extra stat till understöd åt tre kurser för utbildning av lärarinnor i hushållsgöromål. Dessa tre kurser hava varit anordnade vid fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala, vid Ateneum för flickor i Stockholm samt av Göteborgs allmänna folkskolestyrelse.

Av sagda kurser erhåller den förstnämnda numera understöd från ett i riksstaten uppfört extra anslag till berörda fackskola. De två senare åter hava allt hitintills åtnjutit understöd från ett särskilt anslag, som för ändamålet anvisats av riksdagen och som, efter att tidigare hava utgjort 4,000 kronor för vardera kursen, för vardera av åren 1921 och 1922 utgått med högst 9,000 kronor till varje kurs eller med tillhoppa högst 18,000 kronor för år.

I särskilda ansökningar hava styrelsen för aktiebolaget Ateneum för flickor i Stockholm och Göteborgs allmänna folkskolestyrelse anhållit, att även för år 1923 måtte för berörda kursers anordnande tilldelas dem understöd med samma belopp, som för år 1922 härför beviljats av riksdagen, eller 9,000 kronor till vardera styrelsen.

Över ansökningarna har skolöverstyrelsen den 31 augusti 1921 yttrat sig.

Överstyrelsen har därvid erinrat, att den av 1920 års riksdag beslutade höjningen av anslaget huvudsakligen föranletts av nödvändigheten att höja vederbörande lärarinnors löner samt att någon sänkning av anslaget därför ej syntes kunna ifrågasättas. Enligt vad de ansökningarna åtföljande statförslagen för år 1923 utvisade, komme för kurserna en brist att uppstå, som måste täckas med andra medel än de beräknade terminsavgifterna och statsbidragen.

I fråga om storleken av det anslagsbelopp, som borde begäras för förra halvåret 1923, har överstyrelsen anfört, att enligt vad årsredogörelserna för kurserna visade, arbetsåret vid kursen vid Ateneum för flickor utgjorde 36 veckor, varav 20 veckor under vårterminen, och vid kursen i Göteborg 37 1/2 veckor, varav 21 veckor under vårterminen. Beräknat efter undervisningstidens längd skulle alltså understödet under förra hälften av år 1923 utgå med 5,000 kronor till förstnämnda läroanstalt och med 5,040 kronor till den sistnämnda, eller, då skillnaden vore så obetydlig, med 5,000 kronor till vardera anstalten, det vill säga med tillhoppa 10,000 kronor.

Departementschefen.

Den uppgift, som fyller av här ifrågavarande två lärarinneutbildningsanstalter, är av den betydelse för det allmänna, att ingen tvekan synes mig kunna råda om det berättigade i den gjorda fram-

ställningen om fortsatt statsunderstöd. Jag tillstyrker alltså förslag till riksdagen i sådant hänseende.

Såsom skolöverstyrelsen erinrat föranleddes den av riksdagen år 1920 vidtagna höjningen av statsanslaget till förevarande läroanstalter främst av behovet att bereda anstalterna någon kompensation för den jämförelsevis betydande omkostnadsökning, som vållats av en ofrånkomlig höjning av lärarinnelönerna. Då samma skäl allt fortfarande kvarstår praktiskt taget oförändrat, synes mig ingen anledning föreligga att vidtaga någon ändring i statsanslagets storlek. I fråga om anslaget fördelning på 1923 års båda hälfter ansluter jag mig till skolöverstyrelsens förslag.

Under återopande av det anförda hemställer jag således, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att till understöd åt utbildningskurser för lärarinnor i hushållsgöromål anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett förslagsanslag, högst 10,000 kronor, att utgå till styrelsen för aktiebolaget Ateneum för flickor i Stockholm med högst 5,000 kronor och till Göteborgs allmänna folkskolestyrelse likaledes med högst 5,000 kronor.

32. Understöd åt vissa anstalter för utbildande av lärarinnor i handarbete. Sedan åtskilliga år tillbaka har statsunderstöd utgått till tre läroanstalter för utbildande av lärarinnor i handarbete, nämligen högre handarbetslärarinneseminarier vid Maria Nordenfelts kvinnliga yrkesskola i Göteborg, Andrea Eneroths handarbetskola och seminarium i Stockholm samt föreningen Handarbetets vänner och Hulda Lundins högre slöjdseminarium i Stockholm. Till ytterligare en dylik utbildningsanstalt har statsunderstöd utgått, nämligen fackskolans för huslig ekonomi i Uppsala lärarinnekurs i handarbete. Sistnämnda kurs åtnjuter emellertid numera understöd från det anslag, som utgår till sagda fackskola i dess helhet.

Det till förstberörda tre läroanstalter utgående understödet utgjorde för år 1920 6,000 kronor för var och en men höjdes av 1920 års riksdag för år 1921 till högst 8,000 kronor för en var. Även för år 1922 är understödet bestämt till högst 8,000 kronor för varje läroanstalt, och i riksstaten äro nämnda understödsbelopp hopförda till ett förslagsanslag, högst 24,000 kronor.

[141.]

Understöd
åt vissa an-
stalter för
utbildande
av lärarin-
nor i hand-
arbete.

[141.]

Förutom nu angivna anslag har riksdagen för vart och ett av åren 1919, 1920, 1921 och 1922 anslagit medel till beredande av tillfällig löneförbättring åt lärarinnorna vid sagda tre läroanstalter, och har det för dem avsedda beloppet för vart och ett av åren 1920, 1921 och 1922 utgjort 3,100 kronor, att utgå med den fördelning, Kungl. Maj:t kunde finna skäligt bestämma.

Till jämförelse torde jag böra erinra om att då förslag om ökat statsunderstöd till fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala förelades 1920 års riksdag, det förutsattes, att vissa minimilöner skulle utgå till de vid fackskolan anställda lärarinnorna, således även till dem, som undervisa vid förenämnda, vid fackskolan anordnade lärarinne-kurs i handarbete. Genom Kungl. Maj:ts beslut den 15 april 1921 fastställdes sagda minimilöner till, för full tjänstgöring eller 32 veckotimmar, 2,880 kronor i första, 3,264 kronor i andra, 3,648 kronor i tredje och 4,032 kronor i fjärde lönegraden jämte i viss omfattning fri kost. För tjänstgöring, som understege 32 veckotimmar skulle enligt samma beslut minimiavlöningen utgöra 90 kronor för veckotimme i första, 102 kronor i andra, 114 kronor i tredje och 126 kronor i fjärde lönegraden jämte fri kost såsom nyss angivits.

Från först omförmälda tre läroanstalter hava ansökningar inkommit, avseende statsanslag för år 1923. I berörda ansökningar har framhållits, bland annat, att ökade hyreskostnader, behövligen ökning av lärarinnelöner samt ökade kostnader på grund av nödvändig utvidgning av undervisningsplanen gjorde en höjning av statsunderstödet synnerligen välbehövligen, och har därför hemställts, att understödet för år 1923 måtte bestämmas till 12,000 kronor för varje läroanstalt.

Över dessa ansökningar har skolöverstyrelsen den 31 augusti 1921 avgivit utlåtande och därvid huvudsakligen anfört:

Med de avsevärda förhöjningar av lönerna, som de senare åren ägt rum beträffande även övningslärarinnor vid olika slag av statsunderstödda enskilda och kommunala läroanstalter, hade lönerna även vid handarbetsseminarierna givetvis måst höjas utöver det föreskrivna minimibeloppet, 1 krona 50 öre, för undervisningstimme. Detta hade dock icke kunnat ske utan stora ekonomiska svårigheter för seminarierna, och trots de löneökningar, som vidtagits, vore dock ännu lärarpersonalen vid dessa seminarier synnerligen ogynnsamt ställd i jämförelse med handarbetslärarinnorna vid andra statsunderstödda enskilda läroanstalter.

Såsom villkor för statsbidragets erhållande borde föreskrivas samma minimilöner för lärarinnorna vid dessa seminarier, som för lärarinnorna vid fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala och den merkostnad, som en dylik lönerreglering skulle vålla, borde bestridas av statsmedel. Då staten icke upprättat någon egen anstalt för utbildning av handarbetslärarinnor, vore det enligt överstyrelsens mening ett statsintresse, att genom fastställandet av skäliga minimilöner vid dessa seminarier bereda dem möjlighet att erhålla och behålla verkligt dugande lärarkrafter. Att undervisningen vid seminarierna hölles på en hög nivå, vore så mycket nödvändigare, som genom upprättandet av lärlings- och yrkesskolor med sömnadsundervisning för vuxen kvinnlig ungdom ökade krav komme att ställas på de vid seminarierna utbildade lärarinnornas kompetens.

Med stöd av från seminarierna inhämtade upplysningar angående antalet lärarinnor, deras tjänstgöring i veckotimmar och antalet tjänstår för varje lärarinna hade överstyrelsen beräknat, att för den av överstyrelsen här föreslagna lönerregleringen skulle erfordras en anslagsökning av 2,000 kronor för varje seminarium eller tillsammans 6,000 kronor. Häri vore dock inräknat det anslag å 3,100 kronor, som riksdagen under de sista åren och även för år 1922 beviljat till beredande av tillfällig löneförbättring åt seminariernas lärarinnor, vadan den verkliga ökningen av anslaget till dessa seminarier skulle uppgå till sammanlagt endast 2,900 kronor. Givetvis borde fortfarande dyrtidstillägg utgå till berörda lärarinnor.

Överstyrelsen hemställde alltså, att för förra hälften av år 1923 måtte anvisas 15,000 kronor att utgå med högst 5,000 kronor till var och en av här ifrågakvarande tre läroanstalter.

I en sedermera till Kungl. Maj:t ingiven ansökning har föreståndarinnan för Andrea Eneroths seminarium beträffande den av henne tidigare gjorda framställningen om statsunderstöd anfört vissa förhållanden, som enligt hennes uppfattning motiverade ett högre anslag till det av henne ledda seminariet än till de båda övriga här omnämnda läroanstalterna.

I motsats till sistberörda två seminarier åtnjöte Andrea Eneroths seminarium icke vissa av vederbörande kommuner medgivna ekonomiska fördelar, och vidare vore sistnämnda läroanstalt sedan år 1912 organiserad som tvåårig, medan de båda övriga läroanstalternas kurser omfattade endast tre terminer. Den högre avdelningen i Andrea Eneroths seminarium vore nämligen uppdelad i två parallella specialkurser, den ena med huvudvikt på praktisk sömnad, den andra på konstsoömnad. Genomginges båda kurserna av en elev, bleve utbildningstiden alltså fyra terminer. Denna möjlighet till specialisering vore konstitutiv för ifrågakvarande läroanstalt och gäve åt densamma dess särprägel. Klart vore att det verkade betungande för ekonomien, om blott den ena av de två faktiskt förefintliga parallellkurserna understöddes.

I ärendet har skolöverstyrelsen den 22 december 1921 avgivit förnyat utlåtande.

[141.]

Överstyrelsen framhåller, bland annat, att det av de nya uppgifter, som i sistberörda ansökning lämnats, framginge, att den ökade kostnad, som betingades av en dylik delad linje under senare delen av utbildningskursen, hittills ej motsvarats av någon förhöjning av seminariets statsunderstöd samt att en löne-reglering vid seminariet av den art överstyrelsen tidigare föreslagit och som givetvis borde omfatta alla vid seminariet anställda lärarinnor, bleve omöjlig att genomföra, därest ej understöd kunde påräknas för båda de förut omförmälda parallella kurserna.

Med hänsyn till de i ansökningen berörda förhållandena ansåge överstyrelsen det skäligt, att anslaget till här ifrågavarande seminarium utginge med något högre belopp än till de båda övriga seminarierna.

I fråga om det behövlige anslagets storlek har överstyrelsen, under hänvisning till en utlåtandet bilagd tablå över lönernas storlek efter genomförd reglering, beräknat, att — under förut angiven förutsättning av den tillfälliga löneförbättringens bortfallande — för genomförande av den tillstyrkta löne-regleringen erfordrades, att det hittills utgående anslaget, 8,000 kronor, ökades med 3,000 kronor, eller till 11,000 kronor för år. För förra hälften av år 1923 skulle alltså erfordras 5,500 kronor, och hemställde överstyrelsen alltså om förslag till riksdagen i enlighet härmed.

Departement-
schefen.

I likhet med skolöverstyrelsen finner jag mig böra tillstyrka, att statsunderstöd allt fortfarande må utgå till här ifrågavarande tre handarbetslärarinneseminarier. Den plats, dessa läroanstalter intaga inom vårt undervisningsväsen, är som bekant betydelsefull, då ju hittills ingen anordning genom statsmakternas försorg vidtagits i syfte att helt eller delvis fylla nämnda läroanstalters uppgift. Det måste således sägas vara ett statsintresse av ej oväsentlig vikt, att berörda lärarinneutbildningsanstalter äga möjlighet att allt fort utöva sin verksamhet. En viktig förutsättning härför är tydligen, att anstalterna kunna erbjuda sina lärarinnor sådana avlöningsförmåner, att goda krafter vinnas för undervisningen. Det är ock främst denna synpunkt, som i förevarande ärende framhävts av skolöverstyrelsen och som varit bestämmande för omfattningen av överstyrelsens slutliga hemställan.

Såsom framgår av överstyrelsens nyss återgivna yttrande, har nämligen överstyrelsen begränsat den av handarbetslärarinneseminarierna gjorda ansökningen om ökat statsunderstöd därhän, att ökningen skulle motsvara vad som erfordrades för att bringa lärarinnornas minimiavlönning till samma nivå som i fråga om lärarinnorna vid fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala.

Ökningen skulle för ernående härav icke behöva sättas till

högre belopp än 2,000 kronor för en var av Maria Nordenfelts yrkesskola, samt Handarbetets vänner och Hulda Lundins läroanstalt, vadan anslaget till var och en av dem borde bestämmas till 10,000 kronor för år. Beträffande Andrea Eneroths seminarium skulle enligt skolöverstyrelsens beräkningar det erforderliga anslaget utgöra 11,000 kronor. Samtidigt skulle enligt överstyrelsens förslag det hittills utgående anslaget till tillfällig löneförbättring åt lärarinnorna vid de tre läroanstalterna försvinna.

Detta överstyrelsens förslag biträder jag. Genom bifall till det samma skulle garanti kunna erhållas, att lärarinnorna vid här ifrågasvarande tre läroanstalter erhöle samma minimiavlöning som lärarinnorna vid berörda fackskola. Den likställdhet i förevarande hänseende mellan ifrågasvarande lärarinneutbildningsanstalter, som på detta sätt bleve möjlig, är, synes det mig, så mycket mer påkallad, som, på sätt jag förut anfört, alla dessa anstalter leda till samma mål och samma kompetensvärde enligt Kungl. Maj:ts beslut den 12 september 1919 tillkommer godkänt avgångsbetyg från var och en av dem. Det högre anslag, som enligt överstyrelsens sista förslag skulle utgå till Andrea Eneroths seminarium, är enligt min mening fullt motiverat av de förhållanden, som i sådant hänseende åberopats, och jag tillstyrker därför jämväl detta förslag.

Som synes kan den totala kostnadsökningen begränsas till ett jämförelsevis ringa belopp, 3,900 kronor för alla tre läroanstalterna, i det att, som nyss nämnts, det särskilda anslaget till tillfällig löneförbättring ej längre skulle utgå. I först angivna förhållande har jag funnit en ytterligare anledning att tillstyrka överstyrelsens förslag.

För förra hälften av år 1923 bör i enlighet med skolöverstyrelsens förslag halva årsanslaget utgå, alltså tillhopa 15,500 kronor.

Under åberopande av vad jag nu anfört hemställer jag alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till understöd enligt de bestämmelser, Kungl.

Maj:t kan finna gott meddela, åt vissa anstalter för utbildande av lärarinnor i handarbete anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett förslagsanslag, högst 15,500 kronor, att utgå med högst 5,000 kronor till en var av Maria Nordenfelts kvinnliga yrkesskola i Göteborg samt föreningen Handarbetets vänner och Hulda Lun-

dins högre slöjdseminarium i Stockholm och med högst 5,500 kronor till Andrea Eneroths handarbetskola och seminarium i Stockholm.

[142.]

Dyrtidstillägg åt vissa lärarinnor vid fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala m. fl.

33. **Dyrtidstillägg åt vissa lärarinnor vid fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala m. fl.** I proposition (nr 344) till 1921 års riksdag föreslog Kungl. Maj:t riksdagen dels medgiva, att åt vissa lärarinnor vid fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala samt vid högre handarbetslärarinneseminariet vid Maria Nordenfelts kvinnliga yrkesskola i Göteborg, Andrea Eneroths handarbetskola och seminarium i Stockholm samt föreningen Handarbetets vänner och Hulda Lundins högre slöjdseminarium i Stockholm finge från och med år 1921 utgå dyrtidstillägg i huvudsaklig enlighet med de allmänna grunder, som gällde beträffande dyrtidstillägg åt övningslärare vid privatläroverk, och jämlikt de närmare föreskrifter, som Kungl. Maj:t kunde för tillämpning av sagda grunder finna erforderliga, dels förklara, att under år 1922 tills vidare och intill dess beslut fattats rörande de medel, av vilka för sagda år kostnaderna för dyrtidstillägg åt här ifrågavarande lärarinnor skulle bestridas, härför erforderliga belopp finge utgå av det anslag, som vid sidan av huvudtitlarna kunde varda av riksdagen beviljat såsom avsättning å 1922 års riksstat till bestridande av kostnaderna för dyrtidstillägg åt statens befattningshavare och pensionärer m. fl.

Därjämte hemställde Kungl. Maj:t att till bestridande av kostnaderna för dyrtidstillägg åt sagda lärarinnor måtte anvisas på tilläggsstat för år 1921 ett förslagsanslag å 60,000 kronor.

Riksdagen biföll Kungl. Maj:ts förslag med den ändring, att för lärarinna vid omförmälda fackskola dyrtidstillägg finge utgå allenast å hälften av den för varje fall bestämda minimiavlöningen, varjämte riksdagen i samband härmed bestämde det för ändamålet erforderliga förslagsanslagets storlek till 50,000 kronor.

Genom beslut den 26 september 1921 fastställde Kungl. Maj:t bestämmelser beträffande dyrtidstillägg åt ifrågavarande lärarinnor i överensstämmelse med riksdagens därom fattade beslut ävensom, efter skolöverstyrelsens hörande, föreskrifter i fråga om dyrtidstilläggets beräkning, rekvisition och utbetalning m. m.

I skrivelse den 31 augusti 1921 har skolöverstyrelsen, med framhållande att anslag för beredande av dyrtidstillägg åt här ifrå-

gavarande lärarinnor alltjämt vore erforderligt, hemställt om förslag till riksdagen att för ändamålet bevilja å tilläggsstat för år 1922 ett anslag av 50,000 kronor. [142.]

Departement-
schefen.

I likhet med skolöverstyrelsen anser jag, att, för så vitt dyrtidstillägg kommer att utgå till de lärarinnor vid enskilda läroanstalter, åt vilka dylikt tillägg hittills beviljats, dyrtidstillägg för nämnda tid bör tilldelas jämväl vissa lärarinnor vid fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala och vid förenämnda tre handarbetslärarinneseminarier. Som nämnts har riksdagen för sistberörda ändamål anvisat ett särskilt förslagsanslag.

Då emellertid frågan om dyrtidstillägg till nu berörda lärarinnor torde böra ses i samband såväl med spørsmålet om dyrtidstillägg åt kommunala och enskilda läroanstalters lärarpersonal över huvud taget som med frågan om dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst, men utredningen för dessa spørsmåls bedömande ännu icke är fullt avslutad, lärer det nu förevarande anslagsäskandet tills vidare ej kunna slutligt prövas.

Hänsyn till detta anslagsbehov bör emellertid tagas icke blott vid beräkning av de belopp, som böra äskas å tilläggsstat för år 1922, utan även — i anslutning till vad som är avsett beträffande statens befattningshavare och lärarpersonalen vid omförmälda läroanstalter — vid uppgörande av förslag till riksstat för förra halvåret 1923. Verkställda beräkningar hava visat, att för ändamålet torde behövas å 1922 års tilläggsstat ett belopp av 40,000 kronor samt å 1923 års halvårsbudget ett belopp av 17,000 kronor.

Till frågan om äskande av anslag för ändamålet å 1922 års tilläggsstat skall jag senare i dag återkomma. Nu hemställer jag allenast, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att, i avbidan på proposition angående dyrtidstillägg åt vissa lärarinnor vid fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala samt vid tre läroanstalter för utbildande av lärarinnor i handarbete, för ändamålet i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 beräkna på *extra stat* ett förslagsanslag av 17,000 kronor.

Resestipendier åt lärarpersonalen vid enskilda läroanstalter.

34. **Resestipendier åt lärarpersonalen vid enskilda läroanstalter.** Sedan åtskilliga år tillbaka har riksdagen årligen beviljat anslag till resestipendier åt lärarpersonalen vid enskilda läroanstalter. Anslaget, som alltjämt varit uppfört på extra stat, uppgick för år 1920 till 9,000 kronor men höjdes i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag av 1920 års riksdag för år 1921 till 18,000 kronor och är med sistnämnda belopp uppfört även å 1922 års stat.

I skrivelse den 31 augusti 1921 har skolöverstyrelsen hemställt om förslag till riksdagen om beviljande för ändamålet av enahanda anslag även för år 1923.

Departementschefen.

Under hänvisning till vad jag tidigare i dag anfört i fråga om förslag till riksdagen om anvisande av medel till resestipendier, anser jag mig icke böra ifrågasätta äskande av medel till här ifrågasvarande resestipendier hos 1922 års riksdag.

Resestipendier och studieunderstöd åt vissa föreståndarinnor och lärarinnor i hushållsgöromål.

35. **Resestipendier och studieunderstöd åt vissa föreståndarinnor och lärarinnor i hushållsgöromål.** Riksdagen har under åtskilliga år på extra stat beviljat anslag dels till resestipendier, dels ock till understöd vid fortsatta studier åt föreståndarinnor och lärarinnor vid lärarinneutbildningsanstalter i huslig ekonomi ävensom åt skolkökslärarinnor vid andra läroanstalter. I anledning av Kungl. Maj:ts förslag beslöt 1920 års riksdag dels höja det för nu angivna ändamål för år 1921 utgående anslaget med 2,000 kronor till 4,000 kronor, dels ock ändra anslagets beteckning så, att detsamma skulle vara avsett till resestipendier och till studieunderstöd åt föreståndarinnor och lärarinnor i hushållsgöromål vid de under skolöverstyrelsens inseende stående läroanstalterna. Även för år 1922 utgår anslaget med sistnämnda belopp, 4,000 kronor.

I skrivelse den 31 augusti 1921 har skolöverstyrelsen hemställt om förslag till riksdagen om beviljande av medel för ifrågasvarande ändamål för år 1923.

Departementschefen.

Under åberopande av vad jag under näst föregående punkt anfört, anser jag, att förslag till riksdagen om beviljande å övergångsbudgeten för förra hälften av år 1923 av medel för nu ifrågasvarande resestipendier icke bör ifrågakomma.

I. Folkundervisningen.

Anstalter för lärarutbildning.

Folkskoleseminarier.

1. **Nya ordinarie tjänster.** Jämlikt riksdagens beslut äro för närvarande folkskoleseminarierna i Luleå, Karlstad, Umeå, Linköping, Skara och Landskrona under utvidgning till dubbelseminarier. Av dessa komma seminarierna i Karlstad och Umeå att från och med höstterminen 1921 omfatta parallellavdelningar till samtliga klasser. Enahanda blir förhållandet med seminarierna i Luleå och Linköping från och med höstterminen 1922. De övriga båda seminarierna komma först senare att erhålla full uppsättning av parallellavdelningar.

[143.]
Nya ordinarie
tjänster.

Vad beträffar byggnader för ifrågavarande läroanstalter har beslut av riksdagen fattats angående nybyggnader för seminarierna i Luleå, Karlstad och Umeå. Den för seminariet i Luleå avsedda nybyggnaden är under år 1921 färdigställd och tagen i bruk, nybyggnaden för seminariet i Karlstad torde bliva fullbordad under förra hälften av år 1923. Den för seminariet i Umeå avsedda nya byggnaden lär däremot ej bliva färdig till inflyttning förrän under år 1924.

I anledning av Kungl. Maj:ts förslag medgav 1921 års riksdag, att vid folkskoleseminarierna finge från och med den 1 januari 1922 upprättas dels 4 lektorstjänster, fördelade mellan de särskilda seminarierna, på sätt Kungl. Maj:t funne gott bestämma, dels ock 2 övningsskollärartjänster. Genom beslut den 22 juni 1921 föreskrev Kungl. Maj:t, dels att av berörda lektorstjänster 1 skulle inrättas vid vardera av folkskoleseminarierna i Karlstad och Umeå samt 2 vid folkskoleseminariet i Luleå, dels ock att förenämnda 2 övningsskollärartjänster skulle inrättas vid folkskoleseminariet i Stockholm.

I skrivelse den 31 augusti 1921 har nu skolöverstyrelsen gjort framställning om uppförande från och med år 1923 på ordinarie

[143.] stat av 7 nya lektorstjänster vid seminarierna i Linköping, Karlstad, Umeå och Luleå, 1 ny musiklärartjänst, 1 ny gymnastiklärartjänst, 1 ny lärartjänst i manlig slöjd och 3 nya övningsskollärartjänster vid seminariet i Karlstad samt 3 nya övningsskollärartjänster vid seminariet i Luleå.

Beträffande nyssnämnda tjänster har överstyrelsen anfört bland annat:

Vad angår behovet av nya ordinarie lärarkrafter vill överstyrelsen vidare erinra, att vid ett dubbelseminarium erfordras ett antal av 5 lektorstjänster utöver det för enkelseminarium erforderliga. Jämte redan inrättade lektorstjänster skulle alltså för seminariet i Luleå krävas ytterligare 3 och för vardera av seminarierna i Karlstad och Umeå ytterligare 4 nya tjänster. Vidare torde det, med hänsyn till det förestående överförandet av dubbelseminariet i Linköping å ordinarie stat, få anses vara till synnerligt gagn för verksamheten därstädes, om redan från och med den 1 januari 1923 åtminstone en av de vid nämnda seminarium sedermera erforderliga tjänsterna kunde besättas med ordinarie innehavare. Då det ur rekryteringssynpunkt är fördelaktigt, att tillsättningen av de under de närmaste åren erforderliga tjänsterna fördelas å en något längre tid, har överstyrelsen ansett sig böra till upprättande ifrågasätta en ny tjänst jämväl vid folkskoleseminariet i Linköping. För undvikande av att på så sätt ett alltför stort antal tjänster skulle komma att vid nämnda tidpunkt besättas med ordinarie innehavare och möjligheterna till urval därigenom skulle alltför mycket begränsas, synes vid en sådan anordning lämpligen antalet av de vid folkskoleseminarierna i Luleå, Karlstad och Umeå till nyinrättande föreslagna lektorstjänsterna kunna sättas till respektive 2, 3 och 1. Det sammanlagda behovet av nya tjänster den 1 januari 1923 skulle således uppgå till 7.

Vidkommande därefter behovet av övriga lärarkrafter vill överstyrelsen framhålla, att de till erhållande av nya ordinarie stater föreslagna seminarierna i Karlstad och Luleå påkalla omedelbar förstärkning jämväl i fråga om uppsättningen av övningslärare och lärare i övningsskolan, varjämte avlöningen för andra övningslärare bör höjas till den för lärare vid dubbelseminarium stadgade.

I sådant avseende får överstyrelsen erinra, att vid de manliga dubbelseminarierna finnas uppförda å ordinarie stat avlöningar för 2 lärare i musik, 2 lärare i gymnastik med lek och idrott, 2 lärare i manlig slöjd samt 7 å 8 lärare i övningsskolan.

Vid seminariet i Karlstad finnes för närvarande en lärare i musik, en lärare i gymnastik med lek och idrott, en lärare i manlig slöjd samt 4 lärare i övningsskolan. Ytterligare skulle erfordras: en lärare i musik, en lärare i gymnastik med lek och idrott, en lärare i manlig slöjd samt 3 lärare i övningsskolan.

Staten för seminariet i Luleå upptager bland annat en lärare i musik, en lärare i gymnastik med lek och idrott, 2 lärare i manlig slöjd samt 4 lärare i övningsskolan. Vid detta seminarium skulle sålunda erfordras ytterligare: en lärare i musik, en lärare i gymnastik med lek och idrott samt 3 lärare i övningsskolan.

Ehuru starka skäl föreligga för att jämväl vid seminarierna i Linköping

och Umeå ifrågasätta upprättande redan från och med år 1923 av åtminstone en del av de nya ordinarie övningslärar- och övningsskollärartjänster, vilka inom de allra närmaste åren måste uppföras å ordinarie stat, anser sig överstyrelsen icke nu böra påkalla en sådan anordning med hänsyn till de stora krav på nya tjänster vid folkskoleseminarierna, som måste föreläggas 1922 års riksdag.

Då det vidare icke synes överstyrelsen möjligt att nu säkert avgöra, huruvida den samundervisning av manliga och kvinnliga elever, som vid folkskoleseminariet i Luleå begynts från och med läsåret 1919—1920, bör utvecklas till den för detta seminarium normala, och det sålunda icke låter sig slutgiltigt bedöma, om gymnastik- och musiklärartjänsterna böra besättas med manlig eller kvinnlig innehavare, finner överstyrelsen försiktigheten bjuda, att med dessa befattningars uppförande å ordinarie stat må anstå ytterligare något år.

De erforderliga tjänsterna måste kunna besättas med ordinarie innehavare i så god tid under år 1923, att dessa kunna börja sin tjänstgöring vid ingången av läsåret 1923—1924. Med hänsyn härtill föreligger bestämt behov av nödiga medels anvisande från och med den 1 januari 1923, då, för den händelse anslagsfrågan först vid 1923 års riksdag upptages till avgörande, tjänsterna icke skulle kunna vara besatta förrän tidigast i slutet av år 1923 och därmed syftet med anordningen i väsentlig mån förfelas.

För seminarierna i Karlstad och Luleå skulle sålunda behovet av nya ordinarie övningslärartjänster gestalta sig på följande sätt: en lärare i musik, en lärare i gymnastik med lek och idrott samt en lärare i manlig slöjd. I övnings-skolorna krävas ytterligare 6 lärare.

För ifrågavarande nya tjänster erfordras för hela år 1923 anslag med 5,800 kronor för varje lektorstjänst eller för 7 tjänster 40,600 kronor, för en musiklärartjänst 3,510 kronor, för en gymnastiklärartjänst 3,380 kronor, för en slöjd-lärartjänst 2,940 kronor, för 6 övningsskollärartjänster, samtliga beräknade för manliga innehavare, efter 3,400 kronor för varje, 20,400 kronor, eller tillsammans 70,830 kronor. Då vidare avlöningen för teckningslärartjänsterna vid berörda båda seminarier böra likställas med de för teckningslärare vid dubbelseminarium stadgade, erfordras härför ytterligare ett belopp av 3,120 kronor ($2 \times [3510 - 1950]$). Och slutligen bör för lärarna i trädgårdsskötsel beräknas vid folkskoleseminariet i Karlstad det arvode av 800 kronor, som hittills föreskrivits böra vid dubbelseminarium utgå utöver den stadgade lönen till sådan lärare vid enkelseminarium, och vid folkskoleseminariet i Luleå med hänsyn till det där föreliggande mindre arbetet ett belopp av 600 kronor, tillhoppa 1,400 kronor.

Det belopp, varmed reservationsanslaget till folkskoleseminarierna sålunda av nu berörda anledning bör höjas, utgör alltså 75,350 kronor, och torde den för tiden 1 januari—30 juni 1923 erforderliga höjningen böra beräknas till halva detta belopp, 37,675 kronor.

Under normala förhållanden skulle jag icke tvekat att förorda bifall till skolöverstyrelsens ovannämnda förslag. Under nuvarande bekymmersamma ekonomiska omständigheter har jag ansett mig böra taga under övervägande, huruvida icke överförandet till ordinarie stat av de för ifrågavarande seminarier nödvändiga tjänsterna

Departementschefen.

[143.] skulle kunna försiggå i ett något långsammare tempo än det överstyrelsen tänkt sig.

Jag har därvid kommit till följande resultat. Vid inrättandet av nya ordinarie tjänster synes mig någon hänsyn böra tagas jämväl till den tid, då de nya byggnaderna för vederbörande seminarium äro färdiga att tagas i bruk och då ny stat för seminariet, innefattande jämväl omkostnadsstat, sålunda kan fastställas. Ur denna synpunkt synas seminarierna i Linköping och Umeå nu kunna i förevarande hänseende lämnas ur räkningen. Vad sedan beträffar seminarierna i Karlstad och Luleå, vilka tillsamman kräva 10 nya ordinarie lektorstjänster utöver de ordinarie lektorstjänster, som finnas vid dessa seminarier i deras egenskap av enkelseminarier, hava redan 1 ny lektorstjänst inrättats vid det förra och 2 vid det senare. Med hänsyn därtill, att nybyggnaden vid seminariet i Karlstad blir färdig först under vårterminen 1923, torde endast 3 av de återstående 7 lektorstjänsterna böra inrättas såsom ordinarie från och med ingången av år 1923. Dessa tjänster skulle lämpligen kunna fördelas så, att 2 komma på seminariet i Luleå och 1 på seminariet i Karlstad. Framställning om uppförande av de 4 övriga lektorstjänsterna på ordinarie stat torde kunna uppskjutas till 1923 års riksdag.

Även vad angår övningslärartjänsterna vid de båda sistnämnda seminarierna anser jag mig böra i någon mån avvika från skolöverstyrelsens förslag. Sålunda torde det kunna anstå med inrättandet vid seminariet i Karlstad av de utav överstyrelsen föreslagna nya ordinarie tjänsterna i gymnastik med lek och idrott samt i manlig slöjd. Däremot vill jag förorda inrättandet vid samma seminarium från och med ingången av år 1923 av den nya ordinarie lärartjänst i musik, varom överstyrelsen gjorde framställning redan i skrivelse den 31 augusti 1920.

Likaledes kan jag icke underlåta att tillstyrka bifall till skolöverstyrelsens förslag om inrättande av 3 nya övningsskollärartjänster vid vardera av de båda seminarierna. Till stöd härför åberopar jag min företrädares i ämbetet yttrande till det vid 1921 års statsverksproposition fogade utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 7 januari 1921 (punkt 158, sid. 486 och 487), angående inrättande av 2 nya övningsskollärartjänster vid folkskoleseminariet i Stockholm, i vilket yttrande, i vad det avser semina-

riernas övningsskolor och deras lärare i allmänhet, jag kan till fullo [143.] instämma.

Vad slutligen vidkommer överstyrelsens förslag om höjande av avlöningen för teckningslärartjänsterna vid berörda två seminarier till samma belopp, som äro stadgade för teckningslärare vid dubbelseminarium, ävensom av arvodet för lärarna i trädgårdsskötsel med 800 kronor vid seminariet i Karlstad och 600 kronor vid seminariet i Luleå, kan jag så mycket hellre ansluta mig till detsamma, som det icke innebär någon ökning av statens utgifter. En ordinarie teckningslärare vid ett enkelseminarium, som meddelar undervisning även i 4 parallellavdelningar, äger nämligen enligt 1918 års riksdags beslut för den sistnämnda undervisningen uppbära samma arvode för veckotimme, som han uppbär för veckotimme å den ordinarie tjänsten, och antalet veckotimmar vid ett enkelseminarium med 4 parallellavdelningar är detsamma som vid ett dubbelseminarium. På liknande sätt förhåller det sig med avlöningen åt lärare i trädgårdsskötsel. Till sådan lärare utgår vid vart och ett av de nuvarande dubbelseminarierna, utöver den ordinarie avlöningen, ett särskilt tilläggsarvode av 800 kronor, och för dylik lärare vid enkelseminarium med 4 parallellavdelningar har beräknats samma tilläggsarvode utom vid seminariet i Luleå, där tilläggsarvodet för undervisningen vid parallellavdelningarna på grund av trädgårdens mindre storlek och den kortare tiden för trädgårdsarbetet beräknats till 600 kronor.

Under förutsättning av bifall till skolöverstyrelsens förslag skulle reservationsanslaget till folkskoleseminarierna komma att höjas med 75,350 kronor för helt år.

Med den av mig föreslagna redueringen av antalet nya ordinarie tjänster skulle den av överstyrelsen beräknade höjningen för helt år minskas med följande belopp:

för 4 lektorstjänster à 5,800 kronor	kronor	23,200: —
» 1 gymnastiklärartjänst	»	3,380: —
» 1 lärartjänst i manlig slöjd	»	2,940: —
		<hr/>
	Kronor	29,520: —

Sagda reservationsanslag bör således höjas för helt år med 45,830 kronor och för förra halvåret 1923 med halva beloppet eller 22,915 kronor.

På grund av det anförda hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

a) för beredande av medel att från och med den 1 januari 1923 vid folkskoleseminarierna upprätta ytterligare dels 3 nya lektorstjänster, dels en lärartjänst i musik, dels ock 6 övningsskollärartjänster, samtliga tjänster fördelade mellan de särskilda seminarierna på sätt Kungl. Maj:t finner gott bestämma, samt för ökande av de till vederbörande lärare i teckning och trädgårdsskötsel vid folkskoleseminarierna i Karlstad och Luleå utgående avlöningar höja den i det gemensamma *ordinarie* reservationsanslaget till folkskoleseminarier ingående posten: Folkskoleseminarierna med 45,830 kronor,

b) av nämnda höjning i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 beräkna halva beloppet eller 22,915 kronor.

[144.]

Nya omkostnadsstater för dubbelseminarierna i Karlstad och Luleå.

2. Nya omkostnadsstater för dubbelseminarierna i Karlstad och Luleå. Såsom jag i annat sammanhang erinrat, kommer utvidgningen till dubbelseminarier av folkskoleseminarierna i Luleå, Linköping, Karlstad och Umeå att vara fullt genomförd beträffande seminarierna i Karlstad och Umeå med höstterminen 1921 och beträffande de två övriga med höstterminen 1922. Enligt hittills tillämpad ordning skulle dessa seminarier erhålla nya ordinarie stater med budgetåret närmast efter det, då samtliga klasser fått parallellavdelningar. Med hänsyn därtill att byggnaderna för seminariet i Umeå icke lära kunna tagas i bruk förr än tidigast år 1924 och byggnadsfrågan beträffande seminariet i Linköping ännu icke blivit avgjord, vadan de framtida driftskostnaderna för ifrågavarande båda seminarier icke nu låta sig bedömas, synes det emellertid böra anstå med fastställande av nya ordinarie stater för dessa läroanstalter och för driften erforderliga medel fortfarande utgå av anslag å extra stat till parallellavdelningar. Seminariet i Luleå har däremot redan under år 1921 tagit i anspråk den nya byggnaden, och den för seminariet i Karlstad under uppförande varande byggnaden beräknas bliva färdigställd under förra delen av år 1923.

Nu har skolöverstyrelsen föreslagit, att sistnämnda två seminarier skulle från och med år 1923 uppföras såsom dubbelseminarier å ordinarie stat och därvid anfört bland annat:

[144.]

Överstyrelsen har från vederbörande rektorer infordrat uppgifter rörande anslagsbehovet å ordinarie stat. I detta sammanhang vill överstyrelsen uppehålla sig vid anslagsbehoven för andra ändamål än ordinarie lärares avlöning och framlägga beräkningar beträffande av utvidgningen påkallade förhöjningar av olika anslagsposter i det ordinarie reservationsanslaget till folkskoleseminarierna.

Enligt av rektor A. Olsson lämnade uppgifter beräknas följande belopp vara erforderliga för bestridande av expensutgifterna under år 1923.

Expenser.
Seminarier i
Karlstad.

Expeditions- och tryckningskostnader	kronor	3,500
Uppvärmning, belysning, vatten	»	21,000
Betjäning och renhållning	»	7,500
Böcker, undervisningsmaterieil och inventarier	»	4,800
Materialier för undervisningen i manlig och kvinnlig slöjd samt hushållsgöromål	»	3,500
Trädgårdens underhåll och skötsel	»	4,000
Materieil för lek och idrott	»	200
Särskilda kurser och föreläsningar	»	200
Tillfälliga utgifter	»	500

Tillsammans kronor 45,200

Jämlikt Kungl. Maj:ts brev den 31 december 1920 fastställdes för år 1921 en omkostnadsstat för seminariet i Karlstad å sammanlagt 20,400 kronor. Å parallellavdelningarnas stat för år 1922 har beräknats för förevarande ändamål 24,400 kronor. Summan av de båda nu nämnda beloppen utgör 44,800 kronor. Det av rektor framställda förslaget innebär sålunda en höjning därutöver med 400 kronor.

Rektor O. L:son Högsby har till överstyrelsen ingivit följande beräkning av de för bestridande av seminariets utgifter för *expenser* erforderliga medel.

Seminariet i
Luleå.

Expeditions- och tryckningskostnader	kronor	3,000
Uppvärmning och belysning	»	20,000
Betjäning och renhållning	»	8,500
Böcker, undervisningsmaterieil och inventarier	»	4,000
Materieil för undervisning i slöjd och hushållsgöromål	»	3,000
Trädgårdens underhåll och skötsel	»	3,000
Materieil för lek och idrott	»	400
Särskilda kurser och föreläsningar	»	200
Tillfälliga utgifert	»	350

Tillsammans kronor 42,450

För ändamålet utgår under år 1921 enligt Kungl. Maj:ts brev den 31 december 1920 ett belopp av 32,550 kronor. Å parallellavdelningarnas stat för år 1922 har för motsvarande ändamål beräknats 20,855 kronor. Båda beloppen utgöra tillhopa 53,405 kronor. Det av rektor ifrågasatta anslaget innebär sålunda en minskning med 10,955 kronor. Denna kommer övervägande på posterna för uppvärmning och belysning m. m.

Motsvarande omkostnader för dubbelseminarierna i Uppsala, Lund, Göteborg och Falun äro för år 1921 fastställda till respektive 37,060 kronor, 47,570 kronor, 34,480 kronor och 38,320 kronor.

[144.]

Det synes överstyrelsen uppenbart, att beträffande nu förevarande läroanstalter lämpligen bör förfaras på enahanda sätt som i fråga om övriga seminarier, nämligen så, att Kungl. Maj:t årligen fördelar den för här förevarande ändamål avsedda delen av reservationsanslaget mellan de olika seminarierna och hos riksdagen allenast utverkar erforderlig höjning av sagda reservationsanslag.

Under behörigt hänsynstagande till övriga dubbelseminariers anslagsbehov har överstyrelsen ansett sig böra beräkna de olika posterna för seminarierna i Karlstad och Luleå på följande sätt:

		Karlstad	Luleå
Expeditions- och tryckningskostnader	kronor	3,000	3,000
Uppvärmning och belysning	»	17,000	18,000
Betjäning och renhållning	»	6,500	8,000
Böcker, undervisningsmaterieil och inventarier	»	4,800	4,000
Materialier för undervisningen i slöjd och hushållsgöromål	»	3,000	3,000
Trädgårdens underhåll och skötsel	»	3,500	3,000
Materieil för lek och idrott	»	200	300
Särskilda kurser och föreläsningar	»	200	200
Tillfälliga utgifter	»	500	500
Tillsammans kronor		38,700	40,000

Det enligt anförda beräkning erforderliga beloppet utgör sålunda för seminariet i Karlstad 38,700 kronor och för seminariet i Luleå 40,000 kronor, vilket ganska nära överensstämmer med den av Kungl. Maj:t fastställda slutsumman i omkostnadsstaterna för seminarierna i Falun, och, om hänsyn toges till trädgårdens olika storlek, Göteborg. Seminariet i Lund har hittills nödgats för uppvärmningen utgiva så betydande belopp, att det icke synes överstyrelsen rimligt att lägga omkostnaderna vid sagda seminarium till grund för beräkningen av samma kostnader vid här ifrågavarande seminarier. Statens höjande till ovan angivna belopp påkallar en förhöjning av reservationsanslaget med 25,750 kronor.

Timlärartimmar.

Vad därefter angår behovet av medel för bestridande av kostnaderna för timlärartimmar i kunskapsämnen, vill överstyrelsen erinra, att i samband med framläggande av förslag till hithörande förhållandens ordnande vid seminarierna i Uppsala, Falun och Lund överstyrelsen beräknade antalet erforderliga sådana timmar vid vart och ett av nämnda seminarier till 15 och tillika uttalade, att anslaget i fråga icke borde uppföras på varje seminariums stat utan, i likhet med vad som eljest i sådant hänseende tillämpades, årligen anvisas inom ovan angivna gräns, enär behovet av olika anledningar kunde växla från år till år, vilken anordning av Kungl. Maj:t och riksdagen blev godtagen. Överstyrelsen finner icke skäl föreligga att nu ifrågasätta annan ordning utan beräknar, att för vart och ett av seminarierna i Karlstad och Luleå erfordras anslag för 15 timlärartimmar i kunskapsämnen, tillsammans 30 timmar. Den behövlige ökningen av här förevarande del av reservationsanslaget kommer att för 30 timlärartimmar å 140 kronor uppgå till 4,200 kronor.

Lärare i övningssämnerna.

Vidkommande vidare behövlige anslag för avlönande av extra ordinarie och timlärare i övningssämnerna bör anslaget för de båda nu ifrågavarande seminarierna beräknas i huvudsaklig överensstämmelse med vad som senast år 1918 ägde rum

i fråga om seminarierna i Uppsala, Lund och Falun. Till grund för riksdagens [144.]
 prövning av anslagsbehovet lades då följande timal:

	Uppsala och Lund vardera	Falun
teckning	12 timmar	14 timmar
musik	27 »	26 »
gymnastik med lek och idrott	26 »	24 »
manlig slöjd	28 »	14 »
kvinnlig »	16 »	20 »
hushållsgöromål	— »	32 »

Efter överstyrelsens mening torde, i betraktande av att en lärartjänst i musik och en lärartjänst i manlig slöjd föreslås till upprättande från och med den 1 januari 1923 vid seminariet i Karlstad, behovet av timlärartimmar vid seminarierna i Karlstad och Luleå utgöra

	Karlstad	Luleå	Summa
teckning	12	12	24
musik	—	27	27
gymnastik med lek och idrott	7	26	33
kvinnlig slöjd	10	10	20
hushållsgöromål	5	22	27

Enligt gällande avlöningsbestämmelser utgår arvode till manlig lärare i teckning, musik och gymnastik med lek och idrott med 130 kronor i första lönegraden. Med hänsyn till ovissheten huru i framtiden förhållandena kunna komma att gestalta sig beträffande det nu såsom samseminarium anordnade seminariet i Luleå, torde samtliga här ifrågavarande timmar böra beräknas för manlig innehavare. Enligt ovanstående översikt skulle de i ämnena teckning, musik och gymnastik med lek och idrott erforderliga timmarnas antal uppgå till $24 + 27 + 33 = 84$. Det behöfliga beloppet för arvodet utgör alltså 10,920 kronor. Timarvodet för lärarinna i kvinnlig slöjd och hushållsgöromål utgår med 90 kronor för veckotimme, alltså erfordras för beräknade 47 timmar ett belopp av 4,230 kronor.

Tillsammans skulle för senast berörda ändamål krävas ett belopp av 15,150 kronor.

Arvodet åt seminarieläkare utgör, jämlikt beslut av 1920 års riksdag vid enkelseminarier 1,400 kronor, vid dubbelseminarier 2,400 kronor. Vid vardera seminariet påkallas sålunda härav en förhöjning med 1,000 kronor, tillsammans 2,000 kronor. Då posten för närvarande är upptagen med ett belopp av 25,000 kronor, bör den alltså höjas till 27,000 kronor.

Arvodet till bibliotekarie utgår enligt beslut av samma riksdag med 500 kronor vid enkelseminarium och med 900 kronor vid dubbelseminarium. Den erforderliga förhöjningen utgör således 800 kronor, vadan posten bör höjas från 9,100 kronor till 9,900 kronor.

Beträffande arvodet åt skrivbiträde å rektorsexpeditionen, vilket enligt av riksdagen bestämda allmänna grunder fastställas av överstyrelsen, har riksdagen vid beräkning av det erforderliga anslagsbeloppet förutsatt, att arvodet utgår med 400 kronor vid enkelseminarium och med 600 kronor vid dubbelseminarium. Enär posten biträden vid seminariernas rektorsexpeditioner för närvarande upp-

*Arvoden till
läkare, biblio-
tekarie och
skrivbiträde.*

[144.] förts med ett belopp av 6,800 kronor, torde förhöjningen böra utgöra 400 kronor och posten alltså fastställas till 7,200 kronor. Efter enahanda grunder beräknade belopp hava hittills utgått å anslaget till parallellavdelningar.

Sammanfattning.

Den höjning för år räknat, som reservationsanslaget till folkskoleseminarierna bör undergå i anledning av här ifrågasatta överflyttande av parallellavdelningarna vid folkskoleseminarierna i Karlstad och Luleå å ordinarie stat, framgår av nedanstående översikt:

Expensmedel för folkskoleseminarierna i Karlstad och Luleå	kronor	25,750
Timlärartimmar i läsåmnen	»	4,200
» » övningsämnen	»	15,150
Posten arvoden åt seminarieläkare	»	2,000
» » » seminariebibliotekarier	»	800
» » » biträden vid seminariernas rektorsexpeditioner	»	400
		kronor 48,300

Sammanlagt erfordras alltså för hela året 1923 en förhöjning med 48,300 kronor. Härav torde för tiden 1 januari—30 juni 1923 böra beviljas halva beloppet 24,150 kronor. Överstyrelsen vill härvid erinra, att anslag, beräknat efter motsvarande grunder, hittills utgått å anslaget till parallellavdelningar, vilket sålunda samtidigt undergår en väsentlig minskning.

Departementschefen.

Av skäl, som i det föregående angivits, torde seminarierna i Karlstad och Luleå böra uppföras på ordinarie stat såsom dubbelseminarier från och med år 1923.

Vad då först angår det av skolöverstyrelsen framställda förslaget till omkostnadsstater synas mig de av överstyrelsen föreslagna beloppen för uppvärmning och belysning kunna för vardera seminariet minskas med 5,000 kronor till respektive 12,000 och 13,000 kronor. Däremot har jag icke något att invända mot den av överstyrelsen beräknade kostnaden för arvoden åt timlärare i läsåmnen.

Vad beträffar det av överstyrelsen upptagna beloppet för arvoden åt timlärare i övningsämnen, synes mig detta belopp böra något reduceras. Överstyrelsen har nämligen ansett sig icke för närvarande böra framställa förslag om uppförande på ordinarie stat vid seminariet i Luleå av 1 lärartjänst i musik och 1 i gymnastik med lek och idrott. Riktigast synes då vara, att man icke heller nu uppför på ordinarie stat de arvoden för 27 timlärartimmar i det förstnämnda ämnet och 26 timlärartimmar i det sistnämnda vid berörda seminarium utan tillsvidare, till dess sagda tjänster komma att uppföras på ordinarie stat, beräknar arvode för nämnda timlärartimmar på extra stat under anslaget till studentkurser och parallellavdelningar. Av samma anledning synes arvode för de 7 timlärartimmar i gymnastik med lek och idrott, som överstyrelsen här upp-

tagit böra överföras till nyssberörda anslag. Det av överstyrelsen beräknade beloppet för arvoden åt timlärare i övningsämnen bör sålunda enligt min mening minska med det belopp 7,800 kronor, som motsvarar arvode för 60 timlärartimmar à 130 kronor, eller således från 15,150 kronor till 7,350 kronor.

[144.]

Arvoden åt läkare, bibliotekarier och skrivbiträden har överstyrelsen beräknat efter av riksdagen fastställda grunder, och mot dessa beräkningar har jag intet att erinra. I detta sammanhang anser jag mig emellertid böra erinra om 1920 års riksdags beslut, att i det ordinarie reservationsanslaget till folkskoleseminarierna skulle såsom särskilda anslagsposter upptagas a) en post till arvoden åt seminarieläkare å 25,000 kronor; b) en post till arvoden åt seminariebibliotekarier å 9,100 kronor; c) en post till arvoden åt biträden vid seminariernas rektorsexpeditioner å 6,800 kronor. Nu nämnda poster böra således höjas med respektive 2,000, 800 och 400 kronor till respektive 27,000, 9,900 och 7,200 kronor.

Enligt mina beräkningar bör alltså det ifrågavarande reservationsanslaget av angivna anledningar höjas för helt år med 30,500 kronor och för första halvåret 1923 med hälften därav eller med 15,250 kronor.

På grund av det anförda hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels förklara, att följande i det gemensamma ordinarie reservationsanslaget till folkskoleseminarierna under anslagsposten: Folkskoleseminarierna ingående särskilda poster skola för helt år höjas med nedan angivna belopp, nämligen

a) arvoden åt seminarieläkare, nu 25,000 kronor, med 2,000 kronor till 27,000 kronor;

b) arvoden åt seminariebibliotekarier, nu 9,100 kronor, med 800 kronor till 9,900 kronor;

c) arvoden åt biträden vid seminariernas rektorsexpeditioner, nu 6,800 kronor, med 400 kronor till 7,200 kronor;

dels för överförande av folkskoleseminarierna i Karlstad och Luleå på ordinarie stat såsom dubbelseminarier från och med den 1 januari 1923 höja den i det gemensamma *ordinarie* reservations-

anslaget till folkskoleseminarier ingående posten:
Folkskoleseminarierna med 30,500 kronor;

dels ock av nämnda höjning i rikstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 beräkna halva beloppet eller 15,250 kronor.

[145.]

Stipendier
för elever vid
folkskole-
seminarier.

3. **Stipendier för elever vid folkskoleseminarier.** I rikstaten för år 1922 är den i det gemensamma ordinarie reservationsanslaget till folkskoleseminarierna ingående anslagsposten till stipendier för elever vid folkskoleseminarier uppförd med ett belopp av 179,025 kronor.

Skolöverstyrelsen har nu hemställt om höjande av nämnda anslagspost och i sådant avseende anfört följande:

Då överstyrelsen nu i annat sammanhang föreslår, att seminarierna i Karlstad och Luleå från och med år 1923 uppföras såsom dubbelseminarier å ordinarie stat, torde i samband med vidtagandet av nämnda åtgärd de stipendiemedel, som utgå till sagda båda seminarier av anslaget till parallellavdelningar, böra överföras till det ordinarie stipendieanslaget i likhet med vad som tidigare skett vid dubbelseminariernas fullständiga överflyttande å ordinarie stat. För ändamålet har hittills beräknats för varje dubbelseminarium ett belopp av 19,200 kronor och för varje enkelseminarium 9,600 kronor. Den erforderliga höjningen skulle sålunda för de två ifrågakvarande seminarierna uppgå för hela året 1923 till 19,200 kronor. Halva detta belopp är för årets förra hälft erforderlig och bör anslaget i dess helhet sålunda för tiden 1 januari—30 juni 1923 fastställas till i avrundat tal 99,115 kronor.

Departement-
schefen.

Vad skolöverstyrelsen anfört och föreslagit biträder jag. Den nuvarande anslagsposten, 179,025 kronor, skulle sålunda böra för helt år höjas med 19,200 kronor, varav halva beloppet eller 9,600 kronor skulle komma på förra halvåret 1923.

Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels höja den i det gemensamma *ordinarie* reservationsanslaget till folkskoleseminarier ingående anslagsposten: Stipendier för elever vid folkskoleseminarier, nu 179,025 kronor, med 19,200 kronor till 198,225 kronor;

dels ock av nämnda höjning i rikstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 beräkna halva beloppet eller 9,600 kronor.

4. **Folkskoleseminarierna.** Vid bifall till vad jag föreslår under punkterna 143, 144 och 145 kommer den i riksstaten under rubriken Folkskoleseminarierna: Gemensamt reservationsanslag upptagna första posten: Folkskoleseminarierna, nu 1,786,590 kronor, att höjas med 76,330 kronor till 1,862,920 kronor samt den andra posten: Stipendier för elever vid folkskoleseminarier, nu 179,025 kronor, att höjas med 19,200 kronor till 198,225 kronor. Av de sålunda förhöjda beloppen torde hälften eller respektive 931,460 kronor och, i avjämnat krontal, 99,113 kronor böra uppföras i övergångsbudgeten för förra halvåret 1923.

[146.]

Folkskoleseminarierna.

Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 upptaga den i det *ordinarie* gemensamma reservationsanslaget till folkskoleseminarier ingående första anslagsposten: Folkskoleseminarierna med 931,460 kronor samt den under samma gemensamma reservationsanslag uppförda andra anslagsposten: Stipendier för elever vid folkskoleseminarier med 99,113 kronor.

I händelse mina förslag under punkterna 143—146 röna bifall, kommer det gemensamma reservationsanslaget till folkskoleseminarier, nu 1,965,615 kronor att höjas med 95,530 kronor till 2,061,145 kronor samt i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 att uppföras med ett belopp av 1,030,573 kronor.

5. **Höjda stipendier åt elever vid folkskoleseminarier.** För beredande av höjda stipendier åt elever vid folkskoleseminarierna anvisade 1921 års riksdag i enlighet med Kungl. Maj:ts därom framställda förslag på extra stat för år 1922 ett förslagsanslag, högst 125,000 kronor.

[147.]

Höjda stipendier åt elever vid folkskoleseminarier.

Nu har skolöverstyrelsen gjort framställning om beredande av medel för ifrågavarande ändamål även för förra halvåret 1923 och till stöd för denna framställning anfört bland annat:

Överstyrelsen erinrar, att den överstyrelsens framställning, som föranledde proposition i ämnet till 1920 års riksdag, avsåg anslagets höjning till sådan storlek, att stipendierna kunde utgå med 300 kronor för behövande elev och år. En så betydande höjning fann sig Kungl. Maj:t icke böra biträda, utan höll före,

[147.] att ökningen borde begränsas så, att medelbeloppet komme att uppgå till 200 kronor per elev, till vilken ståndpunkt jämväl riksdagen anslöt sig.

I detta sammanhang torde ävenledes böra framhållas, att redan år 1866 stipendiebeloppen utgjorde 58 kronor för varje närvarande elev och 66 kronor för varje stipendiat. Vårterminen 1921 utgjorde förstnämnda belopp — det ordinarie anslaget och höjningsanslaget sammanräknade — omkring 73 kronor och sistnämnda belopp ungefär 98 kronor, således en mycket blygsam förhöjning vid jämförelse med de för mer än ett halvt århundrade tillbaka utgående beloppen.

Överstyrelsen skulle vidare anse önskvärt, att anslaget kunde höjas i proportion till det ökade elevantal, som under år 1923 kan beräknas undervisas vid folkskoleseminarierna. Jämlikt beslut av 1921 års riksdag utvidgades nämligen folkskoleseminarierna i Uppsala och Lund med vardera en studentklass samt folkskoleseminariet i Landskrona med parallellavdelning i första klassen från och med höstterminen 1921. Av nu berörda anledning kommer under vårterminen 1923 elevantalet att med 120 överstiga det under 1921 års vårtermin vid seminarierna undervisade, vartill kommer, att den pågående utvidgningen av flera enkelseminarier till dubbelseminarier under åren 1922 och 1923 medför en ytterligare ökning av elevantalet i dess helhet.

Senast berörda omständigheter, vilka måste föranleda, att den i det föregående angivna genomsnittssiffran å stipendiebeloppen ytterligare nedgår, utgör efter överstyrelsens mening tungt vägande skäl för anslagets höjning.

Genom beslut den 22 juni 1921 har Kungl. Maj:t anbefallt skolöverstyrelsen och lantbruksstyrelsen att gemensamt verkställa utredning huruvida och i vad mån enhetliga grunder för bestämmande av stipendiebeloppen lämpligen kunde införas. Med hänsyn härtill och i betraktande jämväl av den statsfinansiella situationen har överstyrelsen icke funnit sig nu böra ifrågasätta åtgärder i syfte att stipendiebeloppen må i erforderlig och önskvärd utsträckning höjas.

Av det för hela år 1923 beräknade beloppet, 125,000 kronor, erfordras hälften för tiden 1 januari—30 juni, alltså 62,500 kronor.

Departementschefen.

Såsom skolöverstyrelsen erinrat, pågår för närvarande en utredning av frågan i allmänhet om stipendier av statsmedel. Då denna utredning ännu icke blivit slutförd, synes mig frågan om ändring av nuvarande bestämmelser angående dylika stipendier åt seminarieelever icke för närvarande böra upptagas till omprövning. I likhet med överstyrelsen och av skäl, som överstyrelsen anfört, anser jag, att anslaget för ifrågavarande ändamål bör för förra halvåret 1923 upptagas i riksstaten med hälften av det nuvarande beloppet, 125,000 kronor, eller således med 62,500 kronor.

På grund av det anförda hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för beredande av höjda stipendier åt elever vid folkskoleseminarier anvisa på *extra stat* för för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett förslagsanslag, högst 62,500 kronor.

6. **Hyresersättning till rektorerna vid vissa folkskoleseminarier.** Med bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning anvisade 1921 års riksdag till bestridande av hyresersättning till rektorerna vid folkskoleseminarierna i Linköping, Skara, Kalmar, Lund, Karlstad och Umeå, utan rätt för sagda rektorer att å hyresersättningen åtnjuta dyrtidstillägg, på extra stat för år 1922 ett förslagsanslag, högst 11,400 kronor.

Skolöverstyrelsen har nu hemställt om anvisande av medel för ifrågavarande ändamål även för tiden 1 januari—30 juni 1923 och därvid meddelat, att hyresersättningen till rektor vid folkskoleseminariet i Skara torde behöva höjas med 400 kronor för år, vadan anslaget borde bestämmas till 11,800 kronor.

Givetvis böra medel för ifrågavarande ändamål beredas även för förra halvåret 1923. Jag anser emellertid, att anslaget för hela året icke behöver beräknas till högre belopp än det nuvarande. En eventuell höjning i hyresersättningen torde nämligen kunna beredas rektorn vid seminariet i Skara från det belopp å 2,000 kronor, som ingår i anslaget och som är avsett till reglering i förekommande fall av hyresersättningen åt samtliga omförmälda rektorer.

För tiden 1 januari—30 juni 1923 torde sålunda erfordras ett anslag av 5,700 kronor.

På grund av det anförda hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

till bestridande av hyresersättning till rektorerna vid folkskoleseminarierna i Linköping, Skara, Kalmar, Lund, Karlstad och Umeå, utan rätt för sagda rektorer att å hyresersättningen åtnjuta dyrtidstillägg, anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett förslagsanslag, högst 5,700 kronor.

7. **Hyresbidrag till lärare vid folkskoleseminarierna i Stockholm och Göteborg.** På grund av Kungl. Maj:ts framställning till 1921 års riksdag anvisades på extra stat för år 1922 till hyresbidrag åt lärarna vid folkskoleseminarierna i Stockholm och Göteborg ett förslagsanslag av 12,000 kronor.

Nu har skolöverstyrelsen hemställt om anslag för samma ända-

[148.]

Hyresersättning till rektorerna vid vissa folkskoleseminarier.

Departementschefen.

[149.]

Hyresbidrag till lärare vid folkskoleseminarierna i Stockholm o. Göteborg.

mål även för förra halvåret 1923 och därvid anmält, att någon förändring med avseende å nu utgående kommunala hyresbidrag till lärare vid de allmänna läroverken i Stockholm och Göteborg icke vidtagits. För förra halvåret 1923 behövdes hälften av årsanslaget, således 6,000 kronor.

Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för beredande av hyresbidrag till lärare vid folkskoleseminarierna i Stockholm och Göteborg anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett förslagsanslag av 6,000 kronor, utan rätt för vederbörande lärare att å ifrågavarande hyresbidrag åtnjuta dyrtidstillägg.

[150]

Studentkurser och parallellavdelningar vid vissa folkskoleseminarier m. m.

8. **Studentkurser och parallellavdelningar vid vissa folkskoleseminarier m. m.** I anledning av Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning har 1921 års riksdag till anordnande av studentkurser vid folkskoleseminarierna i Uppsala, Strängnäs, Växjö, Lund, Kalmar och Stockholm, av parallellavdelningar vid folkskoleseminarierna i Linköping, Skara, Landskrona, Karlstad, Umeå och Luleå samt av preparandkurs vid sistnämnda seminarium anvisat på extra stat för år 1922 ett reservationsanslag av 440,000 kronor.

Vidare har riksdagen samma år i anledning av Kungl. Maj:ts därom framställda förslag för studentkurser vid folkskoleseminarierna i Uppsala och Lund samt parallellavdelning vid folkskoleseminariet i Landskrona anvisat på tilläggsstat för år 1921 ett reservationsanslag av 33,000 kronor.

Genom beslut den 22 juni 1921 ställde Kungl. Maj:t omfördälda anslag å tillhopa 473,000 kronor till skolöverstyrelsens förfogande med rätt att i huvudsaklig överensstämmelse med de för riksdagen framlagda beräkningar mellan vederbörande folkskoleseminarier fördela berörda anslagsbelopp.

Skolöverstyrelsen har nu, med förmålan att överstyrelsen inhämtat upplysningar i ämnet från vederbörande rektorer, hemställt om beredande av medel för samma ändamål för budgetperioden 1 januari—30 juni 1923.

Överstyrelsen framhåller därvid först, att samtliga studentkurser och de parallellavdelningar, vilka icke, såsom fallet är vid seminarierna i Karlstad och Luleå, i och med seminariets fullständiga utvidgning till dubbelseminarium böra överföras till ordinarie stat, tydligtvis böra uppehållas jämväl under år 1923,

ävensom att överstyrelsen vid beräkningen av de anslag, som överstyrelsen anser erforderliga för ifrågavarande ändamål, företagit minskning å posterna för ljus och bränsle.

Vidare omförmäler överstyrelsen, att lärararvodena beräknats för de på vårterminen fallande 22 av läsårets 39 läsveckor men att övriga anslagsposter i allmänhet upptagits med hälften av de för helt år erforderliga beloppen.

Vad sedan beträffar kostnaderna för studentkurser och parallellavdelningar anför överstyrelsen följande.

Kostnaderna för studentkurserna vid folkskoleseminarierna i Uppsala, Strängnäs, Växjö, Lund, Stockholm och Kalmar kunna angivas på följande sätt:

Studentkurser.

<i>Uppsala.</i>			
Till lärararvoden	kronor	6,447:	69
» tilläggsarvoden för seminarieläkaren, bibliotekarien och skrivbiträde, kostnader för uppvärmning, belysning, renhållning, undervisningsmateriell m. m.	»	635:	—
» elevstipendier	»	1,250:	—
	Summa kronor	8,332:	69
eller avrundat	»	8,330:	—
<i>Strängnäs.</i>			
Till lärararvoden	kronor	8,167:	18
» tilläggsarvoden för seminarieläkaren, bibliotekarien och skrivbiträde, kostnader för hyra för övningskolans lokaler och deras uppvärmning, belysning och renhållning samt materialier för kemikurs och slöjdundervisning	»	2,250:	—
» elevstipendier	»	1,250:	—
	Summa kronor	11,667:	18
eller avrundat	»	11,665:	—
<i>Växjö.</i>			
Till lärararvoden	kronor	8,179:	49
» tilläggsarvoden för seminarieläkaren, bibliotekarien och skrivbiträde samt kostnader för materiell för kemikurs och slöjdundervisning	»	550:	—
	Summa kronor	8,729:	49
eller avrundat	»	8,730:	—
<i>Lund.</i>			
Till lärararvoden	kronor	8,808:	46
» tilläggsarvoden åt seminarieläkaren, bibliotekarien, skrivbiträde, kostnader för uppvärmning, belysning, renhållning, vatten samt för undervisningsmateriell m. m.	»	715:	—
» elevstipendier	»	1,250:	—
	Summa kronor	10,773:	46
eller avrundat	»	10,775:	—

[150.]

Stockholm.

Till lärararvoden	kronor	9,398: 59
» tilläggsarvoden åt seminarieläkaren, bibliotekarien, skrivbiträde samt kostnader för vatten, uppvärmning, belysning, materialier för skolkök, kemikurs m. m.	»	1,150: —
	Summa kronor	10,548: 59
eller avrundat	»	10,550: —

Kalmar.

Till lärararvoden	kronor	9,952: 03
» tilläggsarvoden åt läkaren, bibliotekarien, skrivbiträde samt kostnader för vatten, ved, lyse, materiell och lokaler för övningskolan ävensom för dessa lokalers uppvärmning, belysning och renhållning	»	1,755: —
» elevstipendier	»	1,250: —
	Summa kronor	12,957: 03
eller avrundat	»	12,955: —

För *parallellavdelningarna* hava följande kostnader beräknats:

Folkskoleseminariet i Linköping.

*Parallell-
avdelningar.
Linköping.*

Sedan 1921 års riksdag beträffande ifrågavarande seminarium beviljat medel för ändamålet, föreskrev Kungl. Maj:ts genom förutnämnda beslut den 22 juni 1921, att parallellavdelningar skulle anordnas vid sagda seminarium under vårterminen 1922 till första, andra och tredje klasserna och under höstterminen 1922 till första, andra, tredje och fjärde klasserna. För vårterminen 1923 bör alltså äskas anslag till parallellavdelningar till klasserna I—IV och kostnaderna härför hava upptagits till nedannämnda belopp.

Till lärararvoden	kronor	21,892: 82
» lokalhyror	»	3,700: —
» tilläggsarvoden åt läkaren, bibliotekarien, skrivbiträde samt kostnader för uppvärmning, belysning, renhållning, materiell, tryck m. m.	»	3,887: —
» elevstipendier	»	4,800: —
	Summa kronor	34,279: 82
eller avrundat	»	34,280: —

Skara.

Folkskoleseminariet i Skara.

Genom Kungl. Maj:ts sistsagda beslut föreskrevs, att vid nämnda seminarium parallellavdelningar skulle anordnas under vårterminen 1922 till första och andra klasserna och under höstterminen 1922 till första, andra och tredje klasserna. För vårterminen 1923 böra alltså anslag äskas till upprätthållande av dylika avdelningar vid klasserna I—III, och kostnaderna härför kunna beräknas på följande sätt.

Till lärararvoden	kronor	16,292: 89	[150.]
» lokalhyror	»	2,000: —	
» tilläggsarvoden åt läkaren, bibliotekarien, skrivbiträde samt kostnader för uppvärmning, belysning, renhållning, materiell, tryck m. m.	»	4,050: —	
» elevstipendier	»	3,600: —	
	Summa kronor	25,942: 89	
eller avrundat	»	25,940: —	

Folkskoleseminariet i Landskrona.

Genom Kungl. Maj:ts förutnämnda beslut föreskrevs, att parallellavdelningar vid ifrågavarande seminarium skulle anordnas under höstterminen 1921 och vårterminen 1922 till första klassen och under höstterminen 1922 till första och andra klasserna, till vilka senare parallellavdelningars upprätthållande anslag alltså bör äskas för vårterminen 1923. Kostnaderna anges genom följande beräkning. Landskrona

Till lärararvoden	kronor	9,098: 15
» hyror	»	2,500: —
» tilläggsarvoden åt seminarieläkaren, bibliotekarien, skrivbiträde samt kostnader för uppvärmning, belysning, renhållning, böcker och inventarier, tryck m. m.	»	4,100: —
» elevstipendier	»	2,400: —
	Summa kronor	18,098: 15
eller avrundat	»	18,100: —

Folkskoleseminariet i Umeå.

Genom Kungl. Maj:ts meranämnda beslut föreskrevs, att parallellavdelningar vid ifrågavarande seminarium skulle anordnas under vårterminen och höstterminen 1922 till första, andra, tredje och fjärde klasserna, till vilka avdelningar alltså anslag bör utgå även för vårterminen 1923. Kostnaderna härför beräknas på följande sätt, under förutsättning att medel för den nya lektorstjänst, varom överstyrelsen i annat sammanhang gör framställning, av riksdagen beviljas. I annat fall erfordras för ytterligare en extra ordinarie lektor ett belopp av 1,861 kronor 54 öre. Umeå.

Till lärararvoden	kronor	18,863: 59
» hyror	»	1,000: —
» tilläggsarvoden åt seminarieläkaren, bibliotekarien, skrivbiträde samt kostnader för uppvärmning, belysning, renhållning, materiell, tryck m. m.	»	4,400: —
» elevstipendier	»	4,800: —
	Summa kronor	29,063: 59
eller avrundat	»	29,065: —

Såsom överstyrelsen i annat sammanhang framhållit, böra seminarierna i *Karlstad* och *Luleå* från och med den 1 januari 1923 uppföras såsom dubbel-

[150.]

seminarier på ordinarie stat. Emellertid har överstyrelsen icke ansett sig böra ifrågasätta, att från nämnda tidpunkt samtliga extra ordinarie befattningar förändras till ordinarie. Vid folkskoleseminariet i Karlstad skulle, under förutsättning att överstyrelsens berörda förslag genomföres, under år 1923 medel ytterligare erfordras för 1 extra ordinarie lektor samt vid folkskoleseminariet i Luleå likaledes för 1 extra ordinarie lektor ävensom för 1 extra ordinarie lärare i gymnastik med lek och idrott samt för 1 extra ordinarie lärare i musik.

Framställning om anslag för berörda ändamål har synts överstyrelsen i detta sammanhang böra göras.

Vidare bör erinras, att de för parallellklasserna vid seminariet i Karlstad särskilt förhyrda lokalerna äro erforderliga jämväl under vårterminen 1923 samt att hyresavtalet utgår först den 1 oktober 1923, ehuru en del av lokalerna torde kunna avträdas redan den 1 juli. Enligt av rektor lämnade uppgifter kan hyresbeloppet för ifrågavarande lokaler beräknas till 8,000 kronor, vilket belopp i sin helhet måste erläggas under förra halvåret 1923. Slutligen erfordras till gäldande av kostnaderna för inflyttningen i de nya lokalerna ett belopp av 600 kronor. Till undvikande av särskilt anslag å extra stat för senast berörda ändamål synes sagda post kunna lämpligen upptagas i nu förevarande anslag.

Karlstad.

Folkskoleseminariet i Karlstad.

Till lärararvode	kronor	1,861: 54
» hyror	»	8,000: —
» flyttningkostnader	»	600: —
	Summa kronor	10,461: 54
eller avrundat	»	10,460: —

Luleå.

Folkskoleseminariet i Luleå.

Till lärararvoden	kronor	5,381: 54
eller avrundat	»	5,385: —

Preparandkurs.

Den *preparandkurs*, som jämlikt beslut av 1916 års riksdag varit inrättad vid seminariet i Luleå från och med höstterminen 1916, bör givetvis upprätthållas även under år 1923, och torde den kunna fortgå efter samma plan som hittills. Utgifterna för kursens upprätthållande under vårterminen 1923 skulle bliva följande.

Till lärararvoden	kronor	2,405: 13
» ledning av kursen	»	175: —
» läkararvode	»	110: —
	Summa kronor	2,690: 13
eller avrundat	»	2,690: —

Sammanfattning.

De kostnader för uppehållande av undervisningen i studentkurser, parallellavdelningar och preparandkurs vid folkskoleseminarierna, till vilkas bestridande anslag å extra stat för förra halvåret 1923 erfordras, kunna i överensstämmelse med nu lämnade redogörelse sammanfattas sålunda:

för studentkurs	vid seminariet i Uppsala	kronor	8,330: —	[150.]
»	» » » Strängnäs	»	11,665: —	
»	» » » Växjö	»	8,730: —	
»	» » » Lund	»	10,775: —	
»	» » » Stockholm	»	10,550: —	
»	» » » Kalmar	»	12,955: —	
» parallellavdelningar	» » » Linköping	»	34,280: —	
»	» » » Skara	»	25,940: —	
»	» » » Landskrona	»	18,100: —	
»	» » » Umeå	»	29,065: —	
»	» » » Karlstad	»	10,460: —	
»	» » » Luleå	»	5,385: —	
» preparandkurs	» » » Luleå	»	2,690: —	
		Summa kronor	188,925: —	

Departementschefen.

Sedan jag under punkten 144 föreslagit, att folkskoleseminarierna i Karlstad och Luleå skola från och med början av år 1923 uppföras såsom dubbelseminarier på ordinarie stat, blir anslag på extra stat för de hittillsvarande parallellavdelningarna vid sagda seminarier obehövt från och med nämnda dag utom vad beträffar några få poster. Att anslag på extra stat däremot fortfarande bör beredas för de återstående av de i det föregående omförmälda parallellavdelningarna jämte preparandkursen i Luleå ävensom för de ovan nämnda studentkurserna anser jag vara självfallet.

Vid granskningen av överstyrelsens kostnadsberäkningar för ifrågavarande kurser och avdelningar har jag bemärkt, att överstyrelsen iakttagit den av 1921 års riksdag givna anvisningen rörande minskning i kostnaderna för uppvärmning och belysning, och har jag såväl ur denna synpunkt som även i övrigt intet att erinra mot sagda beräkningar. Att kostnaden för Karlstadseminariets inflyttning i de nya lokalerna här upptagits, finner jag lämpligt.

I detta sammanhang får jag emellertid erinra, att överstyrelsen till uppförande på ordinarie stat föreslagit bland annat: vid seminariet i Karlstad 3 lektorstjänster, 1 lärartjänst i gymnastik med lek och idrott och 1 lärartjänst i manlig slöjd, vid seminariet i Umeå 1 lektorstjänst, vid seminariet i Luleå 2 lektorstjänster och vid seminariet i Linköping 1 lektorstjänst, ävensom att jag under punkten 143 tillstyrkt, att av nu nämnda tjänster endast 3 lektorstjänster skulle från och med 1923 års ingång upptagas på ordinarie stat.

Vidare har överstyrelsen till uppförande på ordinarie stat föreslagit arvode för 27 timlärartimmar i musik och 26 timlärartimmar

[150.] i gymnastik med lek och idrott vid seminariet i Luleå samt för 7 timlärartimmar i sistnämnda ämne vid seminariet i Karlstad. Beträffande sagda arvode uttalade jag under punkten 144, att det tills vidare borde upptagas på extra stat under anslaget till studentkurser och parallellavdelningar.

I överensstämmelse med vad jag i det föregående anført bör nu här enligt min mening upptagas, utöver vad överstyrelsen beräknat, medel för avlönande under förra halvåret 1923 av extra ordinarie lärare och timlärare på följande sätt:

Vid seminariet i Umeå:

för 1 extra ordinarie lektor kronor 1,861: 54

Vid seminariet i Karlstad:

för 2 extra ordinarie lektorer kronor 3,723: 08

» 1 extra ordinarie lärare i gymnastik med lek
och idrott » 1,466: 15
» 7 timlärartimmar i samma ämne » 394: 87
» 1 extra ordinarie lärare i manlig slöjd » 1,500: 51

Summa kronor 7,084: 61

Vid seminariet i Luleå:

för 1 extra ordinarie lärare i musik kronor 1,523: 08

» 1 extra ordinarie lärare i gymnastik med lek
och idrott » 1,466: 15

Summa kronor 2,989: 23

Medel för avlönande av den extra ordinarie lektor, som måste anställas vid seminariet i Linköping i stället för den ordinarie lektor, som av skolöverstyrelsen ifrågasatts, ingå redan i det av överstyrelsen beräknade beloppet, 21,892 kronor 82 öre, till lärararvoden för parallellavdelningarna vid nämnda seminarium.

Den av överstyrelsen beräknade kostnaden för parallellavdelningar vid seminariet i

Umeå kronor 29,063: 59
skulle sålunda ökas med » 1,861: 54
till » 30,925: 13
eller avrundat till » 30,925: —

På motsvarande sätt skulle den beräknade kostnaden beträffande seminariet i

Karlstad	kronor	10,461: 54	[150.
ökas med	»	7,084: 61	
till	»	17,546: 15	
eller avrundat till	»	17,550: —	
För seminariet i Luleå skulle den beräknade kost-			
naden	kronor	5,381: 54	
ökas med	»	2,989: 23	
till	»	8,370: 77	
eller avrundat till	»	8,370: —	

Efter nu angivna ökning i beloppen för de tre sistnämnda seminarierna skulle kostnaderna för ifrågakvarande kurser och avdelningar bli följande:

För studentkurser:

Uppsala	kronor	8,330: —
Strängnäs	»	11,665: —
Växjö	»	8,730: —
Lund	»	10,775: —
Stockholm	»	10,550: —
Kalmar	»	12,955: —

För parallellavdelningar:

Linköping	kronor	34,280: —
Skara	»	25,940: —
Landskrona	»	18,100: —
Umeå	»	30,925: —
Karlstad	»	17,550: —
Luleå	»	8,370: —

För preparandkurs:

Luleå	kronor	2,690: —
-------------	--------	----------

Summa kronor 200,860: —

Denna summa torde böra anvisas såsom reservationsanslag på extra stat för tiden 1 januari—30 juni 1923.

Såsom skett beträffande anslag till förevarande ändamål för åren 1915—1922, torde även nu beräknade anslag böra beviljas i en summa utan specificering i särskilda poster och fördelningen av de beviljade beloppen seminarierna emellan ske sedermera efter in-

hämtnande av förnyade upplysningar rörande anslagsbehoven och de för kursernas och avdelningarnas uppehållande lämpligaste anordningarna.

På grund av vad nu anförts hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till anordnande av studentkurser vid folkskoleseminarierna i Uppsala, Strängnäs, Växjö, Lund, Stockholm och Kalmar, av parallellavdelningar vid folkskoleseminarierna i Linköping, Skara, Landskrona, Umeå, Karlstad och Luleå samt av preparandkurs vid folkskoleseminariet i Luleå anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett reservationsanslag av 200,860 kronor.

[151.] **9. Förhyrande av vissa lokaler för folkskoleseminariet i Göteborg m. m.** I anledning av Kungl. Maj:ts framställning har riksdagen till förhyrande av vissa lokaler för folkskoleseminariet i Göteborg samt till dessa lokalers uppvärmning, belysning, städning m. m. beviljat på *extra stat* för år 1922 ett reservationsanslag av 2,275 kronor.

Förhyrande av vissa lokaler för folkskoleseminariet i Göteborg m. m.

Nu har skolöverstyrelsen gjort framställning om anslag för samma ändamål för förra halvåret 1923.

Överstyrelsen, som finner behov av lokalerna i fråga alltjämt föreligga, har ansett, att kostnaden för uppvärmning m. m., med hänsyn till det sjunkande prisläget för bränsle, torde kunna så begränsas, att anslaget under år 1923 trots viss hyresstegring kan utgå med oförändrat belopp. För förra halvåret 1923 borde enligt överstyrelsens mening anvisas 1,140 kronor.

Departementschefen.

På grund av det anförda hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till förhyrande av vissa lokaler för folkskoleseminariet i Göteborg samt till dessa lokalers uppvärmning, belysning och städning m. m. anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett reservationsanslag av 1,140 kronor.

[152.] **10. Nya byggnader för folkskoleseminariet i Linköping.** Jämlikt riksdagens beslut har med höstterminen 1919 påbörjats utvidgning av folkskoleseminariet i Linköping till dubbelseminarium. Med höstterminen 1922 komma därstädes parallellavdelningar att finnas till seminariets samtliga klasser.

Nya byggnader för folkskoleseminariet i Linköping.

Då seminariets nuvarande byggnad, den äldsta bland de nu använda seminarielokalerna, är synnerligen otillräcklig och otjänlig för sitt ändamål, ha redan före seminariets utvidgning till dubbelseminarium vissa lokaler måst förhyras för detsamma, och för parallellavdelningarna måste likaledes lokaler förhyras. Sedan numera beslut fattats om nybyggnad för seminariet i Umeå, skulle i enlighet med den plan för anskaffande av nya byggnader för seminarierna, som hittills följts, seminariet i Linköping komma närmast i ordningen.

Sedan domkapitlet i Linköping i skrivelse den 16 juni 1915 hos Kungl. Maj:t gjort framställning angående, bland annat, upprättande av ritningar till nya byggnader för ett dubbelseminarium därstädes, anbefalldes byggnadsstyrelsen genom Kungl. Maj:ts beslut den 23 juli 1920 att i samråd med skolöverstyrelsen upprätta ritningar för uppförande å viss angiven tomt av byggnader, avsedda för ett dubbelseminarium. Med skrivelse den 30 september 1920 inkom byggnadsstyrelsen till Kungl. Maj:t med sådana ritningar jämte beskrivning och kostnadsförslag, det senare slutande på en summa av 3,097,000 kronor. Sistnämnda skrivelse föranledde dock icke någon proposition i ämnet till 1921 års riksdag.

Då berörda byggnadsarbeten enligt min mening snarast möjligt böra komma till utförande, och byggnadsstyrelsen efter ny beräkning av kostnaderna kommit ned till ett totalbelopp av 2,510,000 kronor, anser jag, att frågan om uppförande av nämnda byggnader nu bör föreläggas riksdagen.

Då det emellertid är sannolikt, att de senast beräknade kostnaderna kunna på grund av byggnadsprisernas fortgående sänkning ytterligare reduceras, torde endast så stort belopp böra äskas hos riksdagen, som erfordras för arbetenas påbörjande under förra halvåret 1923. Med ledning av den utav byggnadsstyrelsen uppgjorda arbetsplanen läser detta belopp kunna bestämmas till 150,000 kronor.

Ärendet kräver emellertid ytterligare beredning, varför jag nu hemställer, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, i avbidan på proposition angående nya byggnader för folkskoleseminariet i Linköping, beräkna för ändamålet på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett reservationsanslag av 150,000 kronor.

[153.]

Inredning
och möble-
ring av ny-
byggnaden
vid folkskole-
seminariet i
Karlstad.

11. **Inredning och möblering av nybyggnaden vid folkskoleseminariet i Karlstad.** Hos 1921 års riksdag föreslog Kungl. Maj:t, att riksdagen måtte till inredning av den nya byggnaden vid folkskoleseminariet i Karlstad samt till inköp av undervisningsmateriell och böcker för seminariet bevilja ett anslag å 213,500 kronor och därav anvisa på extra stat för år 1922 såsom reservationsanslag ett belopp av 125,000 kronor. Detta förslag återfinnes i bilagan åttonde huvudtiteln till 1921 års statsverksproposition, punkten 165, sid. 510—514.

I anledning av nämnda förslag anförde riksdagen i sin skrivelse den 15 juni 1921, nr 8 A punkt 162, följande:

Enär de nya byggnaderna för ifrågavarande seminarium näppeligen torde under år 1922 kunna beräknas bliva färdiga, synes det ej vara nödvändigt, att redan nu beslut fattas om medels anvisande till inredning av dessa byggnader. Emellertid skulle, enligt vad riksdagens vederbörande utskott inhämtat, för sådana inventarier, vilka ägde samband med själva byggnadernas uppförande, erfordras en viss summa, beräknad till 12,000 kronor. Riksdagen har därför ansett sig böra för närvarande bevilja detta belopp och har vid sådant förhållande icke funnit sig böra ingå i närmare granskning av den framlagda kostnadsberäkningen. En ny dylik beräkning torde med utgångspunkt från de priser, som kunna förväntas något längre fram bliva stabiliserade, böra föreläggas riksdagen, varvid bör tagas i betraktande, att några medel för ändamålet näppeligen torde vara behöfliga förrän vid den tid, då seminariebyggnaden kan väntas bliva färdig.

Med anledning härav beviljade riksdagen till vissa inventarier vid ifrågavarande nya seminariebyggnad på extra stat för år 1922 ett reservationsanslag å 12,000 kronor.

Genom beslut den 22 juni 1921 ställde Kungl. Maj:t anslaget till byggnadsstyrelsens förfogande för att av styrelsen i samråd med seminariets rektor användas för det med anslaget avsedda ändamål.

Nu har skolöverstyrelsen — med förmålan att rektorn vid seminariet A. Olsson i skrivelse till överstyrelsen den 31 maj 1921 inkommit med nytt kostnadsförslag rörande nämnda arbeten — gjort framställning om ytterligare anslag för ifrågavarande ändamål samt därvid meddelat, att rektor i sin nyssberörda skrivelse anförut huvudsakligen följande:

Enligt uppgift av arkitekten B. Almquist beräknades nybyggnaden nu bliva färdig under förra hälften av år 1923, senast den 1 juli nämnda år. Beställning av inventarierna och undervisningsmaterielen borde då göras senast i januari 1923, för större leveranser i slutet av år 1922. Rektor hade därför uppgjort ny kostnadsberäkning med utgångspunkt från de priser, som kunde antagas vara gäl-

lande omkring den 1 januari 1923. På grund av de upplysningar rektor inhämtat från åtskilliga leverantörer hade rektor beräknat att å de i rektors skrivelse till överstyrelsen i samma ärende den 11 september 1920 upptagna posterna avdrag kunde göras varierande för olika anslagsposter från 15 till 30 procent. För åskådningsmateriell i biologi, som 1920 på grund av gynnsamma valutaförhållanden beräknades endast 30 % över 1914 års priser, borde intet avdrag göras. Ej heller för orgeln i samlingssalen och övriga större musikinstrument, enär rektor för att nedbringa kostnadsförslaget år 1920 beräknat instrument av lägre kvalitet än de senast byggda seminarierna inköpt. Å ritningar, kontrollantarvode och justeringsarbeten hade ej heller gjorts avdrag, enär dessa poster ej förut beräknats högre än 1914 års priser.

På grundval av sin i ovannämnda skrivelse den 11 september 1920 gjorda utredning samt de förändringar däri, som ovan meddelats, hade rektor verkställt ny kostnadsberäkning. Efter de ovannämnda reduceringarna kunde kostnaderna för nedannämnda huvudposter beräknas till de belopp, som angivas i följande

Slutsammandrag.

Möbler och inventarier	kronor 142,040: —
Undervisningsmateriell och böcker m. m.	» 51,860: —
	Summa kronor 193,900: —

Enligt förslaget skulle alltså till inventarier och undervisningsmateriell behövas 193,900 kronor. Av detta belopp hade 1921 års riksdag beviljat 12,000 kronor. Det återstående beloppet, 181,900 kronor, vore alltså behövt år 1923 för anskaffande av inventarier och undervisningsmateriell enligt rektors förslag.

Härom yttrar skolöverstyrelsen bland annat:

Det av rektor nu framlagda kostnadsförslaget skiljer sig endast så tillvida från det av rektor år 1920 avgivna förslaget, att procentuell minskning företagits å samtliga poster utom 4. De procentuella minskningar, som rektor ansett sig kunna beräkna vid beställning omkring årsskiftet 1923 hava inträtt, finner överstyrelsen väl motiverade. Överstyrelsen ansåg sig emellertid vid granskning av 1920 års kostnadsförslag böra på vissa poster företaga en minskning och beskar sålunda utgifterna för inventarier med 8,000 kronor och för undervisningsmateriaellen med 3,500 kronor. Överstyrelsen finner sig fortfarande böra vidhålla denna minskning av rektors anslagsäskande och då rektor beräknat minskningen å inredningen till 15 % och å undervisningsmateriaellen till 20 %, skulle alltså de av överstyrelsen föreslagna inbesparingarna å förslaget i nu förevarande fall utgöra 15 % av 8,000 kronor eller 1,200 kronor och 20 % av 3,500 kronor eller 700 kronor och de reducerade beloppen sålunda uppgå till respektive 6,800 och 2,800 kronor. Rektors kostnadsförslag med slutsumman 193,900 kronor bör därför minskas med 9,600 kronor till 184,300 kronor. Då för ändamålet av 1921 års riksdag beviljats 12,000 kronor, erfordras för fullbordande av seminariets inredning och utrustning 172,300 kronor.

Seminariebyggnaden bör enligt arkitektens uppgift kunna vara fullt färdig senast i juli 1923. De medel, som erfordras för byggnadens inredning och utrustning, böra då redan under förra hälften av år 1923 till större delen stå till

- [153. förfogande, så att uppskov med seminariebyggnadens tagande i bruk ej äventyras. För detta ändamål anser överstyrelsen en summa av 100,000 kronor böra finnas tillgängliga.

Departementschefen.

Såsom jag redan erinrat, har riksdagen för nu ifrågavarande ändamål på extra stat för år 1922 anvisat 12,000 kronor. Då byggnadsarbetet för seminariet nu är i gång och arkitekten B. Almqvist beräknat, att nybyggnaden skulle bli färdig under förra hälften av år 1923, synes det vara nödvändigt, att åtminstone en del av de ytterligare erforderliga medlen för nybyggnadens inredning och möblering m. m. finnas tillgängliga under förra halvåret 1923.

Som synes av det föregående har seminariets rektor nu företagit en ny beräkning av kostnaderna för berörda inredning och möblering m. m. i enlighet med den av 1921 års riksdag givna anvisningen och därvid, med undantag för några få poster, kommit till en minskning i det under år 1920 beräknade och för 1921 års riksdag framlagda kostnadsförslaget med 15 procent för möbler, inventarier och belysningsarmatur m. m. och med 20 procent för undervisningsmateriell, böcker m. m. Rektor har sålunda, i stället för den ursprungligen beräknade totalkostnaden å 225,000 kronor, efter inhämtande av uppgifter från åtskilliga leverantörer kommit ned till ett totalbelopp av 193,000 kronor. Skolöverstyrelsen har ansett, att detta belopp skulle kunna ytterligare minskas, och nedbringat summan till 184,300 kronor. Då riksdagen, såsom nämnts, redan anvisat 12,000 kronor för ifrågavarande ändamål, skulle det återstående erforderliga beloppet sålunda enligt överstyrelsens förslag utgöra 172,300 kronor. Huruvida någon ytterligare nedsättning i detta belopp kan vidtagas torde icke nu behöva bli föremål för avgörande, då det endast är ifrågasatt, att en del av detsamma skulle beviljas för förra halvåret 1923. Överstyrelsen har föreslagit, att denna del skulle bestämmas till 100,000 kronor, och då den av överstyrelsen beräknade kostnaden enbart för möbler, inventarier och belysningsarmatur m. m. uppgår till 135,240 kronor, finner jag, med tanke på att nybyggnaden bör kunna tagas i bruk vid början av höstterminen 1923, icke skäl att föreslå något mindre belopp. Jag vill emellertid med styrka betona, att de medel, som vid bifall till detta mitt förslag komma att stå till förfogande för ändamålet, böra i första hand användas för sådan inredning och sådan möblering, som är mest nödvändig, samt att vederbörande måste allvarligt vinnlägga sig om att handhava anslaget på ett sådant sätt, att de möjligheter

till minskning av kostnaderna, som den sjunkande prisnivån kan bereda, icke komma att förspillas.

På grund av det anförda hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till inredning av den nya byggnaden vid folkskoleseminariet i Karlstad samt till inköp av undervisningsmaterieell och böcker för seminariet utöver redan anvisat belopp å 12,000 kronor, ytterligare anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett reservationsanslag av 100,000 kronor.

12. Anläggande av trädgård vid folkskoleseminariet i Karlstad. I samband med sitt beslut att bevilja medel till uppförande av byggnader för ett dubbelseminarium i Karlstad godkände 1919 års riksdag ett av stadsfullmäktige i Karlstad gjort erbjudande att avträda ett visst närmare angivet område av den inom staden belägna egendomen Marieberg med därå uppförda byggnader, med förbindelse tillika att på stadens bekostnad låta framdraga avlopps-, vatten- och gasledning samt gata till området ävensom att iakttaga vissa i ärendet angivna villkor beträffande angränsande områdets bebyggande, mot det att staden i utbyte erhöle den nuvarande, staten tillhöriga seminarietomten med därå befintliga byggnader.

I skrivelse den 31 augusti 1921 har skolöverstyrelsen, efter framställning av rektorn vid folkskoleseminariet i Karlstad A. Olsson, hemställt om anslag för anläggning av ny trädgård vid nämnda seminarium och till stöd härför anført:

Enligt av arkitekten B. Almquist lämnade upplysningar hade vid beräkning av byggnadsanslaget hänsyn tagits till kostnaderna för iordningställande av lek- och idrottsplatserna samt för vissa därmed sammanhängande dränerings- och planeringsarbeten. Däremot vore ej i byggnadsanslaget inräknade kostnaderna för plantering samt för iordningställande av en del av tomtområdet, till större delen utgörande skogspark. Vid tomtutstakningen den 4 februari 1921 lades till sagda parkområde ett tomt ej förut tillhörigt stycke åkerjord, som vore lämpligt till plantering av fruktträd, men som för att bliva användbart för detta syfte påkallade dränering. Likaledes funnes i sydvästra delen av parkområdet ett mindre område, som vore något vattensjukt och behövde dräneras. Dessutom måste väg upptagas genom skogsparken, om den skulle kunna utnyttjas. I trädgården behövdes därjämte tre vattenposter, en för övnings skolans trädgård och två för den större idrottsplanen.

Beträffande planteringsarbetet beräknade rektor, att detta skulle utföras av eleverna, med undantag för skyddsplanteringen på norra sidan, vilken borde

Bihang till riksdagens protokoll 1922. 1 saml.

48

[154.]

Anläggande
av trädgård
vid folkskole-
seminariet i
Karlstad.

[154.] verkställas så fort som möjligt och för vilken därför lejd arbetskraft borde tagas i anspråk.

I en trädgård av så stort omfång, som här vore fallet, behövdes jämväl några nya trädgårdsmöbler samt diverse nya trädgårdsredskap utöver vad som tidigare angivits i förslaget till inköp av inventarier och undervisningsmaterieell.

På grundval av berörda förutsättningar hade rektor i samråd med seminariets trädgårdslärare A. V. Gustafsson uppgjort ett kostnadsförslag för trädgårdsanläggningen, slutade å 13,700 kronor.

De ovan emförmälda åtgärder, som rektor ifrågasätter till vidtagande, synas överstyrelsen väl grundade i de faktiska förhållandena. Överstyrelsen önskar jämväl betona, att planläggningen av arbetena skett under iakttagande av de önskemål, som av riksdagen tidigare uttalats beträffande seminarieelevernas deltagande i trädgårdens anläggning, och att av denna anledning kostnaderna kunna väsentligen begränsas. Det framlagda kostnadsförslaget har icke givit överstyrelsen anledning till erinran beträffande de olika posternas beräkning. Emellertid synes det med hänsyn till prisläget alltjämt fallande tendens kunna förutsättas, att de arbeten och inköp, vilka i april 1921 beräknats draga en kostnad av 13,700 kronor, år 1923 böra kunna utföras för ett något lägre belopp. I betraktande härav har överstyrelsen funnit sig kunna begränsa anslagskravet till 12,000 kronor. Beloppet bör i dess helhet vara tillgängligt under år 1923.

Beträffande anslagets fördelning på förra och senare halvåret 1923, har rektor, efter anmodan av överstyrelsen, den 15 augusti 1921 inkommit med förslag härutinnan. Rektor har här beräknat, att kostnaderna för förra halvåret skulle belöpa sig till följande belopp, nämligen

till växter, gräsfrö, frakter och körning	kronor 4,000: —
» jordförbättring och gödsling	» 2,060: —
» iordningsställande av skyddsplantering på norra sidan	» 600: —
» tre vattenposter	» 1,340: —
	<hr/>
	Kronor 8,000: —

Den minskning i slutsumman för ifrågavarande trädgårdsanläggning, som överstyrelsen företagit, synes proportionsvis böra träffa jämväl det av rektor för första halvåret begärda beloppet, och anser överstyrelsen därför, att detta sistnämnda belopp bör begränsas till 7,000 kronor.

Departement-
schefen.

Såsom framgår av det föregående hava stadsfullmäktige i Karlstad förbundit sig att på stadens bekostnad låta framdraga avlopps-, vatten- och gasledning samt gata till det nya seminarieområdet därstädes men däremot icke att låta verkställa några arbeten inom sagda område. De dränerings- och övriga arbeten inom området, vilka äro behöfliga, måste således utföras på statens bekostnad. Så har också varit fallet beträffande andra seminarier, som ombildats till dubbelseminarier. Där så varit erforderligt, har riksdagen anslagit särskilda medel till tomtområdets ordnande.

Då de nya byggnaderna för seminariet i Karlstad beräknas vara

färdiga under förra halvåret 1923, synes mig frågan rörande ordnande av tomtområdet och anläggande av trädgård för seminariet nu böra bringas inför riksdagen. Skolöverstyrelsen har beräknat kostnaderna i sin helhet till 12,000 kronor. Huruvida kostnadsbeloppet kan ytterligare nedbringas sammanhänger givetvis med prisförhållandena vid den tid, då arbetet skall utföras. Då jag emellertid, i likhet med överstyrelsen, anser, att endast en del av kostnadssumman nu bör äskas hos riksdagen, kan denna fråga tills vidare lämnas öppen.

Seminariets rektor har särskilt angivit de arbeten, som närmast skulle komma till utförande. Dessa arbeten avse den egentliga trädgårdsanläggningen. Mot rektors förslag i denna del har jag intet att invända. Kostnaderna för dessa arbeten hava av rektor beräknats till 8,000 kronor. Skolöverstyrelsen har däremot stannat vid 7,000 kronor. På grund av de alltjämt fallande priserna synes mig berörda kostnader kunna beräknas till 5,000 kronor. Ett reservationsanslag av 5,000 kronor synes mig sålunda böra för nu angivna ändamål uppföras på extra stat för förra halvåret 1923.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till anläggande av trädgård vid folkskoleseminariet i Karlstad anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett reservationsanslag av 5,000 kronor.

13. Inredning av folkskoleseminariets i Stockholm nya lokaler m. m. Till ombyggnads- och inredningsarbeten för folkskoleseminariet i Stockholm ävensom till förbättrade värmeanordningar m. m. i rektorsbostaden vid nämnda seminarium anvisade 1920 års riksdag på extra stat för år 1921 ett reservationsanslag av 280,000 kronor.

[155.]
Inredning av
folkskole-
seminariets i
Stockholm
nya lokaler
m. m.

Sedan byggnadsstyrelsen till Kungl. Maj:t inkommit med infordrade ritningar och förslag till ifrågavarande ombyggnads- och inredningsarbeten, innefattande sex vid skrivelsen fogade ritningar jämte beskrivning och kostnadsutredning, beslöt Kungl. Maj:t den 21 januari 1921 att gilla nämnda ritningar jämte beskrivning, varjämte Kungl. Maj:t uppdrog åt byggnadsstyrelsen att gå i författning om utförande av ovanberörda ombyggnads- och inredningsarbeten samt

[155.] ställde det av riksdagen anvisade anslaget, 280,000 kronor, till byggnadsstyrelsens förfogande för därmed avsett ändamål.

I skrivelse till skolöverstyrelsen den 27 november 1920 har seminariets rektor Anna Sörensen — med förmålan att ombyggnaden torde kunna beräknas bli färdig mot slutet av år 1921 eller början av år 1922 — hemställt om beredande under år 1922 av ett anslag å 67,550 kronor till inredning av seminariets nya lokaler samt till undervisningsmateriell och vid skrivelsen fogat en detaljerad kostnadsberäkning rörande sagda inredning och materiell.

Rektors förslag upptar inredning till följande nya lokaler: ett frukostrum, två omklädningsrum, tre lärosalar för seminarieelever, två lärosalar för övningskolan, kollegierum, fysiskt laboratorium, övningsskolans laboratorium, läkarrum, biologiskt laboratorium, biologiskt museum, förrådsrum för biologiskt material, sal för träslöjd, gymnastiksal. Vidare har upptagits en summa för reparation, i sammanhang med omrangering av lokaler, av gamla möbler och inventarier. Då det befunnits önskvärt för inbesparande av tid för eleverna, att dessa vid sjukdom kunna undersökas på seminariet har upptagits en mindre samling instrument för skolläkaren. Uppgifterna angående behov av undervisningsmateriell har utarbetats med hänsyn till gällande undervisningsplan och seminariets nuvarande förråd av materiell. Det har därvid visat sig, att särskilt fysikundervisningen och övningsskolans naturkunnighetsundervisning kräva väsentlig ökning av undervisningsmateriell, enär dessa grenar av undervisningen under nuvarande lokalförhållanden blivit jämförelsevis föga tillgodosedda.

Över berörda framställning har skolöverstyrelsen den 1 december 1920 avgivit utlåtande och därvid anfört bland annat:

Överstyrelsen får för sin del vitsorda, att folkskoleseminariet i Stockholm vid de nya lokalernas ibruktagande har oundgängligt behov av ytterligare inredning och möblering. Vad rektor i sådant avseende föreslagit har i allmänhet icke givit överstyrelsen anledning till erinran. Dock torde utan skada inskränkning kunna ske beträffande den föreslagna nya gymnastiksalen, vilken al enast avsetts för övningsskolans elever, och vars inredning beräknats draga en kostnad av 4,305 kronor. Såväl med hänsyn härtill, som i betraktande av det sjunkande prisläge, som nu torde få anses hava inträtt, finner överstyrelsen det beräknade totala kostnadsbeloppet, 47,950 kronor, skäligen kunna nedsättas till 42,000 kronor.

Vidkommande därefter de föreslagna nyanskaffningarna för komplettering av undervisningsmateriellen m. m. har överstyrelsen bemärkt, att förslaget upptager även instrumentutrustning för skolläkarens rum. En sådan utrustning synes icke överstyrelsen från början nödvändig. I den mån vissa enklare för vanligare undersökningar erforderliga instrument visa sig erforderliga, lära kostnaderna därför kunna bestridas ur seminariets årliga materiellanslag. En besparing på omkring 540 kronor torde härigenom kunna vinnas.

Endast i ett avseende torde någon ytterligare begränsning utan skada kunna ske. Förslaget upptager materiell m. m. för iordningställande av elevlaborationer till en kostnad av 2,000 kronor. Då kostnaderna för laborationer, i den

mån de kunna hänföras till förbrukningsartiklar, böra bestridas av materiell-
anslaget, torde ifrågavarande post kunna nedsättas till 1,000 kronor.

[155.]

Det för här ifrågavarande ändamål erforderliga anslaget, som torde i dess
helhet böra utgå å tilläggsstat för år 1922, låter sig efter de av överstyrelsen
ifrågasatta inskränkningarna fördela på följande huvudposter:

möbler, inventarier, belysningsarmatur m. m.	kronor 42,000: —
undervisningsmateriell	» 18,060: —

Summa kronor 60,060: —
eller avrundat 60,000 kronor.

De nya lokalerna för seminariet beräknas kunna tagas i bruk
med början av höstterminen 1922. Med hänsyn härtill borde egent-
ligen anslag för ändamålet äskas på tilläggsstat för nämnda år. Då
emellertid det statsfinansiella läget tvingar till största försiktighet,
när det gäller att begära anslag på 1922 års tilläggsstat, nödgas
jag i stället föreslå, att det för ifrågavarande ändamål erforderliga
anslaget uppföres på extra stat för förra halvåret 1923.

Departement-
schefen.

Seminariets rektor har beräknat, att anskaffningen av möbler,
inventarier och belysningsarmatur m. m. skulle draga en kostnad
av 47,950 kronor. Skolöverstyrelsen har på anförda skäl ansett, att
detta belopp skulle kunna minskas till 42,000 kronor. Överstyrel-
sen har visserligen vid avgivande av sitt förslag tagit hänsyn till
det sjunkande prisläget, men då överstyrelsens utlåtande är dagteck-
nat den 1 december 1920 och priset sedan dess fortgått, kan
uppenbarligen ej heller överstyrelsens kostnadsberäkning läggas till
grund för äskandet av anslag för ändamålet. Onekligen är det rätt
så vanskligt att ens något så när exakt uppskatta den nedsättning
av anslagsbehovet i förevarande avseende, som lämpligen bör göras,
men jag föreställer mig dock, att en nedsättning av beloppet i fråga
till 35,000 kronor kan ske utan avsevärd olägenhet för seminariet.

Kostnaden för erforderlig ny undervisningsmateriell har av rek-
tor beräknats till 19,600 kronor. Överstyrelsen har vitsordat de
framställda anspråken på materiellens komplettering såsom i det hela
synnerligen välgrundade och vittnande om en riktig uppfattning om
nuvarande statsfinansiella läge. Överstyrelsen har dock föreslagit
en nedsättning av beloppet till 18,060 kronor. Även i detta fall
synes en ytterligare sänkning kunna äga rum. Ett belopp av 14,000
kronor torde, så vitt nu kan bedömas, kunna anses tillräckligt.

Med de av mig föreslagna reduceringarna skulle således ett re-

servationsanslag av 49,000 kronor nu böra äskas hos riksdagen, att uppföras på extra stat för förra halvåret 1923. Anslaget bör givetvis handhavas med största omtänksamhet och sparsamhet och endast sådana anskaffningar vidtagas, som äro alldeles oundgängliga.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för inredning och möblering m. m. av folkskoleseminariets i Stockholm nya lokaler samt för undervisningsmaterielens komplettering anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett reservationsanslag av 49,000 kronor.

Lärares vid folkskoleseminarierna studiebesök vid folkskolor.

13. a. **Lärares vid folkskoleseminarierna studiebesök vid folkskolor.** Såsom bidrag till lärares vid folkskoleseminarierna studiebesök vid folkskolor har riksdagen på extra stat för år 1922 anvisat ett reservationsanslag av 4,000 kronor.

Skolöverstyrelsen har nu hemställt om anslag för samma ändamål för förra halvåret 1923.

Med hänsyn till de nuvarande statsfinansiella svårigheterna anser jag mig icke böra tillstyrka att framställning nu göres till riksdagen om anvisande av anslag för ifrågavarande studieresor.

[156]

Understöd åt enskilda folkskoleseminarier.

14. **Understöd åt enskilda folkskoleseminarier.** I anledning av Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning anvisade 1921 års riksdag till understöd åt Ateneums folkskoleseminarium och Göteborgs kvinnliga folkskoleseminarium på extra stat för år 1922 ett förslagsanslag, högst 30,000 kronor, att av Kungl. Maj:t fördelas på de båda seminarierna, på sätt Kungl. Maj:t funne skäligt, och att i övrigt utgå på de villkor, som av Kungl. Maj:t bestämdes.

Nu hava styrelsen för Ateneum för flickor i Stockholm och styrelsen för Sigrid Rudebecks skola i Göteborg hemställt om ett till 17,000 kronor förhöjt statsunderstöd till vardera av läroanstalterna för år 1923.

Vid ansökningarna äro fogade, bland andra handlingar, förslag till stater för år 1923 för de båda seminarierna, utvisande att, vid ett beräknat statsunderstöd av 17,000 kronor, för Ateneums folkskoleseminarium motses en brist av 10,525 kronor och för Göteborgs kvinnliga folkskoleseminarium av 2,596 kronor 85 öre.

Skolöverstyrelsen har i yttrande över berörda ansökningar på anförda skäl ansett sig icke böra för förra halvåret 1923 ifrågasätta någon ändring av de grunder, efter vilka anslag beviljats för år 1922.

I likhet med skolöverstyrelsen tillstyrker jag, att ett belopp av 15,000 kronor för ifrågavarande ändamål anvisas för förra halvåret 1923.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till understöd åt Ateneums folkskoleseminarium och Göteborgs kvinnliga folkskoleseminarium anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett förslagsanslag, högst 15,000 kronor, att av Kungl. Maj:t fördelas på de båda seminarierna, på sätt Kungl. Maj:t finner skäligt, och att i övrigt utgå på de villkor, som av Kungl. Maj:t bestämmas.

Småskoleseminarier.

15. **Statens småskoleseminarier.** I samband med beslut angående omorganisation av statens småskoleseminarier i Haparanda och Murjek anvisade 1920 års riksdag, på förslag av Kungl. Maj:t (proposition nr 381), för år 1921 till verksamhetens uppehållande vid sagda seminarier under rubriken »statens småskoleseminarier» ett ordinarie reservationsanslag å 122,000 kronor. Enahanda belopp har 1921 års riksdag beviljat för år 1922. Skolöverstyrelsen har nu särskilt med hänsyn till det behov av ökade lärarkrafter vid ifrågavarande seminarier, som framträtt i samband med nämnda organisations genomförande, gjort framställning om höjande av anslagsbeloppet för såväl år 1922 som år 1923.

Överstyrelsen yttrar sig först om det erforderliga antalet lärarkrafter utöver de nu befintliga och anför härom följande.

Sedan Kungl. Maj:t genom beslut den 31 december 1920 uppdragit åt överstyrelsen att för seminarierna i Haparanda och Murjek fastställa undervisningsplaner, har överstyrelsen, under samarbete med särskilt tillkallade sakkunniga, uppgjort normalundervisningsplaner för sagda seminarier att lända till efterrättelse från och med höstterminen 1921. Båda seminarierna äro treklassiga och hava vardera en övningskola, som består av såväl en småskolavdelning som en folkskolavdelning.

Den timplan, som blivit uppgjord för seminariet i Haparanda, omfattar

[157.]

Statens
småskole-
seminarier.

[157.]

inalles 176 lärotimmar. De nu tillgängliga fast anställda lärarkrafterna utgöras av rektor med en beräknad undervisning av 20 timmar, fyra ämnes- och övningskollärare med sammanlagt 96 timmar, varvid räknats med medeltalen för de författningsenliga yttergränserna för tjänstgöringsskyldigheten, samt en slöjd-lärarinna med 14 timmar, vilket tillsammans utgör 130 lärartimmar. Det antal lärartimmar, som sålunda icke ingår i den ordinarie lärarpersonalens tjänstgöringsskyldighet, utgör 46. Dragas härifrån de i kostnadsberäkningen för år 1921 upptagna 16 övningslärartimmarna (propositionen till 1920 års riksdag, nr 381, sid. 35), återstå likväl 30 timmar, vilka motsvara en full lärartjänst å 26 timmar jämte 4 timlärartimmar.

En ny ordinarie lärartjänst måste sålunda inrättas. Även därefter återstå 20 timlärartimmar, till vilka det icke torde bli lätt att i Haparanda skaffa erforderliga lärarkrafter.

Vad så beträffar seminariet i Murjek, upptager timplanen 170 lärartimmar. Tillgängliga ordinarie lärarkrafter (ämnet hushållsgöromål och den med full tjänstgöring anställda lärarinnan i detta ämne ej medtagna i dessa beräkningar) finnas för endast 116 timmar, nämligen rektor med 20 timmar och fyra ordinarie lärare med tillhoppa 96 timmar. Det antal lärartimmar, som ej ingår i den ordinarie lärarpersonalens tjänstgöringsskyldighet, utgör sålunda 54. I förutnämnda kostnadsberäkning (proposition 381, sid. 35), finnes upptaget anslag till 15 timlärartimmar. Men då det givetvis på en plats sådan som Murjek icke finnes möjlighet att erhålla särskilda timlärare i vare sig kunskaps- eller övningsämnen, måste alla timlärartimmar läggas på den ordinarie lärarpersonalen. Detta har redan skett i en utsträckning, som icke kan anses förenlig med vad en lärare vid en lärarutbildningsanstalt normalt rör med och sålunda icke heller med seminariets bästa. Och vid sådant förhållande kan givetvis sagda tjänstgöringsskyldighet icke ytterligare utsträckas. Överstyrelsen kan därför icke finna annat än att undervisningsbehovet vid seminariet i Murjek kräver inrättandet av två nya ordinarie lärartjänster. Med en beräknad tjänstgöring för en var av dessa lärare av 26 timmar återstå likväl 2 timlärartimmar.

Därefter redogör överstyrelsen för de ökade kostnader, som skulle följa av nu nämnda anordning med avseende på lärarkrafterna.

Vad beträffar kostnadsökningen för de sålunda ifrågasatta tre nya lärartjänsterna skulle för Haparanda beräknas följande belopp: en lärare 3,600 kronor och 20 veckotimmar 1,900 kronor, eller sammanlagt 5,500 kronor. Frånräknas redan upptaget anslag för 16 veckotimmar med 1,520 kronor, återstå 3,980 kronor. För Murjek skulle erfordras följande belopp: två lärare 7,200 kronor samt 2 veckotimmar å 95 kronor 190 kronor, eller sammanlagt 7,390 kronor. Frånräknas redan upptaget anslag för 15 veckotimmar å 1,395 kronor, återstå 5,995 kronor. Meranslaget för de nya lärarkrafterna skulle sålunda belöpa sig till 9,975 kronor för år eller för förra halvåret 1923 till i avrundat tal 5,000 kronor.

Vidare föreslår överstyrelsen ett annat sätt för elevhushållets skötande vid seminariet i Murjek och anför i sådant avseende:

I detta sammanhang anser sig överstyrelsen böra erinra om ett missförhållande beträffande undervisningen i hushållsgöromål vid seminariet i Murjek, som tarvar snar rättelse. Vid sagda seminarium är på ett sätt, som ur många synpunkter måste anses olämpligt, elevhushållet förenat med skolköket, mot vilket förhållande anmärkning riktats av överstyrelsens konsulent för husligt arbete. Undervisningen i hushållsgöromål tillgår huvudsakligen sålunda, att eleverna turvis i lag om 3 å 4, med försummande av den övriga undervisningen, tillaga middags- och kvällsmåltider åt skolhushållets mer än 70 personer. Den egentliga undervisningen är inskränkt till en timmes teoretisk undervisning i veckan.

Med nuvarande anordning är synbarligen elevhushållets skötande huvudsak och elevernas utbildning för skötande av mindre hushåll bisak. En ändring i detta förhållande bör enligt överstyrelsens mening snarast genomföras. Den torde ock vara lätt att åstadkomma genom anställande av en kokerska, som får taga hand om den egentliga matlagningen för elevhushållet, under det den anställda lärarinnan i husligt arbete får handhava undervisningen i hushållsgöromål.

Anställandet av en särskild kokerska synes överstyrelsen kräva ett ökat anslag för år med 1,500 kronor, som skulle utgöra erforderligt arvode. I sagda belopp skulle jämväl ingå värdet av bostad för kokerskan, som givetvis borde åtnjuta fri kost. För förra halvåret 1923 skulle sålunda med hänsyn till att arvodet borde utgå för läsmånad för ändamålet erfordras ett belopp av i avrundat tal 850 kronor.

Slutligen föreslår överstyrelsen någon höjning av det beräknade beloppet för elevstipendier:

I den ursprungliga kostnadsberäkningen för seminarierna upptogs beloppet av erforderliga stipendiemedel till 48,000 kronor, nämligen 22,000 kronor för seminariet i Haparanda och 26,000 kronor för seminariet i Murjek. Beräkningen är grundad på det dåvarande elevantalet 120 samt med förutsättning att stipendierna skulle utgå med i medeltal 400 kronor för varje elev under året. Emellertid har elevantalet sedan dess stigit. Sålunda ha för vårterminen 1921 stipendiemedel anvisats för sammanlagt 125 elever vid båda seminarierna. Enligt vad överstyrelsen inhämtat, utgör elevantalet även under höstterminen 125, nämligen 54 i Haparanda och 71 i Murjek. Under förutsättning av samma elevantal år 1923 skulle det erforderliga stipendiebeloppet sagda år böra beräknas till 50,000 kronor, eller för vårterminen 25,000 kronor. Ökningen i anslaget för nu berörda ändamål skulle sålunda för sist sagda tid belöpa sig till 1,000 kronor.

Kostnadsökningen i det hela för förra halvåret 1923 skulle alltså enligt överstyrelsens beräkning uppgå till 6,850 kronor.

De åtgärder, som överstyrelsen här ovan föreslagit för ett ändamålsenligare ordnande av undervisningen vid seminarierna i Haparanda och Murjek, äro enligt överstyrelsens mening av beskaffenhet att icke lämpligen kunna uppskjutas till år 1923 utan böra vidtagas senast med höstterminen 1922.

[157.] Beträffande kostnadernas storlek skulle i överensstämmelse med de beräkningar, på vilka anslagsökningen för år 1923 grundar sig, i fråga om de nya lärartjänsterna erfordras 5,000 kronor, för anställandet av en kokerska 650 kronor och till elevstipendierna 2,000 kronor, sålunda sammanlagt 7,650 kronor.

Departementsschefen.

När Kungl. Maj:t för 1920 års riksdag framlade förslag angående omorganisation av statens småskoleseminarier i Haparanda och Murjek, beräknades antalet lärartimmar i enlighet med dåvarande undervisningsplaner för nämnda seminarier till 100 i veckan vid vardera seminariet. I detta antal var emellertid tiden för elevernas praktiska utbildning icke inräknad. Vid utarbetandet av nya undervisningsplaner för ifrågavarande seminarier har det, såsom framgår av vad skolöverstyrelsen anfört, befunnits nödvändigt att för erhållande av en tidsenlig undervisning öka antalet lärartimmar till 176 vid seminariet i Haparanda och 170 vid seminariet i Murjek, innefattande en ökning av 30, respektive 39 timmar i veckan. Det torde härvid böra ihågkommas, att seminarierna hava att utbilda lärare icke blott för småskolorna utan även för de i rikets nordliga trakter ännu talrika mindre folkskolorna samt att seminariernas elever fördenskull måste erhålla en utbildning, som sätter dem i stånd att meddela undervisning även på folkskolestadiet. För sistnämnda ändamål inrymmer också vardera övningsskolan jämte en småskolavdelning även en folkskolavdelning. I detta sammanhang anser jag mig böra erinra, att i den proposition (nr 363) angående understöd åt så kallade landstingsseminarier m. m., som förelades 1919 års riksdag, hade för småskoleseminarium med 2 elevklasser beräknats avlöning åt 1 rektor och 3 lärare samt för 28 timlärartimmar i övningsämnen. Sistnämnda timmar motsvara 1 lärarbefattning och 4 timlärartimmar.

Enligt skolöverstyrelsens beräkning skulle för den nya organisationens genomförande erfordras inrättandet av ytterligare 1 lärartjänst vid seminariet i Haparanda och 2 lärartjänster vid seminariet i Murjek. Därutöver skulle för undervisningens uppehållande krävas 20 timlärartimmar i veckan vid det förra och 2 timlärartimmar i veckan vid det senare seminariet. Kostnadsökningen härför skulle belöpa sig till 9,975 kronor för helt år. Enligt vad jag inhämtat har överstyrelsen vid uppgörandet av sitt förslag i detta och övriga avseenden samrått med särskilda enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande

inom överstyrelsen tillkallade sakkunniga, vilka utgjorts av representanter för båda seminarierna.

Jag har intet att invända mot vad överstyrelsen anfört rörande det behöfliga antalet lärarkrafter, men däremot föreställer jag mig, att de 3 nya lärarbefattningarna skulle kunna tills vidare under nuvarande brydsamma förhållanden uppehållas genom extra ordinarie ämnes- och övningsskollärare med samma avlöning, som riksdagen fastställt för vikarierande ämnes- och övningsskollärare, eller 2,800 kronor för år räknat. Därigenom skulle den av överstyrelsen beräknade kostnaden minskas med sammanlagt 2,400 kronor för helt år. Då emellertid den årliga lärotiden utgör 39 veckor och 22 av dessa falla på vårterminen, kräves för avlöning av en extra ordinarie ämnes- och övningsskollärare under förra halvåret 1923 ett belopp av 1,579 kronor 49 öre och för 3 sådana lärare 4,738 kronor 47 öre. Vidare erfordras för 22 timlärartimmar under samma halvår 1,178 kronor 97 öre.

Sammanlagda avlöningen åt nyssberörda lärarkrafter utgör således 5,917 kronor 44 öre. Till täckande av denna kostnad finnes att tillgå å det nuvarande anslaget tillhopa 2,915 kronor för helt år. Av detta belopp kommer på vårterminens 22 veckor 1,644 kronor 36 öre, vadan för avlöning åt ovannämnda lärarkrafter skulle ytterligare för förra halvåret 1923 erfordras 4,273 kronor 8 öre.

Vad angår det av överstyrelsen anmärkta förhållandet vid seminariet i Murjek, att eleverna därstädes turvis i lag om 3 å 4 med försummande av den övriga undervisningen tillaga middags- och kvällsmåltider åt skolhushållets mer än 70 personer, anser även jag denna anordning vara ett missförhållande, som självfallet måste lända till men för lärarutbildningen. För avhjälpan av denna olägenhet har överstyrelsen föreslagit anställande av en kokerska med 1,500 kronors kontant årslön och dessutom fri kost. Jag känner mig emellertid icke fullt övertygad, att detta överstyrelsens förslag innebär den rätta lösningen av föreliggande fråga. Vid seminariet är för närvarande anställd en skolköksföreståndarinna, vars avlöning är bestämd med hänsyn därtill, att hon skulle icke blott meddela eleverna undervisning i hushållsgöromål utan även tjänstgöra som husmoder vid seminariet. Enligt den nu fastställda timplanen har hon att meddela nyssnämnda undervisning endast 10 timmar i veckan. Givetvis bör hon då därutöver fortfarande tjänstgöra såsom hus-

[157.] moder, vartill enligt min mening bör höra, att hon förestår matlagningen för skolhushållet. Under sådana omständigheter synes mig tillfyllest, att hon till hjälp för sagda matlagning erhåller ett biträde, vars avlöning för år torde kunna stanna vid 900 kronor jämte fri bostad och fri kost under lästerminerna. Av detta belopp skulle för första halvåret 1923 erfordras $\frac{22}{39}$, således 507 kronor 69 öre.

Vad överstyrelsen föreslagit i fråga om stipendier åt eleverna vid ifrågavarande seminarier står i full överensstämmelse med riksdagens tidigare beslut i ämnet, enligt vilket i medeltal beräknats 400 kronor om året såsom stipendium åt varje elev. Jag förordar därför bifall till nämnda förslag.

Det nuvarande reservationsanslaget utgör, såsom i det föregående erinrats, 122,000 kronor. I enlighet med vad jag nu föreslagit, skulle detta anslag böra för helt år höjas med 7,575 kronor till extra ordinarie lärare och timlärare, 900 kronor till ett biträde för matlagningen vid seminariet i Murjek och 2,000 kronor till stipendier eller med sammanlagt 10,475 kronor.

För förra halvåret 1923 skulle anslaget beräknas på följande sätt: hälften av det nuvarande reservationsanslaget. kronor 61,000: —

för 3 extra ordinarie ämnes- och övningsskollärare samt för timlärare	»	4,273: 08
» 1 biträde för matlagningen vid seminariet i Murjek	»	507: 69
» stipendier	»	1,000: —
		Kronor 66,780: 77
eller i avrundat tal	»	66,780: —

Då skolöverstyrelsen hemställt, att anslaget skulle upptagas med 67,850 kronor, innebär således mitt förslag en minskning med 1,070 kronor.

Slutligen har skolöverstyrelsen ansett synnerligen angeläget, att de föreslagna lärartjänsterna kunde tillsättas och övriga föreslagna ändrade anordningar inträda senast vid höstterminens början 1922. För detta ändamål skulle enligt överstyrelsens beräkning erfordras ett anslag på tilläggsstat för nämnda år av 7,650 kronor.

Anskaffandet av erforderliga lärarkrafter från och med nämnda tid finner jag visserligen ofrånkomligt, liksom jag ock finner önskvärt, att den ändrade anordningen i fråga om skolhushållet i Murjek in-

träder med höstterminen 1922. Men beträffande sättet för vinnande av dessa mål hänvisar jag till vad jag i sådant avseende föreslagit i fråga om förra halvåret 1923. I analogi härmed skulle för höstterminen 1922, vilken innefattar 17 läsveckor, för avlönande av en extra ordinarie ämnes- och övningsskollärare erfordras 1,220 kronor 51 öre och för 3 sådana lärare 3,661 kronor 53 öre. Vidare kräves för 22 timlärartimmar 911 kronor 3 öre. Sammanlagda avlöningsbeloppet utgör således 4,572 kronor 56 öre. Till täckande av denna utgift finnes att tillgå å det nuvarande anslaget 1,270 kronor 64 öre, vadan ett belopp av 3,301 kronor 92 öre skulle ytterligare erfordras. För avlönande av biträdet för matlagningen vid seminariet i Murjek behöves 392 kronor 31 öre. Till det nu nämnda komma medel för stipendier åt ytterligare 5 elever för hela året 1922, utgörande tillhoppa 2,000 kronor. Kostnaderna bleve alltså följande:

för 3 extra ordinarie ämnes- och övningsskollärare		
samt till timlärare	kronor	3,301: 92
» 1 biträde för matlagningen vid seminariet i		
Murjek	»	392: 31
» stipendier	»	2,000: —
		<hr/>
	Kronor	5,694: 23
eller i avrundat tal	»	5,700: —

Skolöverstyrelsen hade för ändamålet beräknat ett belopp av 7,650 kronor, vadan mitt förslag innebär en sänkning med 1,950 kronor.

Enligt min mening bör sålunda till uppehållande av verksamheten vid statens småskoleseminarier i Haparanda och Murjek uppföras på tilläggsstat för år 1922 ett förslagsanslag, högst 5,700 kronor. Jag återkommer härtill i annat sammanhang.

På grund av det anförda hemställer jag nu, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels höja det *ordinarie* reservationsanslaget till statens småskoleseminarier, nu 122,000 kronor, med 10,475 kronor till 132,475 kronor,

dels ock i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 upptaga nämnda reservationsanslag med ett belopp av 66,780 kronor.

[158.]

Verksamheten vid statens småskoleseminarier i Lycksele och Hagaström.

16. **Verksamheten vid statens småskoleseminarier i Lycksele och Hagaström.** I enlighet med Kungl. Maj:ts därom framlagda förslag har riksdagen anvisat på extra stat för år 1922 såsom särskilda reservationsanslag dels för uppehållande av verksamheten vid statens småskoleseminarium i Lycksele 25,000 kronor, dels ock för uppehållande av verksamheten vid statens småskoleseminarium i Hagaström 31,000 kronor.

Skolöverstyrelsen har nu gjort framställning om anslag för förra halvåret 1923 för uppehållande av verksamheten vid nämnda seminarier samt därvid beträffande seminariet i Lycksele anfört bland annat:

Det anslag, som nu skall äskas av riksdagen, avser förra delen av år 1923, då verksamheten vid seminariet fortgår i huvudsakligen samma omfattning som under senare delen av år 1922. Av det för sistnämnda år anvisade anslaget är ett belopp av 16,290 kronor beräknat för höstterminen (proposition nr 381 till 1920 års riksdag). Sistnämnda belopp är därför erforderligt för förra hälften av år 1923, dock i vederbörlig mån ökat med hänsyn därtill att lärarlönerna utbetalas efter lästid och läsveckornas antal är 22 under vårterminen mot 17 under höstterminen, samt att även övriga omkostnader, till exempel för uppvärmning, bliva större under en vårtermin. Avvägt med hänsyn härtill blir det under vårterminen 1923 erforderliga beloppet 21,000 kronor.

Skolöverstyrelsen har vidare hemställt om viss höjning av anslaget till seminariet i Hagaström samt därvid anfört, bland annat:

Kostnaden för vårterminen, under förutsättning att årsanslaget å 31,000 kronor är tillräckligt, belöper sig till 16,570 kronor. Med hänsyn till att i de ursprungliga kostnadsberäkningarna ingen särskild post är upptagen för trädgårdens underhåll och skötsel men den stora seminarietomten med tillhörande trädgårdsanläggning ävensom seminarieelevernas undervisning i trädgårdsskötsel givetvis kräva kostnader, vilka icke kunna tagas ur det knappt tillmätta anslaget i övrigt, synes nödvändigt, att ovannämnda belopp höjes till 17,500.

Departementschefen.

Vad skolöverstyrelsen sålunda anfört biträder jag. Beträffande det för trädgård avsedda området vid seminariet i Hagaström har jag inhämtat, att det till största delen ännu är ouppodlat. Det ifrågasatta beloppet för trädgårdens iståndsättande, 930 kronor, synes mig icke vara för högt tilltaget.

De belopp, som anvisas för uppehållande av verksamheten vid seminarierna i Lycksele och Hagaström torde lämpligast bära i riksstaten sammanföras till ett anslag, i likhet med vad som skett beträffande statens småskoleseminarier i Haparanda och Murjek. Med ett gemensamt anslag till seminarierna, vars fördelning överlämnas till Kungl. Maj:ts bestämmande, blir det uppenbarligen, helst då

anslagen, såsom nu är fallet, äro beräknade med största knapphet, lättare att tillgodose det verkliga behovet hos vartdera seminariet under det löpande budgetåret än då dessa behov måste i varje detalj bestämmas en längre tid förut.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för uppehållande av verksamheten vid statens småskoleseminarier i Lycksele och Hagaström anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett reservationsanslag av 38,500 kronor.

17. **Byggnader för statens småskoleseminarium i Lycksele.**

På Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning (proposition nr 381) beslöt 1920 års riksdag att, med antagande av Västerbottens läns landstings och Lycksele kommunalfullmäktiges i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 12 mars 1920 närmare angivna erbjudanden om tomt för och kontant bidrag till uppförande av seminariebyggnad i Lycksele, därstädes upprätta ett treklassigt småskoleseminarium. Tillika anvisade riksdagen för begynnande av verksamheten vid nämnda seminarium höstterminen 1921 och uppehållande av undervisningen därstädes under samma termin på *extra stat* för år 1921 ett reservationsanslag av 8,850 kronor. Vidare har riksdagen för uppehållande av verksamheten vid seminariet på *extra stat* för år 1922 anvisat ett reservationsanslag av 25,000 kronor.

Sedan Kungl. Maj:t genom beslut den 25 september 1920 anbefallt byggnadsstyrelsen att i samråd med skolöverstyrelsen låta utarbeta ritningar och kostnadsförslag till erforderliga byggnader för seminariet i Lycksele, har byggnadsstyrelsen med skrivelse den 3 februari 1921 till Kungl. Maj:t överlämnat ritningar och kostnadsförslag till dylika byggnader.

Innan jag närmare ingår på denna byggnadsfråga, skall jag i korthet erinra om frågans föregående behandling.

I enlighet med beslut av Västerbottens läns landsting den 21 september 1910 gjorde landstinget samma år framställning hos Kungl. Maj:t om proposition till riksdagen angående inrättande inom Västerbottens läns lappmark av ett treklassigt seminarium för utbildande av lärare och lärarinnor vid småskolor och mindre folkskolor. Lands-

[159.]

Byggnader
för statens
småskole-
seminarium
i Lycksele.

[159.] tingets framställning gick ut på att det ifrågasatta seminariet skulle anordnas i huvudsaklig överensstämmelse med seminariet i Murjek samt att riksdagen för ändamålet skulle bevilja nödiga medel för uppförande av erforderliga byggnader för undervisningens bedrivande och lärarpersonalens förseende med bostadslägenheter ävensom bestående av anstaltens framtida skötsel. Landstinget ville å sin sida för byggnadernas uppförande för en gång bidraga med 30,000 kronor, varjämte Lycksele kommun erbjudit sig att kostnadsfritt för ändamålet upplåta fri tomt inom Lycksele kyrkby och lämna ett kontant bidrag om 5,000 kronor.

På därom av skolöverstyrelsen gjord framställning togo såväl Västerbottens läns landsting som Lycksele kommunalfullmäktige under år 1919 här ifrågavarande ärende under förnyad behandling.

Härvid hemställde landstinget genom skrivelse den 30 oktober 1919 ånyo om inrättandet av ett statens småskoleseminarium inom Västerbottens lappmark samt erbjöd sig att för seminariebyggnadernas uppförande för en gång bidraga med 30,000 kronor att tillhandahållas på tid, som av Kungl. Maj:t bestämdes, ävensom att till statsverket avstå användbara inventarier och materiell i det nuvarande seminariet i Lycksele.

Vid kommunalfullmäktiges i Lycksele sammanträde den 2 november 1919 beslöto fullmäktige enhälligt att som tomt för ifrågasatt statsseminarium med full äganderätt upplåta ett närmare angivet område, omfattande en areal av 1,16 hektar. Därjämte beslöto kommunalfullmäktige att lämna ett kontant bidrag av 10,000 kronor, att tillhandahållas statsverket å tid och i den ordning Kungl. Maj:t täcktes bestämma.

Vid ordinarie kyrkostämman i Lycksele den 26 oktober 1919 beslöt stämman att för en tid av högst tre år tillhandahålla ett påtänkt statsseminarium samma lokaler, som då vore upplåttna till landstingets seminarium.

I samband med översändande av protokoll angående här nämnda beslut överlämnades också ett av byggmästaren Arvid Franklin utfärdat intyg, att förhållandena beträffande byggnadsgrunden vid den ifrågasatta tomten för uppförande av statsseminarium i Lycksele enligt hans mening vore de bästa möjliga och att man gott kunde bygga utan grundgrävningar. Som bevis härför meddelades, att den

i närheten belägna kyrkan, byggd år 1799 utan några grävningar för grunden, stode, utan att grunden rubbats. [159.]

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 31 december 1919 tillstyrkte skolöverstyrelsen upprättandet av ett statens småskoleseminarium i Lycksele och anförde beträffande därför erforderliga lokaler, bland annat:

Som förut är nämnt, har Lycksele socken utfäst sig att för en tid av högst tre år tillhandahålla de lokaler, som nu äro upplåtna till landstingets seminarium. Då emellertid dessa lokaler ej kunna vara tillfyllest för mera än två klasser, torde arbetet med de nya byggnaderna böra igångsättas i så god tid, att det ifrågasatta seminariet med säkerhet kunde räkna med att få taga de nya lokalerna i besittning senast vid början av höstterminen 1922.

Jag övergår nu till byggnadsstyrelsens förut omförmälda förslag.

I sin skrivelse den 3 februari 1921 har styrelsen meddelat att, sedan styrelsen förvissat sig om att bland de av skolbyggnadsakkunniga upprättade förslag till skolbyggnader icke finnes något, som lämpade sig att lägga till grund för ifrågavarande byggnadsföretag, styrelsen uppdragit åt tjänstgörande arkitekten hos styrelsen Gustaf Birch-Lindgren att utarbета erforderliga ritningar och kostnadsberäkningar. I samråd med skolöverstyrelsen hade förut upprättats program att läggas till grund för utarbetande av förslag till byggnader för seminariet.

Med tjänstememorial, dagtecknat den 20 januari 1921, har Birch-Lindgren till byggnadsstyrelsen ingivit byggnadsförslag, åskådliggjort å sex ritningsblad enligt vilket förslag byggnadskostnaderna skulle uppgå till 870,000 kronor.

Beträffande dessa ritningar har byggnadsstyrelsen förklarat sig icke hava något att erinra. I sammanhang därmed omförmäler styrelsen, att styrelsen utanordnat till Birch-Lindgren 3,830 kronor för dennes utförda arbete samt till Agnar Jonsson i Lycksele 175 kronor för av honom verkställd avvägning av byggnadsplatsen och upprättad nivå-karta, varjämte styrelsen uttalar såsom sin mening, att ersättning härför, såvitt anslag till ifrågasatta byggnadsföretag blir beviljat, bör utgå av dylika medel.

Skolöverstyrelsen har tillkännagivit, att den funnit förslagsritningarna motsvara det uppgjorda programmet, och att enligt överstyrelsens mening byggnadsfrågan för småskoleseminariet i Lycksele, i vad den avser behovet av såväl undervisningslokaler som elevhem

[159.] och lärarbostäder, synes vinna en i det hela tillfredsställande lösning, därest byggnaderna uppföras enligt den föreliggande planen.

Emellertid har Kungl. Maj:t funnit skäl ånyo höra byggnadsstyrelsen i ärendet. I anledning härav har byggnadsstyrelsen med skrivelse den 27 oktober 1921 överlämnat av Birch-Lindgren avgivet förnyat tjänstememorial, varvid fogats ett av ingenjören John Telander uppgjort specificerat förslag rörande kostnaderna för byggnadsföretaget ävensom särskild arbetsplan.

Enligt en i Telanders förslag gjord slutlig sammanställning fördela sig kostnaderna i huvudsak sålunda:

byggnadskostnad	523,000	kronor
värmeledning	53,000	»
vatten- och avloppsledning	53,000	»
planering, plantering och stängsel	65,000	»
ritning, kontrakt, oförutsedda utgifter m. m.	56,000	»

Summa 750,000 kronor.

Emellertid har Birch-Lindgren i sistberörda tjänstememorial framhållit att, med hänsyn till behovet av den största sparsamhet, byggnadskostnaden skulle kunna ytterligare nedbringas genom en minskning av vissa lokalers storlek och därom anfört följande:

Sålunda synes det, att den givna höjden i lärosalarna, 3,5 meter, skulle kunna nedpressas till 3,0 meter, om i stället ventilationsanordningarna gjordes mer effektiva.

Även gymnastikbyggnaden torde kunna minskas med en halv meter på bredden. Däremot äro utrymmena i elevbostaden icke av sådan storlek att de lära kunna minskas.

Vidare synas utrymmena i rektors- och lärarbostäderna kunna i någon mån inskränkas. Genom någon minskning i rummens storlekar skulle såväl byggnadskostnaderna nu kunna något nedbringas som lägenheterna framdeles för innehavarna bliva lättare att hålla varma under den kalla vintern.

Utan olägenhet synes rektorsbostadens längd kunna nedbringas med en meter, och bostadshusets för lärarna såväl längd som bredd kunna ävenledes minskas med en meter. Dessa minskningar böra därvid fördelas på de olika rummen i byggnaderna.

Genomföras de ovan föreslagna inskränkningarna skulle detta medföra följande besparingar i byggnadskostnaderna:

Skolhusbyggnad	18,000	kronor
Gymnastikhus	4,000	»
Rektorsbostad	3,500	»
Lärarbostäder	9,500	»

Summa 35,000 kronor,

varigenom den totala byggnadskostnaden skulle komma att utgöra 715,000 kronor.

Motsvarande besparing i bränsle kan för skolhus och gymnastikhus, vilkas uppvärmning torde komma att bekostas av staten, enligt uppgift från ingenjör H. Theorell böra beräknas till c:a 100 hektoliter koks per år.

Byggnadsstyrelsen har tillstyrkt de sålunda föreslagna inskränkningarna i byggnadernas storlek och ej haft något att i övrigt invända mot det av Birch-Lindgren senast gjorda kostnadsförslaget, varigenom totalkostnaden beräknats till ett belopp av 715,000 kronor. Byggnadsstyrelsen har därvid framhållit, att det givetvis för det närvarande vore omöjligt att avgöra i vad mån ett eventuellt nytt löneavtal inom byggnadsindustrien efter den 1 april 1922 kunde komma att ytterligare verka minskning i den nu beräknade totala byggnadskostnaden.

Departementschefen.

Jämlikt 1920 års riksdags beslut har statens seminarium i Lycksele trätt i verksamhet med höstterminen 1921. Såsom förut nämnts har Lycksele församling erbjudit sig att för en tid av högst tre år tillhandahålla seminariet samma lokaler, som församlingen förut upplåtit åt landstingets därvarande tvåklassiga småskoleseminarium. Till följd härav har den första årsklass, som vid början av höstterminen 1921 anordnats vid statens seminarium, inrymts i nämnda lokaler. Med höstterminen 1922, då landstingets seminarium i Lycksele upphört, blir statens seminarium tvåklassigt och kommer sålunda att taga i anspråk samtliga de lokaler, som av Lycksele församling ställts till förfogande för statsseminariet. När seminariet sedan med början av höstterminen 1923 kommer att innehålla tre årsklasser, saknas lokaler för en årsklass och för en avdelning av övningsskolan. Ur denna synpunkt hade det varit önskvärt, att de nya byggnaderna för seminariet då hade kunnat tagas i bruk. Enligt förenämnda arbetsplan skulle också de nya byggnaderna kunnat till nämnda tidpunkt färdigställas, därest byggnadsarbetena kunnat påbörjas under sommaren 1922. Ett oundgängligt villkor för detta senare vore dock, att erforderliga medel för ändamålet då stode till förfogande och att dylika medel sålunda bleve anvisade på tilläggsstat för år 1922. Då emellertid nämnda tilläggsstat icke torde böra betungas mer än som är oundgängligen nödvändigt, synes denna utväg för medels anskaffande icke böra anlitas. Å andra sidan är det givetvis synnerligen angeläget, att den föreliggande byggnadsfrågan snarast möjligt erhåller sin lösning. Medel för byggnadsarbetets påbörjande synas mig därför böra upptagas i riksstaten för förra halvåret 1923. Under

förutsättning att så sker och att de medel, som därutöver äro erforderliga, anvisas på riksstaten för budgetåret 1923—1924, torde det icke vara uteslutet, att de nya byggnaderna skulle kunna tagas i bruk på nyåret 1924.

Emot de av Birch-Lindgren upprättade ritningarna med de av honom sedermera föreslagna inskränkningarna i vissa angivna lokalers storlek har jag intet att erinra.

Såsom synes av det föregående hade kostnaderna för ifrågavarande byggnader ursprungligen beräknats till 870,000 kronor. Genom den nu verkställda omräkningen jämte nyss omförmälda inskränkningar hava sagda kostnader kunnat nedbringas till 715,000 kronor. Då landstinget och Lycksele kommun, såsom förut nämnts, utfäst sig att bidra till byggnadskostnaderna med sammanlagt 40,000 kronor, skulle alltså av statsmedel erfordras ett belopp av 675,000 kronor. Enär byggnadsprisen ännu icke kunna anses såsom stabiliserade, torde det icke vara lämpligt, att hela detta belopp beviljas av 1922 års riksdag. Såsom jag redan antytt, torde det vara tillräckligt, att endast det belopp, som erfordras för byggnadsarbetet under förra halvåret 1923, nu äskas hos riksdagen. Med hänsyn till de å förenämnda arbetsplan lämnade uppgifterna torde detta belopp lämpligen kunna bestämmas till 245,000 kronor. Huru mycket som därutöver kan bliva behövt för arbetenas fullbordande, bör sedermera 1923 års riksdag bliva i tillfälle att pröva med hänsyn till då gällande byggnadspris.

På grund av det anförda hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till uppförande, i huvudsaklig överensstämmelse med av arkitekten Gustaf Birch-Lindgren upprättade ritningar och av honom i tjänstememorial den 25 oktober 1921 däri föreslagna inskränkningar, av byggnader för småskoleseminariet i Lycksele anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett reservationsanslag av 245,000 kronor.

[160.]

18. **Understöd åt småskoleseminarier.** Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni

Understöd åt
småskole-
seminarier.

1923 upptaga det *ordinarie* förslagsanslaget till understöd åt småskoleseminarier, nu 381,000 kronor, med halva beloppet, eller 190,500 kronor.

19. **Stipendier åt elever vid småskoleseminarier.** Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 upptaga det *ordinarie* reservationsanslaget till stipendier åt elever vid småskoleseminarier, nu 90,000 kronor, med halva beloppet, eller 45,000 kronor.

[161.]

Stipendier åt elever vid småskoleseminarier

20. **Tillfällig löneförbättring åt lärare vid av landsting och vissa städer upprättade småskoleseminarier.** I anledning av inom riksdagen väckta motioner beslöt 1921 års riksdag, att tillfällig löneförbättring för lärare vid småskoleseminarier, som inrättats av landsting eller stad, som ej i landsting deltagar, skulle för år 1921 utgå med $\frac{3}{4}$ av det belopp, som utginge till lärare vid folkskoleseminariernas övningsskolor och vid statens småskoleseminarier, varjämte riksdagen för sådant ändamål anvisade å tilläggsstat för år 1921 ett förslagsanslag av 22,500 kronor.

[162.]

Tillfällig löneförbättring åt lärare vid av landsting och vissa städer upprättade småskoleseminarier

Nu har skolöverstyrelsen hemställt om förslag till riksdagen angående tillfällig löneförbättring för år 1922 åt ifrågavarande lärare efter samma grunder som för lärare vid statens folkskoleseminariers övningsskolor och vid statens småskoleseminarier. Till stöd för denna hemställan har överstyrelsen anfört huvudsakligen följande:

I sin framställning den 31 augusti 1920 angående behov av anslag till folkundervisningen lämnade överstyrelsen en redogörelse för de principer, efter vilka avlöningen för småskoleseminariernas lärare blivit bestämd. Däri framhölls, dels att 1919 års riksdag i princip uttalat sig för, att sagda lärare böra i avlöningshänseende vara likställda med folkskoleseminariernas övningsskollärare, dels att denna likställighet blivit till nackdel för småskoleseminarierna väsentligen rubbad, därigenom att riksdagen tillerkänt folkskoleseminariernas övningsskollärare tillfällig löneförbättring och därjämte dyrtidstillägg enligt fördelaktigare grunder än för landstingsseminariernas lärare utan att motsvarande löneförmåner beretts de sistnämnda. Tillika framhöll överstyrelsen, hurusom den ekonomiskt sämre ställning, småskoleseminariernas lärare härigenom fått, redan visat en synnerligen oförmånlig inverkan på ifrågavarande seminarier samt hemställde om åtgärder, varigenom småskoleseminariernas lärare skulle komma i åtnjutande av dels tillfällig löneförbättring till samma belopp, som komme att beviljas för folkskoleseminariernas övningsskollärare, dels dyrtidstillägg efter samma grunder som statens befattningshavare.

[162.]

Efter verkställd närmare utredning fann sig Kungl. Maj:t på grund av statsfinansiella skäl icke böra framlägga förslag i ärendet till 1921 års riksdag. Emellertid väcktes i båda kamrarna motioner i frågan (I: 201 och II: 297), grundade huvudsakligen på överstyrelsens härovan omnämnda framställning, och dessa motioner blevo, såsom framgår av riksdagens skrivelse nr 363, i så måtto bifallna, att riksdagen beslutade tillfällig löneförbättring åt nu ifrågavarande småskoleseminariers lärare med belopp motsvarande $\frac{3}{4}$ av vad som utgår till lärare vid folkskoleseminariernas övningsskolor och vid statens småskoleseminarier. Dock tillerkände riksdagen icke landstingsseminariernas lärare dyrtidstillägg på det avlöningsbelopp, som sålunda för år 1921 skulle utgå i form av tillfällig löneförbättring, ett förhållande som ställer dessa lärare i en ny undantagsställning i förhållande icke blott till folkskoleseminariernas övningsskollärare utan till alla andra befattningshavare, som erhållit tillfällig löneförbättring. Därtill kommer, att det dyrtidstillägg som utgår till dem, fortfarande beräknas på ett oförmånligare sätt än dyrtidstillägget för lärarna vid folkskoleseminariernas övningsskolor och vid statens småskoleseminarier, nämligen i så måtto, att det icke utgår för hela den reglerade lönen.

Det är uppenbart, att därest nu anförda olikställighet icke kommer att utjämnas, de ifrågavarande läroanstalterna måste få nöja sig med i förhållande till seminariearbetets betydelse alltför svaga lärarkrafter. Överstyrelsen får ånyo vitsorda, att det under det gångna året varit synnerligen svårt för att icke säga omöjligt att besätta lediga lärartjänster vid landstingsseminarierna med väl kvalificerade lärare.

Departement-
schefen.

Tillfällig löneförbättring av statsmedel till ifrågavarande lärare torde böra beredas även för år 1922. Med hänsyn till nuvarande statsfinansiella svårigheter läser det dock icke vara möjligt att nu åstadkomma någon höjning av beloppen för sagda löneförbättring. Den torde sålunda även för nämnda år böra utgå med $\frac{3}{4}$ av det belopp, som utgår till lärare vid folkskoleseminariernas övningsskolor och vid statens småskoleseminarier. För detta ändamål synes ett förslagsanslag av 22,500 kronor böra uppföras på tilläggsstat för år 1922. Jag återkommer härtill i annat sammanhang.

Emellertid torde medel för tillfällig löneförbättring åt ovan nämnda lärarpersonal böra beredas även för förra halvåret 1923. Då även denna tillfälliga löneförbättring synes böra utgå efter nyss angivna grunder, bör för detta ändamål ett förslagsanslag av 11,250 kronor uppföras i riksstaten för sagda halvår.

På grund av det anförda hemställer jag nu, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels besluta, att tillfällig löneförbättring för lärare vid småskoleseminarier, som inrättats av

landsting eller stad, som ej i landsting deltagar, skall för förra halvåret 1923 utgå med $\frac{3}{4}$ av det belopp, som må tillkomma motsvarande lärare vid folkskoleseminariernas övningsskolor och vid statens småskoleseminarier;

dels ock för sådant ändamål anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett förslagsanslag av 11,250 kronor.

21. **Understöd åt vissa enskilda småskoleseminarier.** I enlighet med Kungl. Maj:ts därom framlagda förslag har riksdagen, i likhet med vad för åren 1920 och 1921 ägt rum, för år 1922 beviljat understöd åt följande enskilda småskoleseminarier, nämligen »Nya småskoleseminariet» (Alma Detthows) i Stockholm, G. V. Uléns seminarium i Borås och L. A. Cederboms seminarium i Skara, samt för ändamålet anvisat på extra stat ett förslagsanslag, högst 12,000 kronor, att utgå enligt Kungl. Maj:ts bestämmande och på de villkor Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva.

[163.]
Understöd åt
vissa enskilda
småskoleseminarier.

I en av skolöverstyrelsen till Kungl. Maj:t överlämnad ansökan hava nu rektorerna vid småskoleseminarierna i Skara och Borås samt vid »Nya småskoleseminariet» i Stockholm anhållit, att statsbidraget till ifrågavarande småskoleseminarier, vilket utgår med 4,000 kronor till envar av dem, måtte höjas med ett belopp av 2,000 kronor för varje seminarium, vilken förhöjning skulle utgå som hjälp till dyrtidstillägg åt seminariernas lärare. I skrivelsen framhålles, att det nuvarande anslaget huvudsakligen kommer seminariernas elever till godo i form av friplatser eller nedsättning av terminsavgifterna.

Skolöverstyrelsen har tillstyrkt en sådan anslagshöjning:

Överstyrelsen erinrar därom, att Kungl. Maj:t jämlikt ämbetsskrivelse till överstyrelsen den 29 april 1921 utfärdat föreskrifter beträffande de enskilda småskoleseminariernas verksamhet, varigenom de krav, som i gällande författningar uppställts för landstingsseminarierna i fråga om lokaler, undervisningsmateriell, hygieniska anordningar och lärarkrafter, hädanefter skola gälla även de enskilda seminarierna. Men denna starkare statskontroll synes ock böra medföra, att staten genom ett tillräckligt stort understöd sätter ifrågavarande seminarier i stånd att fullgöra de uppställda kraven, i främsta rummet anställande av fullgoda lärarkrafter.

[163.]
Departementschefen.

Vid anmälan av sitt beslut angående understöd åt vissa enskilda småskoleseminarier framhöll 1919 års riksdag, att det understöd, som riksdagen då beslutat, ej borde betraktas såsom begynnelsen till ett stadigvarande statsbidrag utan allenast som en tillfällig hjälp att lindra dyrtidens tryck. Riksdagen delade den av folkskolöverstyrelsen hävdade uppfattningen, att de enskilda seminarier, som kunde anses direkt ersätta landstingsseminarier, endast under den närmaste tiden och i avvaktan på att vederbörande landsting kunde hinna vidtaga nödiga åtgärder för upprättande av seminarier av här ifrågasvarande art, finge tillerkännas statsunderstöd. Med hänsyn till vad riksdagen sålunda anförde, och då två av de enskilda seminarier, som nu äro i fråga, nämligen de i Borås och Skara, just äro av den beskaffenhet, att de borde ersättas av landstingsseminarier, samt det med fog synes kunna begäras, att vederbörande landsting, intill dess så har skett, lämna ett skäligt tillskott till uppehållande av verksamheten vid ifrågasvarande två seminarier, finner jag mig, med hänsyn jämväl till den sjunkande prisnivån, icke kunna förorda någon höjning av de hittills utgående understöden. Jag anser således, att det för nu ifrågasvarande ändamål erforderliga anslaget bör för helt år bestämmas till samma belopp, som det för år 1922 anvisade, och att för förra halvåret 1923 bör i riksstaten uppföras ett anslag å hälften av nämnda belopp eller 6,000 kronor.

På grund av det anförda hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till understöd under förra hälften av år 1923 åt följande enskilda småskoleseminarier, nämligen »Nya småskoleseminariet» (Alma Detthows) i Stockholm, G. V. Uléns seminarium i Borås och L. A. Cederboms seminarium i Skara, anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett förslagsanslag, högst 6,000 kronor, att utgå enligt Kungl. Maj:ts bestämmande och på de villkor, Kungl. Maj:t kan finna gott föreskriva.

Fortbildningskurser.

22. Fortbildningskurser för lärare vid egentliga folkskolor och småskolor. Under en följd av år har riksdagen beviljat anslag dels till anordnande, dels till understödjande av fortbildningskurser i olika ämnen för lärare vid egentliga folkskolor och småskolor.

Fortbildningskurser för lärare vid egentliga folkskolor och småskolor.

I anledning av Kungl. Maj:ts därom framlagda förslag beviljade sålunda 1921 års riksdag på extra stat för år 1922 till fortbildningskurser för lärare vid egentliga folkskolor och småskolor följande reservationsanslag, nämligen: till fortbildningskurser i allmänhet 75,000 kronor, till särskilda fortbildningskurser i gymnastik 41,600 kronor, till särskilda fortbildningskurser i skolträdgårdsskötsel 19,300 kronor samt till särskilda kurser i simning och livräddning 4,680 kronor; samtliga anslagsposter att utgå enligt Kungl. Maj:ts bestämmande och på de villkor, Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva.

Skolöverstyrelsen har gjort framställning om anslag till liknande fortbildningskurser för år 1923.

Departementschefen.

Enär de statsfinansiella förhållandena nödvändiggöra den allra största sparsamhet med statens medel och då ifrågavarande kurser visserligen för sitt ändamål äro fördelaktiga men dock icke alldeles oundgängliga, anser jag, att anslag för dessa ändamål icke bör hos riksdagen äskas för tiden 1 januari—30 juni 1923.

Resestipendier.

23. Resestipendier åt lärare vid till folkundervisningen hörande läroanstalter. I enlighet med Kungl. Maj:ts därom framlagda förslag har riksdagen, i likhet med vad för år 1921 ägt rum, till resestipendier åt nedan angivna lärargrupper anvisat på extra stat för år 1922 såsom särskilda reservationsanslag:

Resestipendier åt lärare vid till folkundervisningen hörande läroanstalter.

- till resestipendier åt lärare vid folkskoleseminarier 6,000 kronor;
- till resestipendier åt lärare vid småskoleseminarier 2,000 kronor;
- till resestipendier åt folkskollärare 24,000 kronor;
- till resestipendier åt lärare vid småskolor, lärare vid mindre folkskolor och biträdande lärare vid folkskolor 9,000 kronor;
- till resestipendier åt lärare vid fortsättningskolor 3,000 kronor;
- till resestipendier åt lärare vid högre folkskolor 3,000 kronor och

till resestipendier åt föreståndare, lärare och lärarinnor vid rikets abnormskolor (dövstumskolor, blindskolor och sinnesslöanstalter) samt vid uppfostringsanstalter för vanartade och i sedligt avseende försummade barn 3,000 kronor;

eller sammanlagt 50,000 kronor; samtliga anslagen att utgå enligt de villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva.

Skolöverstyrelsen har nu gjort framställning om anvisande av medel även för förra halvåret 1923 till enahanda ändamål och med samma belopp, som anvisats för hela år 1922.

Av skäl, som under nästföregående punkt anförts, anser jag, att medel till ovanberörda resestipendier icke bör äskas hos riksdagen för tiden 1 januari—30 juni 1923.

Folkskolinspektionen.

[164.]
Avlöning
m. m. åt
folkskol-
inspektörer.

24. **Avlöning m. m. åt folkskolinspektörer.** Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 upptaga det *ordinarie* förslagsanslaget till avlöning m. m. åt folkskolinspektörer, nu 346,900 kronor, med halva beloppet eller 173,450 kronor.

[165.]
Tilläggsersättning för
expenser åt
folkskol-
inspektörer.

25. **Tilläggsersättning för expenser åt folkskolinspektörer.** Till bestridande av tilläggsersättning för expenser åt folkskolinspektörer har riksdagen för vart och ett av åren 1920, 1921 och 1922 anvisat på extra stat ett förslagsanslag, högst 15,600 kronor. Jämlikt beslut av 1919 års riksdag skall till ordinarie och av Kungl. Maj:t förordnad folkskolinspektör, utöver den ordinarie expensersättningen å 300 kronor för år, utgå tilläggsersättning med 300 kronor för år, så länge riksdagen för ändamålet beviljar medel.

Skolöverstyrelsen har nu hemställt om förslag till riksdagen angående liknande tilläggsersättning för förra halvåret 1923.

Enär de förhållanden, som nödvändiggjort ifrågavarande anslag, allt fortfarande äro för handen och hälften av ovannämnda belopp, eller 7,800 kronor, erfordras för ändamålet för nämnda halvår, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till bestridande av tilläggsersättning för

expenser åt folkskolinspektörer anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett förslagsanslag, högst 7,800 kronor.

26. **Resekostnadsersättning åt folkskolinspektörer.** Riksstaten för år 1922 upptager ett ordinarie förslagsanslag till resekostnadsersättning åt folkskolinspektörer å 340,000 kronor.

Skolöverstyrelsen har gjort framställning om minskning av detta anslag och härom anfört följande:

Den minskning i utgifterna å ifrågavarande anslag, som kan komma att betingas därav, att dagtrakterementet till folkskolinspektörerna under tjänsteresor från och med juli 1921 utgår med ett från 19 till 16 kronor minskat belopp, har av överstyrelsen beräknats till i runt tal 20,000 kronor för år, med vilket belopp alltså förevarande anslag synes kunna minskas. För förra hälften av år 1923 skulle sålunda 160,000 kronor vara erforderliga.

Med hänsyn till vad överstyrelsen sålunda anfört, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 uppföra det *ordinarie* förslagsanslaget till resekostnadsersättning åt folkskolinspektörer med 160,000 kronor.

Folkskolor.

27. **Statsbidrag till avlöning åt lärare vid folkskolor.** På Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning beslöt 1919 års lagtima riksdag att, med uteslutande ur riksstaten av de två ordinarie förslagsanslag, som tidigare varit där uppförda under rubrikerna: Lönetillskott åt lärare vid folkskolor och småskolor samt Avlöningsbidrag åt sjukvikarier för lärare vid folkskolor och småskolor i riksstaten under åttonde huvudtiteln för år 1920 uppföra ett ordinarie förslagsanslag under rubriken: Statsbidrag till avlöning åt lärare vid folkskolor med ett belopp av 41,343,000 kronor. Sagda förslagsanslag uppfördes i riksstaten för år 1921 med ett belopp av 42,156,000 kronor och för år 1922 med 39,500,000 kronor.

Skolöverstyrelsen har nuhemställt, att nämnda anslag måtte för förra halvåret 1923 uppföras i riksstaten med 21,500,000 kronor och till stöd härför anfört bland annat:

[166.]

Resekostnadsersättning åt folkskolinspektörer.

[167.]

Statsbidrag till avlöning åt lärare vid folkskolor.

[167.]

Uppgifter om storleken av de statsbidrag, som för ändamålet verkligen åtgått, hava, i den mån det varit görligt, erhållits för budgetåren 1919 och 1920. Såsom av överstyrelsens framställning den 31 augusti 1920 framgår, hade överstyrelsen vid sagda tidpunkt från statskontoret erhållit utdrag ur rikshuvudboken, innefattande budgetsredovisning för år 1919, utvisande att utgifterna under ovannämnda i riksstaten för det året uppförda två anslag uppgått till 38,631,016 kronor 23 öre. I fråga om utgifterna från det för år 1920 beviljade anslaget uppgives i den av riksräkenskapsverket den 31 mars 1921 avlämnade tryckta budgetsredovisningen för sagda år, att sagda utgifter skulle ha utgjort 40,621,129 kronor 50 öre. Ehuru dessa belopp icke med säkerhet kunna sägas exakt angiva, vad som för respektive år verkligen är verkligen åtgått, enär på grund av gällande bestämmelser i fråga om tiden för rekvisition av statsbidrag ävensom tillämpad bokföringspraxis dels torde i sagda summor ingå något belopp, som i verkligheten avser nästföregående budgetår, dels saknas något belopp, som rekvirerats och utbetalats först i början av nästföljande år, synas de dock vara inbördes jämförbara, och skillnaden dem emellan — i det närmaste 2 millioner kronor — skulle sålunda angiva utgiftsstegringen från det ena året till det andra.

Jämför man ovannämnda belopp, vilka redovisats såsom åtgångna under åren 1919 och 1920, med de för sagda år av riksdagen anvisade anslag, nämligen för år 1919 40,618,000 kronor och för år 1920 41,343,000 kronor, finner man, att en besparing skulle ha uppstått belöpande sig för det förra året till 1,986,983 kronor 77 öre och för det senare året, om hänsyn tages jämväl till att särskilda uppbördsmedel å 465,188 kronor 33 öre tillförts anslaget, till 1,187,058 kronor 83 öre. Det förstnämnda förhållandet föranledde ock riksdagen att på förslag av Kungl. Maj:t anvisa för år 1922 ett anslag å allenast 39,500,000 kronor, vilket belopp med 2,656,000 kronor understiger det, som för år 1921 anvisats och som överstyrelsen för sin del ansett böra bibehållas oförändrat för år 1922. Å andra sidan betecknade det sålunda för år 1922 anvisade anslaget en höjning av det belopp, som enligt statskontorets uppgift skulle ha åtgått under år 1919, med 868,983 kronor 77 öre.

När det nu gäller att av anförda förhållanden söka ledning för bedömandet av det erforderliga anslaget för år 1923, synes det att börja med uppenbart, att det för år 1922 anvisade anslaget, som med 1,121,129 kronor 50 öre understiger det belopp, som enligt riksräkenskapsverkets uppgift åtgick för år 1920, måste, med hänsyn till den stegring i utgifterna, som på grund av lärarpersonalens fortgående ökning äger rum år för år, visa sig i väsentlig mån otillräckligt. Beträffande storleken av ifrågavarande stegring har överstyrelsen med ledning av tillgängliga uppgifter angående ökning av lärarantalet år för år funnit, att den härav föranledda årliga ökningen i anslaget till statsbidraget borde normalt uppgå till omkring 900,000 kronor. Utan att ingå i något bedömande av i vilken mån den ovan nämnda stegringen i utgifterna från år 1919 till 1920 av omkring 2 millioner kronor varit betingad av verkligt behov på grund av särskilda förhållanden under de närmaste åren efter den nya löneregleringens ikraftträdande eller tillika är att tillskriva de tillämpade bokföringsmetoderna, håller överstyrelsen före, att man torde komma det verkliga behovet för år 1923 nära, ifall man med

utgångspunkt i det såsom utanordnat uppgivna beloppet år 1920 av i runt tal 40,600,000 kronor kontinuerligt ökar sagda belopp med 900,000 kronor för år. Man kommer då för år 1923 upp till ett belopp av 43,300,000 kronor. Med hänsyn därtill, att i regeln under året flertalet nya lärartjänster tillkommer vid början av ett läsår, sålunda under senare halvåret, synes för förra halvåret 1923 böra beräknas allenast 21,500,000 kronor.

Mot överstyrelsens beräkning av det erforderliga anslagsbeloppet för år 1923, har jag icke funnit anledning till erinran.

Departement-
schefen.

Vid beräkning av det anslagsbelopp, som bör uppföras i rikstaten för förra halvåret 1923, bör givetvis hänsyn tagas till gällande bestämmelser angående utbetalning av statsbidrag från anslaget.

I kungörelsen den 28 oktober 1921 (nr 642) angående ändring i vissa delar av kungörelsen den 16 september 1918 (nr 760) angående avlöning åt lärare vid folk- och småskolor samt statsbidrag till sådan avlöning föreskrives, att till vederbörande skoldistrikt skall varje år snarast möjligt efter januari månads ingång av statskontoret eller länsstyrelsen såsom förskott på årets statsbidrag utan särskild rekvisition utbetalas elva tolfte delar av det belopp, som statskontoret eller länsstyrelsen på grund av skoldistriktets för föregående år gjorda rekvisition efter avdrag av pensionsavgifterna för vederbörande lärare utbetalt. De slutliga rekvisitionerna av statsbidrag skola enligt nämnda kungörelse göras efter ingången av december månad det år, för vilket statsbidrag sökes, och före nästföljande januari månads utgång. Dessa slutrekvisitioner skola insändas till folkskolinspektören för granskning och därefter av honom överlämnas till statskontoret eller vederbörande länsstyrelser, vilka i sin ordning hava att företaga granskning av desamma. Då dessa granskningar äro synnerligen tidskrävande, blir det tydligen endast i ett jämförelsevis litet antal fall utbetalning av statsbidragen kan äga rum före nyåret. De utbetalningar, som måste skjutas in på det därpå följande året, komma då att belasta sistnämnda års anslag. I början av ett kalenderår kommer sålunda enligt nuvarande bestämmelser att utbetalas såväl förskottet å samma års statsbidrag som ock det mesta av det, som faller på slutrekvisitionerna för föregående år.

Beträffande förra halvåret 1923 torde nyssnämnda bestämmelse angående förskott å statsbidraget böra ändras därhän, att sådant förskott utgår med endast hälften av det nuvarande, således med elva tjugufjärdedelar av skillnaden mellan det belopp, som beräknats i

statsbidrag för år 1922, och de för sistnämnda år avdragna pensionsavgifterna. Godtager man skolöverstyrelsens ovannämnda beräkning av det utgående statsbidragets storlek, skulle för år 1922 komma att såsom sådant bidrag utbetalas omkring 42,400,000 kronor. Enligt vad jag inhämtat hos statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl., hava pensionsavgifterna för år 1920 beräknats till i runt tal 1,745,000 kronor. Utgår man ifrån att pensionsavgifterna ökas i samma proportion som statsbidraget, skulle sagda avgifter för år 1922 uppgå till omkring 1,822,000 kronor. Det förskott, som under förra halvåret 1923 skall utbetalas, utgör sålunda, approximativt beräknat, $\frac{11}{24}$ av skillnaden mellan 42,400,000 kronor och 1,822,000 kronor eller i avrundat tal 18,600,000 kronor. Vidare skola under samma halvår utbetalas de resterande belopp å statsbidragen för år 1922, vilka icke kunnat utbetalas under sistnämnda år. Antager man dessa resterande belopp till en tolfedel av sammanlagda statsbidragen för år 1922, d. v. s. $\frac{1}{12}$ av 42,400,000 kronor, erhålles ett belopp av 3,533,333 kronor. Ovannämnda 18,600,000 kronor och nyssnämnda 3,533,333 kronor utgöra tillsammans 22,133,333 kronor. Denna summa skulle då angiva det ungefärliga anslagsbeloppet för förra halvåret 1923. Nämnda antagande ger dock säkerligen en något för hög slutsumma, emedan en del av nyssberörda resterande belopp å statsbidragen, såsom förut antytts, blivit utbetald under år 1922. Då emellertid denna del icke kan vara så synnerligen stor, anser jag, att det ifrågavarande anslaget bör för förra halvåret 1923 icke sättas lägre än till 21,500,000 kronor.

På grund av det anförda hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 upptaga det *ordinarie* förslagsanslaget till statsbidrag till avlöning åt lärare vid folkskolor, nu 39,500,000 kronor, med 21,500,000 kronor.

[168.]

Befrämjande
av folkunder-
visningen
bland de i
rikets nord-
ligaste trakter
bosatta
finnar.

28. **Befrämjande av folkundervisningen bland de i rikets nordligaste trakter bosatta finnar.** Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 upptaga det *ordinarie* förslagsanslaget till befrämjande av folkundervisningen bland de i rikets

nordligaste trakter bosatta finnar, nu 300,000 kronor, med halva beloppet eller 150,000 kronor.

29. Lappmarks ecklesiastikverk, folkbildningsändamål. Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 upptaga det *ordinarie* förslagsanslaget till lappmarks ecklesiastikverk, folkbildningsändamål, nu 185,000 kronor, med halva beloppet eller 92,500 kronor.

[169.]

Lappmarks ecklesiastikverk, folkbildningsändamål.

30. Beredande av möjlighet till skolgång genom inackordering i skolhem eller enskilda hem för skolpliktiga barn av fattiga, avlägset boende föräldrar. Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 upptaga det *ordinarie* förslagsanslaget, hogst 125,000 kronor till beredande av möjlighet till skolgång genom inackordering i skolhem eller enskilda hem för skolpliktiga barn av fattiga, avlägset boende föräldrar med halva beloppet eller 62,500 kronor.

[170.]

Beredande av möjlighet till skolgång genom inackordering i skolhem eller enskilda hem för skolpliktiga barn av fattiga, avlägset boende föräldrar.

31. Särskilt lönetillägg åt lärare i lappmarksförsamlingar med icke finsktalande befolkning samt i Överkalix församling. Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 upptaga det *ordinarie* förslagsanslaget till särskilt lönetillägg åt lärare i lappmarksförsamlingar med icke finsktalande befolkning samt i Överkalix församling, nu 47,000 kronor, med halva beloppet eller 23,500 kronor.

[171.]

Särskilt lönetillägg åt lärare i lappmarksförsamlingar med icke finsktalande befolkning samt i Överkalix församling.

32. Avlönande av föreståndarinna för skolhem eller arbetsstuga inom lappmarksförsamlingar med icke finsktalande befolkning samt i Överkalix församling. Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

[172.]

Avlönande av föreståndarinna för skolhem eller arbetsstuga inom lappmarksförsamlingar (forts.).

att i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 upptaga det *ordinarie* förslagsanslaget till avlönande av föreståndarinna för skolhem eller ar-

(forts.)
med icke
finsktalande
befolkning
samt i Över-
kalix försam-
ling.

betsstuga inom lappmarksförsamlingar med icke finsktalande befolkning samt i Överkalix församling, nu 11,000 kronor, med halva beloppet eller 5,500 kronor.

[173.]
Skytteanska
lappfolksko-
lan i Tärna.

33. **Skytteanska lappfolkskolan i Tärna.** På Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning beslöt 1919 års lagtima riksdag att, för upphjälpande av folkskoleväsendet inom lappmarksförsamlingar med icke finsktalande befolkning i Västerbottens och Norrbottens län samt inom Överkalix församling av Norrbottens län, bland annat, till uppehållande av Skytteanska lappfolkskolan i Tärna uppföra under rikstatens åttonde huvudtitel ett ordinarie förslagsanslag å 7,000 kronor att användas enligt av Kungl. Maj:t närmare meddelade föreskrifter. I 1921 och 1922 årens riksstat är nämnda anslag upptaget med oförändrat belopp, 7,000 kronor.

I skrivelse den 31 augusti 1920 hemställde skolöverstyrelsen om anslaget höjande för år 1922 till 12,000 kronor.

Nu har skolöverstyrelsen förnyat sin ovannämnda framställning och därvid anfört bland annat följande:

Då nödvändigheten av ökning i en del anslagsposter, särskilt ersättningen till skoldistriktet för underhåll och beklädnad av 8 frielever, fortfarande kvarstår i oförminskad utsträckning, anser överstyrelsen oundgängligt, att anslaget höjes och i budgeten för förra halvåret 1923 uppföres med hälften av det beräknade erforderliga årsbeloppet eller 6,000 kronor.

Departement-
schefen.

Inom kort efter det att 1919 års riksdag i riksstaten för år 1920 uppfört ett förslagsanslag å 7,000 kronor till ifrågavarande skola visade det sig, att anslaget var för knappt tilltaget. Den av Kungl. Maj:t för år 1920 fastställda staten för skolan slutade på 8,150 kronor. För år 1921 fastställdes en stat, som uppgick till 12,100 kronor. Höjningen berodde dels därpå, att i 1920 års stat upptagits avlöning för förra halvåret åt en kvinnlig vikarie å den vakanta lärartjänsten, under det i 1921 års stat upptagits avlöning för hela året åt en manlig ordinarie lärare, dels ock därpå, att kostnaderna för underhåll och beklädnad måst i 1921 års stat upptagas med väsentligt högre belopp än i 1920 års stat.

Då det nu visat sig, att det i riksstaten upptagna anslaget för ifrågavarande ändamål är otillräckligt, synes mig anslaget i fråga böra höjas ungefär till det belopp, som är erforderligt för skolans uppehållande. Skolöverstyrelsen har ansett, att detta belopp borde

bestämmas till 12,000 kronor för helt år. Med hänsyn till den sänkning av prisen å förnödenheter av olika slag, som numera inträtt, torde dock anslaget kunna ej oväsentligt nedsättas. Jag vill föreslå, att det bestämmes till 9,000 kronor. För förra halvåret 1923 bör hälften av årsanslaget vara tillgängligt.

På grund av det anförda hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels höja det *ordinarie* förslagsanslaget till Skytteanska lappfolkskolan i Tärna, nu 7,000 kronor, med 2,000 kronor till 9,000 kronor,

dels ock i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 uppföra nämnda förslagsanslag med ett belopp av 4,500 kronor.

34. Upphjälpande av folkskoleväsendet inom Hotagens och Frostvikens församlingar. På Kungl. Maj:ts därom gjorda förslag anvisade 1921 års riksdag till beredande av möjlighet till skolgång för fattiga, på längre avstånd från skola boende skolpliktiga barn inom Hotagens och Frostvikens församlingar på extra stat för år 1922 ett förslagsanslag, högst 3,000 kronor, att användas enligt de bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna gott meddela.

[174.]
Upphjälpande av folkskoleväsendet inom Hotagens och Frostvikens församlingar.

Nu hava nämnda församlingar gjort framställningar om anslag för samma ändamål även för år 1923. Vardera församlingen har anhållit om ett belopp av 1,500 kronor.

Över dessa framställningar hava infordrade utlåtanden avgivits den 7 september 1921 av domkapitlet i Härnösand, som hört vederbörande folkskolinspektör, samt den 18 oktober 1921 av skolöverstyrelsen. Samtliga hava tillstyrkt bifall till ansökningarna.

Då församlingarna uppenbarligen äro i behov av understöd för omfördälda ändamål även för förra halvåret 1923, tillstyrker jag, att sådant understöd utverkas hos riksdagen, beräknat efter högst 1,500 kronor för år för vardera församlingen. Understöden synas böra fortfarande såsom hittills utgå enligt de bestämmelser Kungl. Maj:t kan finna gott meddela.

Vidare har Laxsjö församling hemställt om bidrag av statsmedel för år 1923 med 1,500 kronor till inackordering vid skola av vissa fattiga skolbarn. I häröver avgivna utlåtanden hava folkskolinspektören, domkapitlet och skolöverstyrelsen tillstyrkt, att försam-

[174.] lingen måtte för det angivna ändamålet erhålla ett statsunderstöd för nämnda år av intill 1,000 kronor, under villkor att församlingen själv bestrider hälften av de med barnens inackordering förenade kostnader.

I detta sammanhang vill jag omförmäla, att chefen för ecklesiastikdepartementet i skrivelse den 4 maj 1916 anmodade folkskolöverstyrelsen att taga under omprövning, huruvida inackorderingsbidrag av det slag, som redan beviljats vissa församlingar i de nordligaste länen för beredande av möjlighet till skolgång för vissa fattiga barn, borde tilldelas även andra församlingar i Norrland och tilläventyrs jämväl i närgränsande delar av Svealand, samt att överstyrelsen med anledning härav den 6 november 1917 avgivit utredning och förslag i ämnet. Sagda förslag innebär, att staten skulle i en högst betydande utsträckning, utöver vad nu sker, i förevarande avseende understödja församlingar inom Norrlands alla län samt inom Kopparbergs och Värmlands län. Förslaget är ännu beroende på Kungl. Maj:ts prövning. Såvitt jag kunnat finna, är det statsfinansiella svårigheter, som hittills lagt hinder i vägen för ärendets framläggande inför riksdagen. För min del anser jag, att tiden icke heller nu är lämplig för en framställning till riksdagen i detta ämne.

Under sådana omständigheter, och då Laxsjö församling icke torde tillhöra de kommuner, som i främsta rummet borde komma i åtanke vid beredande av statsbidrag för ifrågavarande ändamål, kan jag icke tillstyrka bifall till den av Laxsjö församling nu gjorda ansökningen.

På grund av det anförda hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att till beredande av möjlighet till skolgång för fattiga, på längre avstånd från skola boende skolpliktiga barn inom Hotagens och Frostvikens församlingar anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett förslagsanslag, högst 1,500 kronor, att användas enligt de bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna gott meddela.

35. Lärare åt vid vanföranstalter och kustsanatorier intagna barn i skolåldern. Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 upptaga det på *extra stat* uppförda förslagsanslaget till lärare åt vid vanföranstalter och kustsanatorier intagna barn i skolåldern, nu 20,000 kronor, med halva beloppet eller 10,000 kronor.

[175.]

Lärare åt vid vanföranstalter och kustsanatorier intagna barn i skolåldern.

36. Anordnande av slöjd i folkskola, mindre folkskola eller särskild slöjdskola. Då enligt gällande bestämmelser utbetalningar från anslag för detta ändamål skola äga rum först under senare halvåret, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 upptaga det *ordinarie* förslagsanslaget till anordnande av slöjd i folkskola, mindre folkskola och särskild slöjdskola, nu 2,585,000 kronor, utan angivet belopp.

[176.]

Anordnande av slöjd i folkskola, mindre folkskola eller särskild slöjdskola.

37. Anordnande av undervisning i hushållsgöromål i egentlig folkskola. Då jämväl medel för anordnande av undervisning i hushållsgöromål i egentlig folkskola enligt meddelade föreskrifter skola utbetalas först under senare halvåret, hemställer jag om förslag till riksdagen

att i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 upptaga det *ordinarie* förslagsanslaget till anordnande av undervisning i hushållsgöromål i egentlig folkskola, nu 267,000 kronor, utan angivet belopp.

[177.]

Anordnande av undervisning i hushållsgöromål i egentlig folkskola.

38. Undervisningsmateriell m. m. för folkskolor. Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 upptaga det *ordinarie* reservationsanslaget till undervisningsmateriell m. m. för folkskolor, nu 60,000 kronor, med halva beloppet eller 30,000 kronor.

[178.]

Undervisningsmateriell m. m. för folkskolor.

[179.]
Understöd-
jande av folk-
skolebarns
ferie- och
studieresor.

39. **Understödjande av folkskolebarns ferieresor.** Med bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning uppförde 1911 års riksdag under riksstatsens åttonde huvudtitel till understödjande, i huvudsaklig överensstämmelse med de av vederbörande departementschef i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 13 januari 1911 angivna grunder, av dels folkskolebarns resor till landet under sommarferierna, dels ock folkskolebarns studieresor ett ordinarie förslagsanslag å 30,000 kronor.

Till förenämnda statsrådsprotokoll yttrade föredragande departementschefen bland annat:

Verksamheten för s. k. studieresor går ut på att bereda barn i skolåldern tillfälle att under lärares ledning besöka olika orter i landet. Resorna hava till övervägande del ett pedagogiskt syfte och äro i så måtto ett utslag av den pedagogiska princip, som numera börjar alltmer genomtränga vår undervisning, nämligen att denna i görligaste mån skall grundas på åskådning och direkt iakttagelse.

Den andra arten av ifrågavarande resor, s. k. ferieresor, har ett övervägande humanitärt syfte. Dessas ändamål är att bereda barn ur fattigare familjer från städerna tillfälle att under sommaren eller någon del därav vistas på landet, vare sig i s. k. feriekolonier eller i enskilda för dem upplätta hem. Om jag måste högt skatta verksamheten för s. k. studieresor på grund av dessa resors uppfostrande betydelse, skattar jag ur en annan synpunkt den verksamhet icke mindre högt, som avser att bereda barnen från städernas solfattiga gränder möjligheten att under någon del av sommaren få i fulla drag njuta av lantlivet, solljuset, den friska luften och de stärkande baden samt erhålla sund och närande föda.

Vidare uttalade departementschefen sig rörande sättet för resornas anordnande.

I överensstämmelse härmed fann Kungl. Maj:t genom beslut den 15 december 1911 gott att till efterrättelse från början av år 1912 med avseende å folkskolebarns och deras ledares ifrågavarande resor stadga:

att järnvägsstyrelsen hade att på rekvisition av vederbörande skolmyndighet mot en avgift tills vidare av 5 öre för person och zon låta tillhandahålla folkskolebarn biljetter till färd å statens järnvägar i tredje klassens vagn dels vid s. k. feriebarns resor, dels ock vid s. k. studieresor under lärares (respektive lärarinnas) ledning, då resgrupp utgjordes av minst tio personer; att vid resgrupp å tio personer enahanda prisnedsättning finge tillgodonjutas av en lärare (respektive lärarinna); dock att, därest gruppen bestode av barn från olika skolor eller av både gossar och flickor, två ledare, i senare fallet en manlig och en kvinnlig, finge äga åtnjuta samma nedsättning; att i händelse resgrupp utgjordes av flera än tio personer, det ankomme på järnvägsstyrelsen att bestämma det antal lärare (respektive lärarinnor), som mot erläggande av den nedsatta biljettavgiften finge

åtfölja resgrupp; att biljetter till nedsatt pris icke utan stadgad tilläggsavgift finge gälla för resa med snälltåg; att vid studieresor uppehållsbiljetter finge kostnadsfritt utlämnas till gruppdeltagare och ledare; samt att av omförmälda anslag finge tillgodoräknas statens järnvägar endast det belopp, som motsvarade skillnaden mellan de avgifter, som enligt allmänna taxan skolat utgå för ifrågavarande resor och uppehåll, samt de för resorna verkligen erlagda avgifterna.

[179.]

Den ovannämnda nedsättningen i biljettpriset för folkskolebarn har fått åtnjutas endast av svenska barn. Den har enligt av järnvägsstyrelsen meddelade beslut gällt för elever i följande till folkskolor hänförliga läroanstalter: småskola, egentlig folkskola, mindre folkskola, seminariums övningsskola, lappkateketskola (numera nomadskola), folkskolas högre avdelning, fortsättningsskola, högre folkskola, dövstumskola och Stockholms stads uppfostringsanstalt för gossar vid Skrubba.

Efter förslag av Kungl. Maj:t till 1914 års riksdag erhöll anslaget från och med år 1915 den förändrade benämningen: Understödjande av folkskolebarns ferie- och studieresor.

På Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning höjdes ifrågavarande anslag av 1917 års riksdag från och med år 1918 till 70,000 kronor.

I statsverkspropositionen till 1921 års riksdag föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att höja det ifrågavarande anslaget från dess dåvarande belopp, 70,000 kronor, med 195,000 kronor till 265,000 kronor. Som skäl för en sådan höjning anförde dåvarande departementschefen, bilagan åttonde huvudtiteln, punkt 182, att anslaget under år 1919 överskridits med något mer än 240,000 kronor. I sammanhang därmed omförmälde departementschefen, att järnvägsstyrelsen, enligt vad denna meddelat, utfärdat skärpta kontrollföreskrifter beträffande ifrågavarande resor och såsom sin mening uttalat, att ferieresorna på grund av dessa föreskrifter antagligen komme att minskas. Vidare uttalade departementschefen sig för en höjning av skolbarnens avgift från 5 öre till 10 öre för person och zon.

I anledning av förberörda proposition beslöt riksdagen att höja det å ordinarie stat uppförda förslagsanslaget till understödjande av folkskolebarns ferie- och studieresor från dess dåvarande belopp, 70,000 kronor, med 105,000 kronor till 175,000 kronor. Riksdagen anförde därvid bland annat:

För att förebygga ett sådant överskridande av anslaget i fråga, vilket, på sätt nämnts, skett för år 1919, synes det riksdagen av vikt att tillse, att erforder-

[179.]

liga kontrollföreskrifter varda av Kungl. Maj:t utfärdade och behörigen iakttagna. Genom den av departementschefen ifrågasatta ökningen av avgiften för person och zon från 5 till 10 öre, vilken ökning riksdagen finner skälig, torde utan tvivel vissa garantier vinnas för att anslaget hålles inom behöriga gränser, och håller riksdagen före, att under förutsättning av en sådan höjning samt av skärpta kontrollföreskrifter anslaget torde kunna begränsas till 175,000 kronor.

Då hade Kungl. Maj:t redan den 30 juni 1920 anbefallt järnvägsstyrelsen att efter samråd med skolöverstyrelsen till Kungl. Maj:t inkomma med förslag till de kontrollföreskrifter, vilka kunde finnas erforderliga för att den genom Kungl. Maj:ts beslut den 15 december 1911 för folkskolebarns ferieresor medgivna nedsättning i eljest gällande befordringsavgifter å statens järnvägar finge äga rum endast i sådana fall, som avses i föredragande departementschefens förenämnda yttrande till statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 13 januari 1911.

Till åtlydnad härav inkom järnvägsstyrelsen efter samråd med skolöverstyrelsen med sådant förslag i skrivelse den 15 mars 1921.

Genom beslut den 22 juni 1921 fann Kungl. Maj:t gott — med godkännande av riksdagens sistberörda beslut, i vad det skilde sig från Kungl. Maj:ts förslag i ämnet — *dels* förklara, att de i Kungl. Maj:ts brev den 15 december 1911 meddelade bestämmelser rörande biljettpriser å statens järnvägar i vissa fall för folkskolebarn och dem åtföljande lärare och lärarinnor skulle tills vidare, intill dess Kungl. Maj:t annorlunda förordnade, vara gällande, dock att avgiften för person och zon för resa i tredje klassens vagn skulle utgöra tio öre; *dels ock* anbefalla järnvägsstyrelsen att efter samråd med skolöverstyrelsen utfärda skärpta föreskrifter till kontroll därå, att vid folkskolebarns ferie- och studieresor genom nämnda brev den 15 december 1911 medgivna nedsättning i eljest gällande befordringsavgifter å statens järnvägar förekomme endast för medellösa eller svagt bemedlade barn.

Frågor hava nu väckts angående utsträckning i vissa avseenden av den rätt till nedsättning i biljettpriset vid ferie- och studieresor, som hittills varit medgiven. Då dessa frågor äro av den beskaffenhet, att de synas böra bliva föremål för riksdagens prövning, skall jag här redogöra för desamma.

Hos Kungl. Maj:t har styrelsen för Sveriges kommunala ungdomsskolors lärarförening hemställt om åtgärder, för att lärjungar vid kommunala mellanskolor måtte komma att befordras å statens

järnvägar mot samma avgift och under enahanda villkor i övrigt [179.]
som folkskolebarn.

I sin ovannämnda skrivelse den 15 mars 1921 har järnvägsstyrelsen yttrat bland annat:

I fråga om studieresor har skolöverstyrelsen tillstyrkt, att nedsättning måtte få tillämpas jämväl för lärjungar vid kommunala mellanskolor och lärlings-skolor samt med lärlingsskolor jämförliga statsunderstödda skolor. Angående lämpligheten av en sådan utsträckning anser sig järnvägsstyrelsen icke kunna uttala sig.

Vidare har järnvägsstyrelsen i samma skrivelse uttalat sig för att ferieresor till nedsatt pris skulle få företagas icke blott av barn från städerna utan ock av barn från vissa stadsliknande samhällen ävensom att sagda ferieresor skulle få ställas till mindre landsortsliknande stad. Härom anför järnvägsstyrelsen bland annat:

Här må framhållas, att framställningar gjorts från en del samhällen av stadsliknande karaktär, att barn därifrån måtte komma i åtnjutande av samma förmåner som barn från städer. Det kan icke förnekas, att många dylika samhällen, särskilt större industrisamhällen, gott kunna likställas med städer. Såsom exempel på dylika samhällen kunna nämnas Sandvikens industrisamhälle och Hagalund invid Stockholm med befolkningar, som till stor del torde vara i små ekonomiska villkor. Det synes styrelsen vara rimligt, att dessa samhällen jämfästas med städerna.

Dessutom synes det böra vara möjligt för folkskolestyrelse eller skolråd att, då så befinnes förmånligt för vederbörande barn, rekvirera biljett mot nedsatt avgift för järnvägsresa, även om barnet skall tillbringa ferietiden i hem, beläget i mindre landsliknande stad. Styrelsen utgår därvid från, att det ofta icke ligger vikt uppå, att barnet får vistas på landet, utan att det kommer i ett bättre hem, där det får bättre omvårdnad och sundare föda än i sitt föräldrahem.

En framställning av det slag, som järnvägsstyrelsen omförmäler, har från Höganäs församlings skolråd inkommit till ecklesiastikdepartementet. Skolrådet hemställer, att, då Höganäs, som under stora delar av året lede av ogynnsamma luftförhållanden, säkerligen för sina klena barn, vilka till flertalet vore arbetarbarn, vore i lika stort behov som något annat samhälle av den hjälp, som låge i nedsatt biljettavgift för folkskolebarns ferieresor, Konigl. Maj:t ville i nämnda hänseende likställa församlingens barn med städernas. Skolöverstyrelsen har förklarat sig icke hava något att erinra mot bifall till skolrådets ansökning. Liknande framställningar hava inkommit även från skolråden i Solna, Lidingö och Sundbybergs församlingar.

Ytterligare omförmäler järnvägsstyrelsen i sin förenämnda skrivelse, att framställningar gjorts angående nedsatt biljettpris vid fe-

[179.] rieresa för barn, som avslutat sin skolgång och därefter utsändas till landet, samt att styrelsen icke har något att erinra häremot, under förutsättning att resan sker under närmaste tiden efter skolterminens slut. Enahanda framställning har gjorts i fråga om studieresorna, och järnvägsstyrelsen anser, att icke heller häremot bör resas hinder, då en sådan resa torde hava samma betydelse i uppfostrande syfte som en resa under ferierna mellan två skolterminer.

Beträffande barnens avgifter vid ifrågavarande resor har jag i det föregående omförmält, att Kungl. Maj:t genom beslut den 22 juni 1921 fastställt dessa avgifter till 10 öre för person och zon för resa i tredje klassens vagn. Även i denna fråga har järnvägsstyrelsen nu yttrat sig och därvid föreslagit, att avgiften icke skulle uttryckas med visst bestämt belopp för person och zon utan i stället bestämmas till 25 procent av den för vuxen person utgående avgiften enligt allmänna taxan. Därigenom skulle den nuvarande proportionen mellan barnens avgift och avgiften enligt allmänna taxan bibehållas, även om den senare underginge någon förändring.

Departement-
schefen

Framställningarna, att vad som i förevarande avseende gäller folkskolebarn skulle få tillämpas även på lärjungar vid de kommunala mellanskolorna samt beträffande studieresor jämväl på lärjungar vid lärlingsskolor och med dem jämförliga statsunderstödda läroanstalter, kan jag icke förorda, detta med hänsyn dels till vad 1921 års riksdag anfört angående anslaget hållande inom behöriga gränser, dels ock till de konsekvenser i fråga om andra här icke nämnda läroanstalter, som ett bifall till framställningarna skulle medföra.

Icke heller anser jag mig böra tillstyrka bifall till förslaget, att ferieresorna skulle få ställas till mindre landsortsliknande städer, emedan det med dessa resor avsedda ändamålet då lätteligen skulle kunna förfelas.

Däremot finner jag fullt fog för förslaget, att barn från större stadsliknande samhällen på landet skulle beträffande ferieresor få åtnjuta samma förmån som barn från städerna. Det kan nämligen icke nekas, att dylika samhällen finnas, där barnen leva under till och med ogynnsammare hygieniska förhållanden än barnen i vissa städer och där behovet av ferievistelse på landet är för de fattigare barnen lika stort som för barnen i städerna. De exempel på sådana samhällen, som av järnvägsstyrelsen anförts, torde vara tillräckligt talande. Jag återkommer härtill i det följande.

Vad beträffar förslaget, att ferieresor skulle få företagas av barn, som slutat sin skolgång, känner jag mig något tveksam, emedan dessa barn enligt min mening så fort som möjligt böra komma i arbete inom det yrke, för vilket de skola utbildas. Men i betraktande därav, att ett eller annat av dessa barn, särskilt bland flickorna, kan hava lämnat skolan med så nedsatta krafter, att någon tids vistelse på landet kan vara av behovet oundgängligen påkallad, vill jag icke avstyrka bifall till sagda förslag, dock att sådana resor må företagas endast i undantagsfall, då särskilda omständigheter därtill föranleda och efter särskild prövning av vederbörande skolstyrelse. Jag anser i likhet med järnvägsstyrelsen, att resorna böra företagas under tiden närmast efter slutad skolgång. Till förekommande av missbruk i detta avseende torde en viss tid böra angivas, inom vilken resorna skola vara fullbordade. Denna tid synes mig lämpligen kunna bestämmas till tre månader efter skolterminens slut.

Enär ferieresor icke äro behöfliga vare sig för barn i mindre folkskolor, då denna skoltyp icke förekommer i de samhällen, om vilka nu är fråga, eller för barn i dövstumskolor eller i Stockholms stads uppfostringsanstalt vid Skrubba, torde ferieresor böra vara medgivna endast för barn i småskola, egentlig folkskola, seminariums övningsskola, folkskolas högre avdelning, fortsättningsskola eller högre folkskola.

Vad angår studieresorna lider det intet tvivel, att barnen hava det största intresset för dessa resor och de största förutsättningarna att draga nytta av desamma, efter det de genomgått hela skolkursen. Efter vad jag har mig bekant, hava också dessa resor hittills, vad barnen i folkskolan beträffar, i en mängd fall uppskjutits, tills skolkursen varit helt avslutad, och sedermera företagits omedelbart därefter, medan barnen ännu befunnit sig i skolåldern. Så har varit fallet särskilt i städerna. Denna anordning förtjänar visserligen enligt min mening att bibehållas men av skäl, som jag i det följande skall angiva, ifrågasättes icke nu något anslag i berörda avseende.

Frågan om avgiften vid ferie- och studieresor har så nyligen som under år 1921 varit föremål för riksdagens prövning, men då järnvägsstyrelsen för uttryckande av sagda avgift nu föreslår

[179.] ett annat sätt, som synes avse upprätthållandet för framtiden av riksdagens ståndpunkt i frågan, biträder jag järnvägsstyrelsens förslag.

När det slutligen gäller beräkningen av det för förra halvåret 1923 erforderliga anslagsbeloppet, anser jag mig böra omförmåla, att det i riksstaten för år 1921 upptagna anslaget å 70,000 kronor, blivit, enligt från riksräkenskapsverket införskaffad uppgift, under månaderna januari—september 1921 överskridet med 613,811 kronor 29 öre. Nu kan man visserligen motse, att ifrågavarande resor hädanefter, sedan de resandes avgifter blivit fördubblade och nedsättning i biljettpriserna även för studieresorna på grund av Kungl. Maj:ts förenämnda beslut den 22 juni 1921 inskränkts till medellösa och svagt bemedlade barn, skola kräva avsevärt mindre bidrag av statsmedel. Det oaktat har jag tagit under överbägande, huruvida icke statens kostnader i förevarande avseende skulle kunna under nuvarande bekymmersamma statsekonomiska förhållanden ytterligare nedbringas. Jag har därvid icke kunnat finna annat, än att studieresorna skulle kunna tills vidare under depressionstiden helt inställas. Annorlunda förhåller det sig med ferieresorna, vilka utan tvivel utgöra ett i sin mån verksamt medel till uppehållande av folkhälsan.

Men om jag sålunda anser, att ferieresorna böra fortgå även under depressionstiden, följer å andra sidan icke därav, att icke någon begränsning av dessa resor skulle kunna äga rum. Tvärtom anser jag en sådan begränsning både möjlig och önskvärd.

Hittills hava barn från rikets samtliga städer fått åtnjuta nedsättning i biljettpriserna vid ferieresor. Det synes mig, som om man vid detta medgivande gått något för långt. Städer sådana som Trosa, Sigtuna, Östhammar m. fl. dylika äro uppenbarligen i nu förevarande avseende närmast jämförliga med landsbygd, och jag skulle därför vilja förorda att sådana städer undantagas från bestämmelserna angående barns ferieresor. En dylik åtgärd torde icke heller strida mot vad som ursprungligen varit tänkt i denna fråga. Av det föregående framgår nämligen, att sagda resor enligt framställningen till 1911 års riksdag varit avsedda för barn »från städernas solfattiga gränder». Även om detta uttryck icke är att taga efter bokstaven, lär man dock icke så mycket misstaga sig, om man antager, att förslaget om statsunderstöd för feriere-

sorna egentligen föranletts av tanken på de mindre tillfredsställande hygieniska förhållanden — särskilt beträffande bostäder — vilka ofta förefinnas i städerna, enkannerligen de större. Vill man i nu angivna syfte draga en gräns mellan de olika städerna, torde invånarantalet lämpligen böra bli bestämmande. För min del anser jag, att städer med ett invånarantal understigande 3,000 skulle kunna uteslutas från rätt till nedsättning i biljettpriset vid barnens ferieresor. Av de städer, som äro upptagna i statistiska centralbyråns redogörelse för folkmängden inom administrativa områden den 31 december 1919, skulle 28 falla nedanför nu angivna gräns. Då jag i det föregående förordat en utsträckning av ferieresor med nedsatt avgift även för barn i vissa stadsliknande samhällen, bör givetvis samma folkmängdsgräns som den ovan nämnda bestämmas för dessa samhällen. En förteckning över de städer och andra samhällen, för vilka ovannämnda nedsättning i biljettpriset skall gälla, torde böra med ledning av de senaste folkmängdsuppgifterna för varje år upprättas av järnvägsstyrelsen och inom viss av Kungl. Maj:ts bestämd tid underställas Kungl. Maj:ts prövning.

Enligt förberörda uppgift från riksräkenskapsverket hava för ferie- och studieresor under de nio första månaderna av år 1921 åtgått 683,811 kronor 29 öre av statsmedel. Antagligen har mot slutet av samma år under den begynnande julferien ytterligare något mindre belopp åtgått för samma ändamål, så att slutsumman stigit till omkring 700,000 kronor. Denna summa torde utgöra inemot sju åttondelar av samtliga biljettavgifter för resorna, vilka avgifter i sin helhet då skulle uppgått till omkring 800,000 kronor. Antager man, att resorna under år 1923 skulle företagas i samma omfattning, bleve statens bidrag till desamma, då detta numera skall utgå med tre fjärdedelar av biljettavgifterna, endast 600,000 kronor. Nu har jag emellertid föreslagit, att studieresorna skulle tills vidare inställas. Någon exakt uppgift på det bidrag till dessa resor, som utgått av statsmedel, har icke kunnat erhållas, men skäl finnes för antagandet, att detta bidrag utgjort inemot två tredjedelar av statsbidraget till samtliga resor. Det för hela året 1923 erforderliga anslagsbeloppet till ferieresor skulle kunna uppskattas till omkring 250,000 kronor och anslaget för förra halvåret beräknas till 125,000 kronor.

På grund av det anförda hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:ts måtte föreslå riksdagen att

dels med uteslutande av det nuvarande *ordinarie* förslagsanslaget å 175,000 kronor till understödjande av folkskolebarns ferie- och studieresor i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 upptaga ett *ordinarie* förslagsanslag till understödjande av folkskolebarns ferieresor av 125,000 kronor;

dels medgiva, att från sagda anslag må utgå understöd för ferieresor, som företagas av medellösa eller mindre bemedlade barn, tillhörande småskola, egentlig folkskola, seminariums övningsskola, folkskolas högre avdelning, fortsättningsskola eller högre folkskola i stad eller stadsliknande samhälle med ett invånarantal av minst 3,000, ävensom att dylika resor må, där särskilda omständigheter därtill föranleda, kunna efter särskild prövning av vederbörande skolråd eller skolstyrelse anordnas även för barn, som slutat sin skolgång, under villkor att resorna fullbordas inom tre månader efter näst föregående lästermins slut;

dels ock bestämma, att avgiften vid ferie- och studieresor å statens järnvägar skall utgå för varje person med 25 procent av den för person över 12 år gällande befodringsavgiften enligt allmänna taxan.

Fortsättningsskolor.

- [180.] 40. **Understöd för avlönande av lärare vid fortsättningsskola.** I anledning av Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag har 1921 års riksdag
- Understöd för avlönande av lärare vid fortsättningsskola.
- a) medgivit, att arvodet till lärare i fortsättningsskola och ersättningsskola, som upprättas efter av 1918 års riksdag angivna grunder, finge under höstterminen 1921 samt år 1922 utgå med vissa angivna belopp, med rätt för Kungl. Maj:t att utfärda de närmare bestämmelser i fråga om dessa arvodens åtnjutande, som kunde finnas erforderliga;
- b) höjt det ordinarie förslagsanslaget till understöd för avlönande av lärare vid fortsättningsskola, då 2,050,000 kronor, med 825,000 kronor till 2,875,000 kronor;

c) för beredande av arvodesförhöjning åt lärare vid fortsättningskola i enlighet med under a) angivna grunder anvisat på extra stat för år 1922 ett förslagsanslag av 540,000 kronor.

Därjämte anvisade riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts därom framställda förslag till höjt understöd för höstterminen 1921 för avlönande av lärare vid fortsättningsskola på tilläggsstat för nämnda år ett förslagsanslag av 225,000 kronor.

Den 7 juli 1921 utfärdade Kungl. Maj:t kungörelse i ämnet (Svensk författningssamling nr 448).

Skolöverstyrelsen har nu hemställt, att ifrågavarande förslagsanslag måtte i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 uppföras med 2,210,000 kronor samt därvid inledningsvis erinrat, att de för bestämmandet av ifrågavarande anslag utförda beräkningarna grundats på det antagandet, att den beslutade omdaning av fortsättningsskolorna skulle kunna hinna genomföras under en övergångstid av fem år och att tillväxten av nya fortsättningsskolor av 1918 års typ komme att fördela sig jämnt med omkring 1,000 nya skolor för vart och ett av dessa år. Detta antagande hade, enligt vad överstyrelsen inhämtat, visat sig i det allra närmaste överensstämma med de verkliga förhållandena under läsåren 1919—1921.

Vad sedan angår beräkningen av det för hela året 1923 erforderliga anslaget anför överstyrelsen bland annat:

Vid beräkningarna angående det för år 1923 till fortsättningsskolor av ny typ erforderliga anslagsbeloppet har överstyrelsen utgått från en medelavlönning av 3 kronor för undervisningstimme.

Vad först angår fortsättningsskolorna av 1918 års typ skulle i de 4,000 skolorna av detta slag, vilka antagits vara i verksamhet under år 1922, undervisningen fortgå under år 1923 på så sätt, att i 3,000 av dessa skolor två årskurser komme att erhålla undervisning under 180 timmar vardera och i de övriga 1,000 skolorna en årskurs undervisas under 180 timmar och en annan årskurs under 90 timmar. Under förutsättning, att avlöningen för lärarna i medeltal kommer att utgå med 3 kronor för timme, skulle statsbidraget för dessa 4,000 fortsättningsskolor uppgå till 4,050,000 kronor. Men enligt det gjorda antagandet om en jämn tillväxt i antalet fortsättningsskolor av ny typ skulle under år 1923 komma att inrättas ytterligare 1,000 sådana skolor, var och en med lärjungar tillhörande en enda årskurs och med en undervisningstid av 90 timmar. För dessa nyinrättade skolor komme att erfordras ett understöd av 270,000 kronor. Till samtliga fortsättningsskolor av den nya typen skulle sålunda komma att behövas sammanlagt 4,320,000 kronor.

Vad vidare beträffar anslagsbeloppet till fortsättningsskolorna av den hittills-

[180.] varande typen torde detta, på grund därav att en del av dessa skolor antagligen kommer att förvandlas till skolor av ny typ, kunna för år 1923 minskas med 75,000 kronor, alltså från för år 1922 beräknade 175,000 kronor till 100,000 kronor.

För samtliga fortsättningsskolor skulle i enlighet härmed komma att under år 1923 erfordras ett statsunderstöd av sammanlagt 4,420,000 kronor. Då anslaget för år 1922 utgår med 2,875,000 kronor, erfordras alltså en höjning av detsamma för år räknat med 1,545,000 kronor.

Överstyrelsen har beräknat storleken av det anslag, som för förra halvåret 1923 bör för ändamålet upptagas i riksstaten till 2,210,000 kronor.

Departement-
schefen.

Såsom synes har skolöverstyrelsen beräknat det för ifrågavarande ändamål erforderliga anslagsbeloppet i en summa. Enligt denna beräkning skulle sagda belopp uppgå för hela året 1923 till 4,420,000 kronor och för förra halvåret till hälften därav eller 2,210,000 kronor. Enligt det i det föregående omförmälda uttalande, som gjordes av 1921 års riksdag, skulle emellertid den anslagsförhöjning, som följde av riksdagens beslut angående höjda arvoden åt fortsättningsskolornas lärare, utgå såsom ett tillfälligt förstärkningsanslag å extra stat. I överensstämmelse härmed bör tydligen det ordinarie förslagsanslaget beräknas på grundvalen av den medelavlönning för undervisningstimme, som före år 1921 minst skulle utgå i fortsättningsskola av 1918 års typ. För det av överstyrelsen angivna antalet kurser och undervisningstimmar under år 1923 skulle då erfordras ett anslagsbelopp av 3,600,000 kronor. Härtill skulle komma ett belopp av 100,000 kronor, avsett för fortsättningsskolor av den gamla typen. Sammanlagt skulle således det ordinarie förslagsanslaget för hela året 1923 böra beräknas till ett belopp av 3,700,000 kronor.

När det sedan gäller att beräkna det anslagsbelopp, som bör uppföras i riksstaten för förra halvåret 1923, måste tydligen även här, på samma sätt som skett i fråga om anslaget till statsbidrag till avlöning åt lärare vid folkskolor, hänsyn tagas till gällande bestämmelser rörande utbetalningar från anslaget. I kungörelsen den 16 september 1918 (nr 762) angående statsbidrag till avlöning av lärare vid fortsättningsskola, vilken kungörelse avser fortsättningsskola av 1918 års typ, föreskrives, att till vederbörande skol-distrikt skall varje år, snarast möjligt efter januari månads ingång, av statskontoret eller länsstyrelsen såsom förskott på årets statsbidrag utbetalas tio tolfte delar av det belopp, som enligt för året fastställd utgifts- och inkomststat beräknats i statsbidrag till avlöning åt lärare

vid distriktets fortsättningsskolor. De slutliga rekvisitionerna av statsbidrag för året skola göras tidigast efter ingången av december månad och senast före utgången av därpå följande januari månad. På grund av sistnämnda bestämmelse komma de flesta utbetalningar, som göras i anledning av berörda slutrekvisitioner, att framflyttas till början av året näst efter det, som rekvisitionerna avse, och således belasta det årets anslag.

Vad beträffar förra halvåret 1923 torde ovannämnda bestämmelse angående förskott böra ändras därhän, att förskottet för sagda halvår utgår med endast hälften av det nuvarande, således med fem tolfte delar av det belopp, som för hela året beräknats i statsbidrag till avlöning åt lärare vid ifrågavarande skolor. Det anslag, som i riksstaten skall uppföras för nämnda halvår, bör då beräknas så, att det lämnar tillgång dels till utbetalning av nyssberörda fem tolfte delar, dels ock till de utbetalningar för år 1922, som framflyttats till år 1923.

För hela år 1923 skulle för fortsättningsskolor av 1918 års typ enligt min beräkning erfordras ett anslag av 3,600,000 kronor. Fem tolfte delar härav utgör 1,500,000 kronor. För år 1922 är det ordinarie anslaget upptaget i riksstaten med 2,875,000 kronor. Därav äro 175,000 kronor beräknade för fortsättningsskolor av den gamla typen. Antager man, att två tolfte delar av återstoden, eller 450,000 kronor, utbetalas först under år 1923, och lägger detta belopp till 1,500,000 kronor, erhålles en summa å 1,950,000 kronor. Genom berörda antagande har man emellertid kommit något för högt, enär en del av ovannämnda två tolfte delar utbetalts under år 1922. Jag anser därför, att man lämpligen kan beräkna det belopp, som för fortsättningsskolor av 1918 års typ bör i början av år 1923 vara tillgängligt, till 1,850,000 kronor.

Vad beträffar statsbidrag för fortsättningsskolor av den gamla typen skall ansökning därom ingivas till länsstyrelserna tidigast efter maj månads början det år, för vilket statsbidrag sökes, och senast före utgången av januari månad påföljande år. Därjämte är föreskrivet, att, där fortsättningsskolor är så ordnad, att den begynner under ett kalenderår men avslutas först under det därpå följande, statsbidrag skall utgå, såsom om fortsättningsskolan i sin helhet fortgått under det senare året. Med anledning av dessa bestämmelser torde hälften av det för år 1923 beräknade beloppet för dessa

fortsättningsskolor eller 50,000 kronor böra finnas att tillgå under förra halvåret.

Av det ordinarie anslaget för år 1922 hade ett belopp av 175,000 kronor beräknats för skolor av den gamla typen. På grund av ovannämnda bestämmelser rörande tiden för rekvisition av statsbidrag för dessa skolor torde det kunna antagas, att de flesta utbetalningarna av detta slag blivit verkställda under år 1922. Något särskilt belopp för de till år 1923 framflyttade utbetalningarna synes mig därför icke här böra tagas i beräkning.

I enlighet med de nu gjorda beräkningarna skulle alltså det ordinarie förslagsanslaget böra i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 uppföras med ett belopp av 1,900,000 kronor.

På grund av det anförda hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 uppföra det *ordinarie* förslagsanslaget till understöd för avlönande av lärare vid fortsättningsskola, nu 2,875,000 kronor, med ett belopp av 1,900,000 kronor.

[181.]

Arvodeshöjning åt lärare vid fortsättningsskola.

41. **Arvodeshöjning åt lärare vid fortsättningsskola.** Såsom under nästföregående punkt erinrats har 1921 års riksdag i anledning av Kungl. Maj:ts i ämnet framställda förslag för beredande av arvodeshöjning åt lärare vid fortsättningsskola i enlighet med av riksdagen fastställda grunder anvisat på extra stat för år 1922 ett förslagsanslag av 540,000 kronor.

Sagda arvodeshöjning belöper sig till i medeltal 50 öre för undervisningstimme och utgår endast till lärare i fortsättningsskola av 1918 års typ. Enligt skolöverstyrelsens under nästföregående punkt återgivna yttrande skulle det sammanlagda beloppet av denna arvodeshöjning kunna för hela året 1923 beräknas på följande sätt:

3,000	skolor	med	2	årskurser	å	180	timmar	kronor	540,000:	—
1,000	»	»	1	årskurs	å	180	»	»	90,000:	—
1,000	»	»	1	»	å	90	»	»	45,000:	—
1,000	»	»	1	»	å	90	»	»	45,000:	—

Summa kronor 720,000: —

Av denna summa torde fem tolfedelar eller 300,000 kronor böra beräknas såsom förskottsutbetalning i början av år 1923. Vidare

synes ett något mindre belopp än två tolfte delar av de 540,000 kronor, vilka anslagits till arvodeshöjningen för år 1922, även bära tagas i beräkning till sådana utbetalningar för sistnämnda år, vilka komma att överskjutas till början av år 1923. Jag föreställer mig, att man för detta ändamål kan räkna med 50,000 kronor. Det anslag till ifrågakvarande arvodesförhöjning, som skulle bära uppföras i riksstaten för förra halvåret 1923, skulle sålunda komma att uppgå till 350,000 kronor.

På grund av det anförda hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till arvodesförhöjning i enlighet med de av 1921 års riksdag bestämda grunder åt lärare vid fortsättningsskola under förra halvåret 1923 anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett förslagsanslag av 350,000 kronor.

42. **Utbildningskurser för lärare vid fortsättningsskolor.** [182.]

På grund av Kungl. Maj:ts därom till 1920 års riksdag gjorda framställning anvisade riksdagen på extra stat för år 1921 till utbildningskurser för lärare vid fortsättningsskolor ett reservationsanslag av 300,000 kronor, och skulle detta anslag utgå enligt Kungl. Maj:ts bestämmande och på de villkor, Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva. Genom ifrågakvarande anslag avsågs att bereda medel för utbildning av lärare i ämnet arbetskunskap inom de nya obligatoriska fortsättningsskolorna av 1918 års typ.

Hos 1921 års riksdag hemställde Kungl. Maj:t, att riksdagen måtte på extra stat för år 1922 bevilja till utbildningskurser för lärare vid fortsättningsskolor ett reservationsanslag av 330,000 kronor. Som skäl för den föreslagna höjningen i anslaget åberopade dåvarande departementschefen svårigheten att förvärva och behålla ledare och undervisare, som vore för uppgiften kvalificerade. Riksdagen förklarade, att riksdagen ej funnit sig övertygad om behovet av den ifrågasatta höjningen, och att riksdagen icke ansett sig bära för ändamålet bevilja högre belopp än som då utginge. Riksdagen anvisade sålunda till ifrågakvarande utbildningskurser på extra stat för år 1922 ett reservationsanslag av 300,000 kronor.

Nu har skolöverstyrelsen gjort framställning om beviljande av anslag för samma ändamål även för år 1923.

[182.]

Överstyrelsen har därvid först lämnat redogörelse för de under år 1921 hållna kurserna och därefter anfört, bland annat:

Till bestridande av kostnaderna för kurserna under år 1921 har överstyrelsen haft till sitt förfogande förutnämnda av riksdagen beviljade anslag å 300,000 kronor. Dessutom hava nitton landsting, på därom av överstyrelsen genom vederbörande länsstyrelser gjord framställning, beviljat särskilda anslag till de kurser av denna art, som genom överstyrelsens försorg anordnats under år 1921, därav Stockholms läns landsting 3,600 kronor, Uppsala 1,800 kronor, Södermanlands 3,600 kronor, Östergötlands 3,600 kronor, Kronobergs 1,500 kronor, Kalmar norra 900 kronor, Gottlands 1,500 kronor, Blekinge 3,000 kronor, Malmöhus 4,500 kronor, Göteborgs och Bohus 2,000 kronor, Värmlands 3,600 kronor, Örebro 3,600 kronor, Västmanlands 3,600 kronor, Kopparbergs 3,600 kronor, Gävleborgs 4,500 kronor, Västernorrlands 2,500 kronor, Jämtlands 3,000 kronor, Västerbottens 3,600 kronor och Norrbottens 3,000 kronor. Samtliga dessa anslag från landstingen äro avsedda till utökning av kursdeltagarnas stipendier.

Då utbildningskurser av detta slag enligt överstyrelsens mening utgöra en nödvändig förutsättning för en lycklig lösning av fortsättningsskolans lärarfråga och därmed även för att den nu pågående omdaning av fortsättningsskolorna skall kunna genomföras på ett tillfredsställande sätt, finner överstyrelsen sig böra tillstyrka, att sådana kurser komma att anordnas även under år 1923.

Vad beträffar antalet av de kurser, vilka kunna tänkas bli behöfliga under sistnämnda år, yttrar överstyrelsen:

I första hand torde böra anordnas 25 fortsättningskurser till de begynnelsekurser, vilka beräknats komma att hållas under år 1922, alltså

15	fortsättningskurser	med	undervisning	i	jordbruk	med	binäringar,
4	»	»	»	»	i	industri,	
2	»	»	»	»	i	handel,	
2	»	»	»	»	i	kvinnlig slöjd och	
2	»	»	»	»	i	hushållsgöromål.	

Samtliga dessa kurser skulle pågå under en tid sex veckor med undantag av handelskurserna, som skulle omfatta endast tre veckor.

Vid sidan av dessa fortsättningskurser borde jämväl anordnas lika många nya begynnelsekurser av motsvarande slag. Antalet begynnelsekurser skulle sålunda bli 25, och samtliga dessa kurser skulle pågå under sex veckor undertagandes handelskurserna, som skulle omfatta endast fem veckor. Antalet deltagare i varje kurs antages bli omkring 20.

Vad angår kostnaderna för de här föreslagna kurserna anför överstyrelsen:

Kostnaderna torde kunna beräknas efter väsentligen samma grunder, som tillämpats i fråga om kurserna under år 1922. Dock har, såsom av överstyrelsen framhölls i dess framställning år 1920 angående här ifrågakvarande anslag, erfarenheten givit vid handen, att ett något större belopp måste anslås för undervisningen vid kurserna, om det skall bli möjligt att såsom ledare och undervisare kunna förvärva och behålla för uppgiften fullt kvalificerade personer.

Med hänsyn till vad i det föregående blivit anfört har överstyrelsen beräknat, att för samtliga 50 kurser kostnaderna skulle komma att uppgå till 330,000 kronor. Med hänsyn till eventuella besparingar å anslaget har emellertid överstyrelsen ansett sig för år 1923 böra stanna vid ett belopp, motsvarande det som av riksdagen beviljats för år 1922, eller 300,000 kronor.

Med hänsyn till det statsfinansiella läget finner jag nödvändigt, att ett avbrott göres för någon tid i anordnandet av ifrågavarande utbildningskurser. Jag anser därför, att i riksstaten för förra halvåret 1923 böra upptagas medel endast till anordnandet av de utav skolöverstyrelsen föreslagna fortsättningskurserna. Då dessa kurser äro till antalet lika med de föreslagna begynnelsekurserna, synes endast halva det av överstyrelsen för år 1923 beräknade anslaget vara för ändamålet erforderligt eller 150,000 kronor. Någon höjning av arvodena till ledare och undervisare vid kurserna bör tydligen ej heller nu ifrågakomma. Hela detta belopp torde dock böra såsom reservationsanslag uppföras i riksstaten för förra halvåret 1923.

På grund av det anförda hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till utbildningskurser för lärare vid fortsättningsskolor anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett reservationsanslag av 150,000 kronor, att utgå enligt Kungl. Maj:ts bestämmande och på de villkor, Kungl. Maj:t kan finna gott föreskriva.

Högre folkskolor.

43. **Understöd åt högre folkskolor.** Riksstaten upptar för år 1922 ett förslagsanslag å 855,000 kronor till understöd åt högre folkskolor. Den utveckling, som alltjämt kännetecknar de högre folkskolorna, torde nödvändiggöra en höjning av anslaget, för helt budgetår räknat.

[183.]

Understöd åt högre folkskolor.

Skolöverstyrelsen har också gjort framställning om sådan höjning.

De av överstyrelsen till understöd åt högre folkskolor för år 1923 beräknade beloppen kunna sammanfattas på följande sätt:

till understöd åt avdelningarna (cirka 283 avdelningar, fördelade på 72 skolor)	kronor 680,000:—
» merkostnad för yrkesbestämda avdelningar	» 15,000:—

Departementschefen.

[183.]	till bidrag till lärarnas avlöning	kronor	74,000:—
	» ålderstillägg åt lärare	»	100,000:—
	» bidrag till rektorernas arvoden	»	29,000:—
	» undervisning i hushållsgöromål	»	15,000:—
			<hr/>
		Summa kronor	913,000:—

Av denna summa, 913,000 kronor, torde för förra halvåret 1923 hälften böra äskas d. v. s. 456,500 kronor eller avrundat 457,000 kronor.

Departement-
schefen.

Den höjning av anslaget, som skolöverstyrelsen sålunda förordat, är beroende på den av överstyrelsen gjorda beräkningen av det antal högre folkskolor samt de skolavdelningar och lärare vid dylika skolor, som sannolikt skulle komma att vara i verksamhet under år 1923. Mot denna beräkning vill jag endast anmärka, att statsbidrag för 283 avdelningar efter 2,400 kronor för varje avdelning utgör tillhopa 679,200 kronor och att bidrag till rektorernas arvoden efter 400 kronor för var och en utgör 28,300 kronor. Jag anser, att man bör räkna med dessa belopp i stället för de av överstyrelsen upptagna, respektive 680,000 och 29,000 kronor. Summan av det för hela året 1923 erforderliga anslaget blir då 912,000 kronor.

Enligt Kungl. Maj:ts kungörelse den 28 oktober 1921 (nr 643) angående ändring i vissa delar av kungörelsen den 16 september 1918 (nr 759) angående avlöning åt lärare vid högre folkskola samt statsbidrag till sådan skola skall till vederbörande skolstyrelse varje år snarast möjligt efter januari månads ingång av statskontoret eller länsstyrelsen såsom förskott på årets statsbidrag utan särskild rekvisition utbetalas elva tolfedelar av skillnaden mellan det belopp, som i skolans inkomst- och utgiftsstat beräknats i statsbidrag till skolan, och beloppet av de för året beräknade pensionsavgifter, som böra för vederbörande lärare utgå till statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl. Den slutliga rekvisitionen av statsbidrag skall sedermera göras efter ingången av december månad det år, för vilket bidraget sökes, och före nästföljande januari månads utgång.

Nyssnämnda bestämmelse angående förskott torde böra för förra halvåret 1923 ändras därhän, att förskottet utgår endast med hälften av det beräknade förskottet för helt år eller $11/24$ av det beräknade statsbidraget för år minskat med förberörda pensionsavgifter. Enligt vad jag inhämtat hos statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl., hava berörda avgifter för år 1920 beräknats till 44,650

kronor. För år 1923 torde de då kunna uppskattas till omkring 60,000 kronor. Skillnaden mellan det för sistnämnda år beräknade statsbidraget, 912,000 kronor, och de för samma år beräknade pensionsavgifterna utgör således 852,000 kronor och $11/24$ därav 390,500 kronor. Denna summa torde sålunda böra beräknas för utbetalning av förskott å statsbidragen i början av år 1923.

Vid samma tid komma även sådana utbetalningar att göras för år 1922, som framflyttats till år 1923. Då en tolftedel av årsanslaget för år 1922 utgör 71,250 kronor, torde sagda utbetalningar kunna beräknas till 50,000 kronor. Det belopp, som synes böra stå till förfogande i början av år 1923, utgör sålunda sammanlagt 440,500 kronor. Detta belopp torde dock kunna avrundas nedåt till 440,000 kronor.

På grund av det anförda hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 uppföra det *ordinarie* förslagsanslaget till understöd åt högre folkskolor, nu 855,000 kronor, med 440,000 kronor.

44. Anordnande av slöjd i högre folkskolor. Då enligt gällande bestämmelser utbetalningar från anslag för detta ändamål äga rum först under senare halvåret, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 upptaga det *ordinarie* förslagsanslaget för anordnande av slöjd i högre folkskolor, nu 14,000 kronor, utan angivet belopp.

45. Sällskapets för folkundervisningens befrämjande verksamhet i allmänhet. Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 upptaga det *ordinarie* reservationsanslaget till sällskapets för folkundervisningens befrämjande verksamhet i allmänhet, nu 1,500 kronor, med halva beloppet eller 750 kronor.

[184.]

Anordnande av slöjd i högre folkskolor.

[185.]

Sällskapets för folkundervisningens befrämjande verksamhet i allmänhet.

[186.]

Understöd åt
sällskapets
för folkunder-
visningens
befrämjande
högre folk-
skola.

46. **Understöd åt sällskapet för folkundervisningens befrämjande högre folkskola.** Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 upptaga det *ordinarie* förslagsanslaget till sällskapet för folkundervisningens befrämjande högre folkskola, nu 7,570 kronor, med halva beloppet eller 3,785 kronor.

Folkhögskolor.

[187.]

Understöd åt
folkhög-
skolor.

47. **Understöd åt folkhögskolor.** Det ordinarie förslagsanslaget till understöd åt folkhögskolor är i riksstaten för år 1922 uppfört med 797,525 kronor, eller samma belopp, varmed det utgått under åren 1920 och 1921. Någon förhöjning av anslaget för helt år räknat behöver nu icke ifrågasättas, då någon avsevärd ökning av utgifterna å anslaget icke är att motse under år 1923. Vad beträffar det belopp, varmed anslaget bör upptagas i riksstaten för förra halvåret 1923, är att märka, att den del av anslaget, som utgår såsom understöd åt folkhögskolornas huvudkurser, disponeras redan tidigt på våren och alltså måste vara tillgänglig på förra halvårets budget. Då ifrågavarande del av anslaget under år 1921 utgör omkring 530,000 kronor och kan antagas bli ungefär lika stor under år 1923, synes anslaget i budgeten för förra halvåret 1923 böra upptagas med nämnda belopp.

På grund härav får jag hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 uppföra det *ordinarie* förslagsanslaget till understöd åt folkhögskolor, nu 797,525 kronor, med 530,000 kronor.

[188.]

Ökat under-
stöd åt folk-
högskolor.

48. **Ökat understöd åt folkhögskolor.** I anledning av Kungl. Maj:ts förslag i ämnet fastställde 1919 års lagtima riksdag lönereglering för folkhögskolornas lärare och höjde i samband därmed det ordinarie förslagsanslaget till understöd åt folkhögskolor från dess dåvarande belopp, 475,000 kronor, till 797,525 kronor eller med 322,525 kronor. Dessutom anvisade riksdagen på extra stat

för år 1920 för beredande av ökat understöd för folkhögskolor för vinterkursen 1919—1920 och sommarkursen 1920 ett förslagsanslag av 120,000 kronor. Detta anslag var avsett att medgiva en förhöjning av det ordinarie statsbidraget med ungefär 15 procent. [188.]

Vidare anvisade 1920 års riksdag, med bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda förslag, för beredande av ökat understöd åt folkhögskolor för arbetsåret 1920—1921 på extra stat för år 1921 ett förslagsanslag av 150,000 kronor. Sagda anslag var avsett att medgiva en höjning av det ordinarie statsbidraget med omkring 20 procent.

Slutligen har 1921 års riksdag, i enlighet med Kungl. Maj:ts därom framlagda förslag, anvisat dels å tilläggsstat för år 1922 ett förslagsanslag av 150,000 kronor till ökat understöd åt folkhögskolor för arbetsåret 1920—1921, dels ock å extra stat för år 1922 ett förslagsanslag av 225,000 kronor för beredande av ökat understöd åt ifrågavarande skolor för arbetsåret 1921—1922.

Genom sistnämnda båda anslag möjliggjordes en höjning av de ordinarie statsbidragen till folkhögskolorna för arbetsåret 1920—1921 med sammanlagt omkring 40 procent och för arbetsåret 1921—1922 med omkring 30 procent.

Det nu omförmälda särskilda understödet påkallades av det ekonomiska trångmål, vari folkhögskolorna råkat på grund av den allmänna prisstegringen. I den framställning från styrelserna för folkhögskolorna, lantmannaskolorna och lanthushållsskolorna, som låg till grund för Kungl. Maj:ts förslag i ämnet till 1921 års riksdag, betonades särskilt, hurusom kristiden ej blott medfört en överväldigande ökning av skolornas driftkostnader utan även föranlett ett alltför långvarigt tillbakasettande av underhåll av byggnader, inventarier och undervisningsmateriell.

Nu har från styrelsen för svenska folkhögskolans lärarförening till skolöverstyrelsen ingivits en framställning om beredande av ökat anslag för arbetsåret 1922—1923, vari styrelsen anhållit, att överstyrelsen måtte göra hemställan om en tillfällig förhöjning för nämnda år av statsbidraget till folkhögskolorna uppgående till omkring 25 procent av det ordinarie anslaget.

Över denna framställning har skolöverstyrelsen den 31 augusti 1921 avgivit utlåtande och därvid anfört huvudsakligen följande:

Överstyrelsen är för sin del övertygad om att en tillfällig förhöjning av de ordinarie anslagen till folkhögskolorna är behövlig även för läsåret 1922—1923.

[183.]

Enligt vad överstyrelsen genom folkhögskolinspektören inhämtat, synas efterverkningarna av dyrtiden komma att göra sig synnerligen kännbara för folkhögskolorna även under de närmaste åren. På grund därav att byggnader och materiellunderhåll mångenstädes under flera års tid måst i betänkelig grad och i vissa fall helt och hållet eftersättas, komma nu efterräkningarna på detta område att bliva synnerligen tryckande, varjämte kostnaderna för den bostadsanskaffning åt den ordinarie lärarpersonalen, som genom den nya avlöningskungörelsen ålagts skolorna, ännu för en tid framåt för många skolor synes bliva ganska betydande.

Beträffande möjligheten för folkhögskolorna att erhålla det behöfliga tillskottet genom understöd av landstingen, har överstyrelsen inhämtat, att landstingen år 1920 lämnat ganska betydande bidrag till folkhögskolorna, i främsta rummet, såsom naturligt är, till de skolor, som stå under landstingens målsmanskap. Det stora flertalet folkhögskolor, som äges av enskilda sammanslutningar, har emellertid endast undantagsvis kommit i åtnjutande av något anslag för täckande av uppkommen brist i driftkostnaderna eller för byggnadsändamål, och så hårt ansträngda som landstingens finanser för närvarande äro, kan det knappast vara att vänta, att från dessa myndigheter tillräckliga bidrag skola kunna erhållas för tillgodoseende av behoven hos just de skolor, som mest blivit lidande av dyrtidens tryck.

Med hänsyn dels till de faktiska lättnader, som särskilt bränsleprisets nedgång medfört, dels till nödvändigheten att iakttaga största möjliga sparsamhet med statens utgifter för detta ändamål, finner sig överstyrelsen icke kunna förorda förhöjning till mera än 20 procent av det ordinarie statsbidraget.

Vidkommande beloppet av det anslag, som för detta ändamål skulle erfordras på budgeten för förra halvåret 1923, vill överstyrelsen erinra, att den största delen av understödet åt folkhögskolorna kommer på huvudkurserna, för vilka anslaget utgår under årets första hälft. Överstyrelsen har beräknat det för första halvåret 1923 erforderliga ordinarie förslagsanslaget till understöd åt folkhögskolor till 530,000 kronor. 20 procent härav utgör 106,000 kronor, vilket belopp alltså skulle erfordras såsom förslagsanslag för förra halvåret 1923.

Departement-
schefen.

Av vad ovan anförts torde framgå, att ett anslag av här ifrågasvarande art är av behovet påkallat även för arbetsåret 1922—1923. Efter de genom kristiden inträdda svårigheterna, kräves givetvis åtskillig tid, innan allt åter kan komma in i normala förhållanden. Den av överstyrelsen föreslagna begränsningen av nu förevarande anslag till 20 procent av det ordinarie anslaget synes mig kunna godtagas. Mot överstyrelsens beräkning av det anslagsbelopp, som bör upptagas för förra halvåret 1923 har jag icke heller något att invända.

På grund av vad sålunda anförts hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att för beredande av ökat understöd åt folk-

högskolor för arbetsåret 1922—1923 anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett förslagsanslag av 106,000 kronor.

49. **Stipendier åt elever vid folkhögskolor.** Från och med år 1883 har i riksstaten varit uppfört ett anslag till stipendier åt elever vid folkhögskolor. Anslaget utgick till en början å *extra stat* men uppfördes av 1908 års riksdag å ordinarie stat med ett belopp av 35,000 kronor. Då av 1912 års riksdag på Kungl. Maj:ts framställning en omreglering vidtogs av anslagen till folkhögskolorna, höjdes ifrågavarande anslag till ett belopp av 80,000 kronor. Anslagshöjningen var beräknad enligt den förutsättningen, att stipendierna skulle komma att utgå med samma genomsnittliga belopp, som tidigare bestämts i fråga om lantmannaskolorna, nämligen vid kurser om minst 20 veckors längd med 125 kronor för obemedlad och 75 kronor för mindre bemedlad elev samt vid kurser om minst 12 veckors längd med 75 kronor för obemedlad och 45 kronor för mindre bemedlad elev.

[189.]
Stipendier åt
elever vid
folkhög-
skolor

Det visade sig likväl genast, att anslagets ökning icke var tillräcklig för att medgiva stipendiernas utgående med de avsedda beloppen, när elevernas antal snabbt tillväxte. På grund härav höjde 1914 års senare riksdag i anledning av väckt motion anslaget med 30,000 kronor till 110,000 kronor.

Fördelningen av anslag till nu ifrågavarande ändamål, överflyttades genom kungörelse den 16 juli 1915 angående stipendier å elever vid folkhögskolor på dåvarande folkskolöverstyrelsen.

I statsverkspropositionen till 1917 års riksdag föreslog Kungl. Maj:ts riksdagen att höja det under åttonde huvudtiteln uppförda ordinarie anslaget till stipendier åt elever vid folkhögskolor, för det dåvarande 110,000 kronor, med 30,000 kronor till 140,000 kronor samt i riksstaten uppföra anslaget såsom förslagsanslag å sistnämnda belopp.

Genom höjning av anslaget till stipendier för folkhögskolelever avsågs att bereda möjlighet till att stipendierna, vilka alltjämt måste utgå med lägre belopp än som beräknades, då 1912 års riksdag bestämde grunderna för deras utgående, skulle kunna ökas till inmot sagda belopp, och genom anslagets förändring till förslagsanslag skulle trygghet vinnas för att stipendierna oavsett elevantalets väx-

[189.] lingar alltjämt skulle kunna hållas uppe vid ungefärligen samma belopp.

Riksdagen vidtog den föreslagna höjningen av anslaget men uppförde detsamma i riksstaten såsom förslagsanslag högst. Däremot uppförde riksdagen anslaget till understöd åt elever vid lägre lantbruksundervisningsanstalter såsom förslagsanslag.

Med hänsyn till det beslut, som av 1917 års riksdag fattades med avseende å stipendieanslaget för de lägre lantbruksundervisningsanstalterna, föreslog Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen till 1918 års lagtima riksdag, att det ordinarie anslaget till stipendier åt elever vid folkhögskolor skulle i riksstaten uppföras såsom förslagsanslag med oförändrat belopp, 140,000 kronor. I det vid nämnda statsverksproposition fogade utdrag ur statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 14 januari 1918 uttalade dåvarande departementschefen såsom önskvärt, att berörda stipendier finge, i likhet med vad som skedde vid lantmannaskolorna, utgå för månad med högst 25 kronor för obemedlad och högst 15 kronor för mindre bemedlad elev.

Med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och i anledning av två inom riksdagen väckta motioner beslöt riksdagen att dels i riksstaten uppföra det ordinarie anslaget till stipendier åt elever vid folkhögskolor såsom förslagsanslag med oförändrat belopp, 140,000 kronor, dels ock för beredande av höjda stipendier åt obemedlade och mindre bemedlade elever vid folkhögskolor under läsåret 1918—1919 anvisa på extra stat för år 1919 ett förslagsanslag av 70,000 kronor. Vid anmälan av detta sitt beslut anförde riksdagen, att riksdagen funnit en förhöjning av stipendierna till de mindre bemedlade eleverna från 15 kronor till 20 kronor per månad och till de obemedlade från 25 kronor till 35 kronor per månad lämpligast.

I överensstämmelse med detta riksdagens beslut utfärdade Kungl. Maj:t den 22 november 1918 kungörelse (nr 896) angående stipendier åt elever vid folkhögskolor.

Med förenämnda belopp, 140,000 kronor, har det ordinarie förslagsanslaget till ifrågavarande stipendier alltsedan år 1918 varit i riksstaten upptaget. För beredande av höjda stipendier åt obemedlade och mindre bemedlade elever vid folkhögskolor har riksdagen därjämte anvisat på extra stat för vardera av åren 1920 och 1921 ett förslagsanslag å samma belopp som förenämnda på extra

stat för år 1919 anvisade eller å 70,000 kronor. I statsverkspropositionen till 1921 års riksdag föreslog Kungl. Maj:t, att motsvarande anslag på extra stat för år 1922 skulle höjas till 132,000 kronor. Därmed åsyftades stipendiernas höjande till 45 kronor i månaden för obemedlad och 25 kronor för mindre bemedlad elev. I det vid statsverkspropositionen fogade utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 7 januari 1921 uttalade föredragande departementschefen såsom sin mening, att en utredning av stipendiefrågan i hela dess utsträckning, i vad den avsåge stipendiens utgående av statsmedel, vore av behovet påkallad. Riksdagen biföll Kungl. Maj:ts förslag och framhöll i samband därmed vikten av att en undersökning rörande frågan om de av statsmedel utgående stipendierna komme till stånd för utrönande, huruvida och i vad mån enhetliga grunder för bestämmande av stipendiebeloppen lämpligen kunde införas.

Genom beslut den 22 juni 1921 uppdrog Kungl. Maj:t åt skolöverstyrelsen och lantbruksstyrelsen att gemensamt verkställa utredning, huruvida och i vilken utsträckning stipendier av statsmedel borde utgå till elever vid läroanstalter av skilda slag, samt därefter till Kungl. Maj:t inkomma med de förslag i ämnet, vartill nämnda utredning kunde föranleda; och borde därvid, i händelse stipendier ansåges böra beviljas, förslag jämväl avgivas till grunder för stipendiernas utgående. Den erforderliga utredningen i ämnet har emellertid ännu icke blivit slutförd, varför frågan om ändrade bestämmelser rörande grunderna för stipendiernas utgående icke kan föreläggas 1922 års riksdag.

Skolöverstyrelsen har hemställt, att det ordinarie förslagsanslaget till stipendier åt elever vid folkhögskolor måtte för förra halvåret 1923 uppföras med ett belopp av 86,850 kronor, och till stöd härför anfört följande:

Vid beräkning av det anslagsbelopp, som kan bli för ändamålet erforderligt under budgetsperioden 1 januari—30 juni 1923, torde man böra utgå från storleken av de stipendiemedel, som utanordnats åt elever vid folkhögskolornas vinterkurser 1920—1921. Därjämte bör ihågkommas, att ifrågavarande stipendiemedel utgå icke blott från här förevarande förslagsanslag utan ock från ett å extra stat anvisat förslagsanslag för beredande av höjda stipendier åt obemedlade och mindre bemedlade elever vid folkhögskolor å 70.000 kronor, ävensom att sagda båda anslag visat sig ungefär motsvara årsbehovet. De för berörda vinterkurser anvisade stipendiemedlen kunna alltså beräknas till två tredjedelar utgå

ur det ordinarie anslaget och till en tredjedel ur anslaget å extra stat. Då nämnda stipendiemedel utgöra 130,284 kronor 50 öre, skulle alltså på det ordinarie anslaget belöpa 86,856 kronor 33 öre. Detta belopp, avrundat till 86,850 kronor, torde sålunda kunna beräknas bliva behöfligt för vinterkurserna 1922—1923.

Överstyrelsen vill i detta sammanhang erinra, dels att antalet elever är väsentligt större i vinterkurserna än i sommarkurserna, vadan större delen av årsanslaget åtgår för de förstnämnda, dels ock att ifrågavarande stipendiemedel måste utbetalas redan tidigt på våren och att därför det för ändamålet behöfliga anslaget måste vara tillgängligt å förra halvårets stat.

Departement-
schefen.

Mot det av skolöverstyrelsen föreslagna beloppet har jag intet att erinra, men då det under nuvarande förhållanden torde vara nödvändigt att begränsa utgifterna under anslaget, anser jag mig böra föreslå en förändring av anslagets natur. Av det föregående framgår, att anslaget först i 1919 års riksstat erhöll karaktären av förslagsanslag och att det tidigare varit i riksstaten upptaget antingen såsom bestämt anslag eller såsom förslagsanslag, högst. I övergångsbudgeten för förra halvåret 1923 synes mig anslaget lämpligen böra erhålla karaktären av förslagsanslag, högst.

På grund av det anförda hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 uppföra det *ordinarie* anslaget till stipendier åt elever vid folkhögskolor såsom förslagsanslag, högst, med ett belopp av 86,850 kronor.

[190.]

Höjda stipendier åt obemedlade och mindre bemedlade elever vid folkhögskolor.

50. Höjda stipendier åt obemedlade och mindre bemedlade elever vid folkhögskolor. Såsom jag under näst föregående punkt erinrade, anvisade riksdagen i enlighet med Kungl. Maj:ts därom framställda förslag för beredande av höjda stipendier åt obemedlade och mindre bemedlade elever vid folkhögskolor under läsåret 1920—1921 på extra stat för år 1921 ett förslagsanslag av 70,000 kronor. För samma ändamål beträffande läsåret 1921—1922 anvisade 1921 års riksdag på extra stat för år 1922 ett förslagsanslag av 132,000 kronor.

Medel för berörda ändamål torde vara behöfliga även för förra halvåret 1923. På grund av de brydsamma ekonomiska förhållandena synes det dock nödvändigt, att anslaget begränsas, dels däri- genom, att det återföres till samma belopp, för helt år räknat, var- med det utgick under åren 1919—1921, eller 70,000 kronor, dels

ock på det sätt, att det, i likhet med anslaget till höjda stipendier för seminarieelever, får karaktären av förslagsanslag, högst. Då understöden utgå med högst vissa angivna belopp, torde förändringen i detta avseende icke möta något hinder. Beräknas det behöfliga anslagsbeloppet för nämnda halvår på samma sätt, som under nästföregående punkt angivits beträffande det ordinarie anslaget till stipendier åt ifrågavarande elever, bör sagda belopp bestämmas till 43,000 kronor.

Jag hemställer således, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för beredande av höjda stipendier åt obemedlade och mindre bemedlade elever vid folkhögskolor under läsåret 1922—1923 anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett förslagsanslag, högst 43,000 kronor.

Abnormundervisningen.

51. **Befrämjande av dövstumundervisningen.** Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

[191.]

att i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 upptaga det *ordinarie* förslagsanslaget till befrämjande av dövstumundervisningen, nu 200,000 kronor, med halva beloppet eller 100,000 kronor.

Befrämjande av dövstumundervisningen.

52. **Kyrklig själavård åt dövstumma.** Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

[192.]

att i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 upptaga det *ordinarie* förslagsanslaget, högst, till kyrklig själavård åt dövstumma, nu 14,000 kronor, med halva beloppet eller 7,000 kronor.

Kyrklig själavård åt dövstumma.

53. **Tidning för dövstumma.** Till utgivande av tidning för dövstumma har alltsedan år 1913 på extra stat utgått ett förslagsanslag av högst 500 kronor årligen. Av 1921 års riksdag höjdes anslaget för år 1922 enligt Kungl. Maj:ts därom gjorda förslag till 1,000 kronor.

[193.]

Tidning för dövstumma.

Hos Kungl. Maj:t har nu tidningens utgivare, typografen B. G. Fondelius, gjort framställning om utverkande av anslag för tidningens fortsatta utgivande under år 1923 med enahanda belopp som under år 1922, eller 1,000 kronor.

Inspektören för dövstumundervisningen har tillstyrkt ansökningen, varjämte skolöverstyrelsen anfört bland annat:

Tidningens utgivare har framhållit, att det vore hans mening att med hjälp av det för år 1922 höjda statsunderstödet från och med sistnämnda år företaga en reglering av prenumerationspriset nedåt, så att tidningen bleve lättare tillgänglig för de dövstamma. Prenumerationsavgiften, vilken för år 1921 utgör 3 kronor 40 öre för helt år, har i den ansökningen bifogade kostnadsberäkningen för år 1923 upptagits till 2 kronor, varav 63 öre beräknas utgöra postarvode och 1 krona 37 öre nettoavgiften för tidningen. Av kostnadsberäkningen framgår vidare, att tidningens inkomster, statsunderstödet oberäknat, uppskattats till 2,709 kronor. Prenumerantantalet har därvid beräknats till 700, och inkomst av lösnummerförsäljningen har upptagits inbringa 1,400 kronor. Utgifterna beräknas uppgå till sammanlagt 3,800 kronor, varav sättnings- och tryckningskostnader för 12 nummer 2,075 kronor samt papper 495 kronor. Statförslaget upptager visserligen icke något särskilt belopp såsom ersättning till utgivaren för redaktions- och expeditionensarbete, men om till den beräknade inkomstsumman lägges det begärda statsanslaget å 1,000 kronor, uppstår ett överskott utöver de beräknade utgifterna av 629 kronor, vilket belopp torde kunna disponeras för nämnda ändamål. På grund härav finner sig överstyrelsen böra biträda den gjorda framställningen.

För förra halvåret 1923 torde böra för ändamålet äskas ett belopp av 500 kronor.

På grund av det anförda hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till understöd för utgivande under år 1923 av Tidning för dövstamma anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett förslagsanslag, högst 500 kronor, att utgå enligt de bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna skäl meddela.

[194.]

Institutet och
förskolan för
blinda å
Tomtebodas.

54. **Institutet och förskolan för blindas å Tomteboda.** Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 upptaga det *ordinarie* anslaget till institutet och förskolan för blindas å Tomteboda, nu 103,150 kronor, med halva beloppet eller 51,575 kronor.

55. **Järnvägsresor för blindskolelever jämte åtföljande vårdare.** Med bifall till Kungl. Maj:ts förslag beslöt 1921 års riksdag att, med uteslutande ur riksstaten av det tidigare under åttonde huvudtiteln uppförda ordinarie förslagsanslaget å 4,000 kronor till bekostande av elevers vid institutet och förskolan för blinda å Tomtebodas ävensom åtföljande vårdares resor å statens järnvägar, under rubriken: Järnvägsresor för blindskolelever jämte åtföljande vårdare uppföra ett ordinarie förslagsanslag å 4,400 kronor.

[195.]

Järnvägsresor för blindskolelever jämte åtföljande vårdare.

Nu har skolöverstyrelsen gjort framställning angående anslag för enahanda ändamål jämväl för förra halvåret 1923 och därvid hemställt, att detsamma måtte med oförändrat belopp i sin helhet upptagas å övergångsbudgeten.

Enär ifrågavarande anslag, efter vad jag inhämtat, endast delvis kommer till användning under förra halvåret, anser jag, att anslaget nu kan upptagas med halva beloppet eller 2,200 kronor.

Departementschefen.

Jag hemställer således, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 upptaga det *ordinarie* förslagsanslaget till järnvägsresor för blindskolelever jämte åtföljande vårdare, nu 4,400 kronor, med halva beloppet eller 2,200 kronor.

56. **Förskolan för blinda i Växjö.** Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

[196.]

att i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 upptaga det *ordinarie* anslaget till förskolan för blinda i Växjö, nu 20,600 kronor, med halva beloppet eller 10,300 kronor.

Förskolan för blinda i Växjö.

57. **Hantverksskolan i Kristinehamn för blinda.** Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

[197.]

att i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 upptaga

dels det *ordinarie* bestämda anslaget till hantverksskolan i Kristinehamn för blinda, nu 17,300 kronor, med halva beloppet eller 8,650 kronor, *dels ock* det *ordinarie* reservationsanslaget till

Hantverksskolan i Kristinehamn för blinda.

samma skola, nu 11,000 kronor, med halva beloppet eller 5,500 kronor.

[198.]

Uppehållande av ytterligare en korgmakeriavdelning vid hantverksskolan i Kristinehamn för blinda.

58. Uppehållande av ytterligare en korgmakeriavdelning vid hantverksskolan i Kristinehamn för blinda. Med bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning anvisade 1919 års lagtima riksdag på extra stat för år 1920 ett reservationsanslag av 3,550 kronor till uppehållande vid hantverksskolan i Kristinehamn under höstterminen 1920 av ytterligare en korgmakeriavdelning. Vidare anvisade 1920 års riksdag för samma ändamål på extra stat för år 1921 ett reservationsanslag av 850 kronor, varjämte riksdagen medgav, att ovannämnda för år 1920 anvisade anslag å 3,550 kronor finge för enahanda ändamål användas under år 1921. Slutligen medgavs 1921 års riksdag, i enlighet med Kungl. Maj:ts därom framlagda förslag, att sagda av 1919 och 1920 årens riksdagar anvisade reservationsanslag å tillhopa 4,400 kronor finge för enahanda ändamål användas under höstterminen 1922.

Nu har skolöverstyrelsen hemställt om förslag till riksdagen angående anslag för ovannämnda ändamål även för förra halvåret 1923 och till stöd för denna hemställan anfört bland annat:

I skrivelse den 12 maj 1921, som av inspektören för blindundervisningen jämte eget yttrande överlämnats till skolöverstyrelsen, har styrelsen för hantverksskolan gjort framställning om utverkande för år 1923 av ett förslagsanslag för ändamålet i fråga av 6,600 kronor.

Staten för ifrågavarande korgmakeriavdelning har av styrelsen beräknats på följande sätt:

A. Inkomststat:

Beräknad inkomstökning av skolans verksamhet . . .	kronor 1,250: —
Beräknat statsanslag	» 6,600: —
	<hr/>
	Summa kronor 7,850: —

B. Utgiftsstat:

Arvode till en lärare i korgmakeri	kronor 3,000: —
Ersättning för bostad med värme	» 600: —
Arvode till ämnes- och handarbetsundervisning	» 1,500: —
Utackorderingsbidrag till för den nya avdelningen	
beräknade 15 elever å 150 kronor per år	» 2,250: —
Diverse utgifter	» 500: —
	<hr/>
	Summa kronor 7,850: —

Inspektören för blindundervisningen har i sitt yttrande förklarat sig icke hava något att invända mot den sålunda gjorda beräkningen, helst densamma anslöte sig till vad förut beviljats men vore relativt åtskilligt billigare.

Beträffande behovet av den här ifrågavarande extra korgmakeriavdelningen och betydelsen av ökade utbildningsmöjligheter för vuxna blinda kan jag inskränka mig till att hänvisa till vad i detta avseende anförts i Kungl. Maj:ts proposition nr 167 till 1919 års riksdag. Det av skolans styrelse uppgjorda förslaget till stat för avdelningen har icke givit mig anledning till erinran. Av nämnda statförslag framgår, att det erforderliga statsanslaget för helt år skulle uppgå till 6,600 kronor och således för halft år till 3,300 kronor. Denna stat torde kunna tillämpas även för höstterminen 1922, då berörda korgmakeriavdelning skall taga sin början. Man torde då kunna beräkna, att det för sagda termin anvisade anslaget å 4,400 kronor kan vid terminens slut lämna en reservation å 1,100 kronor. Då denna reservation torde kunna användas för korgmakeriavdelningen under förra halvåret 1923, lärer för sagda halvår ett reservationsanslag av endast 2,200 kronor vara för ändamålet erforderligt.

Jag får alltså hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till uppehållande vid hantverksskolan i Kristinehamn för blinda av ytterligare en korgmakeriavdelning anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett reservationsanslag av 2,200 kronor.

59. **Fraktbidrag för arbetsmaterialier till blinda hantverkare.** I enlighet med Kungl. Maj:ts därom framlagda förslag anvisade 1921 års riksdag såsom bidrag till beredande av fria frakter för arbetsmaterialier, som från hantverksskolans i Kristinehamn för blinda materialdepå sändas blinda hantverkare, på *extra stat* för år 1922 ett förslagsanslag, högst 10,000 kronor.

[199.]
Fraktbidrag
för arbets-
materialier
till blinda
hantverkare.

Skolöverstyrelsen har nu hemställt om beredande av anslag till enahanda belopp för förra halvåret 1923.

Anslag för ifrågavarande ändamål torde böra beredas även för nyssnämnda halvår och torde anslaget därvid böra bestämmas till hälften av det för år 1922 anvisade beloppet eller således till 5,000 kronor.

Departement-
schefen.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att såsom bidrag till beredande av fria frakter

för arbetsmaterialier, som från hantverksskolans i Kristinehamn för blinda materialdepå sändas blinda hantverkare, anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett förslagsanslag, högst 5,000 kronor.

[200.]

Bidrag till
avlönande av
vikarier för
lärare vid
blindunder-
visnings-
anstalter.

60. **Bidrag till avlönande av vikarier för lärare vid blindundervisningsanstalter.** Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 upptaga det *ordinarie* förslagsanslaget till bidrag till avlönande av vikarier för lärare vid blindundervisningsanstalter, nu 1,200 kronor, med halva beloppet eller 600 kronor.

[201.]

Tryckning av
blindskrifter

61. **Tryckning av blindskrifter.** Till tryckning av blindskrifter har riksdagen beviljat medel på extra stat från och med år 1883. För år 1922 utgår anslag för ändamålet jämlikt beslut av 1921 års riksdag med 7,000 kronor.

Nu har direktionen över institutet och förskolan för blinda å Tomtebodas hemställt, att ifrågavarande anslag måtte för år 1923 uppföras med samma belopp som för år 1922. Denna hemställan har tillstyrkts av inspektören för blindundervisningen.

Även skolöverstyrelsen har förordat bifall till framställningen och till stöd härför, bland annat, anfört att, därest mot förmodan ett överskott i anslaget skulle uppstå, detta kunde, såsom av inspektören för blindundervisningen framhållits, lämpligen användas till en välbehövlig ökning av bokproduktionen.

Departement-
schefen.

Anslag för ifrågavarande ändamål är tydligen behövt även för år 1923 och synes skäligen böra beräknas till samma belopp, som anvisats för år 1922. För förra halvåret 1923 torde sålunda anslaget böra bestämmas till hälften av årsanslaget eller till 3,500 kronor.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till tryckning av blindskrifter anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett reservationsanslag av 3,500 kronor.

62. **Understöd åt blindlärarelever.** Under en följd av år har riksdagen på extra stat beviljat anslag till understöd åt blindlärarelever och reseunderstöd åt blindlärare. Anslaget, som tidigare utgått med 1,200 kronor årligen, höjdes av 1921 års riksdag, i enlighet med Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag, till ett belopp av 2,400 kronor.

[202.]

Understöd åt blindlärarelever och reseunderstöd åt blindlärare.

Direktionen över institutet och förskolan för blinda å Tomtebodan har nu hemställt om förslag till riksdagen att på extra stat för år 1923 för samma ändamål bevilja ett reservationsanslag av 2,400 kronor. Inspektören för blindundervisningen har i avgivet yttrande tillstyrkt bifall till denna framställning.

Jämväl skolöverstyrelsen har biträtt framställningen.

Detta anslag har förut använts för två ändamål, nämligen dels till understöd åt blindlärarelever, dels ock till reseunderstöd åt blindlärare. Då, såsom i det föregående omförmälts, anslag till resestipendier över huvud taget icke nu skulle äskas hos riksdagen, böra givetvis medel till reseunderstöd åt blindlärare icke heller stå till förfogande för förra halvåret 1923. Anslag till understöd åt blindlärarelever är däremot av den art, att det icke kan undvaras nämnda halvår. Då enligt vad jag inhämtat det nuvarande anslagsbeloppet, 2,400 kronor för helt år, i sin helhet är behöfligt för att erhålla kompetenta sökande till blindlärarelevplatserna, synes mig anslaget böra för förra halvåret 1923 uppföras i riksstaten med 1,200 kronor.

Departementschefen.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till understöd åt blindlärarelever anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett reservationsanslag av 1,200 kronor.

63. **De blindas förening.** Till understöd åt de blindas förening har riksdagen anvisat anslag på extra stat för tiden från och med år 1911. I enlighet med Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning anvisade riksdagen för ändamålet på extra stat för år 1922 ett förslagsanslag, högst 90,000 kronor, att utgå enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna gott meddela.

[203.]

De blindas förening.

I en till skolöverstyrelsen ingiven, till Kungl. Maj:t ställd skrivelse har nu föreningens styrelse anhållit om ett till 100,000 kronor

[203.] förhöjt anslag för år 1923. Till stöd för sin framställning har styrelsen anfört huvudsakligen följande:

Bland åtgärder, genom vilka föreningen praktiskt fullföljt sin strävan att främja de blindas självverksamhet vore upprättandet av anstalter sådana som materialdepå, försäljningsbodar för blindas arbeten, korgmakeri- och borstbinderi-verkstäder, sjukkassa, maskinskrivningsbyrå, bibliotek, veckotidning m. fl., dels understöd till enskilda blinda för att sätta dem i stånd att utbilda sig för olika uppgifter, dels ock bidrag till byggandet av egna hem och arbetslokaler m. m. Förutom till nämnda ändamål hade föreningens medel måst tagas i anspråk för utövande i stor omfattning av den verksamhet, som avsåge att lindra den direkta nöden bland de blinda, för vilka fattigvården eller invaliditetspensionerna icke tillnärmelsevis kunnat vara tillfyllest.

Föreningens främsta inkomstkälla hade — utom statsbidragen — varit den insamling av penningmedel, som under mer än två decennier utförts av föreningens ordförande, och som i medeltal de fyra sista åren givit ett belopp av över 100,000 kronor.

Resultatet av denna insamling bleve emellertid självfallet i väsentlig mån beroende på affärlivets ställning, enär just handelns och industriens målsmän hade varit och fortfarande vore de utan jämförelse största bidragsgivarna. Under trycket av alltjämt nedgående konjunkturer hade med allt större styrka av dessa gjorts gällande, att föreningen för upprätthållande av sin verksamhet i framtiden om möjligt borde göra sig mindre beroende av den i övrigt för sådana ändamål hårt beskattade allmänheten, och att föreningen, som ju vore en erkänt samhällsnyttig institution, i sådant hänseende borde kunna påräkna starkare ekonomiskt stöd från det allmännas sida.

Många givare hade på ovan anförda grunder nu förklarat sig ej längre vilja eller ens kunna giva bidrag, och föreningen hade därför redan under närmaste framtid att räkna med en betydande inkomstminskning.

Det nödläge inom blindvärlden, som blivit en följd av minskade arbetstillfällen inom de ordinarie blindyrkena, korgmakeri och borstbinderi, hade emellertid samtidigt medfört ökade krav på föreningens understödsförmåga och nödvändiggjort träffandet av särskilda anstalter till arbetslöshetens bekämpande. Redan nu hade föreningen i detta syfte genom inrättandet, hittills i mindre skala, av vedgårdar kunnat bereda arbetstillfälle åt blinda, som till följd av driftinskränningar å föreningens och andra verkstäder blivit arbetslösa. Fullföljandet och utvidgandet av detta företag, vilket, visserligen ännu av mera provisorisk natur, dock med fördel torde kunna utvecklas till ett verkligt, permanent försörjningsmedel för blinda, komme för föreningen att medföra en utgiftsökning, vilken genom statsanslagets höjande med 10,000 kronor till väsentlig del skulle kunna täckas.

Såväl inspektören för blindundervisningen som skolöverstyrelsen hava tillstyrkt bifall till framställningen.

Departementschefen.

Det ändamål, för vilket anslag här begäres, är tvivelsutan ett av de mest behjärtansvärda, om man tager i betänkande den utom-

ordentliga, hjälpbringande verksamhet, som under en följd av år utövats av de blindas förening. Jag vill i detta sammanhang endast erinra om vad min företrädare i statsrådsämberet anförde i här förevarande ärende (punkten 197 av bilagan åttonde huvudtiteln till 1921 års statsverksproposition). Det statsfinansiella läget gör emellertid, att jag endast anser mig kunna tillstyrka ett anslag, beräknat efter 90,000 kronor för år eller lika mycket som utgår för år 1922. För förra halvåret 1923 torde i enlighet härmed böra äskas ett belopp av 45,000 kronor.

Jag får alltså hemställa, det Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till understöd åt de blindas förening anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett förslagsanslag, högst 45,000 kronor, att utgå enligt de bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna gott meddela.

64. De blindas veckoblad. På därom av Kungl. Maj:t framställt förslag anvisade 1921 års riksdag till understöd för utgivande under år 1922 av De blindas veckoblad på extra stat för sistnämnda år ett förslagsanslag, högst 3,600 kronor, att utgå enligt de föreskrifter, Kungl. Maj:t kunde finna skäl meddela.

[204.]

De blindas
veckoblad.

I en till skolöverstyrelsen ingiven till Kungl. Maj:t ställd ansökan har nu styrelsen för de blindas förening gjort framställning om utverkande av enahanda anslag för år 1923.

I avgivet yttrande har inspektören för blindundervisningen anförut bland annat följande:

Föreningens förlust på tidskriften, vilken förlust under åren 1918 och 1919 uppgått till respektive 5,862 kronor 43 öre och 5,982 kronor 93 öre, hade under år 1920 belupit sig till 3,885 kronor 20 öre. Den avsevärda minskningen under år 1920 berodde väsentligen på att veckohäftena inskränkts till 12 sidor mot förut 24. Den enda utgiftspost, å vilken någon nämnvärd minskning syntes kunna motses, vore papperskostnaden, men även med en högst betydande minskning i utgifterna härför skulle likväl förlust uppkomma för föreningen, som helst borde få använda sina hårt anlitade tillgångar för understödsändamål.

Under framhållande, att prenumerantantalet hållit sig uppe — det hade under åren 1917—1921 utgjort respektive 635, 690, 740, 738 och 743 — samt med understrykande av betydelsen för de blinda att för sina angelägenheter hava tillgång till ett organ, som de själva kunde läsa — har blindinspektören tillstyrkt bifall till den gjorda framställningen.

För egen del har överstyrelsen förklarat sig livligt understödja förevarande framställning.

Departement-
schefen.

Anslag för här ifrågasvarande ändamål synes mig böra utgå även under förra halvåret 1923. Med hänsyn till vad i ärendet anförts torde någon minskning av anslaget icke böra ifrågasättas. För ovannämnda halvår är halva årsbeloppet erforderligt.

Jag hemställer fördenskull om förslag till riksdagen

att till understöd för utgivande av De blindas veckoblad anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari —30 juni 1923 ett förslagsanslag, högst 1,800 kronor, att utgå enligt de föreskrifter, Kungl. Maj:t kan finna skäl meddela.

[205.]

Understöd
åt hantverks-
skolan i Upp-
sala för
blinda kvin-
nor.

65. Understöd åt hantverksskolan i Uppsala för blinda kvinnor. I skrivelse den 31 augusti 1921 har skolöverstyrelsen anmält sin avsikt att inkomma med framställning angående statens övertagande av hantverksskolan i Uppsala för blinda kvinnor. Överstyrelsen har därvid anført bland annat:

År 1884 upprättades av fröken Anna Wikström i Uppsala en skola för blinda kvinnor, där dessa fingo undervisning i läsning och skrivning av blindskrift samt i kvinnliga handarbeten, korgmakeri och borstbinderi. Under sin vanligen 2-åriga men stundom 3—4-åriga vistelse vid skolan erhöles de gratis allt utom kläder. När fröken Wikström år 1919 dog, förordnade hon i sitt testamente, att 400,000 kronor jämte en bebyggd tomt i Uppsala skulle lämnas till svenska diakonissällskapet för upprättande och underhållande av ett hem för äldre, sjukliga blinda kvinnor, men därjämte bestämdes, att lägenheterna och penningbeloppet skulle få användas till fortsatt bedrivande av hennes skolverksamhet, till dess staten övertog även denna gren av blindundervisningen.

Vid den Wikströmska skolan hava under stiftarinnans livstid icke mindre än 213 blinda kvinnor fått sin utbildning utan någon som helst kostnad för statsverket.

Vid skrivelsen voro fogade dels en av inspektören för blindundervisningen G. Åstrand till skolöverstyrelsen ställd skrivelse i ämnet, dels ock ett med skrivelse av den 11 juli 1921 från föreståndaren för diakonissanstalten å Ersta J. Norrby till Åstrand överlämnat preliminärt förslag till överenskommelse med staten angående blindskolan i Uppsala.

Sedermera har skolöverstyrelsen i skrivelse den 1 december 1921 hemställt om förslag till riksdagen att till ersättning åt styrelsen för svenska diakonissällskapet för upprätthållande av undervisningen

vid hantverksskolan i Uppsala för blinda kvinnor i enlighet med de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna skäl föreskriva, anvisa på extra stat för tiden 1 januari—30 juni 1923 dels till bidrag till lärarinnornas löner ett förslagsanslag å 3,950 kronor, dels ock till ersättning för hyra och övriga omkostnader för skolan ävensom till inackorderings- och utrustningsbidrag till densammas elever ett förslagsanslag, högst, 8,225 kronor.

Överstyrelsen erinrar därvid först om det huvudsakliga av vad inspektören för blindundervisningen i sin förenämnda skrivelse anfört:

Inspektören har till en början till prövning upptagit frågan om möjligheten att på annat sätt bereda undervisning åt vuxna blinda kvinnor. När hantverksskolan i Kristinehamn för blinda år 1884 upprättades av statsmedel, hade man åsyftat att där bereda hantverksutbildning åt vuxna såväl män som kvinnor, vilka blivit blinda efter skolåldern eller av någon anledning ej under denna fått speciell blinduppföstran. Ända till år 1905 funnes även kvinnor bland skolans lärjungar. Efter nämnda år hade man emellertid faktiskt upphört härmed, dels emedan det visat sig mindre lämpligt att föra vuxna män och kvinnor tillhopa vid en och samma anstalt, dels emedan behovet av platser för kvinnor minskades, sedan införandet år 1896 av obligatorisk undervisning för barn så småningom börjat visa sina verkningar på antalet undervisningsbehövande bland de vuxna, dels ock emedan de blinda kvinnorna helst vände sig till den Wikströmska skolan i Uppsala. Här finge de undervisning i läsning och skrivning av blindskrift samt i kvinnliga handarbeten, korgmakeri och borstbinderi. Under sin vanligen 2-åriga, men stundom 3—4-åriga vistelse vid skolan hade de — i motsats till vad i Kristinehamn var fallet — allt utom kläder gratis.

Emot den nu närmast till hands liggande möjligheten att åter öppna hantverksskolan i Kristinehamn för blinda kvinnor anför inspektören för blindundervisningen dels den förut omnämnda olämpligheten av att föra vuxna män och kvinnor tillsammans i en och samma skola, dels ock att platsutrymmet för närvarande icke torde tillåta något dylikt. Enligt uppgift från hantverksskolans rektor låge för tillfället 30 ansökningar från blinda män inne, vilka på grund av platsbrist icke kunnat beviljas. Visserligen komme skolans utrymme, då dess nybyggnad nästa år bleve färdig, att högst väsentligt utökas, men det komme antagligen att dröja länge, innan det stora antalet avvisade hade kunnat få inträde och färdigutbildats.

En annan utväg vore att bereda de ifrågavarande kvinnorna plats vid institutet och förskolan för blinda å Tomtebodas. Flickavdelningen vid institutet hade på sista tiden haft åtskilligt minskad frekvens. Antalet närvarande vid höstterminernas början, som åren 1905—1909 i medeltal varit 47,8 och åren 1910—1914 51,8 hade åren 1915—1919 sjunkit till 46,8 och år 1920 funnos där blott 39. Då flickornas antal även sjunkit vid förskolan, kunde det synas sannolikt, att siffran också framdeles skulle hålla sig låg. Tillfälligheter spelade emellertid

[205.]

en stor roll vid dessa låga siffror, och man finge därför näppeligen bygga några mera genomgripande praktiska åtgärder på dem. Det goda utrymme, som nu tillfälligtvis funnes å institutets flickavdelning, hade använts för att bereda bostad åt några nyss utskrivna flickor, som arbetade med att lära cigarettillverkning. Härav hade ingen olägenhet visat sig, men om man skulle låta ett större antal vuxna kvinnor, som komme från mycket olika levnadsförhållanden, bo tillsammans med barnen, vore det ej osannolikt, att förhållandet bleve ett annat. Skulle de vuxna kvinnornas undervisning förläggas till Tomtebodas, bleve det av utrymmesskäl, möjligen ock av disciplinära skäl säkerligen nödvändigt att för dem uppföra en särskild byggnad. Detta komme givetvis att bliva en mycket dyr åtgärd och olämplig även ur den synpunkten, att institutet på grund av järnvägens växande behov av utrymme och tomtens stigande värde sannolikt ej länge kunde få förbliva på sin nuvarande plats. Vid en eventuell förflyttning och härmed följande nybyggnad borde dock helt visst tagas under övervägande, huruvida ej en avdelning för vuxna kvinnliga blinda kunde där inrättas.

Vid förskolan för blinda i Växjö slutligen kunde plats icke beredas för en dylik avdelning.

Därefter redogör överstyrelsen för det sätt, på vilket hantverksundervisningen för blinda kvinnor enligt överstyrelsens mening under den närmaste tiden lämpligen skulle kunna anordnas.

Genom blindinspektörens ovan återgivna utredning finner överstyrelsen det till fullo ådagalagt, att en undervisning för vuxna blinda kvinnor endast med stor svårighet och i vart fall endast med betydande kostnader för det allmänna kan tänkas bliva anordnad vid någon av statens blindanstalter. Det är ju en ytterst liten grupp av blinda, som det här är fråga om, och särskilt med hänsyn tagen till nu rådande statsfinansiella förhållanden har detsynts överstyrelsen önskvärt att i största möjliga mån begagna sig av en redan existerande organisation, då detta givetvis måste komma att medföra avsevärda besparingar för statsverket. Härtill kommer att åtgärder själfallet måste av vederbörande vidtagas, för att den Wikströmska donationen inom rimlig tid skall kunna bliva frigjord för sitt ursprungligen avsedda ändamål. Slutligen har det för överstyrelsen stått klart, att den nu ifrågasatta organisationen av här ifrågavarande undervisning icke genom dyrbara engångskostnader får givas en allt för permanent karaktär, då en eventuell omorganisation av blindundervisningen — överstyrelsen vill här erinra om den av blindinspektören påpekade möjligheten av en förflyttning utav institutet vid Tomteboda — därigenom skulle försvåras eller till och med omöjliggöras.

I anslutning härtill har blindinspektören redan år 1919 inlett underhandlingar med svenska diakonissällskapet, och dessa underhandlingar hava nu framskridit så långt, att överstyrelsen anser sig kunna framlägga förslag i ärendet inför Kungl. Maj:t. Det har för överstyrelsen stått såsom önskvärt att i största möjliga mån söka bibehålla skolan i dess genom fröken Wikströms verksamhet hävdvunna former.

Härefter övergår överstyrelsen till en redogörelse för de anslag, som skulle vara erforderliga för uppehållande av blindskolans fortsatta verksamhet.

Vad först lärarpersonalen beträffar, består denna för närvarande av en föreståndarinna, diakonissa, samt för undervisningen i kunskapsämnen och handarbete fortfarande behövliga två lärarinnor. Överstyrelsen kan för sin del icke finna någon möjlighet att minska antalet av dessa lärarkrafter. Vad deras löner beträffar, har överstyrelsen ansett lämpligt, att dessa lärarinnor jämställas med motsvarande lärarkategorier vid institutet och förskolan för blindas i Tomtebodas. I enlighet med den genom Kungl. Maj:ts brev den 19 juni 1919 fastställda staten för institutet och förskolan åtnjuter första lärarinna, förutom bostad med värme, en avlöning av inalles 3,100 kronor, vartill kunna komma tre ålderstilllägg å vardera 300 kronor. En handarbetslärarinna, som närmast torde kunna anses motsvara de båda övriga lärarinnorna vid Uppsalaskolan, åtnjuter, förutom bostad med värme, en avlöning av inalles 2,400 kronor, vartill kunna komma tre ålderstilllägg, vardera å 200 kronor. Vid Uppsalaskolan skulle förmånen av fri bostad med värme bortfalla, men överstyrelsen anser denna löneminskning vara motiverad därmed, att i Uppsala samtliga lärarinnor skola vara befriade från den s. k. jouden, d. v. s. skyldigheten att utöva tillsyn över lärjungarna även under den tid av dygnet, som icke upptages av lektioner, en skyldighet, som för Tomtebodas lärarinnorna stundom kan vara ganska betungande. Å löneförmånerna vid Uppsalaskolan skulle slutligen utgå dyrtidstilllägg enligt samma grunder, som äro eller kunna bliva tillämpade vid statens övriga blindskolor.

Hyran för de för skolan behövliga lokalerna har av diakonissällskapet beräknats till 3,300 kronor för år. Detta belopp har erhållits på så sätt, att på brandförsäkringsvärdet för det diakonissällskapet tillhöriga hus, i vilket skolan är inrymd, ungefär 200,000 kronor, beräknats en årlig ränta av endast 6 procent, varav staten skulle betala den del som, efter kubikinhållet räknat, skulle komma på skolans lokaler. Mot denna beräkning finner överstyrelsen givetvis intet att invända. Bränsle och lyse för skolans lokaler beräknas för det senast förflutna verksamhetsåret hava dragit en kostnad av ungefär 1,100 kronor. Med hänsyn tagen till den sedan dess fortsatta prissänkningen har ett belopp av 800 kronor här syns överstyrelsen bära vara tillräckligt.

Skolans inventarier äro, enligt uppgift från diakonissällskapet, värderade till 25,000 kronor, vartill skulle komma en beräknad nyanskaffning för 5,000 kronor. Den årliga kostnaden för amortering av detta belopp jämte nyanskaffning har av diakonissällskapet beräknats till 1,000 kronor, mot vilket belopp överstyrelsen icke anser sig hava något att erinra. För undervisningsmateriell har beräknats 500 kronor, för telefon, porto, tryckning m. m. 450 kronor samt för tvätt och renhållning 300 kronor.

Förvaltningen av skolan skulle omhänderhavas av diakonissällskapet, och för dettas arbete och kostnader i detta avseende torde ett förvaltningsbidrag av 800 kronor icke få anses för mycket.

Städerskan åtnjuter för närvarande en lön av 1,800 kronor, och torde detta belopp bära utgå oförändrat även i framtiden. För portvakt slutligen har beräknats, att på skolans andel skulle komma ett belopp av 400 kronor, ungefär hälften av den nu utgående portvaktslönen. För diverse utgifter skulle ett årligt belopp av 500 kronor vara behövt.

[205.]

I anslutning till vad överstyrelsen ovan anført skulle alltså de årligen återkommande utgifterna för Uppsalaskolan, med undantag av lärarinnorna tillkommande dyrtidstillägg, framgå av följande utgiftsstat:

1. *Avlöningar.*

	Lön	Tjänstgöringspenningar	Summa	Anmärkningar
1 första lärarinna, tillika husmoder	2,000	1,100	3,100	Efter 5 år kan lönen höjas med 300 kronor, efter 10 år med ytterligare 300 kronor och efter 15 år med än ytterligare 300 kronor.
1 handarbetslärarinna	1,600	800	2,400	
1 handarbetslärarinna	1,600	800	2,400	Efter 5 år kan lönen höjas med 200 kronor, efter 10 år med ytterligare 200 kronor och efter 15 år med än ytterligare 200 kronor.
Säger avlöningar kronor			7,900	

2. *Övriga utgifter.*

	Lön	Tjänstgöringspenningar	Summa	Anmärkningar
Hyra	—	—	3,300	
Värme- och lyshållning	—	—	800	
Underhåll och nyanskaffning av inventarier	—	—	1,000	
Undervisningsmateriell	—	—	500	
Förvaltningsbidrag	—	—	800	
Telefon, porto, tryckning m. m.	—	—	450	
Tvätt och renhållning	—	—	300	
Städerska	—	—	1,800	
Portvaktslön	—	—	400	
Diverse utgifter	—	—	500	
Säger övriga utgifter kronor			9,850	
Summa kronor			17,750	

Härtill skulle emellertid komma vissa andra utgifter, för vilka överstyrelsen anser sig böra något närmare redogöra.

Såsom överstyrelsen i det föregående nämnt, hava eleverna i den Wikströmska skolan hitintills erhållit såväl undervisning som föda och husrum kostnadsfritt. Kostnaden för helinackordering har av diakonissällskapet beräknats till 950 kronor för elev och år. Överstyrelsen kan givetvis icke förutsätta, att staten skall åtaga sig även denna kostnad i dess helhet, huru behövt det än skulle vara för många av de blinda. Närmast till hands skulle kanske ligga att, i likhet med vad för det närvarande är fallet i fråga om de vuxna manliga blinda vid hantverksskolan i Kristinehamn, varje elev vid Uppsalaskolan tillerkändes ett årligt statsunderstöd till sin inackordering med 150 kronor. Återstoden av kostnaden har i Kristinehamu i de fall, då lärjungen icke själv kunnat anskaffa medel, bestritts av pensionsstyrelsen och vederbörande kommun. Enligt vad överstyrelsen inhämtat och vilket även torde framgå av en handlingarna i avskrift bifogad, av inspektören för blindundervisningen upprättad promemoria, torde möjligheterna för blinda kvinnor att förskaffa sig för sitt uppehälle erforderliga medel vara väsentligt mindre än för de blinda männen. Det synes därför överstyrelsen vara fara värt att, därest statsunderstödet endast sattes till 150 kronor, ett flertal av dem, för vilka undervisningen avsetts, av ekonomiska skäl skulle bliva urständssatta att använda densamma. Överstyrelsen vill därför föreslå, att staten bidrager till inackorderingskostnaderna med ett årligt belopp av 300 kronor för elev, vilket med ett beräknat elevantal av högst 14 skulle draga en årlig kostnad av högst 4,200 kronor. Det återstående beloppet torde det, enligt vad blindinspektören anført, icke vara omöjligt att erhålla genom bidrag från kommun eller enskilda eller genom understöd från pensionsstyrelsen.

För de blindas möjlighet till självförsörjning efter avslutad skolutbildning är det givetvis av största vikt, att de genom ett bidrag till utrustningen sättas i stånd att utöva ett eller annat yrke. Detta bidrag har för Kristinehamnseleverna beräknats efter 400 kronor för varje avgående elev. Den utrustning, som kan ifrågakomma för kvinnliga blinda, ställer sig emellertid i vissa avseenden dyrbarare. Överstyrelsen har härvidlag närmast fäst avseende vid de s. k. stickmaskinerna. Då i vart fall möjligheten torde böra stå öppen för skolans styrelse att utrusta avgående elev med en dylik, har överstyrelsen ansett sig böra föreslå ett utrustningsbidrag av högst 600 kronor för avgående elev, beräknat efter högst fyra dylika för år eller sammanlagt högst 2,400 kronor för år.

Vad slutligen tiden för statens övertagande av kostnaderna för ifrågavarande skola beträffar har överstyrelsen, likaledes efter samråd med diakonissällskapets styrelse, funnit den härför lämpligaste tidpunkten vara den 1 januari 1923.

Med hänsyn till arten av de med Uppsalaskolans uppehållande förenade omkostnaderna torde de för dessas bestridande erforderliga medlen lämpligen böra utgå av två särskilda förslagsanslag, dels ett icke begränsat förslagsanslag å 7,900 kronor till lärarinnornas löner och eventuella ålderstillägg ävensom å desamma belöpande dyrtidstillägg, dels ett förslagsanslag, högst, å 16,450 kronor till hyra och övriga omkostnader för skolan samt till inackorderings- och utrustningsbidrag för dennas elever.

Överstyrelsen har i detta sammanhang meddelat följande förslag till överenskommelse mellan staten och diakonissällskapet, som efter

[205.] förhandlingar mellan nämnda sällskap och överstyrelsen upprättats och vilket sällskapet för sin del förklarar sig antaga.

1. Styrelsen för svenska diakonissällskapet förbinder sig att å Anna Wikströms stiftelse i Uppsala till undervisning mottaga högst 14 blinda kvinnor, vilka äro över den för vinnande av inträde i statens blindinstitut stadgade åldern.

2. Sällskapet är berättigat att såsom ersättning för de utgifter, sällskapet får vidkännas på grund av det gjorda åtagandet, av statsmedel uppbära

dels såsom bidrag till lön åt tre lärarinnor 7,900 kronor för år räknat jämte ålderstillägg och dyrtidstillägg enligt samma grunder, som gälla för lärarinnor vid statens blindanstalter, skolande, därest förändrade grunder för avlöningarna åt lärarinnor vid statens blindanstalter varda av statsmakterna beslutade, dessa komma i tillämpning jämväl beträffande nu ifrågakommande tre lärarinnor och följaktligen ersättningen till diakonissällskapet därefter lämpas,

dels såsom ersättning för hyra m. m. 9,850 kronor, likaledes för år räknat,

dels såsom inackorderingsbidrag med högst 300 kronor för år för en var av fjorton elever högst 4,200 kronor,

dels ock såsom utrustningsbidrag med högst 600 kronor till en var av högst fyra avgående elever för år, högst 2,400 kronor.

3. De i punkt 2 omförmälda belopp skola ställas till styrelsens för svenska diakonissällskapet förfogande att mot redovisningsskyldighet inför riksräkenskapsverket användas för med anslagen avsedda ändamål.

4. Skolan skall stå under överinseende av skolöverstyrelsen ävensom vara underkastad inspektion av inspektören för blindundervisningen.

5. Skolans föreståndare skall vara skyldig att *dels* inom en månad efter början av varje termin till skolöverstyrelsen ingiva ett exemplar av arbetsordning och kursplan ävensom förteckning över lärare och elever, *dels ock* omedelbart efter läsårets slut till eklestiasitikdepartementet och skolöverstyrelsen insända redogörelse för skolans verksamhet.

6. Diakonissällskapets styrelse eller skolans föreståndare skola därjämte rörande skolans verksamhet lämna de upplysningar, som kunna inforas av chefen för eklestiasitikdepartementet eller skolöverstyrelsen.

7. Denna överenskommelse träder i kraft den 1 januari 1923 och gäller tills vidare till ett år efter å någöndera sidan skedd uppsägning.

Överstyrelsen har för sin del icke haft något att erinra emot ovanstående förslag till överenskommelse, utan hemställt, att Kungl. Maj:t, därest medel för ändamålet bleve av riksdagen beviljade, ville låta denna överenskommelse erhålla gällande kraft.

Överstyrelsens sistberörda skrivelse är åtföljd av en utav inspektören för blindundervisningen avgiven promemoria i ämnet.

Departementetschefen.

Den filantropiska verksamhet, som utövats av numera avlidna Anna Wikström i Uppsala, då hon därstädes med egna medel under mer än 37 år uppehållit en hantverksskola för blinda kvinnor mot-

svarande den av staten upprättade hantverksskolan i Kristinehamn för blindas, är givetvis synnerligen erkännansvärd. Visserligen tog sistnämnda hantverksskola till en början emot även blinda kvinnor för sådan yrkesutbildning, som lämpade sig för dem, men av flera skäl, däribland att det visat sig mindre lämpligt att sammanföra blinda män och kvinnor i en anstalt, upphörde skolan därmed år 1905. Från och med år 1906 har sålunda Anna Wikströms anstalt varit den enda i riket, som meddelat yrkesutbildning åt vuxna, blinda kvinnor, som till följd av sjuklighet ej fått blinduppföstran under barnåren eller som vid senare ålder genom sjukdom eller av annan anledning ådragit sig sitt lyte. Någon tanke på att ånyo förlägga yrkesutbildningen av blinda kvinnor till hantverksskolan i Kristinehamn har mig veterligt icke kommit till synes. Icke ens då förslag upprättades till nya byggnader för Kristinehamnsskolan och sådant förslag framlades för 1918 års lagtima riksdag, var det tal härom. För övrigt hava alla tillgängliga platser vid sistnämnda skola, enligt vad jag inhämtat, under en följd av år varit upptagna av blinda män, och ett ganska stort antal sådana sökande har av utrymmesskäl måst avvisas. Av vad nu anförts kan man taga för givet, att förslag om beredande av medel till yrkesutbildning för blinda kvinnor långt före detta skulle hava framlagts för riksdagen, därest icke Anna Wikström frikostigt ombesörjt sådan utbildning. Med kännedom om det varma intresse, som riksdagen lagt i dagen jämväl för abnormundervisningen, vågar jag hålla för troligt, att riksdagen, i händelse förslag i sådant avseende av Kungl. Maj:t framlagts, icke hade undandragit sig att bevilja anslag för yrkesutbildning åt blinda kvinnor. I anslutning härtill finner jag fullgoda skäl tala för att staten nu icke lämnar den ifrågavarande yrkesutbildningen helt och hållet åt den enskilda välgörenheten utan i sin mån bidrager till densamma.

Å andra sidan kan jag icke tillstyrka bifall till skolöverstyrelsens förslag, att staten den 1 januari 1923 skulle helt övertaga kostnaderna för yrkesutbildningen för blinda kvinnor vid den Wikströmska anstalten i Uppsala. Frågan om vården av blinda är nämligen under utredning genom sakkunniga, som på grund av Kungl. Maj:ts bemyndigande tillkallats inom ecklesiastikdepartementet, och jag anser, att dessa sakkunnigas utlåtande bör avvaktas, innan Kungl. Maj:t fattar ståndpunkt i frågan om statens övertagande av verk-

samheten vid berörda anstalt. För närvarande torde det vara tillfyllest, om anstalten erhåller ett lämpligt understöd för verksamhetens bedrivande. Skolöverstyrelsen har beräknat det behövliga anslaget till sammanlagt 24,350 kronor för helt år. Jag anser, att detta belopp kan nedsättas till 20,000 kronor, varav följer, att ett belopp av 10,000 kronor skulle böra såsom förslagsanslag, högst, för ändamålet äskas hos riksdagen för förra halvåret 1923.

På grund av det anförda hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till understöd åt hantverksskolan i Uppsala för blinda kvinnor anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett förslagsanslag, högst 10,000 kronor.

[206.]

66. Vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte.

Vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte.

Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 upptaga det *ordinarie* anslaget till Vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte, nu 128,400 kronor, med halva beloppet eller 64,200 kr.

[207.]

67. Extra ordinarie lärarpersonal och vaktmästare vid vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte.

Extra ordinarie lärarpersonal och vaktmästare vid vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte.

Genom beslut av 1921 års riksdag godkändes ordinarie stat för vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte att lända till efter rättelse från och med år 1922. I samband därmed anvisade riksdagen på extra stat för samma år såsom förslagsanslag, högst, ett belopp av 15,500 kronor till avlöning åt vissa befattningshavare vid anstalten, vilka icke ansetts böra vid anstaltens upprättande uppföras på ordinarie stat. Dessa befattningshavare voro: 4 ämneslärarinnor, 3 slöjd-lärarinnor och 1 vaktmästare.

Då ifrågavarande befattningshavare erfordras för upprätthållandet av anstaltens verksamhet även under år 1923, torde medel för deras avlöning böra äskas jämväl å extra stat för sistnämnda år. Avlöningarna synas böra utgå med samma belopp som de av 1921 års riksdag godkända. För förra halvåret 1923 erfordras sålunda för ändamålet ett belopp av 7,750 kronor.

Jag får alltså hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till avlöning åt extra ordinarie lärarpersonal och vaktmästare vid vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett förslagsanslag, högst 7,750 kronor.

68. Ytterligare medel för vissa i staten för vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte upptagna ändamål.

I proposition nr 247 till 1921 års riksdag angående stat för vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte m. m. föreslog Kungl. Maj:t riksdagen, bland annat, att till förstärkande av de under »övrige utgifter» i staten upptagna utgiftsposterna med undantag för »läkare och sjukvård» samt »vårdar- och ekonomipersonal» anvisa för år 1922 såsom förslagsanslag, högst, ett belopp av 17,000 kronor.

Riksdagen biföll Kungl. Maj:ts förslag i nu förevarande avseende.

De utgiftsposter, för vilka förstärkningsanslaget avsågs, samt de belopp, som beräknades vara erforderliga för de olika ändamålen, voro följande:

Undervisningsmateriell och arbetsmaterialier	kronor	1,000:—
Inventarier	»	1,000:—
Kosthåll	»	8,000:—
Beklädnad	»	2,000:—
Värme och belysning	»	5,000:—

Summa kronor 17,000:—

Hos Kungl. Maj:t har nu skolöverstyrelsen hemställt om utverkande av anslag för ifrågavarande ändamål även för år 1923 och därvid anfört bland annat följande:

Jämväl för år 1923 torde anslag erfordras till förstärkande av berörda utgiftsposter. Vad beträffar storleken av detta anslag kunde det med hänsyn till den prissänkning, som sedan någon tid fortgått, och som isynnerhet gjort sig märkbar i fråga om vissa av här avsedda omkostnader, främst värme och kosthåll, synas böra ifrågasättas, huruvida icke en nedsättning i det för år 1922 beviljade beloppet kunde företagas. Vid övervägande av möjligheterna härför kan överstyrelsen emellertid icke undgå att fästa uppmärksamheten vid de reduceringar, som vid utgiftsstatens fastställande gjordes i de ursprungligen föreslagna beloppen. Dessa nedsättningar voro i vissa fall synnerligen avsevärda och hava även hos ledningen av den nuvarande vårdanstalten i Vänersborg framkallat vissa inför överstyrelsen uttalade farhågor för att utgifter och inkomster icke skola kunna gå ihop. Härtill kommer, att den nya utgiftsstaten ännu icke hunnit träda i tillämpning och att någon erfarenhet sålunda ännu icke kunnat vinnas rörande kostnaderna för anstaltens verksamhet. Med hänsyn härtill och då förhållandena på prismarknaden ännu icke torde kunna anses tillnärmelsevis stabila, synes enligt överstyrel-

208.

Ytterligare medel för vissa i staten för vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte upptagna ändamål.

sens uppfattning försiktigheten bjuda, att en eventuell nedsättning av anslaget får anstå till 1923 års riksdag, då anstaltens verksamhet kan beräknas hava fortgått under någon tid och det därför synes bliva möjligt att med större tillförlitlighet än nu bedöma, i vad mån de i den ordinarie staten för här ifrågavarande utgiftsposter upptagna beloppen kunna anses för ändamålet tillräckliga. På grund härav vill överstyrelsen förorda, att anslaget för förra halvåret 1923 beräknas efter samma grunder som det för år 1922 beviljade.

Departement-
schefen.

Det synes mig vara nödvändigt, att anslag för här ifrågavarande ändamål utgår även för år 1923. Då emellertid, i händelse ett anslag beviljas, detsamma icke är att betrakta såsom ett förstärkningsanslag i budgetteknisk mening, synes det mig vara lämpligt att det erforderliga beloppet i riksstaten för förra halvåret 1923 upptages under den förändrade rubriken: Ytterligare medel för vissa i staten för vårdanstalten i Lund för blindas med komplicerat lyte upptagna ändamål. I likhet med skolöverstyrelsen och på av detsamma anförda skäl anser jag någon ändring av det beräknade årsbehovet icke ännu böra ifrågakomma. För förra halvåret 1923 torde sålunda för ändamålet böra äskas ett belopp av 8,500 kronor.

På grund av det anförda hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till ytterligare medel för de i staten för vårdanstalten i Lund för blindas med komplicerat lyte under »övriga utgifter» upptagna ändamål med undantag för »läkare och sjukvård» samt »vårdar- och ekonomipersonal» anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett förslagsanslag, högst 8,500 kronor.

[209.]

69. Uppfostringsanstalter för vanartade och i sedligt avseende försummade barn.

Uppfostrings-
anstalter för
vanartade och
i sedligt av-
seende för-
summade
barn.

Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 upptaga det *ordinarie* förslagsanslaget till uppfostringsanstalter för vanartade och i sedligt avseende försummade barn, nu 184,000 kronor, med halva beloppet eller 92,000 kronor.

J. Yrkesundervisningen.

Tekniska läroverk.

1. **Tekniska läroverk.** Det ordinarie reservationsanslaget till tekniska läroverk är för närvarande i riksstaten uppfört med ett belopp av 513,600 kronor. I sin skrivelse den 31 augusti 1921 angående anslagsbehov beträffande yrkesundervisningen för tiden 1 januari—30 juni 1923 har skolöverstyrelsen avgivit förslag rörande det belopp, med vilket anslaget bör uppföras för nämnda tid.

[210.]
Tekniska
läroverk.

Överstyrelsen framhåller, att det är varken möjligt eller erforderligt att föreläggas exakt utredning rörande de anslagsbelopp, som för förra halvåret 1923 böra beräknas för de tekniska läroverkens ordinarie utgifter men att en stor del av de utgifter, som skola bestridas med ifrågavarande anslagsmedel, med hänsyn till terminernas olika längd och andra omständigheter måste beräknas något större för förra halvåret än för det senare. Överstyrelsen föreslår följaktligen, att för tiden den 1 januari—den 30 juni 1923 de särskilda anslagsbeloppen bestämmas till något mer än hälften av vad som skulle erfordras för helt år, dock att den för läroverken gemensamma anslagsposten till extra lärare och vikarier samt för oförutsedda behov uppföres med något högre belopp. De särskilda anslagsposterna i reservationsanslaget skulle enligt denna beräkningsgrund för förra halvåret 1923 uppföras med nedannämnda belopp:

Tekniska elementarskolan i Norrköping (helårsbelopp 47,800 kronor)	kronor	25,000: —
Tekniska elementarskolan i Borås (helårsbelopp 47,300 kronor)	»	25,000: —
» läroverket i Härnösand (helårsbelopp 75,600 kronor)	»	40,000: —
» läroverket i Malmö (helårsbelopp 130,000 kronor)	»	70 000: —
» läroverket i Örebro (helårsbelopp 125,108 kronor)	»	68,000: —
» fackskolan i Västerås (helårsbelopp 39,600 kronor)	»	22,000: —
» fackskolan i Eskilstuna (helårsbelopp 32,350 kronor)	»	18,000: —
Arvoden åt extra lärare och vikarier samt för oförutsedda behov (helårsbelopp 20,967 kronor)	»	12,000: —
	Summa kronor	280,000: —

Departement-
schefen.

Jag har intet att erinra mot skolöverstyrelsens förevarande förslag. De av överstyrelsen beräknade helårsbeloppen äro desamma, som för år 1922 äro anvisade för ifrågavarande läroanstalter, utom vad angår tekniska läroverket i Malmö, beträffande vilket jag ämnar under punkten 212 föreslå en höjning. Under framhållande, att överstyrelsens nu omhandlade och av mig utan erinran lämnade förslag förutsätter, att en av styrelsen för tekniska gymnasiet i Örebro gjord, under punkten 213 närmare omfördäld framställning om gymnasiets utvidgning icke vinner bifall, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 upptaga det *ordinarie* reservationsanslaget till tekniska läroverk med ett belopp av 280,000 kronor.

[211.

Undervisningsmaterie-
riell för tek-
niska elemen-
tarskolan i
Norrköping.

**2. Undervisningsmaterie-
riell för tekniska elementarskolan
i Norrköping.** I samband med framläggande för 1921 års riksdag av förslag angående omorganisation av tekniska elementarskolan i Norrköping till ett tekniskt gymnasium och en teknisk fackskola för väg- och vattenbyggnadskonst äskade Kungl. Maj:t medel till laboratorietrustning och undervisningsmaterie-
riell för ifrågavarande läroanstalt, vartill beräknades ett belopp av 60,000 kronor att fördelas med 30,000 kronor på två på varandra följande år.

Under uttalande av att, då omorganisationsförslaget ej av riksdagen bifallits, särskilt anslag till undervisningsmaterie-
riell måhända kunde synas mindre av behovet påkallat men att riksdagen hölle före, att jämväl de tekniska elementarskolorna, sådana de för närvarande verkade, vore för undervisningens bedrivande i behov av särskilda medel till förbättrande av materielle-
riell, beslöt riksdagen att till inköp av erforderlig undervisningsmaterie-
riell vid tekniska elementarskolan i Norrköping ställa till Kungl. Maj:ts förfogande såsom engångsanslag å extra stat för år 1922 ett reservationsanslag av 10,000 kronor.

Nu har skolans styrelse i en av skolöverstyrelsen med eget utlåtande av den 31 augusti 1921 till Kungl. Maj:t överlämnad skrivelse anhållit om ett nytt engångsanslag för berörda ändamål å 20,000 kronor att utgå under första halvåret 1923.

Styrelsen har därvid erinrat, hurusom skolans undervisningsmaterieU ej blott vore gammal och otidsenlig utan även otillräcklig, varför den måste med det snaraste utökas och förnyas, försåvitt undervisningen skulle kunna bedrivas efter nutida krav på teknisk undervisning. Därest för förra halvåret 1923 beviljades 20,000 kronor komme skolan att för år 1922 och nämnda halvår sammanlagt äga till sitt förfogande för ändamålet 30,000 kronor. Då vederbörande lärare i fysik och elektroteknik med iakttagande av största möjliga sparsamhet beräknat att endast för dessa ämnen behöva minst 18,500 kronor, skulle för de kemiska, mekaniska och byggnadsavdelningarnas behov återstå blott 11,500 kronor, vilket belopp enligt gjorda överslagsberäkningar knappast torde räcka.

Skolöverstyrelsen har i sitt utlåtande framhållit den stora betydelsen av att den ungdom, som söker sig till de tekniska elementarskolorna i avsikt att där vinna verkligt teknisk utbildning, äger tillgång till sådana anordningar och apparater, som fordras för att åskådliggöra de fenomen och lagar, på vilka tekniken bygger, och som eleverna förstå och kunna använda i den blivande verksamheten. Med hänsyn till det rådande statsfinansiella läget anser sig emellertid skolöverstyrelsen för närvarande böra stanna vid att till ytterligare materieU för ifrågavarande skola föreslå ett anslag å 10,000 kronor för förra halvåret 1923.

Uppenbarligen är det av stor betydelse för skolor av den typ, varom här är fråga, att undervisningsmaterieUen, d. v. s. maskiner, apparater och instrument m. m., är av den beskaffenhet, att den kan sägas stå i nivå med den moderna teknikens utveckling. Vid tekniska elementarskolan i Norrköping synes härutinnan ännu åtskilligt brista. Visserligen har skolan, såsom förut nämnts, för ändamålet fått sig beviljat ett anslag för år 1922 av 10,000 kronor, men för en läroanstalt av den omfattning, berörda skola äger, torde det icke vara möjligt att med denna summa tillgodose de olika avdelningarnas behov, i all synnerhet som prisen å här ifrågavarande materieU alltjämt ställa sig jämförelsevis höga. Jag är därför böjd att förorda ytterligare anslag för ändamålet. Härvid utgår jag dock från att skolan vid sina inköp bör inskränka sig till det allra mest oundgängliga. Under denna förutsättning och med hänsyn tagen jämväl till det rådande bekymmersamma ekonomiska läget inskränker jag mig till att föreslå, att skolan till inköp av undervisningsmaterieU för förra halvåret 1923 erhåller ett anslag av 5,000 kronor, således hälften av vad skolöverstyrelsen ifrågasatt.

Departementsschefen.

Jag hemställer alltså om förslag till riksdagen att till inköp av erforderlig undervisningsmaterieell vid tekniska elementarskolan i Norrköping anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett reservationsanslag av 5,000 kronor.

[212.]
Tekniska
läroverket i
Malmö.

3. **Tekniska läroverket i Malmö.** I det av 1921 års riksdag anvisade ordinarie reservationsanslaget till tekniska läroverk ingår den för år 1922 beräknade kostnaden för tekniska läroverket i Malmö med 124,875 kronor. Läroverket omfattar under vårterminen år 1922 åtta skolklasser, nämligen tre tillhörande gymnasiet, två tillhörande maskinfackskolan och två husbyggnadsfackskolan, vilka skolor då alla äro i färdigt skick, samt en klass av den i följd av 1920 års riksdagsbeslut påbörjade kemiska fackskolan. Under höstterminen 1922 kommer läroverket att dessutom omfatta en andra årskurs av kemiska fackskolan, alltså sammanlagt nio skolklasser, och får därigenom den omfattning det enligt sistnämnda riksdagsbeslut skulle erhålla i färdigt skick.

Den av Kungl. Maj:t genom beslut den 22 juni 1921 för år 1922 fastställda staten för ifrågavarande läroverk har följande utseende:

Utgiftstitlar.	Lön.	Tjänstgöringspenningar.	Summa.	Anmärkningar.
1 rektor (förutom av kommunen bekostad fri bostad eller ersättning därför)	5,000	2,500	7,500	
1 lektor	3,900	1,900	5,800	
9 lektorer	35,100	17,100	52,200	Efter 5 år kan lönen höjas med 500 kronor och efter 10 år med ytterligare 500 kronor.
2 lektorer (från och med den 1 juli 1922)	3,900	1,900	5,800	
1 vaktmästare	900	550	1,450	Efter 3 år kan lönen höjas med 100 kronor, efter 6 år med ytterligare 100 kronor och efter 9 år med än ytterligare 100 kronor.
1 laboratorievaktmästare	1,100	650	1,750	
1 maskinist och eldare . .	1,100	650	1,750	

[212.]

Utgiftstitlar.	Lön.	Tjänstgöingspenningar.	Summa.	Anmärkingar.
Arvode till extra lärare (93 · 175)	—	—	16,275	—
Övningar i lantmåteri	—	—	800	—
Föredrag om arbetarskydd och hygien	—	—	500	—
Bokförings- och skrivbiträde åt rektor	—	—	1,200	—
Skolläkare	—	—	750	—
Bibliotekarie	—	—	600	—
Böcker, samlingar och undervisningsmateriell	—	—	6,000	—
Materialier m. m. till laborationer	—	—	5,500	—
Trycksaker, annonser, skrivmateriell	—	—	3,000	—
Uppvärmning, belysning, renhållning m. m.	—	—	14,000	—
Summa kronor	—	—	124,875	—

Anm. 1. Därest bostad med bränsle, eventuellt med bränsle och elektriskt ljus, där sådant anordnats, anvisas vaktmästare eller maskinist och eldare, skall av lönen avstås för bostad med bränsle 150 kronor för år samt för lyse 25 kronor om året. Därest vaktmästare eller maskinist och eldare åtnjuter enbart bostad eller bostad med värme, men icke i övrigt erforderligt bränsle, ävensom då bostadsförmån är av sådan beskaffenhet, att den icke kan anses hava ovan sagda värde, skall det ankomma på Kungl. Maj:t att efter omständigheterna bestämma det lägre löneavdrag, som för dylik förmån skall äga rum. Förmånen av lyse innebär allenast rätt till en årlig maximiförbrukning av elektrisk ström intill högst 100 kilowattimmar. Åtnjutes lyse, skall vaktmästare samt maskinist och eldare själv bekosta armatur och lampor. I övrigt skola i fråga om förmån av bostad m. m. i tillämpliga delar lända till efter rättelse bestämmelserna i § 3 av kungörelsen den 1 november 1918 angående avlöningsförbättring från och med år 1919 för vissa vaktmästare och med dem jämförliga befattningshavare (Svensk författningssamling 1918 nr 836).

Anm. 2. Läroverkets styrelse äger att beträffande de utgiftstitlar, vilka icke innefatta avlöning till ordinarie personal, å en post göra minskning och å en annan ökning, endast statens slutsumma icke överskrides.

I skrivelse den 31 augusti 1921 framhåller skolöverstyrelsen, att efter fullbordad omorganisation av ifrågavarande läroverk dess stat för år 1923 skulle erhålla det utseende, som angivits i överstyrelsens till grund för 1920 års riksdagsbeslut liggande förslag (se bilagan åttonde huvudtiteln till statsverkspropositionen år 1920, sid. 666).

[212.] Överstyrelsen föreslår emellertid nu vissa jämkningar i nämnda förslag.

Överstyrelsen börjar med att på anförda skäl hemställa, att vaktmästaren vid ifrågavarande läroverk måtte erhålla samma ställning och löneförmåner som förste vaktmästare. Därvid förutsätter överstyrelsen, att läroverkets styrelse tillser, att vaktmästaren äger sådan yrkesfärdighet, som kan vara vid läroverket behövlig, och att vaktmästaren förpliktas att jämte vaktmästargöromålen, då så kan ske, utföra andra arbeten för läroverkets behov utan särskild ersättning.

Vidare påpekar överstyrelsen, att för de två nya lektorer, till vilka i staten för år 1922 beräknats avlöning endast under senare halvåret, nu måste beräknas avlöning för helt år.

I förberörda till grund för 1920 års riksdagsbeslut liggande statförslag hade av överstyrelsen beräknats ett belopp av 15,000 kronor till arvoden åt en extra lärare. Denna post har emellertid, enligt vad som framgår av nyss återgivna stat för läroverket för år 1922, höjts till 16,275 kronor, och överstyrelsen anser sistnämnda belopp böra beräknas jämväl för år 1923.

Däremot torde det till böcker, samlingar och undervisningsmateriell beräknade beloppet kunna begränsas till 5,000 kronor. Likaså skulle möjligen trycksaker, annonser och skrivmateriell kunna minskas något, förslagsvis till 2,425 kronor.

Beträffande övriga poster ansluter sig överstyrelsen till den för år 1922 fastställda staten utom i fråga om anslag till föredrag om arbetarskydd och hygien, som föreslås till 600 kronor i stället för 500 kronor, och anslag till materialier m. m. till laborationer, som upptagits till 6,000 kronor i stället för 5,500 kronor år 1922. Båda dessa poster hade i förutnämnda i 1920 års åttonde huvudtitel intagna statförslag uppförts med de nu av överstyrelsen föreslagna beloppen.

Slutsumman av överstyrelsens statförslag för år 1923 uppgår, efter iakttagande av nu angivna ändringar, till 130,000 kronor, vilket alltså innebär en ökning från år 1922 med 5,125 kronor. Överstyrelsen har ansett 70,000 kronor, alltså något mer än hälften av det för hela året beräknade beloppet, böra ställas till förfogande för förra halvåret 1923.

Departement-
schefen.

Beträffande de av överstyrelsen föreslagna ändringarna i staten för ifrågavarande läroverk vill jag först nämna, att jag ej finner mig kunna lämna min medverkan till förslaget om höjning av löneförmånerna för vaktmästaren. För denne är nu i staten uppfört ett sammanlagt avlöningsbelopp av 1,450 kronor. Han åtnjuter alltså samma avlöningsförmåner som vaktmästare, tillhörande den s. k. A-gruppen, detta i enlighet med det principuttalande, som gjordes av vederbörande departementschef vid anmälan år 1919 av frågan

om lönerna för vaktmästare och med dem likställda befattningshavare vid de tekniska fackskolorna (se bilagan åttonde huvudtiteln till 1919 års statsverksproposition, punkt 246). Spörsmålet om en ändring av ifrågavarande vaktmästares ställning i lönehänseende berör sålunda icke tekniska läroverket i Malmö allena utan innefattar ett ämne av betydelse för samtliga tekniska läroverk. Emellertid pågår för närvarande på grund av Kungl. Maj:ts uppdrag en kommittéutredning, som avser en fullständig omreglering av löneförmanerna för befattningshavare jämväl vid ifrågavarande läroanstalter. Innan denna utredning blivit slutförd, torde någon ändring i de av Kungl. Maj:t och riksdagen beslutade grunderna för avlöande av personalen vid de tekniska läroverken ej böra äga rum. Jag anser därför, att förevarande förslag icke bör föranleda någon åtgärd.

Gentemot de av överstyrelsen föreslagna nedsättningarna i anslagen till böcker, samlingar och undervisningsmateriell samt till trycksaker, annonser och skrivmateriell från respektive 6,000 och 3,000 kronor till respektive 5,000 och 2,425 kronor har jag intet att erinra.

Vad åter angår den av överstyrelsen ifrågasatta höjningen till 6,000 kronor av anslaget till materialier m. m. till laborationer kan jag icke finna densamma erforderlig, då den ökning i behovet av dylika materialier, som kan föranledas därav att samtliga nio skolklasserna under år 1923 äro i verksamhet jämväl under vårterminen, torde komma att kompenseras genom prisnivåns sjunkande; sistnämnda anslag torde följaktligen böra liksom i 1922 års stat beräknas till 5,500 kronor. Den föreslagna ökningen av anslaget till föredrag om arbetarskydd och hygien från 500 kronor till 600 kronor vill jag däremot lämna utan erinran.

I enlighet med vad jag nu anfört skulle den ordinarie staten för tekniska läroverket i Malmö för hela år 1923 te sig sålunda:

[212.]

Utgiftstitlar.	Lön.	Tjänstgöringspenningar.	Summa.	Anmärkingar.
1 rektor (förutom av kommunen bekostad bostad eller ersättning därför)	5,000 —	2,500 —	7,500 —	Efter 5 år kan lönen höjas med 500 kronor och efter 10 år med ytterligare 500 kronor. Efter 3 år kan lönen höjas med 100 kronor, efter 6 år med ytterligare 100 kronor och efter 9 år med än ytterligare 100 kronor.
1 lektor	3,900 —	1,900 —	5,800 —	
11 lektorer	42,900 —	20,900 —	63,800 —	
1 vaktmästare	900 —	550 —	1,450 —	
1 laboratorievaktmästare	1,100 —	650 —	1,750 —	
1 maskinist och eldare . .	1,100 —	650 —	1,750 —	
Arvoden till extra lärare (93 · 175)	— —	— —	16,275 —	
Övningar i lantmäteri . .	— —	— —	800 —	
Föredrag om arbetarskydd och hygien	— —	— —	600 —	
Bokförings- och skrivbiträde åt rektor	— —	— —	1,200 —	
Skolläkare	— —	— —	750 —	
Bibliotekarie	— —	— —	600 —	
Böcker, samlingar och undervisningsmateriell . .	— —	— —	5,000 —	
Materialier m. m. till laborationer	— —	— —	5,500 —	
Trycksaker, annonser och skrivmateriell	— —	— —	2,425 —	
Uppvärmning, belysning, renhållning m. m. . . .	— —	— —	14,000 —	
Summa kronor	— —	— —	129,200 —	

Ökningen utgör i förhållande till 1922 års anslag 4,325 kronor.

I fråga om det i detta statsförslag upptagna anslaget till uppvärmning, belysning, renhållning m. m., 14,000 kronor — vilket anslagsbelopp är detsamma som för ändamålet upptogs i 1922 års stat och som fanns uppfört i överstyrelsens förut omfördälda ursprungliga förslag — må anmärkas, att någon nedprutning av detta belopp